

135.19

Digitalizálta
a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár
és Információs Központ

2. 2 14

JÖVENDŐ

Főszerkesztő: Bródy Sándor. Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Bartóky József.

MAGYARAKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

302214 Jövendő.

Október elsejével új előfizetést nyitunk a Jövendőre.

Egy óra	1 korona
Negyedévre	3 korona
Félévre	6 koronával.

Minden új előfizetőnek Bródy Sándor «Színésznők» című könyve ingyenesen jár és bérmentve küldetik meg.

Előfizetőinket azonban értesíteniük kell, hogy készítettünk, a mely a »Színésznők«-ból rendelkezésünkre állott, teljesen elfogyott, s így a szétküldésben rövid ideig tartó akadály merült fel, a míg a nyomda az ujrányomással elkészül.

Gyűjtőknek minden három új előfizető után ingyenesen jár a „Jövendő“. Aki öt, bár negyedéves előfizetőt gyűjt, bérmentve és ingyen kapja meg Bródy Sándor egy új regényét

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.

Budapest, VII., Akácfa-utca 63.

Telefon-szám: 87—34.

Ha őszül a haja használja a hirneves **STELLA-VIZET**

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszer-tárában.

O császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállítója.
Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétatér-utca sarok.

 Egy üveg ára 2 korona.

:: Sportegyleti tagok figyelmébe ajánljuk! ::

RIGER GYÖRGY, Budapest, Kerepesi-út 23.

készít mindennemű sport-cipőket, uri-, női-, gyermek és orthopéd-cipőket a legjutányosabb árak mellett. Mértékszerű megrendelések a legfinomabb bel- és külföldi bőrökből gyorsan és pontosan eszközöltetnek. Minden e szakmába vágó javítások elfogadtatnak. Főtörekvésem oda irányul, hogy tisztelt rendelőimet a legpontosabban kielégíthessem. — A sportközönség b. partfogását kérve tisztelettel

RIGER GYÖRGY, czipész - mester

!! Fájós lábakra különös figyelem fordittatik !!
!! Lábizzadás ellen eredeti por nálam kapható !!

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Az a személyes szabadság.

(Levéltöredék.)

.....

.....
.....
..... Ezzel végeztem volna azzal a felháborító rendőri esettel és punktum. Nem szeretek aktuális esettel foglalkozni. Az aktualitás mindig mocskos, mert csupa ember lóg rajta, akinek mindig igaza van, már pedig nincsen kellemetlenebb ember az olyannál, akinek igaza van. Beszéljünk másról. A személyes szabadságról.

Oh, az a személyes szabadság! Tudja Ön mi az minálunk? Az, hogy egymást szabadon fölfalhassuk, leüthessük s mentül akadálytalanabbul eltemethessük. Erős meggyőződésemm, hogy ha csak 24 óráig magunkra hagynának, de amugy teljesen, a 25-ig óráig ami magyar ebben a hazában él, már egymást valláskülönbség nélkül fölfalta volna.

A személyes szabadságot mi így értjük. És nevetséges csak éppen a hatóságoktól elvárni, hogy a tételt másképpen

formulázzák. Erőszakos emberek vagyunk az egyik oldalon és irigy stréberek a másikon. Az én erőseim és gyengémnek megkapó találkozása. Akinek hatalom adatott, az vele visszaél. Akinek nincs, az a gyengék fegyverével keres érvényesülést: irigységgel, rágalommal, befeketéssel, mérgezéssel. De amikor valakit a tülekedésben letorkolunk, az rögtön a mentőért kiabál és jogsegélyt követel.

Mintha a Jog fabatkát érne ott, hol az emberek gonoszak. A jog, melyet én csak a magam részére követelek, mindig cserben fog hagyni, mikor hívom, mert mindig más fogja le a maga számára. Biztosan csak ott működik tehát, ahol mindenkinek közös kincse. Ime a mi esetünk! Száz meg száz embert tartóztat le a mi rendőrségünk évente, akikről utóbb kiderül az ártatlanságuk. Ki törődik velük? Ki keresi annak a szegény dr. Róth Sándornak sorsát, kit nemcsak Bérczi ur, hanem az ügyészség, a vizsgálóbíró és a vádtanács is fogva tartott, pedig ártatlan volt? És ki fogja ennek a leütött existenciának gyógyíthatlan sebeit kezelni és megtört életét összeigazítani? Az a fenséges közvélemény azokon a százakon és ezereken közömbösen tér, ugye bár, napirendre s akkor azt akarja, hogy a rendőrség egy adott esetben lelkiismeretes legyen. Ha ez az adott eset véletlenül nem volna politikai eset, tegye kérem szívére a kezét: Ki mozgatta volna meg vajjon a füle hegyét? . . .

Az — a személyes szabadság — és mi, és a mi jogérzésünk és a mi jogrendszerünk, ugyan hagyjon! Higyje meg, én szinte visszakivánkozom a régi rendszerünkhöz. Akkor

legalább bizonyítékok kellettek. Két tanu, másfél tanu, egy $\frac{7}{8}$ -ad tanu, de tanu. Most a biró szabadon mérlegel. Tudja Ön, hogy ez micsoda? Az, hogy a biró jobban tudja az esetet tiz tanunál. És akár tiz tanu esküszik, akár egy sem volt, a biró azt mondja: így volt az eset és punktum. Két évi fogház. Tudok uram esetet, hogy elítéltek egy embert, holott a sértett felet se ügyész, se védő, se a biró nem látták. Kimélték; nem akarták beidézni. A védő és a vádlott a Curiáig bögtek, hogy a perrendtartás nem ismer ilyen fő tárgyalást és ilyen eljárást. Nekik nem kellett a sértett, nem kellett szembesítés. Ők így is mindent tudnak! Tudok uram esetet, hogy titkos aktákból merítettek, mik a fő tárgyaláson elő nem fordultak. S tudja, mit mondott erre a kir. tábla? Azt, hogy a perrendtartás nem tartalmaz intézkedést, mely ezt megtiltaná. Pedig ez nem is igaz, de ha igaz volna is, a törvény szelleme tiltja.

Igen, mi most szabadon mérlegelünk; másszóval nekünk nem kell bizonyíték sem, csak gyanuok, valami összefüggés az esettel és mi megkonstruáljuk a bűnösséget. Érti már most, mire utaltam, mikor levelem elején (amit itt csak kipontoztunk) azt mondtam, hogy Bérczit a bíróságok rontották el? Akárhány esetben a bíróságok elegendőnek találtak hasonló mitsem mondó nexust, minő a Halmaié a Zeysig röpirattal arra, hogy marasztaló ítélettel sujtának és a kir. ügyészség minden nap indítványoz fő tárgyalást ilyen ingatag alapon. Hiszen az adatok és tények súlyának lemérése az ítélő bíróság dolga! Tetszik érteni. És már most

Bérczinek, akiben a rendőri furia amugy is oly vehemens, éppen most kellett volna jogászabbnak lenni a bíróságoknál? . . .

Az a személyes szabadság, mely csak kivételes esetekben akar megbecsültetni, az így néz ki.

Hagyjon nekem békét a maga személyes szabadságával egy társadalomban, melyben a barát elárulja barátja titkait, legjobb embereinket meghallgatás nélkül megkövezzük, leütjük és megtagadjuk és mint a farkasok rávetjük magunkat megsebzett társunkra.

Hagyjon engem nyugodni!

Pollák Illés.

Utóirat.

Ki ne nyomassa ezt a leveletem!

Bartóky József.

A hivatalos lap oly kitüntetést juttatott az ország tudtára, amely a közönség egyik részében meglepetést fog kelteni, míg a másik örömmel veszi majd tudomásul s csak azt fogja sajnálni, hogy nem jött korábban. A lelépő kormány előterjesztésére a király miniszteri tanácsossá nevezte ki Bartóky Józsefet, eddig a földmivelésügyi miniszterium egyik osztálytanácsosát s ez a kitüntetés bizonyára megfogja lepni a közönséget azt a részét, amely nem igen járatos a tiszti címtár labirintusaiban. Ez a rész joggal kérdezi: Hát eddig nem volt miniszteri tanácsos Bartóky? És a dologhoz értők elismerni lesznek kénytelenek, hogy a meglepődötteknek igazuk van.

Mert a Bartóky József kitüntetésében el nem felejtendő momentum, hogy az akkor érkezett meg, amikor az új miniszteri tanácsos már közel egy évtizede adott jó és áldásos tanácsokat a különféle kabinetek földmivelésügyi minisztereinek. Az utolsó évek alatt nem vetődött fel fontosabb és az ország életébe vágóbb kérdés az igazságügyi miniszterium szomszédságában, amelynek eldöntésében és pedig sikeres eldöntésében nem Bartóky József vette volna ki az oroszlanrészt. Szép és maradandó eredményü az ő pályafutása az ország-háztéri miniszteriumban, érdemes arra minden tekintetben, hogy vele e helyütt foglalkozunk.

A kilencvenes évek derekán történt, hogy az alföldi megyék földmivelő népe forrongani kezdett. Az az agyon-sanyargatott, halálra keserített nép nem akarta továbbra is viselni azt a törvényes igát, melyet azok vetettek reá, akiknek neve a telekkönyvek baloldalán szerepel. A hivatalos világ agrársocializmusnak nevezte ezt a forrongást, meleg, érző szivü emberek földéhségnek. Bartóky József nem bélye-

gezte lázadónak és nem nevezte agrár-szociálistának az éhezõ szántóvetõt. Hanem mint a mozgalom fészket képezõ Békés vármegyének fõjegyzõje, minden erejével azon volt, hogy a karhatalom ne emelje a népre fegyverét. Fiatal megyei tisztviselõ volt abban az idõben, de intézkedései, amelyeket tett, s komoly tanulmányai, amelyeknek idejét szentelte, a budapesti kormány figyelmét felé fordították. A válságos korban nagy szüksége volt az országnak és kormányának Bartóky széles látkörére, mély tudására és munkabírására, mely mindenkor megtudott küzdeni a nehézségek hosszú sorával. Behívták a földmivelésügyi miniszteriumba, s ettõl az idõtõl kezdve mind a mai napig a földmivelésügyi kormány leghatalmasabb oszlopának bizonyult.

Amikor a közjogi harcok viharai ideig-óráig elültek és gazdasági s szociálpolitikai, de fõleg agrárpolitikai kérdések állottak elõtérben, Bartóky minisztere mindenkor megtalálta a kellõ embert. Darányi minisztersége alatt, a mi jó a földmivelésügyi tárca körében történt, az túlnyomó részben a Bartóky József érdeme. A törvényeket, amelyeknek kidolgozásában már akkor a miniszter tanácsosa volt, felsorolni nagy számuk miatt szinte lehetetlen. De fel fogják jegyezni, mert fel lehet és mert fel kell jegyezni, hogy az újabb idõk minden szociálpolitikai alkotása szorosán összefügg Bartóky József nevével, amely mellé a király odafüzte a miniszteri tanácsost is.

Ebbõl az alkalomból mi kiadtuk a tanácsos arcképét s ezeket a sorokat irtuk mellé kommentárképen. Tettük ezt fõleg azért, mert Magyarországon kevés, nagyon kevés a Bartóky Józsefek száma, akik összhangba tudták hozni az örök embert az — agrárpolitikussal.

Dinasztikus tükördarabok.

Irta: K. A.

Valamennyi Habsburg meg van áldva nyelvtalentummal, de odáig — a nádor-család dicséretes kivételével — egyik se viszi, hogy a magyar nyelvet is megtanulja. A Habsburg családnak jelenleg hetvennyolc élő tagja van, s ezek közül csak egy: ő felsége, a király beszéli a mi zengzetes nyelvünket. Nem tökéletesen ugyan, de beszéli. Ugy, amint beszéli a lengyelt, a csehet, a szlovént, a horvátot, az olaszt. Hogy oláhul is tud-e: azt nem tudjuk.

A király már férfikorát élte, amikor megtanulta nyelvünket. Allítják ugyan, hogy nemzeti nyelvünk ismeretével Ferencz József már gyermekifjú korában egy csapásra meghódította a magyar közvéleményt akkor, amikor István nádor pestmegyei főispáni installációja alkalmából (1847. okt. 16.) V. Ferdinánd király helyett és nevében egy másik főhercegtársával együtt járt Magyarországon. A beiktatási beszédet Ő felsége magyarul mondotta el, ami Kossuth Lajost ama reményteljes szavakra ragadtatta, hogy: a «Habsburgház nagvreményü ivadékára, Ferencz József főhercegre, ki első fellépésekor a nemzet szeretetét magáévá tette, egy fényes trón öröksége vár, mely erejét a szabadságból meríti.»

Tudjuk, hogy Kossuth eme jóslata: be is vált — meg nem is.

Történelmi bizonyossággal azonban még most sem tudjuk, hogy az ifjú főhercegnek magyar installációs beszéde egyet jelentett-e még azzal, hogy ő egyúttal bírja is a magyar nyelvet. Nem tudjuk pedig azért, mert Széchenyi István éppen erre a beszédre kiált föl keserű gúnynyal: «Ime, két fiatal osztrák főherceg könyv nélkül betanul néhány magyar szót, és már-már elszédül a hű magyar nép!» (Zichy, Gróf Széchenyi István, II. 55.)

Bármiként álljon is a dolog, az már most valóságos tény, hogy a király beszéli nyelvünket — de nem szívesen beszéli. Pedig, hogy repdes ennek a szegény magyarnak a szíve örömeben, mikor nemzeti nyelvünkön hallja beszélni a királyt. Nekünk az földöntúli boldogság, ha néha-

napján a magyar király ajkán magyar szó zendül meg: míg más nemzeteknél a nemzeti nyelven való beszélést olyan természetesnek veszik, mint a napnak a felkelését, és lenyugvását. Nem találnak benne semmi különös örvendetesebb dolgot.

A világtörténelemben számos példa van arra, hogy valamely népnek a dinasztiaja idegen származású, de arra nincs példa, hogy századokon keresztül az a dinasztia alattvalóinak sem nyelvét, sem szokásait, sem törvényeit el ne sajátította volna. Még a Stuartok és a Bourbonok is csak javithatatlanok valának, de legalább angolok és franciák voltak. A Habsburgok azonban mindig idegenek voltak az országban és sohasem «telték honjukat a hazában.»

Királyi fogadtatások alkalmával a trón zsámolyánál orvoslást kereső magyar nép ügyes-bajos embereivel még magyarul beszél a király, udvari fogadtatások alkalmával azonban már kit magyarul, kit németül szólít meg. Itt aztán akképen disztिंगválnak, hogy a király bizalmasait mindig német megszólítással tünteti ki, s így a királyi udvar levegőjétől elszedültek között a bizantinizmusnak az a pervers óhajtása gyökeresedett meg, hogy: bárcsak német megszólítással tüntetné ki a király! Azt hiszi a szerencsétlen tömjénező, hogy ő most már ezze! olvadt cukorrá vált a király bizalmi cukortartójában. Az ilyen fajta udvari ember aztán vég nélkül elszontyolodik, ha a király magyarul találja megszólítani.

Igaz-e, nem igaz-e, hogy a magyar és a német megszólítások között így állítódnak föl a bizalmi kategóriák: az azonban szintén valóság, hogy a király magyar minisztereivel — akik neki hivataltól bizalmi emberei — soha másképen nem beszél, csak németül. Akár kettesben vannak, akár többszörösen tanácskoznak.

A magyar nemzet egyik vezető fiával történt meg, hogy főispán korában egynéhányszor volt alkalma a királylyal beszélni, s a társalgás mindig magyarul folyt.

A főispánból később a képviselőház elnöke lett, s valahányszor ebben a közjogi minőségében is beszélt a királylyal: a társalgás akkor is mindig magyarul folyt. Csakugyan a képviselőház elnöke nem a király, hanem a nemzet bizalmi funkcionáriusa.

Kormányválság ütven ki: a bécsi magyar kalvária járás akkor is csak úgy folyt, amint most, és amint folyik az már innen-onnan négyszáz esztendeje. A miniszterelnöki állásra kiszemeltek között volt a képviselőház elnöke is. A

király több ízben tárgyalt vele — de mindig magyarul. Mikor aztán a király és a designált kabinetfő véleményei összeegyeződtek: abban a pillanatban fölállt a király, az elhatározás jeléül kezével gyöngén az asztalra csapott, s az eladdig magyar beszédet németre fordítva így szólt:

Also ich konkludire: Sie werden der Minister-Präsident sein! (No hát én határoztam: ön fog lenni a miniszterelnök!)

Ő is lett; — és ettől a szempillantástól kezdve míg miniszterelnök volt: soha többé a király vele magyarul nem beszélt.

A HÉT KITÜNTETÉSEI.

A kormányok távozása rendszerint a kitüntetések épületes látványához juttatja a demokratikus, vagy legalább is a szokottnál demokratikusabb emberiséget. A hivatalos lap meghozza vezető helyen az ily kitüntetések, ide értve a jó öreg érdemrendek elajándékozását, a bárósítást és mindazt a mi a demokratának és az arisztokratának egyaránt ellenszenves. «Ismét kevesebben vagyunk» sóhajt ilyenkor fel a demokrata, míg az arisztokrata szomorúan látja, hogy a felsőbb tizezerben sehogy sem valósítható meg a numerus klauzus elve. A napi és heti események krónikásának azonban nem szabad egyik véleményhez sem csatlakoznia. Neki nem lehet köze a jelszavakhoz, demokratikusak, vagy arisztokratikus elvűek legyenek is azok.

A sajtónak ezen a héten is többször kellett a hivatalos lap hozta kitüntésekről beszámolni. Tette ezt egyszer merő kényszerűségből, máskor kötelességtudásból, de kiérdemelt kitüntetésről csak három esetben volt alkalma tudósítani. Ezt a három esetet a hét végén mi is kiemeljük a heti események sorából. A király bárói rangra emelte e héten a Groedel családot, a vaskorona rendet adta madarasi Beck Gyulának, a Magyar Jelzáloghitelbank igazgatójának és nemessé tette Vécsey Arturt, a Groedel faiparvállalatának igazgatóját. Mind e kitüntetések igazságosak s helyén valók. Lehetünk annyira arisztokraták, hogy megbecsüljünk oly szolgálatot, a minőket Groedelék tettek a magyar gazdasági világnak s minden demokratiánk mellett sem szabad csodálkoznunk, hogy oly kiváló gazdasági politikus és pénzügyi tekintély nyert kitüntetést, mint a milyen madarasi Beck Gyula.

Beszélgetés gróf Zichy Jánossal.

A politikai válság újabb alakulása gróf Zichy János személyét is előtérbe helyezte. A király és a trónörökös a Bécs felől szállingózó hírek szerint őt szemelte ki a jövő, még pedig a közel jövő emberének, s megindult a találgatás, milyen ember a gróf, mit várhatnak tőle a hívei és ellenfelei? Szóval a nagy-lánghi grófról esik a legtöbb szó, s — meg kell vallanunk — jogosan mert az ifju néppárti ex-vezér tagadhatatlanul politikai érdekesség számba megy. Ennek tette meg a fáma, a mely együtt emlegeti a trón várományosának ritkán hallatott nevével.

A «Jövendő» beszélgetést folytatott a gróffal a konzervatizmusról, s a konzervatív párt eshetőségeiről — 1903. áprilisában. Ma ez a beszélgetés módfelett aktuális, mert érdekesen világítja meg gróf Zichy Jánost — mint politikust. Újólag közzétesszük tehát az intervjut, melyet ugy régi, mint újabb olvasóink érdekléssel fognak olvasni.

Ifjú gróf Zichy János a következőket mondotta el munkatársunknak:

— Megvallom, eleinte nem szívesen álltam reá a politikai causeriere, már csak azért sem, mert nem régen volt, hogy, két előkelő bécsi lap ez iránt való kérését kellett refuseálnom. Ám a gátló okban egyúttal mégis benn foglaltatik az a késztető indok is, amiért a Jövendő óhajlásának eleget teszek. Lássá, — tette hozzá irónikus mosolyával, — mindjárt egy pont, amelyben a liberális politikusok és én, különbözünk. Ha már a sajtónak adóval tartózkodunk, fizessük az adót itthon.

Ami magát a tárgyat illeti, első sorban is ki kell jelen-

tenem, hogy a »konzervativizmus« szónak szerte e hazában rossz fogalmat adnak. A multakat tekintve, bizonyos mértékig érthető ez a félreértés. Magyarország olyan viszonyok között volt, hogy a konzervativ szót megtévesztő ruhának hordták a retrograd irányúak. Pedig a két fogalom közt igen nagy a különbség. Kulturállammá való fejlődésünk során azután, mivel inkább a radikálizmus felé megy át a liberalizmus, annál inkább lép előtérbe a konzervativizmus. Amikor pedig én erről a fogalomról beszélek: sohasem visszafelé nézek. A konzervativizmus nem a haladás ellen-sége, hanem csak ugyanegy alapon való haladás előre.

Konzervativ politika alatt is én azt a fejlődési irányzatot értem, ami hozzátapad a történelemhez. Így tartozékai a konzervativ politikának a vallási principiumok. Azért csodálkozom én, hogy nálunk rendkívül sokan vannak a köz-életben, társadalomban egyaránt, akik mindenben a legper-fektebb konzervativek, csupán a vallást illetőleg radikális szelleműek. Intézményeink egész halmaza konzervativ, csak a vallási ügyekben van radikális irányzat.

Hogy mennyire jogosult a konzervativ politika a ma-gyar állam előrefejlesztésében, annak legjobban maga a magyar nép adja a bizonyosságát. A tömeg renéesen az eszmék szélső perifériáján helyezkedik el s így a magyar nép is majdnem ó-konzervativ. Ez öntudatlan nála s természetesen nem bír politikai jogosúltsággal. Ez — kiváltságokra, osztályokra építeni az államot — retrograd irány lenne.

A konzervativizmus eszméje voltaképpen már benne volt a régi nemzeti pártban, ez volt létesítésének igazi alapja s magát a konzervativ szót csak azért nem vették fel, mert az ehhez a szóhoz tévesen fűzött fogalmak súlya tartotta vissza őket. Hogy azután az ő konzervativizmusok az árral tova ment — megvan, csak a hullámok közé vegyült — annak oka az a múlt évtizedek viszonyaiban rejlő erő, amely mindenre reányomta a liberalizmus bélyegét. Így történt azután, hogy ma a szabadelvű pártban együtt foglalnak helyet igazi konzervativek és igazi radikálisok. De a függetlenségi pártban is.

Nálunk voltaképpen demokrácia nincsen is, mondtam, ezt történelmi fejlődésünk, nemzeti lételünk minden alapja, magának a népnek röghöz kötöttsége kizárja. Vannak újabban szociáldemokraták — csapongó radikálizmussal.

Arra a kérdésére már most, hogy a konzervativizmus fog-e és hogyan fog az aktuális politikában érvényesülni, először is reá mutathatok az utóbbi hat esztendő eseményeire.

Ma már tisztultabbak a fogalmak a konzervativizmust illetően. Nem mosolyogják meg már az ilyes elvű politikust. Lassan fog kifejlődni a szelleme, mert csakis így verhet gyökeret. A liberalizmus hamar felnőtt, minden nem neki való talajba eresztette gyökereit, ma már életnedvét veszti. Sohasem volt egységes fejlődése, vacillációs volt mindig.

Hogy miképpen fog érvényesülni? Lássá, erre nagyon bajos felelni. Ez a mi országunk, a klimájától kezdve, mindenben oly excessive. Nem szokott meglenni a maga nyugodt fejlődése semminek, maguk a politikusok ugrálnak az egyik eszmétől a másikig. Éppen ezért nem tartom kizártnak, — schon alles dagewesen — hogy egy hirtelen politikai bonyodalom egyszerre fogja megteremteni a kormányra jutó konzervatív pártot. Azonban ezt nem tartanám kívánatosnak, mert nem természetes.

Nekem a magam részéről az volt mindig a törekvésem, hogy hozzájáruljak az eszmék tisztításához, egészséges politika legyen, egészséges elvi alapokon, mely a homogen részeket egyesíti s a heterogén elemet elválasztja egymástól. Azt hiszem, a mai pártok egy új konzervatív párt alakulása esetén a vezető eszmék érintetlenül való hagyása mellett — ez hozza őket össze — a részletekben, a melyeket a mostani politikai viszonyok oktrojáltak rájuk, engedményeket fognak tenni.

Egy bizonyos — és a liberális pártban ülő konzervatívokat ez fogná a nyílt konzervatív zászló alá hozni: — erős nemzeti alap, nemzeti eszme nélkül ma pártnak létjoga nem lehet, de nem is fog e nélkül születni Magyarországon. A liberalizmusnak is az adta meg erejét, hogy annak idején a nemzeti alapra helyezkedett. Egyáltalán Magyarországon csak olyan politika képzelhető el, amely a fajnak sajátságaiba és tradícióba bocsátja gyökerét.

A német szocialismus új programja.

Írta : **Bernát Ottó.**

Vasárnap ült össze Jenában a németországi szocialisták pártgyűlése, mely ezuttal nagyobb figyelmet érdemel, mint a mekkora figyelemmel a mi polgári társadalmunk ezeket a szocialista pártgyűléseket kíséрни szokta. Nem is annyira a pártgyűlés elé terjesztett indítványok azok, amelyeknek olyan nagy fontosságot tulajdonítok, mint inkább annak a harcnak, amely magának a pártnak a kebelében dúl s amely még néhány nappal ezelőtt is azzal fenyegetett, hogy pár ezereen kiválnak a pártból s külön pártot alakítanak.

A német szocialisták a marxismuson veszteк össze, jobban mondva azon, hogy a Marx-féle történelmi materializmus mellett nem kell-e a pártnak szükségszerűen tönkre mennie. Körülbelül olyan most is a helyzet a német szociáldemokrata pártban, mint volt az erfurti gyűlés előtt. Akkor is a párt egy része elégedetlen volt s a vezetőket opportunizmussal, paktálással, a párt elveinek elárulásával vádolta és Werner, Wildberger és Wille vezetése alatt radikális propagandát kezdett az alatt a lobogó alatt, hogy ő képviseli az igazi marxismust. Ez a radikális mozgalom a szocialista pártban azonban kudarcot vallott s az erfurti gyűlés a mozgalom említett három vezérét kiszorította a szocialista pártból.

Az erfurti gyűlés után s azután a győzelem után, melyet ott a szociáldemokrata pártnak, hogy úgymondjam, konzervatív árnyalata aratótt, kezdődött meg a Bernstein-féle reformmozgalom, amely még opportunusabb akart lenni, s amely név még közelebb akarta hozni a szociáldemokráciát a mai polgári társadalomhoz. Bernsteinnek, mikor fellépett, óriási hatása volt s azt lehetett hinni, hogy ha nagy harcok után is, de az egész szocialista pártot a forradalom színétől meg fogja menteni s átfogja alakítani olyanná, amely elveinek különbözősége dacára is, taktikájának hasonlósága folytán a mai állami és társadalmi rendbe beilleszkedik s reformjait zökkenés nélkül, észrevétlenül fogja keresztül vihetni.

A párt zöme azonban a Bernstein-féle reformmal szemben ellenséges álláspontot foglalt el s ma ugyyszólván elaludt

az egész. Bebel ez ideig a csalhatatlanság dogmájával övezi be magát ismét s Bernsteinnek el kellett némulnia.

De a nemezis elkövetkezett s kiujult az a helyzet, mely az erfurti gyűlést oly izgalmassá tette. Dr. Friedeberg, aki a mostani mozgalom élén áll, ép oly hevesen támadja Bebelt, mint a minő hevesen támadta Bebel annak idején Bernsteint s azt mondja: «a szociáldemokrácia feladta a szociális elveket s hogy az igazi szocializmusnak örökösei az anarchisták».

Abban a gyűlésben, melyet e hó 5-én Berlinben dr. Friedeberg tartott párthiveivel, Friedeberg már keserűen panaszkodott, hogy Bebel tőle megvonta az «elvtárs» jelzőt, a harc tehát közte és a szocialista-párt vezetői közt tényleg megkezdődött s aztán kifejtette a maga programját.

«Az a harc, melyet a szociáldemokrata-párt a vallás, nemzetiség és militarizmus ellen folytat, nagyon szenved az által, hogy a párt részt vesz a parlamentáris tanácskozásokon. Az egyház erős támasza az osztályuralomnak. De hogyan küzdhessen a párt az egyház ellen, ha programjából hiányzik ez a mondat: «a vallás mindenkinek magánügye». De más téren is letér a szociáldemokrácia a szocializmus utjairól. Mi lett az internacionális forradalmi szociáldemokráciából? Ami forradalmi volt benne, azzal már rég felhagytak s most éppen az előtt áll a párt, hogy az internacionális jelleget is eldobja magától. És ez nagyon természetes, mert ha a párt részt vesz az ország törvényhozásában, akkor bizonyos felelősséget is érez. Így aztán a parlamentarismusban való részvétel folytán a pártnak a nemzetiségről és internacionalizmusról eredetileg hirdetett felfogása is megváltozott. A gyarmatügyi szükségletekkel szemben már nem tanusítja azt az absolut elutasító magatartást. Ez az első herero-kölcsön-nél kitünt. Egyik legkiválóbb vezére a pártnak (itt Friedeberg Bebelre célzott) szót emelt a katonai egyenruhák reformja érdekében; a katonai ügyben tehát pozitív közreműködött, ahelyett, hogy szigorúan visszautasító magatartást követett volna. Ugyanaz a pártvezér mondta azt is, hogy ha az a veszedelem fenyegetne, hogy egy talpalatnyi német föld is idegen fenhatóság alá kerüljön, akkor maga is puskát venne öreg vállaira s az ellenség ellen vonulna.

Egy másik kiváló vezére a szociáldemokrata pártnak (itt viszont Singert vádolta meg Friedeberg) a párisi *Matin* munkatársának egy interview alkalmából legutóbb azt mondta: »Mi hazafias szociáldemokraták vagyunk, s ha a háború kiütne Németország és Franciaország közt, egyikünk sem vonakodnék a határra menni. Liebknechtnek az özvegyét is

megkérdezte az említett francia ujság munkatársa arra nézve, mit tennének a német szociáldemokraták, ha Elzász-Lotharingiát el akarná valaki venni Németországtól, s a válasz az volt rá: »megtennék, ami nekik mint németeknek kötelességük.« Minden borzalmat, amit egy győztes ellenség Németországban elkövethetne, elköveti a bourgeoisie a proletáriussal szemben. Nekünk nincs semmi okunk a külső ellenséggel harcra kelnünk. Inkább hagyjuk magunkat itt benn az országunkban a Krupp-féle ágyúkkal agyonlővetni, hisz a külföldön is ilyenek vannak ellenünk irányítva. Ami osztályharcunk abban áll, hogy a kormánynak minden katonai segítséget megtagadunk, amíg csak nem ad egyenlő jogot minden állampolgárnak. Az a harc, melyet még meg kell vívnunk, borzasztó. A proletáriusnak minden erejéből kell rá készülnie. Most a proletariatus feladata az általános sztrájk eszméjét propagálni. Az általános sztrájk nem azonos a politikai tömeges sztrájkokkal. Az általános sztrájk alatt a dolgozó proletár osztálynak — nem mint munkásoknak, hanem mint osztálynak — sztrájkja, azzal a kimondott célzattal, hogy olyan befolyást nyerjen a tulajdonnak organizálására, a társadalmi munkásság fejlesztésére, hogy a kapitalisztikus kizsákmányolás és egyeseknek előjogokkal ellátása, lehetetlen legyen. Hogy az adott pillanatban mit lehet tenni, az a körülményektől függ. Ilyen sztrájknak a segítségével nem teremtjük ugyan még meg a »jövő államot«, de megteremtjük azokat a feltételeket, a melyek mellett az megvalósítható.«

Ez volt Friedebergnek az új apostolnak hitvallása, s látjuk, hogy igen keményen ostromolja Bebelék fellegvárát, s azt a Marx-féle történelmi materializmust, mely a Bebel-féle politika alapja.

Friedeberg szerint ez a történelmi materializmus tétlenségre kényszeríti a szocialista pártot, mert Marxnak és híveinek az a szent meggyőződése, hogy a jövő szocialista állam elkövetkezik, bármit tesznek is az emberek akár érdekében, akár ellenére. Friedeberg tehát éppen ezt jelenti ki a marxizmus Achilles sarkának, azt mondván, — és itt a logikája egészen helyes — ha a jövő szocialista állam ilyen holt bizonyossággal elkövetkezik, akkor minek vesznek részt a mai polgári társadalom parlamentjében a szocialisták, minek tesznek koncessziókat a szocialisták a mai államnak és társadalomnak, szóval minek működnek közre a mai állam és társadalom életében.

Mindenesetre Bebel, a szocialista pápa csodálkozva néz-

het körül, hogy éppen őt vádolják meg a párt programjának meghamisításával és hogy éppen a marxismust mondják a szocializmus igazi alapelveivel ellentétesnek. Még maga a hivatalos lap, a berlini »Vorwärts« is, mintha erre az álláspontra helyezkednék, mert ő is azt írja, hogy Marx csak azért proklamálta oly energikusan a történeti materializmust, mert akkor a Hegel-féle idealizmussal állt szemben, s hogy ma Marx egészen másképp írna, mert ma már ez az idealizmus nem létezik, s hogy éppen ezért Marx, ha ma élne és ma írna, gazdasági-ethikai alapon ostromolná a mi világrendünket.

Nem akarom azt állítani, hogy elvi szakadás van a német szocialista pártban, de az kétségtelen, hogy Bebel egyeduralma ellen ismét ostrom készül, s egyuttal sokkal veszedelmesebb ostrom, mint volt a Bernstein-féle támadás. Veszedelmesebb azért, mert a tömeg mindig annak a pártján van, aki azt hirdeti valamely programról, hogy az nem elég radikális.

NEM TART TÖBB KIHALLGATÁST! . . .

A jó öreg félhivatalos szomorú hírről tudósította e héten a sajtót: V ö r ö s László, a népszerűtlen Fejérváry-kabinet népszerű, mindenki szerette és becsülte kereskedelemügyi minisztere nem tart több általános kihallgatást. Ezt a szűkszavu félhivatalos jelentést így is mondhatnók: A napi politika kaotikus világában az állam kisemberei elvesztették gyámolítójukat s most igazán nincs ahová forduljanak. A ki ott volt a miniszter előszobájában pénteki napokon s látta ott a sok szegény díjnokot, vasúti alkalmazottat és állástkeresőt, az így fogja e hírt elmondani. Vörös László pedig elmegy, de távoztában magával viszi a pártatlanok simpatiáját, akik az ő kedvéért a Fejérváry-kabinetet kevésbé ellenséges szemmel nézték . . .

A sárgák feltámadása.

Nem dicsérjük a háborút; nagy bűn, sőt még ennél is több, nagy pazarlás pénzzel és élettal. Nem is vizsgáljuk, hogy alakult volna a történelem háborúk nélkül. Azt se állítjuk, amit a história tanítói mondtak egész a legujabb időkig és amit még nagyrészt ma is vall az iskolás történet-tudomány, hogy a világtörténelem nem egyéb a háborúk és csaták történeténél. De azért be kell látnunk, hogy még máig is, a történelem legnagyobb és legjelentősebb eseményei a háborúk. Legjelentősebb eseményei inkább zszurnalisztikai értelemben, azaz olyan mozanatai, amelyeknek hatása közvetlenül, a kortársak felületes szemén át is nézve, rohamosan gyors fejleményekben mutatkozik. A kulturális, szociális, tudományos változások hatása lassan, tizedek és századok multán mutatkozik annyira, hogy szabad szemmel, laikus szemmel is megfigyelhető, de a háboru következése rögtön való, gyors és megdöbbenő. És ha vizsgáljuk a háborúnak ezeket a könnyen megfigyelhető hatásait, úgy látnunk kell, hogy ha mérhetetlen károkat okoz is a tömeggyilkolás, de megvan a fényoldala. Igaz ugyan, hogy a háboru-okozta hasznót talán békében, a munkásság fegyverével is ki lehetett volna küzdeni, de az már a mi mai politikai és szociális berendezkedésünknek a hibája, hogy kis, félreismeret és elnyomott nemzetek, amelyekben hatalmas erő szunyad, csak fegyverekkel kényszeríthetik rá a maguk létének jogát a világra.

Mindenki, ugyebár, a kis Japánra gondol, amelyik véres, de győzelmes kardjával vágott magának utat, hogy a hatalmak sorába kerüljön. De volt a háboru haladást szolgáló hatásának egy más példája is a világtörténelemben. Németország ez, amelynek hirtelen terjeszkedése, fejlődése,

szerény bimbóból sokszirmu, viruló virággá való kipattanása, csak a japáni példához fogható. A napoleoni háborúk magasra szították az elnyomott országok nemzeti érzését. Az udvarok és a kormányok hatósági támogatásával ez a nemzeti érzés oly erőssé vált Németországban, hogy leverték vele a korzikait. A fegyverre kapott német népben már akkor élt a nagy német egység tudata, ideálja és vágya. De amikor a félelmes ellenség Szent-Ilonán búszult már, az intrikus Metternich megghiúsított Ausztria és az abszolút királyság érdekében minden népszabadságra való törekvést és megghiúsította a német egység vágyát is. Az egységre való törekvés azonban nem aludt el azóta és az 1870-iki háboru után, a világot csodálatba ejtő virágzáshoz juttatta a német birodalmat. Németország szinte egy csapásra, elsőrangú szerepvivője lett Európának, úgy politikai, mint gazdasági és kulturális dolgokban.

Japán kérdésében megismétlődött ez a folyamat. Az európai nemzetek valóságos terrorizmussal vetették magukat a messzi kelet, gazdag, de ki nem aknázott országaira. Elárasztották, elborították a sárga földeket, mint egy sáskaraj, vállalkozóik, kereskedőik, üzletembereik maguknak akarták elfoglalni minden kikötőjét és jövedelmező befektetésre alkalmas pontját. Európa rá akarta kényszeríteni, vakon, korlátolt, kegyetlen módon, anélkül, hogy a nép karakterét ismerte és tekintetbe vette volna a maga intézményeit, politikai szervezetét, sőt a maga vallását a vallásos türelmetlenséggel együtt, Ázsiára. Természetes, hogy a sárgákban fölébredt és megizmosodott minden bennük szunyadó nemzeti és faji önérzet és elkeseredés, az önfenntartás ösztöne megmerevedett bennük és ellentállóvá tette őket. Kína vakon nekirohant a falnak, de többszörös boxer-lázadásait kegyetlenül leverték azok az európai katonák, akik a civilizáció nevében és Vilmos császár hirhedt hun-leveleivel vonultak ki ellenök és gyilkoltak, gyujtogattak és raboltak. Japán ügyesebb volt. Kitért Európa provokációja elől és aztán egyszerre, váratlanul és hihetetlenül megerősödve hátra támadta, a maga fegyvereivel az európai «civilizációt.» Ma győzelmesen áll Európa előtt

és akik szívesen megették volna, ma kénytelennek vele egyezkedni.

De kérdés, vajjon Japán hajlandó-e egyezkedni és osztzkodni. Itt van az óriási préda, a mesék hatalmas birodalma, Kína. Az orosz rém kiejtette a fogai közül és az európai versengők most nem tudják, vajjon örüljenek-e vagy keseregjenek. Örüljenek azon, hogy a vetélytárs Oroszország véres fejjel volt kénytelen odébb állni, vagy savanyuan néznek a préda után, amelyről most már bizonyos, hogy részükre is örökre elveszett.

A japánok győzelmes háboruja ugyanis meglepően megváltoztatta Kína jövő sorsának a fejlődési vonalát. Emlékezünk rá, hogy mostanában jártak cefos kínai követek Európában — egyebek közt eltévedtek Bécsbe is — és az alkotmányos, parlamentáris kormányzási formát tanulmányozták. Kína alkotmányt kap! — hangzott végig a csudálkozó kiáltás a világsajtón. Vajjon alkotmányt kap-e, az nem bizonyos, de kétségtelen, hogy Kína megváltozik. Az óriási mennyei birodalmat eddig vak, gyűlölködő, vassal és kötéllel dolgozó, minden idegenből hozott gondolatra gyanakodó nacionalista abszolutizmus kormányozta. Akárcsak Oroszországot. És mint Oroszországban, éppen olyan korhadt, romlott, minden haladásnak gátat vető, óriási összegeket magába faló bürokrácia Kinában is. A háboru első japáni győzelmei után azonban sok minden megváltozott.

A kínai-japán háboru ellenségeskedése már régen megszűnt és a japán kormány békés erőfeszítéseinek, Kinához való közeledési kísérleteinek már mutatkozott a hatása a most lefolyt háboru kezdete előtt is. Japán lassan-lassan a haladnivágyó kínai rétegek tanítójává lett. Mikor azonban a Tazi-Cu anyacsászárné látta, hogy az európai technika és az európai fegyverek, milyen hatalmas szövetségesek Európa ellen, maga is abbahagyta minden idegent féltékenyen távol-tartó kínai-fal-gondolkozását.

Ez a Tazi-Cu császárné egyike a világtörténet legérdekesebb alakjainak. Vagy ötven éve ő az ura Kinának és ha a kezétől meghaltak lelkei hazajárnak, akkor a hálósobája

bizonyára nem elég nagy arra, hogy valamennyi véres rémet befogadja. Harc, tőr és kötél dolgoztak az érdekében, három császárt és egy császárnét gyilkoltak meg, a saját fiát megölette, csak hogy uralmon maradhasson. Valóban, a renaissance zseniális rém-uralkodóira emlékeztet az ő alakja. Ma már ősz, öreg asszony, egész élete, neveltetése a kínai előítéletek falai közt folyt le, nem csoda tehát, hogy annyira ragaszkodott a kínai elzárkózáshoz. Mihelyt azonban meggyőződött róla, hogy hatalmát csak a haladás eszközeivel tarthatja meg, lemondott egész élete tévedéseiről. És új meggyőződését Japántól nyerte és tudja, hogy csak Japánra támaszkodva menekülhet meg az európai inváziótól, birodalma felosztásától.

Ez a háború legfontosabb eseménye, legszenzációsabb következése. Ez a japán-kínai szövetkezés, az Európától eltanult fegyverkezés alapján egészen új perspektívát nyit a jövőbe. Valaha Japán Kína hűbérese volt, egész kulturáját Kínától kapta és most Japán visszaadja néki a kölcsönt. A kínai iskolákban japánok tanítanak a haladás tudományaira, a hadsereget japán mintára, japán tisztekkel újjászervezik, lázasan szaporítják és megakarják változtatni a kormányzás formáit is. Bizonyára nem ad a császárné alkotmányt a népének, aminthogy Japánban is az alkotmányosságnak csak a látszata van meg, de olyan formát ad majd az uralmának, hogy az ellenőrzés nélkül való, szabad lopáson és önkényeskedésen alapuló mandarin-rendszer lehetetlen lesz.

A változások természetesen csak sok-sok évtized múltán fognak annyira megérni, hogy hatásuk Európában közvetlenül érinthető lesz. De már most is előrevetí a jövő az árnyékát. A német császár kiharsogta a sárga veszedelem jelszavát. A reakció és kapzsi uralomvágy jelszava ez, mint Metterniché is az volt, amikor Napoleon leveretése után a népek közt terjedő jakobinizmus fenyegetésével félemlítette meg Európa uralkodóit. Igaz, hogy a sárga területek a sárgáké lesznek, hogy Kína és Japán mérhetetlen gazdasági kincseit kínaiak és japániak fogják kiaknázni, hogy Európát nagyságban sokkal fölülmuló ország sűrű, termékeny, szivós,

munkabíró és kemény népe hatalomban óriási jelentőségű lesz. De vajjon az, hogy a kapzsi hatalmaknak néhány gyarmatra való igényükről le kell mondaniok, hogy a nagy európai gyárok nem zsákmányolhatnak ki néhány millióval több tudatlan félvadat, nem ér-e fel az emberiségnek azzal az óriási nyereségével, hogy két új nép — az egyik nagyságban csaknem megmérhetetlen — részt vesz az európai haladás munkájában, a kulturában, a művelődésben.

BÁRDOS ARTUR UJABB VERSEIBOL.

PÓRÁZON.

Délszaki tájon
Valami ébred . . .
Mezei szellő
Álom — ígélet . . .

Az éj valahol
Szébb tájakat ér . . .
Habvitorlámba
Belékap a szél.

Előre! Hahó!
Már ködlik a part!
— Mért vesztegének?
Béklyóba mi tart? —

Mily dőre dallam . . .
Gyermeki álom — —

Büszke hajómat
Pendelyes gyerkőc
Tartja pórázon.

VERA HAZAMEGY.

Mondd meg, Vera, az öreg hársnak
Ott a kis telketek tövében,
Hogy sok szépet hallottam róla
S amint illik: tisztelem szépen.

Mondd meg neki, hogy szent a hitem,
Hogy ő a régi a szívvel fogad.
S mutasd meg neki szépen, bátran
Az imádságos homlokodat.

Lássa: hogy rajta nem esett folt,
Hogy hazudott ott a kósza szél.
Ő okosabb mint az emberek:
A lelkedbe néz majd, úgy itél.

A lelked pedig, kicsi Vera,
Az mint a szűz hó — szeplőtelen!
Hol a Mária lakott benne,
Ott méltón lakik: a szerelem.

A te bohó lepkeszerelmed,
Mely csupa lányság és szemérem,
Mely könnyü hittel mindent áldoz
Hogy cserébe mit se kérjen...

Jövel, Kossuth!

Irta: Kalmár Antal.

Nagy időkben szereti a történelem a kor szükségleteit kiválasztottaiban összefoglalni, s a nemzet géniusát egy emberben megszemélyesíteni. Ez a géniusz Kossuth Lajosban is testet ölt, és e megtestesedés folytán a középkori magyar nemzet az ő bámulatos lánglelke tüzétől érintve összeolvad, a középkori salak elég, s Magyarország népe Főnixként új életre kél. A tisztító tűzben Kossuth is megtisztul, levetkőzi a levetkőzőhöz ő emberi gyarlóságokat, s mikor már a nemzet élén áll: jelleme úgyszólván az összes erkölcsi és szellemi tulajdonságok foglalatja lesz.

Eletműködése a sors által kétféle térre sodortatván: jellembeli vonásait is csak e kettős működés életnyilvánulásai alapján rajzolhatjuk meg. Az egyiknek a színterét hazának szent földje, a másikat a külföld adja meg, s innen a látszat, mintha hazai és emigracionális működése kettős alakban állítaná jellemét a történelem fáklyavilága elé. E kettős működés azonban örökké a hazaszeretet villámos tüzeiben ég, s ez az égés a nemzet érzületének egy új világát: a majtényi sikon letűnt függetlenség ki nem oltható vágyát — teremti meg.

A Populus Werböcyanus-ból százhárom esztendővel előbb származva, a mult század huszas éveiben még csak jónevű ügyvéd, a harmincas évek nagyjai közt még egyenlő a többivel, a negyvenes évek elején és derekán már «primus inter pares», az utolsó rendi országgyűlésen már bálványozott vezér, a 48-as országgyűlésen mint alkotmányos miniszter lesz szellemi diktátor, a honvédelmi bizottmány élén az alkalmazható rá, amit Cinnára mondtak: feje volt kigondolni, nyelve meggyőzni, keze minden tervet végrehajtani, — a függetlenségi harc küzdelmeiben nemcsak országkormányzó, de egyúttal apostola is nemzetének, és Világos után talán a legeslegnagyobb: száműzött hajthatatlan bujdosó.

Azonképen mint Széchenyi, ő is agitátor; de míg Széchenyi az «államkórságban dermedező» nemzet felébresztése után visszaborzad agitálásának eredményetből: addig Kossuth — túlszárnyalva Széchenyit — mint az «emberi

jogok jogkiáltásának» magyar hőroza, tetteinek eredményeitől soha vissza nem rettenve tör kitűzött célja: az új Magyarország megálapítása felé.

Fölrázza a nemzetet, és ebben segítségére van olyan ékesszólás, melynek erejét magyar szónok még nem bírta soha, és olyan irótoll, mely — keleti virágossága dacára — a világirodalomban kér helyet a klasszikai magyar politikai irálynak s mely nemcsak úttörője, de egyúttal utól nem ért mintaképe is lesz a nagyranőtt magyar hirlapírásnak. S míg egyrészt irótollával és ékesszólásával titáni küzdelemben vívja ki a magyar nép számára a modern kor föltétlenül legáldásosabb jóteteményeit: az egyenlő szabadságot, az egyenlő jogot, és az egyenlő kötelességet: addig másrészt az így felszabadult, s az alkotmány sáncaiba bevett néppel megalapítja a magyar parlamentárizmust, s Erdély uniójával a kétországos magyart teszi — egyországoossá.

Azonban az új intézmények összeütközései, a bécsi reakció gonosz támadásai, az eszmék és szenvedélyek hullámai útját vágják a békés fejlődésnek, s a forradalom, majd ennek is a véglete: április 14-ike felé sodorják Kossuthot is, meg a nemzetet is. Egy emberöltő után bármiként is itéljünk a debreceni országgyűlés függetlenségi nyilatkozatáról: ne feledjük, hogy azt a győzelmes magyar hadsereg is, mint a háború logikai folyományát követelte, és ne feledjük Deák mondását (Lustkandl ellenében) hogy április 14-ikét március 4-ike előzte meg, amely napon a hatalom szava Magyarország alkotmányát törölte el.

De míg a negyvennyolc jogos reményeinek meghiúsulása nem Kossuthon, nem Magyarországon múlt: addig a Negyvenkilenc vérmes reményei nemzeti erőnk elégtelenségén törnek meg, s e miatt Kossuthnak be is kell fejezni hazai üstökös futását, hogy a világúrbn tovább kerengve, majd mint száműzött bujdosó, majd mint eszme teljesítse a végzet által kijelölt hivatását. Zokogva nyomja a fiui szeretet búcsúcsókját az elhagyott haza földjére, hogy II. Rákóczy Ferenc sorsának és hajthatatlanságának legyen osztályosa.

Kossuth a hatalomra emberfölötti tulajdonságainak használata által emelkedett föl, s ritka jelenség a történelemben, hogy a hatalom élvezete jellemének fényes oldalain: önzéstelen kötelességérzetén, a szabadság és jog tiszteletén egy hajszálnyit sem változtatott.

Az ország jogaiért való ideális rajongását, s azok fölöött megalkuvást nem tűrő állhatatosságát beviszi emigracionális politikájába is, mely kettős feladatra irányult: egy-

részt, hogy a leigázott nemzetet a kétségbeesett felkelések irtóztatós bajaitól megóvja, másrészt, hogy az ország felszabadítását idegen erő segítségével lehetővé tegye. Ezt a kettős feladatát az államférfiúi lángész művészi tökéletességével, és a mérsékelttség számító óvatosságával teljesíti. Neki a nemzet kiontandó véréért siker kellett, s ha ezt a sikert tökéletes realitással nem biztosíthatta: egyetlenegy csepp magyar vért nem kockáztatott. Ez a bölcs negatív álláspontja mondatja már Cavourral is: minden tettét bámulatos éleslátás, mérsékelttség, imponáló férfiasság és kimagasló méretek jellemzik.

És habár emigracionális politikáját nem is koronázta siker: hit keletkezett belőle, mely míg egyrészt a nemzet félelmes erőforrásának szolgált bizonyítékául, addig másrészt a kiegyezési alkudozásoknál esett nyomatékul a mérlegbe. Mert jellemző, hogy mint tényleges hatalom nélküli hontalan bujdosó gyakorolt nemzetére és a hódító császárra olyan hatalmat, amelynek mására nem akadunk a világtörténelemben. Csaba vezér hadai óta soha szabadító hatalmat a magyar nép tömege nem várt annyi hittel, annyi bizalommal, oly csodaszerű utakon, mint 1859—60-ban az emigrans Kossuthot. Jövetelétől még a legfélreesőbb faluban is csodákat reméltek, nevét dalba szőtte minden pásztorgyermek, és alakja a nép képzeletében egész mythoszivá emelkedett.

Minden téren az emberi nagyság jelében működött, s tévedései (ha voltak) ép úgy nem mérhetőek köznapi mértékkel, mint csodálatos szellemi tulajdonságai. Diadalaival és tragikumával egyaránt megüti azt a mértéket, melylyel a világtörténelem az emberiségnek csak legnagyobb alakjait nézi. Az emberiség kulturtörténetében, a szabadság nagy nemzeti profétáinak rendében a legelsőbb között van számára hely kijelölve, — s nagyítás nélkül mondható, hogy benne a három nyelven is tündöklő szó hatalma — a tett energiájával: a történelem korszakaival egyetlenegy államférfiújában sem találkozik tökéletesebb bevégeztséggel. Csakis az apostoloknak adatott annyi nyelv tudása: mondja már róla az angol Times is. Fényessége azonban különösen még azért is világraszóló, mert nála az emberi jellem erkölcsi tökéletesség — a lángésznek olyan csodálatos párosulásában; az értelmi erő és egyetemes tudás — a pihenés nélküli munka erélyének olyan egyesülésében jutott kifejezésre: amelyet talán soha nem ért el más ember, de bizonyára egy sem mult felül. És még sem adott neki az élet sem jutalmat — sem nyugalmat. Férfi és aggkora teli nehéz küzdelemmel, fájdalommal, boldogtalansággal, vigasztalan örökbúval.

Hazánk történetében sokan voltak az érdemesek, de egynek a jelentősége sem éri utól Kossuth Lajosét, s a magyar nép nagy tömegének lelkében minden más magyar csak törpe kicsinységben él Kossuth mellett. Így az ő jelentőségét nem is csupán a XIX. század, hanem a magyar nemzet tíz századának fejlődéséhez kell mérni. És innen van, hogy habár közjogunk és társadalmunk 48-as átalakulása örök dicsőségben az ő nevével van összeforrvva; és habár a nép szíve »Kossuth apánk« jelzővel őrzi emlékét: az ő verseny nélküli nagysága még sem ezekben, hanem abban áll, hogy nemzetének életcélú tudott teremteni, s ezt az életcélú a magyar lelkében örök szenvedélylyé tudta emelni.

És ez az életcél Magyarország függetlensége.

S habár kilenc lusztrum eltelte után: »Révparthoz ért a gólya — világkörutat tett kormányossával«, de az az eszme, amely Rodostó után kialakult, s a melyet másfél század múlva ez a kormányos dobott a nemzet tűzvilágába: a magyar föld függetlenségének szentséges eszméje, örök körutját fogja tenni a magyar szivekben.

Ismételjük: ez a nemzetnek adott életcél: ez Kossuthnak a legeslegnagyobb nagysága.

FÉLEK.

Te láng, mely lelkeket hevíted,
S álomvilágnak szolgálsz fényeül: —
Mi vár reád? Meddig lobogsz még?
Úgy félek, hogy már vad tüzed lehül.

S a szürke lelkek gyertyafénye
Ég majd, helyetted lassan, pislogón,
Melynél csodás álomvilágom
Nemhogy elérni, látni sem fogom.

Félek, hogy itt hagysz lelkeket-lelke,
S kiegészve járok búsan tétován,
Ábrándot álmat elfeledve
A szürke lelkek higgadt szűk honán.

Ráskai Ferenc.

Egyedül.

Irta: **Gróf Vay Sándor.**

Egyedül nem jó lenni. Megmondta ezt már a könyvek-könyve — a biblia is. Nincs valami szomorúbb mint a magányos bolyongás a földi téreken. Különösen annak, aki nem szokta meg az egyedülvalóságot. Akit szerettek, dédelgettek, akinek a gondolatát lesték . . .

* * *

Egyedül . . . Már reggel érezzük az egyedüliség kimondhatatlan nyomorúságát. Csöndes, szinte kriptaszerű a szoba, amelyet nem ver föl édes asszonyi hang varázsa. Rideg, üres. A hotelszobában nincs semmi individuális. Sehol egy odavetett öltönydarab, valami puha, illatos kendőcske — egy szál virág. Egy félig nyitott könyv, amelyből olvastak. Szinte keserű az ilyen szobának a levegője is. Vagy csak mi érezzük úgy — a lelkünkben kiáradó nagy keserüségtől. Szeretnénk valamit kérdezni — szeretnénk valamit közölni, nincs akihez forduljunk. Fáj valamink, nincs akinek elmondjuk. Gyöngéd, puha kéz nem simogatja végig homlokunkat . . . Némán, szótlánul hányjuk magunkra a ruhát . . . Vigye az ördög akár hogy áll . . . Ki törődik már ezzel, ha nincs senki, akinek tetszeni akarna. Egyik nagy írónk mondotta nekem egyszer: Még a szánkat kimosni se érdemes, ha nincs már asszony, aki megcsókoljon . . . De élni se érdemes ám így — —

* * *

Egyedül . . . A legragyogóbb őszi verőfény is fáj ilyenkor. Fáj a késői virágok virulásának látása. A kikirics halavány-rózsaszín virága eszünkbe juttatja a nagy, az általános hervadást . . . Mert hogy mindennek el kell hervadni. És bolyongunk a nagy, méla őszi csöndességben. Egyedül a nagy város lüktető, zsibongó zajában is. Mindenki idegen, vagy legalább is közönyös a zsumfolt, tarka utcákon . . .

Mindenütt hiányzik az a másik . . . — az a bizonyos egyvalaki, akivel együtt jártuk az élet utját. Még kis, jelentéktelen haszontalanságok is fájdalmat okoznak. Mintha törsturást éreznék villamosvasuton, hajón: csak egy jegy . . . Mindig csak egy már. Egyedül vagyunk mindig, mindenütt . . . Valóságos *via crucis* a sok jól ismert utca. Itt is együtt jártunk — amott is, ketten; ez jut eszünkbe mikor most rójjuk a várost, cél, irány nélkül. Itt virágot vásároltunk, amott, ahol a széleshátú kandúr dorombol az őszi verőfényben gyümölcsöt. A pályaudvar előtt mintha valami névtelen fájás zsibbasztaná meg a lelkünket . . . Messze, boldog utazásból itt érkezünk haza . . . Még akkor volt otthon . . . Elfordulunk valami sötétes, kisebb utcába és letöröljük a könnyet, ami pilláinkra gyűlt . . .

* * *

Még időbeosztásunk sincs így egyedül. Az otthonvaló embernek találunk. Tizenkettőkor — vagy kettőkor Már kinek hogy. Magányos ember kénytelen korcsmába menni. Bármilyen kedvetlenül, undorral szinte, enni kell valamit. A rongy anyag akkor is kíván még élni — mikor a lélek már meghalt. De ilyen stádiumban már megse nézzük az étlapot. Hozzon a pincér amit akar. És milyen szomorú, milyen elhagyatott egy ilyen korcsmai ebéd egyedül. Az asztalnál még egy teríték van. Oda már nem ül senki. Mellettünk boldog fiatal pár együtt eszik. Minden adagot megfelelnek. Csevegnek, nevetgélnek. Az asszony kinálgatta a férfit — a férfi egy szelet tortát tesz az asszony tányérjára. Nézzük — nézzük és torkunkon megakad a falat. Haj — mikor még mi is így ebédeltünk, mikor még mi se voltunk egyedül. És az otthonok, a *sweet home* igazi ebédjei. Délután a fekete kávé. Mikor a kávé cukrát odaadhattuk annak a másiknak. Sohasem fogok én már fekete kávé inni többé. Nem főz nekem már senki fekete kávé a kedélyesen, mesemondóan zúgó non plus ultrán . . . Összetört, semmivé lett minden. Az otthon, az élet. Egyedül . . . egyedül . . .

* * *

Egyedül . . . Nem kell úgy még a munka sem. Futunk, menekülünk az üres, rideg lakástól. Bevágjuk magunk után az ajtót, amely döngve szól, mintha kripta-ajtó lenne. Nem marad utánnunk semmi, csak üresség. Lelkünkben sem viszünk el semmit, csak ürességet. Csavargunk. Füstös zsufolt kávéházakat járunk sorra. Azt hisszük a zaj, a lárma eltompítja idegeinket. Egy pillanatra talán kevesebbet érezzük azt a nagy, nagy fájást, amit elmondani se tudunk már. Aztán megint megyünk tovább. Körülöttünk, mellettünk asszonyok járnak. Egy asszony — száz asszony. Mind a másé. Egyik se a miénk . . . Mi csak bandukolunk egyedül. De miért is lennének a mieink, ha már az az egy, azaz egyetlenegy, akit sóvárogva óhajtunk, aki a mienk volt, nem lehet többé az. Azaz egyetlenegy, akinek tekinteté. egyre látjuk, akinek kacagását halljuk, csókját, ölelését érezzük . . . Jöhetne nekem akár Venus asszony is . . . Amikor csak egy kép tölti el lelkünket, nem birunk befogadni másikat. — Az agyongyötrött szívből romokra építeni nem lehet. Itt nincs: orriger la fortune. Szenvedünk, mert nincs számunkra gyógyulás. Egyedül . . . Egyedül.

* * *

Későre jár. Egymásután, halk rezzenéssel ütnek az órák. Lépteink tompán hangzanak vissza a csöndben. A hidon vágatva csilingel a villamos. Karöltve sietnek hazafelé boldog emberek, akiknek még van otthonuk. Víg kompániák is kóborolnak persze. Boldog, aki bánatát italba, duhajkodásba tudja ölni. Én azt se tudom. Belé temetem fejemet a vánkosba, a magányos csöndes szobába — lecsavarom a villamos fényt és úgy szeretnék aludni, álmodni. A koldusszegényenyé lett lélek már néha az álommal is beé. Álmodni mindarról, a mi volt. Otthonról, boldogságról. Egy gyöngéd, szeretetteljes szóról csak még, amiért úgy epedünk, sóvárgunk — elhagyatottan, egyedül . . . egyedül . . .

A legsötétebb Szerb-utcában.

Budapest legszűkebb és legsötétebb utcája a Szerb-utca, ahol az egyetem van. A másik frontja tágasabb, szabadabb térre nyílik, de ott megint egy templom áll. Az épületet tehát jó helyre építették, meg van védve a szabadságtól és a világosságtól. Maga a palota nagy és idomtalan; s már a külseje is elárulja, hogy nem az európai nagy emszék, a tudomány új vivmányainak befogadására készült. A belseje ügyetlen és kényelmetlen, amellettt örökös zavarok és sajnos, botrányok színhelye. Nincs év botrány nélkül, de a legnagyobb baj és legnagyobb zavar, hogy maga a tanítás tulajdonképen zavartalanul folyik. Ez látszólagos ellentmondás, de csak látszólagos. A részletek mindent tisztáznak.

A budapesti egyetem Európa legnépesebb egyeteméhez tartozik. Népesedés dolgában csak a párisi és bécsi egyetem előz meg minket, Berlint már jóval elhagytuk. A budapesti egyetemen csaknem hatezer hallgató van. És ez óriási népesedéssel szemben maga az egyetem, annak helységei, a tantermek, könyvtárak, szemináriumok száma és nagysága lehetetlen arányban áll. E tekintetben az utolsók közé tartozunk Európában — talán Ázsiában is. Az Egyetem mai be rendezése annyira felel meg a hivatásának, hogy lehetetlen volna benne előadást tartani, ha a hallgatóságnak csak fele is eljárna az előadásokra. És éppen azért a legnagyobb baj, hogy zavartalanul folyik a tanítás, mert ez azt mutatja, hogy a hallgatóságnak fele sem jár el az előadásokra. Ugyanigy vagyunk a könyvtárakkal és szemináriumokkal.

Itt még mostohább viszonyok vannak. A könyvtár a legkezdetlegesebb fokón álló collegium igényeit sem elégítheti ki, nemhogy Európa egyik legnépesebb Egyetemét. Mindenek előtt a könyvtárban hatezer hallgató számára csak százharminck van helye. Ez annyira kevés, hogy a rendes iskolaév beálltával, vagy a kollokviumok előtt oda bejutni valóságos szerencsejáték. Magában az olvasóteremben pedig száz év előtti könyvtár szabályok vannak, melyek minden komolyabb, szabadabb kutatást lehetetlenné tesznek. Még mindig csak a régi elavult tankönyveket sza-

bad használni. Aki más könyvet kér, vagy nagyobb körültekintő tanulmányt akar végezni, annak úgy megnehezítik a dolgát, hogy bizony elmegy a kedve a munkától. Nem dicsekedhetik az Egyetem, hogy valamely újabbkori tudományos munka az ő műhelyeiben készült. Az igazság kedvéért azonban említsük föl, hogy az olvasó terem használhatatlanságát már belátták az intéző körök is. A szabályokat ugyan nem törölték el, de berendeztek egy »belső könyvtárt.« Itt a gyalázatos szabályok nem érvényesek — ha valaki kér egy könyvet, azt megkapja. De tetszik tudni, hányan férnek be a tudomány e paradicsomában? H e t e n, mondd heten, h a t e z e r hallgató közül. Nagyszerű számarány. És ilyesmi megtörténhetik Európa egyik legnagyobb Egyetemén!

Legujabban — ép ebben az évben először, igaz, hogy e bajokon segíteni iparkodnak. Csupán a tantermek számát szaporítják. Még pedig úgy, hogy némely előadás számára kibérelték a régi Országházat. És ha majd kiépül a Lágymányoson a Műegyetem, ennek régi helységeit is a Tudomány Egyetem kapja. És erről úgy beszélnek, mint az új üdvös reformokról! Tehát egy pár év múlva lesz tanterem annyi, amennyi csak kell. Egyszerűen szétdarabolják majd az Egyetemet az elválaszthatatlan katedrákat szétszítják a Központ, a régi Országház és a volt Műegyetem közt. Csinos, kicsiny de zagyva főiskola csoportok fognak keletkezni. Ha e terv tényleg megvalósul, az egységes, hatalmas modern magyar Tudomány Egyetem eszméje beláthatatlan időkre vagy örökre elveszett. Ettől azonban még egyelőre nem kell félni. Ellenben még most is konstatálhatjuk azt a furcsa kulturtörténeti tényt, hogy míg Magyarországon újabban a technikai tudományok s velük a technikai főiskolák a kor igényeitől el nem maradnak, sőt óriási módon haladnak, azalatt a teoretikus tudományok, melyekből a nemzet lelke táplálkozik, messze elmaradnak a kortól, sőt silányul bújkálnak egyik régi odúból a másikba.

A Műegyetem mindenben túlszárnyalta az elmaradt Tudomány Egyetemet, sőt néhány év óta az ifjuság körében is a vezető szerepet a technikusok viszik.

Maga az Egyetem közömbösen nézi tekintélyének hanyatlását, hogy mennyire nem törődik a reá bizott tudományok sorsával, arra csak egyet akarunk felemlíteni. A katedrák megüresedését. A Tudomány Egyetemen néha éveken át marad egy-egy tanszék betöltetlenül. A magyar irodalom csak fontos tárgy, három és fél éven keresztül h é t szemeszteren át nem volt tanára. Ez idén végre betöltötték az állást,

de most ismét egyszerre két katedra üresedett meg. A német és a francia. Heinrich Gusztáv és Becker Fulöp Ágost egyszerüen faképnél hagyták az Egyetemet. Különösen érdekes és tanulságos Becker távozása. De a budapesti Egyetem már régen tudta, hogy Becker távozni fog. Az érdekes és tanulságos az, hogy Bécsben a tanítás csak november hónapban kezdődik, de ők már most gondoskodtak tanárról. Nálunk pedig már megkezdődött az előadás (illetőleg meg kellett volna kezdődnie), de nemcsak, hogy tanár nincs, hanem még csak nem is gondolnak helyettesre. Mi el lehetünk tanár nélkül egy pár évig is, csak Bécs nem — egy percig sem. A németirodalom tanszéke is üres, pedig Heinrich Gusztáv ur nem ment külföldre. Őt oda nem is igen hívják.

Jobb neki itthon. Eddigi tanári állását szépen felcserélte az akadémiai főtitkársággal. A tudomány így nem veszít semmit, ő pedig csak nyer. A katedrája pedig more patrio marad egyelőre betöltetlenül. Hogy ebben a szemeszterben a német-francia szakos tanárjelöltek kit hallgatnak, azzal már nem törődik. Az nem baj, hogy két szaknak nincs tanára. Az Egyetem azért fenn áll — igazán ad maiorem dei gloriam.

F u l m e n.

A „VICTORY“ ÉS A „MIKASA“. Száz esztendővel ennekelőtte a nagy Nelson, a «V i c t o r y» fedélzetéről irányította Anglia flottájának gyilkos támadását a francia hajóhad ellen. Ő brit felsége hadi lobogójának nyomában diadal kelt, a hajóhad mint győztes vonult el a Finisterre-fok előtt, de a «Victory»-nak — a zászlóshajónak — fedélzetén már nem parancsnokolt többet a verhetetlen Nelson. Az öreg admirális koporsóban feküdt a büszke zászlóshajó parancsnoki hídján, abban a koporsóban, amely az Abukirnál elsülyesztett büszke admirálishajó főárbocának fájából készült. Ugy vonult haza a britt föld büszke hajóján a halott Nelson.

A halottat eltemették s Westminsterben emlékkövet állítottak neki, — a «Victory»-t pedig elhelyezték valamelyik

dockban. Azután lassanként lefokozták. Előbb állomáshajót csináltak belőle, majd partvédőt, utóbb iskolahajót. Mikor mindezeket átélte, anyagraktárrá alakították. Végül ócska rommá lőn. És eladták végezetül mint ócskavasat.

Ime, a «Victory» pályafutása.

*

A csuzimai hős zászlóshajója úgy pusztult el, mint egy mindig győzedelmes páncéloshajóhoz illik.

A «Mikasa» élete annyiban hasonlatos a «Victory»-hoz, hogy a japán hajó sem futott meg soha az ellenség elől. Ahol Togo páncéloshajója feltűnt a vizeken, ott a felkelő nap sugárkévés lobogója mindig diadalmasan lengett.

Mikor azután a nagy, a döntő diadalt jelezte a minden idők legnagyobb admirálisa: Togo, akkor betelt a «Mikasa» pályafutása.

Többet nem vonult harcba, hanem leeresztette horgonyát valamelyik kikötőben és azután alámerült a vizek fenekére, ahol vízszintláthatta azt a sok hajót, amelyet az ő urának és parancsnokának ágyúí és fúrge torpedói küldtek le a rejtelmes mélységbe.

A „BIZOTTSÁG“ ÉS A „BIZOTTMÁNY“. A szeptember 21-iki nap mindenképen nevezetes datum a vezérek képezte magyar bizottságok történetében. 1848. szeptember 21-én történt az első lépés, hogy a honvédelmi bizottmány megalakuljon s ötvenhét év után ugyancsak az első, amely — adja a mi nemzeti istenünk — úgy lehet a vezérlőbizottságnak, az újabb honvédelmi bizottmánynak a megszűnésére fog vezetni. Az első lépést ötvenhét év előtt nyomon követte a második: a honvédelmi bizottmány megalakult. Ma, ugyancsak a szeptember 21-iki nap után a vezérlőbizottság megszűnését még mindig nem jelezhetjük. Szomorú szelek fujnak a Habsburgok évszázados várában, magyar hadak vezéri még együtt kell maradnotok . . .

UJ NÉMET KÖLTÖK.

A TÉLI FELHŐ ELVONUL . . .

A téli felhő elvonul bosszusan,
Szelid kékség borul rá az égre;
Az aranypir mosolyogva, dúsan
Ömlik szerte, tóra meg a rétre.

Az elbájolt földhöz hizelegve
Hozzásimul az ifjú napsugár.
És a gyöngye, üde rügyre epedve
Szerelmes vágygal telve vár.

Sugarát vidáman szerte szórja,
Ily enyhet tán a hús forrás sem ad:
S mint egy gyermek puha kacsója
Simítja borús homlokomat.

Bruno Wille.

ÓH, EGYSZER, EGYSZER . . .

Óh egyszer, egyszer . . . rózsavirágzaskor
Illathullámon szállt egy estidal,
Mikor a szomjas estipir a sásban
Elmerült a tó hullámival . . .

Az elsülyedt napról hangzott a dal
Vágyteljesen, fájón, reszketőn;
— A selymes réten át egy istenasszony
Suhanva, szerelmet ébresztve jön —

És kigyúlt ezer kis szerelmi fáklya!
Boldog gyönyörrel lobogott . . .
Óh, egyszer, egyszer . . . rózsavirágzaskor
Két ifjú szív először dobogott . . .

Edwin Apitz.

Fordította: Abádi Imre.

TATÁROK. Dél-Oroszországban, a fekete Baku városban végbemenő események a tatárok felé fordították a nagy világ figyelmét, érdeklődését. Újólág szó esik az európai civilizációnak, egykori, évszázadok előtti réméről, a tatárról, de hogy tényleg létezik-e ez a mesebeli nép erre csak kevesen tudnak feleletet adni. Az etnografia itt az egyetlen segítő eszköz, mert a néphit, ez esetben a török néphit, legfeljebb gyermekmeséket nyújt, és hogy miféle nemzetiség az, amit manapság tatárnak tartunk, azt még csak megközelítőleg sem tudja megmondani.

A török néphit szerint a tatárok Noé egyenes ivadékai. Noénak nyolc fia volt és nem három, amint azt a biblia tanítja, s e nyolc közül Turk, Csin, Rus és Kazár a törököknek, kínaiaknak, oroszoknak és kazároknak volt első őse. Turk legidősebb fiának iker gyermekeitől Tatártól és Mogultól származnak azután mongolok és a tatárok. De a néphit később összecseréli az eseményeket, aminek nyilvánvaló oka az, hogy Dzsingisz kán és utódai alatt a török törzseket szerte-szórta a nagy mongol nép áradat, s azok csak később évszázadok elteltével tömörültek ismét néppé. Ma a tatárság szinte nem annyira nép, mint inkább etnografiai fogalom. A tatár tulajdonképpen orosz földön élő török, de a laikus többet ért alatta. Tatároknak általában az uraltáji néptörzsnek azt a harmincnégy milliónyi ágát értjük, amelynek lakkelye Dél-oroszországtól és a krími félszigettől a szibériai Lenáig terjed. Így lesznek tatárok a mi szemeinkben a jakutok, burjátok, kirgizek, dunganok és a többi uraltáji néptörzsek.

A középkorban a helyzet ugyanez volt, s a mongol invázió hatása alatt még azokat a népeket is tatároknak tartották, amelyeket a mongol nép áradat söpört el útjában. Mivel nevük hasonló hangzású volt, mint a görög Tartaros, már csak a szójáték kedvéért is tartárokról beszélt a germanizált Európa. A monda szerint Szent Lajos, francia király használta először ezt az elnevezést «tartáre». Tatárok tehát abban a mennyiségben, amint mi képzeljük, nem léteznek. A szibériai Léna város körül nincsen tatár, ha még úgy is annak nevezzük az ott lakó uraltájt, s ép így téves az a nézet, hogy a tatár teljesen félvad és műveletlen. A kazántatárok ellenében a krímiekkel majdnem kivétel nélkül dolgos, munkabíró emberek, gazdasági életet jelentékeny irodalmuk számottevő.

A kis doktor szerelme.

Irta: Gergely István.

Az állomásfőnök katonásan szalutált és a lakájok a sárga bőrkufferokkal, óriási kosztümkosarakkal és kalapskatulyákkal sűrögtek, forogtak. Ernyedetlenül segített nekik az állomásfőnök, aki boldogtalan volt, hogy a kastélyba hat hónap előtt hívták meg először és utójára — és többé sohasem! A szerencsétlen ember tudniillik a lunch után fogpiszkálót kért . . .

— Hát mi a baja Pistának? — kérdezte Kunigunda egy ócska spanyol udvarmesternő szertartásosságával unokaöcscsétől, aki karonfogva vezette át a külön urasági váróterembe, ki a várakozó coach-hoz. — Megtudtam, hogy beteg, hát rögtön leutaztam, — csak kell, hogy valaki körülötte legyen, aki figyelni tudja, mert a kis doktor semmihez se konyít . . . Mi leli Pistát?

Bandi, aki Kunigundával csak bécsi dialektusban tudott beszélni, a legsötétebb lerchenfeldi nyelven felelt:

— Er is halt wieder a bissel krank!

— Kiérzem a hangodból, hogy már megint összevesztél bátyáddal, ti nevetséges emberek, — jó, hogy eljöttem.

Majd leszólt a kocsiból: — Irma, a kazettát!

A feketeruhás komorna, aki olyan türelmes és jóságos akár egy betegápoló apáca, szenvedő alázattal adta föl Kunigunda grófné ölébe a kazettát.

— Haha, a házi patika! — kacagott a hórikorgas Bandi, mint egy rakoncátlan gyerek valami bolondságon. — Az Irmának használ, egyáltalában nem akar meghalni. Nyilván ki fog száradni és egyszerre csak elesik, mint mumia. Különben majd most a Pistát is gyógyíthatjátok, — mehetünk.

A kocsi megindult és csakhamar az uraság számára

fenntartot külön utra tért. A levegőben reszkettek a májusi napsugarak és az orgonailat diadalmas bujasággal töltötte be az egész világot. Majd a százados parkba jutottak, ahol az ősi fák zöld diadalkapuvál fogadták és a nagy csön-
dességben kristálytízta patak csörgedezett a gót klastrom-
ruinák alatt. Egyszerre kitágul a látóhatár, előttük a bsillámló
széles tó partján az ősi kastély könnyed bástyái, amint éle-
sen rajzolják szürke körvonalait a kéklő égboltozatra.

— Mi ujság még a kastélyban? — kérdi Kunigunda.

— Képzeld csak, a kis doktor örülten szerelmes lady
Roseba, — pompásan lehet rajta mulatni. Rose kegyetlenül
ugratja . . .

— A szerelemhez tán jobban ért, mint a gyógyításhoz,
— gunyolódott Kunigunda, aki gyűlölte az orvosokat, mint
minden kuruzsló.

Amint most a kecsi egy hatalmas kanyarulattal az
udvarra befordult, háromszor húzta meg a nagy ezüsthara-
got a hajfonatos öreg huszár és az alsó bejárónál feltűnik
pista gróf zöld ruhája. Jobbja fekete kendőben nyugszik,
nagyon sápadt, de nagy urak mosolyával, mely minden fáj-
dalmat eltagad, örömeten üdvözli a «Végzetet», amint
Kunigundát maguk között nevezték.

— Mi a bajod? Hol fáj? — volt Kunigunda első szava,
mialatt fontos ráncokba szedte homlokát és szakértő szigoru-
sággal nézett Pista szeme közé.

— Majd elmondom, — mosolygott a tömzsi kis kopasz.
— Nem parancsolsz előbb a lunchhez?

Az ebédlőben még egy jó félórát várhatott a társaság
Kunigundára, aki toalettjével volt elfoglalva. Istenem, annak
idején ő volt első szerelme Pista grófnak, aki mint bajusztal-
lan dragonyos-kadét tüzes ostrommal egy csapásra hódította
meg a harmincéves asszonyt.

— Hagyjuk a Végzetet! — türelmetlenkedék lady Rose
— éhes vagyok, mint a farkas.

— Megvárjuk, — szól határozottan Pista, aki, vala-
hányszor Kunigunda meglátogatja, az első napokban mindig
elnéző és türelmes iránta; annál gorombább azonban később.

A fehér asztal körül váltakoznak a csoportok. Ott volt lady Rose, egy drabális, erőteljes, barna asszony, aki a leg-erősebb havannákat szívja, lóversenyeken futtat, a háziur közeli rokona, néhány hónapja csak, hogy özvegye lett egy öreg angol diplomatának. Ott van aztán még néhány arisztokrata tiszt a garnizonból, aki lármázva tolakodik lady Rose körül, egy fiatal piktor, az utolsó divat kikent-kifent karikatúrája, a jószágigazgató s egy-két gentry a szomszédból.

Az ablak mellett pedig magában áll doktor Miller, egy nőiesen finom fiatal férfi, aki a grófi család kegyelméből végezte el tanulmányait és most uradalmi orvos. Félénk csodálattal tekint hébe-hóba a hatalmas ladyra.

Végre megérkezett Kunigunda és leülhettek étkezni.

— Ah, gratulálok — üdvözölte Kunigunda a festőt, — megnyerte a díjat; örült ugyebár?

— Bizony, nagy érzés volt.

— Ez körülbelül ugyanaz lehet, — rikácsolt közbe egy pisze dragonyos-tiszt, — mint mikor az ember először jön be elsőnek.

Itt az egyik adomázni szerető földbirtokos közbeszólt:

— Erről eszembe jut egy nagyszerű vicc egy jószágigazgatóról, aki rengetegül meglopta a gazdáját. Hát kérem alássan egyszer . . .

Az egész társaság gonosz mosolylyal meresztette villogó szemét a tányérra, hébe-hóba odapillantván a gróf jószágigazgatójára, aki nyugodtan étkezett. Legjobban mulatott Pista gróf. Erre az adomás ur rajtakapta magát a tapintatásán, kissé még gügyögött, aztán elhallgatott, anélkül, hogy befejezte volna.

Mire kinos csönd támadt. És ekkor történt, hogy Pista egyszerre fölkiáltott és sápadtan hanyatlott vissza székére. Kunigunda, aki mellette ült, hogy az étkezésnél segítségére lehessen, rögtön felkiáltott:

— Irma, a kazettámat!

Miller orvos, aki az egész ebéd alatt csak lady Roset bámulta, most a grófhhoz sietett:

— Mondtam a gróf urnak, maradjon nyugodtan.

— Szamár! — kiáltott rá Pista gróf, — durva zsarnoka mindazoknak, akik neki hálával tartoznak. — Csak egy kis nyilallás volt . . .

A kis orvos fejébe szökkent a vér, mintha sűrű, nehéz könnyeken át látná a világot és elpirulva nézett lady Rosera, mint valami szégyenlős gyermek, akit elverték egy idegen, de szeretett ember jelenlétében. És az asszony, aki heteken át csak mulatott a filigrán emberke kitartó kutyahűségén, most egyszerre férfias részvéttel, meleg jósággal fogta fel a szégyenkező pillantást és az egész ebéd alatt nem szólt többet egy szót se, de gyakran nézett arra a nőies férfiúra.

Pista gróf pedig észrevette a doktor fájdalmas zavarát; megsajnálta és mintegy mentségül beszélni kezdett:

— Az egész orvosi tudomány egy fabatkát sem ér. A tanárok is szamarak, nemcsak az orvosok . . .

— Ez már így van — szólt közbe Kunigunda, ég felé emelte tekintetét. Pista pedig ekként folytatta:

— Egyszer egy eltévedt golyó apámnak a combjába furódott. Rögtön tanárt hívtak, aki természetesen le akarta vágni az egész lábszárát. Az apám pofonvágta. A golyó bennmaradt és az öreg golyóstul még harminc évig élt.

— Engedelmet, harminckét évig! — igazította ki Bandi fitymáló hangon bátyját, akit kétségbeejtett, ha memóriája valahogyan cserbenhagyta.

Most aztán Konigunda kezdett beszélni az ő csudálatos gyógyításairól és Pista gróf tényleg valami babonás tisztelettel hallgatta és egész valóját elfogta a gyermekdedség naivitása. Mikor az idős hölgy elmesélte, hody egyik barát-nőjét azzal gyógyította ki szívbjából, hogy a szobájába tiz gimplit tétetett, Pista is tanuskodott:

— Csakugyan én is hallottam, hogy az jó szer a szívbj ellen, mert a gimpli magába szívja a levegőből az ártalmas bacillusokat.

Aki okos ember volt, az ebben a pillanatban jelentősen egymásra nézett, de senkise mert ellentmondani.

A lunch után a kiszögellő erkélyablaknál találkozott

lady Rose a kis doktorral. A hatalmas termetű asszony szilárd melegséggel tartotta egy ideig a keskeny férfi kezét a magáéban és rejtelmes kíváncsisággal, valami különös fátyolos tekintettel nézett farkasszemet a férfiuval. Végre megszólalt:

— Jöjjön, kísérjen el a yachton!

És odaintett a napvilágban csillogó tóra, amely a fák közül felragyogott hozzájuk, himbálván a kikötőben a már elkészített angol járművet, akárcsak egy óriási fehér pillangót.

— Bocsánat, nekem a gyöngélkedő gróf mellett kell maradnom.

— Csak nincs baj?

— Szó sincs róla, — mosolygott a doktor, — egy kis seb, de tisztán kell tartani.

— Hát akkor jöhet.

Kunigunda, aki végighallgatta az egész beszédet, szinte gyűlölettel kergette az orvost:

— Mehet bátran. Itt vagyok én, — ugyebár, Pista?

Erre lady Rose egyszerűen a kis doktor karjába öltötte karját és a szó teljes értelmében magával vonszolta. Amint a kastély előtt ropogó kavicsos kikötő felé haladtak, utánuk nézett Kunigunda meg Pista gróf. Kunigunda kajánul sziszegett:

— Ni a szemérmetlen perszóna, olyan erőszakosan bánik ezzel a kis fiuval, mint egy baka a szeretőjével. Láttam, hogy cipelte magával? De se baj, legalább megnézem a maga sebeit is, huszonnégy óra alatt megkurálom. Menjünk föl a maga hálószobájába, Irma már elkészítette a kazettát.

Ez a kuruzslóasszony úgy szeretet gyógyítani, mint a részeg ember inni.

Beboruló alkonyattal lady Rose és a kis doktor visszatértek a kirándulásról. A férfi agyában örülden zsongtak még a mai nap üdvösséges emlékei: a csillogó víz a kéksé-

ges égbolt, az első csók, a szerelem gyönyöre, az az erős, büszke asszony mint az ő megalázkodó rabszolgája az erdő-ség mélységében — még úgy egészen átérezte, hogy ma élte meg élete legboldogabb napját — amikor hirtelen magához térítette a lázas izgatottság, amely az elsötétült kastélyban uralkodott. Minden fel volt fordulva, a szolgák rémülten szaladgáltak és a vén huszár borzalommal a gróf szobája felé intett.

— Mi történt? — kiáltottak fel és berohantak a gróf hálósobájába.

Akárcsak valami kriptát, vagy husz gyertya világította meg a kényelmes, puha garszonfészket és az ágyban eltorzult sápadtságban feküdt Pista gróf. Csupa vér és vér.

Bandi, a hórihorgas legény, megtörve zokogott az ágy fejénél, — Irma pedig a feketeruhás komorna, nyugodtan állt a jegesveder mellett, minha ő volna a halál angyala.

A doktor az ágyhoz rohant.

— Pedig a méltóságos asszony olyan szépen operálta meg a sebet. . . .

— Vége. Meghalt! — kiáltott fel doktor Miller.

— Hogyan? — sápadt el lady Rose.

— Irtózatos. Felvágták az ütőerét. Elvérzett.

— Rémes! Hol van Kunigunda?

— A szegény méltósága beteg lett az izgalomtól.

— Jaj, jaj édes bátyám, — sirt kétségbeesve Bandi, mint egy kis gyerek.

Rose, a férfias asszony már megalkudott a helyzettel és fagyosan odaszólt:

— Hallod Bandi, de kár, hogy előbb nem tudtad, hogy mennyire szereted a bátyádat.

Egyszerre csak lady Rose sirva dőlt térdre az ágy mellett.

Az orvos merengve nézte a szép asszonyt, aki most az övé. Eszébe jutott, hogy a részvét kergette ezt a hatalmas, büszke lényt a megalázott ember karjaiba.

— Életem boldogságát mégis csak ennek a halottnak köszönhetem.

És amint kiengesztelődve zárta le a már üveges szemeket, lelkendezve jött egy szolga:

— Kunigunda grófné rögtön kéri a doktor urat, — nagyon rosszul van.

A NEMZETKÖZI FÉNYKÉPKIÁLLÍTÁSHOZ. Az iparművészeti muzeumban a minap megnyílt fényképkiallítás alkalmából mi is felvetettük a kérdést, vajjon művészet-e a fényképezés, vagy sem? De nem is kell elfoglalnunk az amatőrfényképezők szép képes folyóiratának lelkes álláspontját ahhoz, hogy készséggel elismerjük: hogy a magukat művészeknek valló, lelkes amatőrök ma már sok szép és figyelemreméltót alkotnak. Igen hatásosan dokumentálja ezt «A z a m a t ö r» kiállítási albuma is, melynek szép műlapjai és egyéb sikerült illusztrációi mindenkinek érdeklődésére érdemesek.

Tőkefelemelés. A jelentékeny fellendülés, amely a Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság összes üzletágaiban, különösen pedig a jelzálogüzletben és a társaság többrendbeli vidéki alapításaiban mutatkozik, az igazgatóságot arra indította, hogy legutóbb tartott ülésében a társaság alaptőkéjét 4000 darab 500 koronás részvény kibocsátása útján 10 millióról 12 millió koronára emelje fel. Az új részvények elővételi jogát az intézet a részvényeseknek fogja

felajánlani. Az alaptőke felemelésének keresztülvitele céljából az igazgatóság már a legközelebbi időre rendkívüli közgyűlést hív egybe, amelynek javaslatait elő fogja terjeszteni. Miután az idei első félév eredménye, dacára annak, hogy a 10 millióra felemelt alaptőkét kellett gyümölcsöztetni — a tavalyi első félév jövedelmét aránylag is lényegesen túlhaladta, kétséget nem szenved, hogy az újlag felemelendő tőkének megfelelő kamatoztatása szintén elérhető lesz.

Virágok a hóban.

Irta: Lars Dilling.

I.

Hilda kisasszony púpos volt ugyan, de ezt a hibáját kárpótolta az, hogy költői hajlamokkal birt. Egyedül állt a világon. Varrással kereste kenyerét és mint minden varrónő, ő is padlásszobában lakott, melynek legfontosabb butordarabját a varrógép képezte.

Nem viselt rózsaszínű szalagos fejkötőt, se csipkés kötényt. Ilyesmit csak a francia színdarabokban lehet látni. Még kevésbé voltak virág cserepei, vagy kanári madarai, de még egy szegény szomszédja sem volt, aki bebámult volna reá a fehér függöny mögé.

Nem kell azonban azt hinni, hogy a szive nem volt fogékony a szerelem iránt. Sőt. — Egy egész sereg fiatal embert szeretett — távolról. Örök hűséget esküdött nekik — álmaiban. És velük együtt lakott — az ő légváraiban. Hilda kisasszony tehát eddig csak par distance volt szerelmes.

Ott ült az ablaknál a gép mellett és varrt. Valaki kopogtatott. Solengné, a háziasszonya lépett be. Az egyik kis padlásszobájába üresen állt és az utóbbi napokban minden gondját ennek a bérbeadására fordította. Különben himzéssel kereste kenyerét. Volt egy egyetlen leánya, aki mindig prémes kabátokban járt és szívbajban szenvedett.

— Jó estét, Hilda kisasszony. Szorgalmas, mint mindig. Csak azt nem értem, hogyan bírja ki ilyen gyöngeservezettel. Hisz látom Mimit; tegnap csak egy egyszerű felső inget himezett hajtások nélkül és már is szívgörcsöket kapott. Egész délután feküdnie kellett.

— Hát a Mimi kisasszony is olyan gyönges?

— Igen... Vérszegény... és az orvos nem tud rajta segíteni... Pedig már beszédett egy csomó vas cseppet... De tudja mit tettem?

— Nem...

— Elmentem egy javasasszonyhoz, a ki meg is mondta, hol van a baj. Azt mondta: gyomor aszkórja van, de olyan, hogy ha elejét nem vesszük, halálra is eheti magát. És

igaza van. Ha látná Hilda kisasszony, hogy milyen sokat eszik az a lány!

— Legalább erősödik valamit?

— Talán . . . tudja isten! . . .

De igaz is, hisz ujságot akarok mondani . . . Van már bérlőm!

— Ugyan . . . no lám! . . .

— Majd halálra ijedtem tőle.

— Megijedt tőle?

— Igen, mert olyan szánalmasan, vagy hogy nézett ki . . . A haja korom fekete. A szemei szintén. És be vannak esve. Az arca olyan sápadt, mint a meszelt fal és tavaszi köpönyeget visel . . . Ilyenkor tavaszi köpönyeg!

— Gondolja, hogy rendes és állandó bérlője lesz?

— Eszemágában sincs! Legyen nyugodt . . . nem fizet ez egy krajcárt se. A ki fizetni tud, az nem bérel ki egy ilyen szobát. Hisz, ha esik, becsurog a víz a tetején; a fala pedig olyan vékony, akár a deszka.

— Hát miért adja olyannak, akiről tudja, hogy nem fizet?

— Uram isten! Ugy is üresen áll. Nem kell senkinek. Hadd lakják benne! Azt szoktam mondani: hála istennek, van miből élnem, meg vagyok elégedve. Éljenek mások is.

— Ez szép öntől Solengné asszony

— Ah! sohse vagyunk olyanok, amilyennek kellene lennünk. Az embernek el kell egyetmást nézni. — Jó éjszakát kisasszony!

— Jó éjszakát!

A háziasszony kiment és Hilda egyedül maradt. A varrás ölében hevert és Hilda várakat kezdett építeni. Természetesen most az új bérlő volt álmának a hőse, a kit fiatalnak, szépnek, szegénynek, de mégis iszákosnak képzelt . . . Bizonyosan szerencsétlen szerelme miatt adta magát az ivásnak. Így lett aztán beteg és szegény . . . Ápolni fogja . . . Ezért majd belészeret és ismét egy derék ember lesz belőle. És bizonyosan nyomdász, mert a nyomdászok külsején van az a bizonyos művészi vonás . . . Azután csinos kis lakásuk lesz . . . Az ablakokat telerakja virággal és . . .

Tovább nem fűzhette ábrándjait, mert valami zörej megzavarta. Odalépett az ajtóhoz és kinyitotta.

A lámpa egy fénysávot vetett a sötét folyosóra. Az ajtó előtt egy magas, nyulánk férfi tapogatózott.

— Ön, ugyebár az új bérlő?

— Igen. — Nem ismerem itt a járást.

— Gyufát óhajt talán?

— Köszönöm. Gyufám volna, de gyertyám nincsen

— Én kölcsönözhetek Önnek . . .

— Köszönöm, de én nem adhatom majd vissza. Ha valaki olyan szegény, mint én, ilyen fényűzési tárgyra nem igen telik.

— Hát bizony az elég baj.

— Még nagyobb baj is van a világon. Higyje el kisasszony, hogy a hideg, bármilyen kellemetlen is, legkevesebb volna . . .

— Az én szobámban megmelegedhetik . . . Tessék!

— De ilyen ruhában nem léphetek be egy rendes emberhez.

— Sohse zsenirozza magát! Hisz mi szomszédok leszünk.

— Köszönöm . . .

Hilda előrebocsájtotta az uj bérlőt.

— Milyen kellemes itt . . . Nekem is volt valamikor ilyen szobám, de az már régen volt

— Régen?

— Igen, mikor még gyarmatarú kereskedésem volt egy kis városban. Akkor, mielőtt genie lettem.

— Genie?

Ezután mély csönd következett. Mindketten szótlánul álltak a kályha mellett —

— A tea készen van. Tessék helyet foglalni.

— Ön túlságosan jó, kisasszony . . .

A szerény vacsora után Hilda kérdezősködni kezdett és az uj bérlő belefogott életének tarka históriáiba — — — — —

— De hát miből él most?

— Ah! hisz alig élek. Különben az utóbbi időben válósággra szántam magamat

— Én azt hiszem, nem lehet ön olyan rossz ember, mert akkor ugye nem beszélne el önmaga?

— Majd tapasztalni fogja. És miután olyan szives volt hozzám, hálaképen figyelmeztetem, hogy nem válik dicséretére és javára, ha ilyen csavargóval mint én, szóba áll. Köszönöm a vacsorát . . . Jó éjszakát.

II.

— — — A reggeli nedvcs, sűrű köd lebegett a föld fölött. A nap megpróbálta egy párszor mosolygó fényes arcát a

Jelhők mögül megmutatni, de hirtelen visszavonúlt, miközben egy hideg szél megtépázta a fák lombtalan koronáját.

Boldizsár lassan haladt előre a nagy hóban. Fogai vaggak a nagy hidegtől. Az arca még a hónál is fehérebb volt. Alig bírt már a lábán állani, reszkető kezében egy ibolyából és mohából kötött csokrot szorongatott. Időnkint lehajolt, hogy letépje az utjába eső téli zöldeket.

Szembe jött vele egy vadász, aki meglőtt madarakat cipelt a hátán.

— Mit csinál erre?

— Virágokat keresek, télizöldet, — válaszolt Boldizsár bágyadt mosolylyal,

— Hát egy felnőtt embernek való munka ez?

— Betegnek kell!

— Jó ember, hisz maga is beteg. Ugy reszket, majd megveszi az isten hidege. Itt van ni, igyék ebből a pálinkából! . . . Ez majd felmelegíti.

Boldizsár az üveg után nyúlt és egy jót húzott belőle!

— No még egyszer! — kínálta a vadász.

Boldizsár ismét egy nagyot nyelt az üvegből és érezte, hogy a melegség szétömlik az ereiben. Tegnap óta nem evett semmit. Már szinte káprázott a szeme. Már csak úgy támo lygott, kezével pedig hadonázott, mintha valamibe akart volna kapaszkodni.

A vadász barátságosan köszönt és otthagya. Boldizsár odavonszolta magát egy fához és ott leroskadt a hóba. Még egyszer felemelte bágyadt szempilláit; szemeit az égnek meresztette, azután fejét lehorgasztotta és elaludt, de a kis csokrot görcsösen szoritotta kezében.

Az ég beborult és a tél könnyörtelen keze egy újabb hóréteget szórt a földre. De Boldizsár már erről mit sem tudott; aludt és álmodott. Azt álmodta, hogy Hildával az erdőben sétál és sok sok madár röpdösi őket körül. Hilda pedig olyan szép! Olyan víg! És dalát visszhangozza az erdő:

Oh jöjj!

Nézd mily szép a napnak kelte,

Hogy tündöklük a falevél;

Talán fel is van írva egyre

Mennyire szeretlek én

Oh jöjj!

Ismét jött valaki Hildát meglátogatni. Az ágy mellett lévő széken nem ült senki.

— Boldizsár még nem jött vissza? — kérdezte a beteg szomorúan a kántornétól. — Azt ígérte, hogy ibolyát hoz. Bizonyosan nem talált.

A kántorné nem felelt. Egy ideig még ott ült, azután szeretettel simította el a beteg homlokáról a hajfürtöket és eltávozott. Azonban csakhamar visszajött egy csokorral kezében.

— Itt van a virág Boldizsár hozta.

— Miért nem hozza be ő?

— Nem hozhatja . . .

— De hát mi történt? Különös . . . Ah talán csak nem követett el ismét valami rosszat?

— Hát szokott? . . .

— Nem, de egy kissé könnyelmű.

— Hát nem örülne, ha már teljesen biztos volna abban, hogy nem fog többet valami rosszat elkövetni?

— Nem értem magát . . . Hát hol van?

— A halottasházban. Ma reggel ott találták holtan az erdőben.

— Meghalt! Meghalt! Virágot ment keresni . . . nekem!

— Igen . . . és talált is olyan virágokat, melyek sohasem fognak elhervadni.

— Igaza van . . . Talán legjobb így — és elrejtette arcát a párnában és sirt, sokáig sirt.

Hilda ismét egyedül ül az ő kis padlásszobájában a gép mellett. Most már álmodozik és nem épít légvárakat. De szívében él még szerelmesének képe, úgy ahogy utoljára látta azon a szomorú téli reggelen.

Még most sem látja benne a rosszat, a szenvedélyeset, a rongyosot és a szálnalmasat; hanem még mindig egy fekete szemü daliát lát. Hej, mert a szerelem szemével nézi.

Regényfolytatásunk térszüke miatt e heti számból kimaradt.

Főszerkesztő: **Bródy Sándor.**

Felelős szerkesztő: **Lőránt Dezső.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Akácfa-utca 63.

Kiadja a „Jövendő“ kiadóhivatala.

Telefon: 87—34. szám.

15-20 éves hölgyeknek I

A SZÉPSÉG TITKA.

Vigyázzon jól, mert itt az ősz!

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy külföldi 20 éves szép leány írja: Ide mellékelem 3 arcképeket. Az «első» kép eredeti hajam volt; a «második» kép mutatja, hogy a folytonos hajhullás következtében milyen csunya voltam; a «harmadik» kép feltünteti jelenlegi hajzatomat, melyet 3 üveg Diana hajszesz elhasználása után már eddig elértem. Ezek után felhatalmazom, hogy arcképeket is — ha jónak látja — közölje azok érdekében, a kik nem hajnövesztőt keresnek, hanem az ijesztésig határos hajhullást, hajtörést és korpa képződést megakadályozók nem voltak képesek. Kérek az eredeti Diana hajszeszből 2 üveggel újból küldeni, mert hajhullás ellen más szer nem létezik.

Egy csongrádi menyecske levele: A Diana Crém és Diana szappant minden oldalról ajánlották, melyet meghozattam és nagyon hálás vagyok érte. Sárgás szeplőimet és pattanásaimat teljesen elveszítettem annyira, hogy arcom és kezem oly finom tiszta lett, mint az alabástrom.

T. Erényi Béla urnak Budapest. A küldött Diana pirosító sokkal többet ér, mint a külföldi drágább pirosítók, azért én barátnőmmel mindég ezt használom. Kérem Abbáziába küldeni 1 üveggel, mert jövő héten oda utazom. Üdvözli
Dr. K. K.-né.

Egy tégely DIANA-ORÉM (éjjel használható zsiros crém) 75 krajcár, DIANA-SZAPPAN 75 kr., DIANA-PARFUM (originalis nagy üveg) 5 K. DIANA-PUDER 3 színben (szarvas bőrrel) 75 kr., egy tégely DIANA-PIROSÍTÓ 5 korona. Egy üveg DIANA-HAJSZESZ 4 korona.

Központi főraktár, honnan a szállítás naponta titoktartás mellett történik utánvétellel:

Erényi Béla Diana-gyógyszertára

Budapest, Károly-körút 5. sz.

Egy kopaszodó ur aláírásával kaptuk a következő sorokat: Feleségem részére ajánlották a «Diana hajszert» melyből 1 üveggel hoztam. A mennyiben hajhullása fél üveg elhasználása után megszűnt, a második felét én használtam el. Most magamnak kérek még egy üveg «Diana hajszert», hogy megmentssem azt a pár száz hajamat, mely még megvan, de nem szeretném elveszteni.

Tisztelt gyógyszerész ur! Szíveskedjék a Diana pirosítójából küldeni 10 koronáért két üveggel, mondhatom, hogy mindnyájan nagyon meg vagyunk elégedve.

Tisztelettel Z. K. grófnő.

Egy fővárosi primadonna nyilatkozata: Mi színésznők tudjuk legjobban megítélni, hogy milyennek kell lenni egy finom arc-crémnek és szappannak. Hát mondhatom hogy a Diana-szépítőszereket kipróbáltuk többen és az volt az általános vélemény, hogy a Diana-crémet és Diana-szappant bátran világgá bocsáthatják, sok nő hálás lesz érte és nem fognak szégyent vallani vele.

Egy szatmári uriaszony írja: Mult évben hozott Diana-Crém és Diana szappanból kérek 1-1 adagot, mert ez az egyedüli szer részemre mely megakadályozza, hogy tavaszi szeplőim láttatlanok legyenek.

„ROSENHOF“ VILLA

□ ABBÁZIÁBAN □

Szép, elegáns urasági lakás a villa emeleti részében, konyhával, kiadó a téli szezonra. — A földszinten kényelmes szép vendégszobák, elegánsan butorozva. — Gyönyörű terrasz, szép kilátás a tengerre, pompás kert. — Abbázia északi részén, a központ közvetlen közelében.

Olcsó árak! Olcsó árak!

FONCIERE PESTI BIZTOSÍTÓ INTÉZET. Összes biztosítékok: 31 millió kor. Központi iroda: BUDAPESTEN, Sas-utca 10. Biztosít: testi baleset ellen, az ember életére, tűz-, jég- és szállítmánykárok ellen.

Dr. Gölis-féle emésztő-por.

(1857 óta kereskedelmi cikk.)

Étrendi szer, kitünő hatása van a különösen nehezen emészthető ételek föloldására, valamint az általános emésztésre és így a test táplálására és erősítésére is. Naponta kétszer használva, evés után egy kávéskanálnyit téve a nyelvre s a szokásos itallal leöblítve, kedvező befolyást gyakorol a hiányos emésztés következtében föllépő jelenségeknél, minők: gyomorégés, nyálkaképződés, székrekedés, aranyeres bántalmak, altesti pangás stb.

Ásványvíz-gyógymódnál mint elő-vagy utókúra, vagy egyidejűleg a gyógymóddal kitünő hatást fejt ki.

Minden doboznak dr. Gölis pecsétjével és a bejegyzett védjeggyel kell lezárva lenni s mindenkor határozottan dr. Gölis-féle emésztő-por kérendő a vél. alkalmával.

Egy nagy doboz ára 2 K. 52 fillér, egy kis doboz ára 1 K. 68 fillér

Dr. Gölis-féle egyetemes emésztő-por központi szétküldése:

Bécs, I., Stefansplatz 6. (Zwettlhof.)

Főraktár:

Török József gyógyszerháza BUDAPEST, Király-utca 12. és Andrássy-ut 26. szám.

Dr. Lengyel Fr.-féle

NYIRFA-BALZSAM

Tavaszzal a nyirfaból kifolyó nedvet már az őskorban ismerték a nők, mint kitűnő szert, sokféle bőrbaj ellen. Szakszerűleg választott anyagok és bevált eljárás által sikerült ezen növényi anyagból oly mesterseges balzsamot előállítani, a melynek hatását a bőrre határozottan csodásnak lehet nevezni. Lassu lehamlás által a bőr megújul, mely azután minden kiütéstől, szeplőtől, foltoktól, vörösségtől stb. menten mutatkozik. Rancok és himlőhelyek lassankint teljesen elsimulnak. Az arcszín üde és jól színezett lesz. 1 korsó ára 3 korona. Dr. Lengyel beinzoé-szappana lényegesen elősegíti a hatást. Darab ára 1 korona 20 fillér és 70 fillér.

Főraktár Magyarország részére :

Török József gyógyszerháza

Budapest, Király-utca 12. szám

és Andrássy-ut 29. szám.

TÖRLEY Iroda: BUDAPEST, VIII., Eszterházy-utca 22. sz.
PEZSGÖGYÁR Pincék: BUDAFOK (Promontor).

Eladunk és veszünk

alkalmi árveréseken és beraktározott urasági butorokat, ugymint teljes lakberendezéseket, angol bőr-butorokat, mahagoni- és rézbutorokat, perzsa- és smyrna-szőnyegeket, függönyöket, olajfestményeket, antique tárgyakat, gáz- és villamos-csillárokat.

Grosz Sándor és Tsa Budapest, Gyár-u. 2. I. em.
(Király-utca sarkán.)

WALTER KÁROLY

BUDAPEST, V., Mária Valeria-utca 10.

(Thonet-udvar)

Műipari műterem mindennemű faragott és szabad kézzel domborított **börmunkákra**, továbbá minden e szakba vágó felszerelésre. — Kitüntetés a nemzetközi kiállításon Budapesten, 1903. diszoklevéllel és aranyéremmel.

SPECIALISTA: családi címerekben mindennemű rajz és pecsét-lenyomás után.

JÖVENDŐ

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

„ . . . nyomor és szenvedés . . . ”

Jövendő.

Október elsejével új előfizetést nyitunk a Jövendőre.

Egy hóra	1 korona
Negyedévre	3 korona
Félévre	6 koronával.

Minden új előfizetőnek Bródy Sándor «Színésznők» című könyve ingyenesen jár és bérmentve. küldetik meg.

Előfizetőinket azonban értesitenünk kell, hogy készletünk, a mely a »Színésznők«-ből rendelkezésünkre állott, teljesen elfogyott, s így a szétküldésben rövid ideig tartó akadály merült fel, a míg a nyomda az ujranyomással elkészül.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.

Budapest, VII., Akácfa-utca 63.

Telefon-szám : 87—34.

Ha őszül a haja használja a hírneves STELLA-VIZET

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszertárában.

O császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállítója.
Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétátér-utcza sarok.

Egy üveg ára 2 korona.

:: Sportegyleti tagok figyelmébe ajánljuk! ::

RIGER GYÖRGY, Budapest, Kerepesi-út 23.

Készít mindennemű sport-cipőket, uri-, női-, gyermek és orthopéd-cipőket a legjutányosabb árak mellett. Mértékszerű megrendelések a legfinomabb bel- és külföldi bőrből gyorsan és pontosan eszközöltetnek. Minden e szakmába vágó javítások elfogadtatnak. Főtörekvésem oda irányul, hogy tisztelt rendelőimet a legpontosabban kielégíthessem. — A sportközönség b. partfogását kérve tisztelettel

RIGER GYÖRGY, czipész - mester

!! Fájós lábakra különös figyelem fordittatik !!
!! Lábizzadás ellen eredeti por nálam kapható !!

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

A hatodik percben.

— Bécsi levél. —

(Az udvar ingtag. — A megfenyegetett kabinet. — Körber hol vagy?
— A kegyelmes úr pikantériája. — Kibontakozás?)

— Ön el se képzelheti, minő könnyűséggel válik meg a felséges úr emberektől, akiket a helyzet fölöslegessé tett. Oh a Burg! Ma még hétrét görnyednek előtted az udvaroncok, mert még a legfelsőbb kegy sugárzik reád, jó magad is a legjobb biztonságban érzed becses személyedet és a hatalom polcáról tekintesz le a világra, — egyszerre csak megbotlasz valami láthatatlan pókhálóban a Burg valamelyik barokk termében és véged van! Még a lakkcsizmás udvari biztos is más arccal kísér az udvari kocsihoz, mint annak előtte... Mondassa csak el magának Bánffyval az ő bukásának történetét... Délben azzal a tudattal hagyta el a király dolgozószobáját, hogy nyert ügye van, — két óra-kor már tudta, hogy a helyzet ura Széll Kálmán. Elejtván kedves emberét, még csak a szempillája se rezdült meg a felséges úrnak. Miniszterelnöktől kevesebb emocióval válik meg, mint egy szivarvégtől. Lássza csak, hogy ejtették el

Fejérváryt, pedig hát igazán kedves embere a császárnak, — azonfelül pedig mégis csak el kell ösmerni, hogy a legnagyobb önfeláldozással állott ki a sánkra. És bizony-bizony egyszerre csak kirugták. Ez még az öreg káplárnak is sok volt és — hallom — minden óvatosság nélkül pattogni kezdett. Meg is fenyegette érte a Vaterland. Meg is haragudott a király. És lássa, a király megint meghivta audienciára, ebben a pillanatban is nála van és — úgy lehet — ismét mint miniszterelnök tér vissza Budapestre. A király személytelenül uralkodik Szimpatiaja, antipatiaja mulandó a helyzettel. Egyáltalában: a Burgban semmi lehetetlen.

*

Ezeket mondotta nekem egy férfiú, aki jól ismeri a Burg embereit és különös intrikáit. Hogy mit mondanak még Bécsben? Istenem, mindenki mást, aszerint, amilyen a magán érdeke, állása, avagy egyéni hangulata. Így például egy régi osztrák politikus, akinek véleményét kikértem, finom mosollyal ekként felelt:

— Az én véleményem nem fontos, de adok önnek egy címet, oda forduljon. A legmagasabb politikai pikantéria lenne, ha megszólalna.

— Ki az?

— K ö r b e r.

— Hogy-hogy?

— Lássa, K ö r b e r annak idején szakasztott ugyanúgy cselekedett, mint most G a u t s c h. Rajta vesztett. Tisza István gróf nyílt ülésen megmondta, hogy ennek az urnak annyi köze Magyarországhoz, mint Kanadához. Akkor született meg a híres elnevezés, amely azóta szálló-ige lőn: az előkelő idegen. Tisza a magyar parlament tapsa között utasította rendre osztrák kollegáját, aki bizony-bizony,

— később keservetes bosszút állott a magyar miniszterelnökön. És most? — Gautsch ur beleavatkozik a magyar politika menetébe és megbuktatja Fejérváryt olyan kérdésben, amelyhez a felséges ur előzetesen hozzájárult. És hol marad most a magyarok tiltakozása? A koalíció örömmel nézi, hogy a gyűlölt ellenfél megbukott és megfélekedzik a nagy nemzeti sérelemről, amely Magyarországot érte. Miért tehetette meg büntetlenül Gautsch azt, ami Körbernek nem volt szabad? Ugyan menjen el Körberhez, magam is kíváncsi vagyok, mit szól ő az esethez?

Igy szólt az osztrák kegyelmes úr, nem egészen teljes jóhiszeműséggel, én pedig a magam választ nem mertem megmondani, amely ekként hangzott volna!

— Olyan mindegy, hogy ki a hóhér. És föltéve, hogy Gautsch ölte volna meg Fejérváryt, — istenem, mi magyarok már megszoktuk az osztrák hóhérokat . . .

Hogy Körber mit mondana? Semmiesetre sem azt, amit gondol. A kancsal kis mandarin a vazelinos mosolylyal visszavonultan él a Rathaus-strasseban és minden reggel megkérdi az inasától:

— Milyen az időjárás? Ki a miniszterelnök?

El van keseredve. Joggal. Mindenkit lekötelezett, kivéve a hivatalnokait. Sajtót és politikusokat. Mi a hála? Senki sem emlegeti, — csak az én huncut öreg kegyelmes uram, aki éppen úgy kedveli a politikai sottiset, mint az osztrigát.

Hogy mi lesz a kibontakozás, — arról itt sokat beszélnek.

Elsősorban konstatálni kell, hogy a Burgban tényleg meg vannak szeppenve a hatáson, amelyet a «M a g y a r o r s z á g, ö t p e r c l» című audiencia keltett az egész

nemzet körében. Hihetetlen, de úgy van, — és ez a naivitás csak Ausztriában képzelhető — azok, akik a királynak ezt a szerencsétlen tanácsot adták, úgy vélték, hogy a magyar nemzet a bécsi jelenet láttára valahogyan ilyenformát fog gondolni:

— Hogy kikapott ez az öt pártvezér a felséges úrtól! Nem lehetnek ezek jó hazafiak, ha a király, — pardon! — a császár ekként haragszik rájuk. Ezekről tehát el kell fordulnunk . . .

Sőt tán arra is számítottak, hogy a magyar nemzet meg sem áll — Gesztig. Most, hogy látják az irtóztató felháborodást, a józanabbik része utat-módot keresne — vezekelés nélkül — annak a kimutatására, hogy a felséges úr nem azonosítja a nemzetet az öt pártvezérral. Hogy ő a nemzetnek sok mindent megadna, de meg kellett mutatnia neheztelését az erőszakos bujtogatók előtt, akik király és nemzet között állnak.

A magyar nemzet hangulatáról teljesen informálva van a felséges úr, aki elé egy-egy szenvedélyesebb sajtó-kitörést még aznap terjesztenek, mihelyest megjelent. Most informálnak túlzottan, egyoldalulag. És a király környezetében nem akad udvaronc, aki barátunk lenne.

B é c s, szept. 27.

N. N.

A forradalom előtt.

A történelemben rendre megismétlődnek az események. A forradalmak tüze mielőtt fellángol, robbanó anyaggal van telve a lég s viszont, amikor villamos a levegő, ott biztos lehet számítani a fergeteg eljöttére. Az idők és korszakok rendkívülisége ez, amely a történelemben mindannyiszor megismétlődik.

A királyok szava mindenkor előjele volt az eljövendő eseményeknek. Ha a király kimondja az ultimátumot a néppel szemben, úgy bizonyos, hogy a nép azt nem hagyja szó és válasz nélkül. S bármely rendkívüli kor eseményeibe merülünk is el, mindenütt találkozni fogunk a királyi, vagy császári akarat valamelyes vészes következményü megnyilvánulásával.

Az, ami 1905 szeptember 23-án a Burg fogadótermében lejátszódott, nem magában esemény a magyar történelemben. Ötven év előtt nem kevésbé volt lealázó és megszégyenítő a király magatartása a nemzetre s a szó, amely a «felséges» ajkáról elhangzott, nem kevésbé volt messzi horderejű, mint az, amit az apa testvérbátyjának felséges keze vetett papirosra. 1848. március 29-én, ötvenhét évvel ezelőtt István nádor meghozta az udvar válaszát a miniszteriumról szóló törvényjavaslatra, amely akkortájt a konfliktus ütköző pontját képezte. A kóbor hírek igazaknak bizonyultak, az udvar népe rábirta az uralkodót, hogy ne adja meg, amit királyi szavával megígért: a felelős magyar miniszteriumot. Rossz tanácsadók környezték a szánalmas királyi bábót s nyíltan beszéltek az «einmarschiren» eshetőségeiről. Az udvar egyik legaulikusabb alakja, József Samu báró már akkor tanácsolta a királynak, hogy mintsem teljesítse a magyar nép óhaját, inkább lázítsa fel a

magyar ellen ősi ellenségeiket, a tótokat, horvátokat és oláhokat.

A királyi válasz ily hatás alatt készült, s még formája sem volt kielégítő. Udvari ember, Zsedényi fogalmazta, telve közjogi botlásokkal, nem volt egyéb u. n. kancelláriai rezolúciónál. A válasz legsérelmesebb pontja az volt, amely a hadsereget illetőleg hallani sem akart engedményekről. A katonatisztek kinevezése, a seregek feletti jog továbbra is bécsi kormányt illeti. Azt amit a királyi leirat diktált elfogadni — írja Horváth Mihály — annyi lett volna, mint egyszerűen lemondani az országnak törvényes államszerződésekkel biztosított függetlenségéről. Annyi lett volna, mint beolvadni az osztrák császárságba, s megsemmisíteni a magyar államéletet eltörölni a nemzeti létet. S mindezekfelett a kényuralom törvényesítése lett volna ez arra az esetre, ha az udvar az államcsinyhez nyult volna.

Négy magyar államférfi ment akkor is Bécsbe, kísérve többektől, hogy a királyt a törvényes útra térítsék. Gróf Batthyány Lajos, gróf Széchenyi István, Deák Ferencz és Eötvös József báró voltak addig az országgyűlési többség küldöttei. Az uralkodó elé kerültek, s csak főhercegi fogadásban volt részük. Bécs utcái feketéllettek a küldöttek kíséretétől, a magyar szó szinte sűrűbben hangzott fel, mint a német. Pest és Pozsony utcáin pedig lázongott a nép, s nyílt lázadással fenyegetődzött, ha a király nem másítja meg törvény és alkotmányellenes álláspontját Hosszu ideig folyt a anácskozás Bécsben, amelynek eredménye kedvezőbb volt Magyarországra, mint az, amely 1905. szeptember 23-án délelőtti 11 órakor ment végbe a bécsi Hofburgba. A király engedett s a koalíciós miniszterium kinevezés elé nem gördített további akadályokat

A vezérek visszaérkeztek a fővárosba, s a bécsi hajót, amely Kossuthot hozta, tizezren várták a hajóhidnál. Az ifjuság onnan ép oly kevésbé hiányzott, mint a főváros munkás népe: a proletárság. Az utca nem oszlott két részre, mert akkor Kossuth Lajos volt a nemzet vezére. Pedig akkor nemcsak koalíció, hanem koalíciós kormány is volt. A proletárság mégis egy volt a «hazafias» polgársággal.

A német elem hegemoniája.

(Aktuális feljegyzések.)

Irta: **Zsoldos Benő.**

II.

A Hohenzollern-dinasztia, — miként arra multkori közleményünkben is rámutattunk, — energikus és nem ismerholmi kicsinyes megalkuvást. Birodalmát, ha tüzzel-vassal is: de egygyé forrasztja s így ez, mint egység, napjainkban — diplomaciai fogalmak szerint mérve, — hatalmasnak mondható. De láttuk már, hogy a Nagy-Németország magnetikus vonzó ereje, összeforrasztó talentuma addig ér csupán, meddig ennek a birodalomnak széles határai huzódnak; ámde ott, hol a nagy-német bolygó ködös atmoszférája véget ér: már ellankad ez a nagy összetartó erő; a künn élő német elem szétmálk s nemzeti jellegét levetkőzve, behull a világűrbe, vagyis elmerül a többi művelt nemzetek asszimiláló forgatagában.

Föltétlenül el kell ismernünk azonban, hogy a Hohenzollern-birodalom bent erős, szikla-szilárd és ami fő: kiváló mértékben fejlődésképes. S vajjon mi teremti meg számára a haladásnak ezeket a nélkülözhetetlen biztosítékait?! — Dr. Emil Reich a nagy Németország jövőjéről elmélkedvén a jeles angol «Fortnightly Review»-ben: nem habozik kijelenteni e kérdésre, hogy ő Németország jövődő boldogulásának fő-fő rugóját a nagy-német elem intellektualitásában találja. Szinte elképzelhetetlen az a rendszeres tökéletesség, mit a németek a szellemi élet mindennemű nyilvánulásai közt tanusítanak. Fő a rendszer, melynek betartása mellett mi sem nyugözhetile a szellemi törekvéseket. S gondoskodik jó eleve arról is, hogy ennek a systemikus befejezettségnek a szeretete már idejekorán szinte a vérébe menjen az embereknek.

A német ifju ugyszólván már kora gyermekkorában megtanulja azt, amit nálunk, mostani nevelési és oktatási módszereink soknemű tökéletlenségei közt oly hasztalanul keresünk: — miként kell rendszeresen szerezni az ismeretet. Soha sem szabad neki egy speciális ismeret-ágban elmerülnie mindaddig, amig általános ismeretei a lehetőségig nem teljeseek. Innen a jól ismert német alaposság. Abban az egy dologban azonban édes-kevés okunk van utánozni német szomszédainkat, hogy nem egyszer áldozatául esik ez a sokra tartott alaposság a túlhajtott rendszerességnek. Hiába: tövis nélkül nincsen rózsaszál . . .

Németországnak ez az egyedüli intellektuális nagysága kihatással van tengeri haderejére is. Szinte lázas az a gyorsaság, melylyel Vilmos császár a birodalom haditengerészetét úgy elméletileg, mint gyakorlatban első-rendüvé tenni törekszik. Ennek folyománya az is, hogy minden hónapban napvilágot lát egy pár kiváló odaadással szerkesztett munka a német könyvpiacra a haditengerészeti technikájáról, történelméről, s a szakkérdések egész sorozatáról; lehet mondani: semmi fáradságot nem kimél az idevonatkozó német szakirodalom a tekintetben, hogy a legkimerítőbb tudományos kutatásokat és majdnem szőrszálhasogatásig menő tanulmányokat produkáljon a haditengerészeti leglényegesebb problémáiban.

Dr. Emil Reich szerint ennek a lázas és fáradságot nem kimélő készülődésnek a végcélja alig ha lehet kétséges. Hiszen 50 évvel ezelőtt — mondja, — a mai állapotokhoz mindenben hasonló jelenségeket lehetett tapasztalni Németországban. A haderő kifejlesztésének és kiterjedésének ugyan az az élénk sürgetése, a katonai kérdéseknek ugyanoly éles megfigyelése, a katonák begyakorlásának és a tisztek kiképzésének épen oly előtérbe helyezése nyilvánult azokban az időkben is, mielőtt Németország, — vakon bízva bekövetkezendő sikerében, — oly ellenálhatatlanul dobta magát Franciaországra.

Kissé elveti a súlykot Emil Reich akkor, midőn ezen jelenségeket fontolgatva, Angolországot kezdi féltetni a német

hegemóniától. Éppen a most tapasztalható jelenségek alapján egyáltalán nem kétséges előtte az, hogy a jelenlegi nagy német fegyverkezés előbb-utóbb oda fog kilyukadni, hogy Németország egy adandó pillanatban nem fog késlekedni hatalmas lovag-keztyűjét nagybüszkén Angolország arcába dobni.

Nos, amennyire mi ismerjük a helyzetet: ettől a fenyegető veszedelemtől úgy Reich úr, mint Angolország jóidőre nyugodt lehet.

*

Németország ezidőszerint sehogy sem bővelkedik igaz nagy, mintaképnek tekinthető státusférfiakban. Fölöttébb nagy fogyatékosága ennek az annyira haladó és törekvő birodalomnak, hogy egész politikai élete rabjául esik a byzantinizmusnak. Lehet mondani, hogy az egy Bismarckot kivéve, a legutóbb lefolyt 30 év alatt Németország nem produkált egy kiemelkedő nagy politikai egyéniséget sem. Ijesztő arányokban lábrakapott bürokratizmus fojtogatja az ország politikai életét. Hiszen vannak, igaz, nagyon szép számmal a német politikai életnek erőteljes, kitartó és tiszteletreméltó munkásai, — de ezek aztán nem is igen emelkednek felül az átlagos munkás fogalmán: egyik sem mondható igazi, hatalmas politikai egyéniségnek. A hivatalnok-rendszer — akárcsak nálunk Magyarországon — sarokba szoritja, megbénítja és fejlődésükben hátraveti a szabad, a korlátlan, az életerős elemeket.

Helyesen jegyzi meg Reich, hogy Róma az ő igazi nagyságát — épúgy, mint napjainkban Anglia — főképen az oly férfiak nagyszámának köszönhette, akik szabadon minden bürokratikus bilincsektől, összes erejüket országuk nagy politikai és szociális problémáinak előbbrevitelére áldozhatták. — Mi türés-tagadás: Magyarország is ugyanám szükségét érzi jóidők óta az ilyen egyéniségeknek. A merev és rideg bürokratizmus járma alatt sóhajtozunk mi is. Konstatálnunk kell ezt különösen napjainkban, ha már Németország is panaszkodik.

*

Ritkán olvashatni Németország s főként ennek katonai viszonyairól pesszimistikusabb véleményt, mint amelyet Wolf von Schierbrand hangoztat a North American Review türelmes hasábjain. Ezen a téren talán egyedül még a kis Bilse hadnagy vetekedhetnék vele, akivel szemben különben is az említett író kifejezetten és több ízben kinyilvánítja erős rokonszenvét. Különben ennek a két úrnak sorsa is csaknem azonos. Ugy Bilse hadnagynak, a szóki-mondás e páratlan nagymesterének, mint Wolf von Schierbrand úrnak is — betörött a feje. A jelenkori német garnizon-élet kulisszatikainak nagy leleplezőjéről: Bilséről eleget tudunk, — de annál kevesebbet az ő író-kollegájáról. — Wolf von Schierbrand 1894-től 1901-ig a berlini egyesült sajtó amerikai levelezője volt. Német születésű ember, de már 32 év óta amerikai zszurnalista. Könyvet, még pedig mér-ges kis könyvet irt a német hadsereg degenerációjáról. Annyi mindenesetre elért ezzel a könyvével Schierbrand, hogy tudósítói állásából azonnal elbocsátották; egy kis szabadságvesztés-büntetést is élvezett, a könyvét pedig örökre száműzték a birodalom könyvespolcairól . . .

Schierbrand pesszimizmusát eléggé jellemzi ennek az írónak az a kijelentése, hogy Bilsének indexre került könyvei legigazságosabb rajza a német hadsereg ez időszert állapotának. E kijelentés után aztán körülbelöl tiszttában is vagyunk az ő jelzett cikkének egész irányával. Ha ennek a leleplezésnek, — melyet, látszik, a német hazában nem fogad-tak valami nagy öröm ujjongással, különösen katonai körök-ben, — hitelt lehet adni: akkor a degeneráció csakugyan ijesztő. A német hadseregben ezek szerint száználmas módon hiányzik minden nemesebb eszme iránti érzék; a tisztok sa-ját hivatásuk iránt teljes mértékben közönyösek; a katonaság a nyereszkező játék és mértéktelen ivás rabja s a módfeletti mulatozások és tékozlások örvényében merül el, irtózva min-den szellemi élvettől és törekvésektől. Betetőzésül ez az ek-ként lepingált német milicia nyakig evickél a tulhalmozott adósságok oceanjában. A katonatisztek közt általános a ki-csapongás. Minden száz tiszt közül legalább 90 tulterjeszke-

dik anyagi erején; ennek eredményeképpen rémmódon nagy arányu lett az uzsora és az ugynevezett pénz-házasság, a m o n e y - m a r r i a g e.

Mindenképen Bilsének igyekeztvén igazat adni Wolf von Schierbrand: egyéb fajta leleplezésekkel is szolgál a német hadsereg belső életéről. Azt mondja t. i., hogy aki a legutóbbi évek alatt Németországban lakott s alkalma volt gyakran együtt lenni a katonasággal: kénytelen elképpedni a rohamos dekadencián, mely föltétlen következménye az általános kicsapongó életnek. A megfertőzött tisztek és legénység közt, hihetetlen kiterjedésben, félelmetes kórok pusztítanak; katonai kórházakban a betegek túlnyomó sokasága a kicsapongó életnek az áldozata. Ha ez így van: a második császárság alatti francia hadsereg aligha lehetett rosszabb ebben a tekintetben.

Ezekhez járul még, hogy a megengedett nyereszkedés és szerencsejáték abnormális arányokat ölt az összes katonai körökben. A berlini Union Club és a Jockey-Club tagjai legnagyobbbrészt katonatisztek s amint Schierbrand megjegyzi, ezek a klubok talán a legveszedelmesebb központjai az oly divatos tékozlásnak az egész birodalomban.

Érthető, — ugyebár? — hogy a Wolf von Schierbrand tanulmánya, — melynek egyes részleteire alkalomadtán még visszatérünk, — a North-American Review-ben jelent meg és nem a Berliner Lokalanzeigerben! — —

„ . . . NYOMOR ÉS SZENVEDÉS . . . “ Borús őszi napon, 1849 október hatodikán bekövetkezett Magyarországra a «nyomor és szenvedés». Egy másik borús őszi napon pedig, ötvenhét esztendő múltán 1905 szeptember 23-án fenyegető jóslatként, ugyan e két szó röppent el a magyar király jellegzetes habsburgi ajkairól, hogy ne feledjük el ma, október hatodikának közeledtével a félszázadelőtti «nyomort és szenvedést».

Egy jeles magyar művész, Thorma János vetette vászonra Magyarország nyomorát és szenvedését. Vesse emlékébe e képet, amelyet cimlapunkon hozunk, a «Jövendő» minden olvasója. A kép a Könyves Kálmán kiadásában jelent meg, amelynek szives engedelmével közöljük.

A „bornirt hazafiság“.

A lefolyt héten, a melyen annyi frázis hangzott el és oly sok történelmi esemény játszódott le, a többek között nagy szerepe jutott az osztrák hazafiságnak is. Meg kell jegyezni, hogy osztrák hazafiságról van szó és nem egy népnek, ez esetben Ausztria népeinek hazafias érzületéről. Speciális «honszerelem»-ről, osztrák hazafiságról beszélünk, arról a nemes emberi indulatról, amely a lefolyt héten úrrá lett a lajtántúli sziveken s a melyet maguk a higgadtabb osztrákok nyomban «bornirt hazafiságnak» neveztek el.

Ez a «bornirt hazafiság» volt e héten Ausztria-Magyarország leghatalmasabb tényezője. Mióta a teu-ton császárság himnuszainak végakkordjai elhangzottak, s Ausztria bomlási proceszsusa nyilvánvalóvá lett mindenki előtt, az osztrák nép hazafiságáról legfeljebb mint politikai különlegességről lehetett említést tenni, ugyan ki mert volna hazafiságról beszélni az alldeschkok, ifju és öreg csehek, s az irredentista olaszok klasszikus földjén? Osztrák hazafiság Ez a legsúlyosabb politikai non sens, a mely valaha szóba kerülhetett. Elcsépett, megmosolyogni való Grillparzer frázis, a melyet komoly ember nem kockázthathatott meg az utolsó évtizedben a komolyság veszélyeztetése nélkül. A közelmúlt napok eseményei azonban igazat adtak azoknak, a kiknek volt bátorságuk osztrák hazafiságról beszélni. Mert van osztrák hazafiság! És bármit tanusítsanak a tények, ma már el kell ismernünk, hogy a hazafiság Ausztria mai közéletében számottevőbb faktor, mint valaha volt. Az osztrák nép nem kozmopolita s legyen bár szó az osztrák-németről, csehről, vagy szlávról, abban nem lehet kételkedni, hogy Ausztriában a nemzeti sovinizmus ma arany korát éri.

A szkeptikus mosolyogva veszi ezt az állítást és joggal

fogja kérdezni, mikor adta hazafiságának tanujelét az osztrák nép? Szó sincs róla. A hazafiság Ausztriában ép úgy karrikatura, mint minden egyéb intézmény, szokás, indulat és emberi tulajdonság. Ausztria jámbor uszkárt formál az oroszlanból és torzképet készít mind abból, a mit Europa többi népeitől átvesz. Mivé vált kezében a parlament intézménye! Milyen karrikaturája ez a népszabadság legfőbb erődének! Mennyire kifejezhetetlen a különbség az angol parlament és az osztrák «Reichsrath» között.

Az osztrák nép nem alkalmazkodik a körülményekhez, hanem a körülményeket teszi magának alkalmassá. Eltorzít mindent, az intézményt ép úgy, mint az indulatot, legyen bár az nemes, vagy nemtelen. Karrikatura Ausztriában minden, a «parlament» nemkevésbé mint a — hazafiság.

Tehát itt vagyunk a legtalálóbba kifejezésnél. A hazafiság karrikaturájánál, vagy ha úgy akarjuk: a bornirt hazafiság. Ez is osztrák eredésre vall, ha nem is volna előtte a minősítő jelző. Szerette hazáját a római, a görög s az ó- és újkor minden népe. A történelem nem ismer népet, amelyben ne élt volna hazaszeretet. Csakhogy a hazaszeretet oly szerfelett különböző. A francia lelkes, a német fajszerető és rendíthetetlen, az angol felséges, bár nem ismeri a frázist és puritán, az osztrák pedig az kicsinyes és lényege, hogy nem hoz, hanem kér áldozatot s alapvonása szintén a gyermekded önzés, szóval ez az osztrák, illetőleg a bornirt hazafiság.

A francia hazafiság lelkesedése megteremtette a Turenne marsal hadát és a Napoleon grande armée-ját, az osztrák mindössze a Radetzky táborát, amelynek recsegő hangú és pelyhedző bajuszu főhadnagyaiban és hadnagyaiban Ausztriát látja.

Az osztrák hazafiság az, amely csak akkor mutatkozik a láthatáron, ha dühös, főleg pedig, ha irigységtől, kicsinyes, nevetséges látványt nyújtó irigységtől dühös. Ilyenkor az osztrák hazafiság jelentkezik s mindig a maga igazi mi-voltában jelentkezik. Nagy tettek kivételére teljességgel képtelen, megakadályozásukra sok képesség van benne. Mert az osztrák nép hazafisága túlnyomólag vádló, állandóan pana-

szoló jellegű; s nyüg azokra, akiknek Ausztriában ügyes bajos dolgaik vannak. Ha áldozatok hozására kerül a sor rögtön vedlik nemzetiségi mozgalmakra, ha mástól kell áldozatot kérni, akkor szerves egésszé szögül s ilyenkor számottevő tényező lesz belőle. A bornirt hazafiságból. Abból, amelyben e héten öröme telt a Habsburgnak.

POLITIZÁLÁS.

Péter gazda pipál csöndes pitvarában.
Sötét felhők jönnek sűrű gomolygásban;
Tekintetünk szótlán egyre ott csüng rajtuk:
Égy más gondolatját halkán elsóhajtjuk.

Megtöröm a csöndet:

— Bizony, Péter gazda

Megint csak ránk támad népek gízze-gazza;
Ficáncol az osztrák Lajtántúl, odaát,
Bátorság csiklandja szörnyen az oldalát.

Leint erre Péter:

— Így volt ez több szásszor...

Elein a német mindig ilyen bátor!
Hadd ficáncolódják, szeretem, ha támad,
Legalább kiverem kobakján pipámat.

Ráskai Ferenc.

Már akkor is . . .

I.

A császár és a népakarat.

1859 július 11-ikén Veronában Napoleon herceg, mint III. Napoleon császár megbízottja Ferencz József osztrák császárnak előterjesztette a franciák császárnak békefeltételeit. A proponált feltételek harmadik pontja így szólt:

«Ausztria császára átruházza a maga jogait Lombardiára nézve a franciák császárára, aki azokat a lombárd népakaratához Szardinia királyának engedi át.»

Ferencz József császár a népakaratra való hivatkozást e szavakkal utasította vissza:

«A franciák császára legyőzött a háboruban, meghódította birtokomat Lombardiát, én elismerem a hódítást és nekem a győztes hódítónak átengedem jogaimat, csináljon Lombardiával amit akar, adja oda a kinek akarja, használjon a szárd királlyal kötendő külön szerződésében olyan kifejezéseket, a minőket tetszik, nincs közöm hozzá, de én az osztrák császár vagyok és nevemet olyan szerződésnek, a melyben népakarat mint birtokjog cím említettik, nem írom alá; én nem akarok népakaratot elismerni és nem ismerem el, az forradalmi cselekvés volna, amely dinasztikus jogomba ütközik.

1859 július óta negyvenöt esztendő telt el és az osztrák császár még most sem ismeri el a népakaratot.

Csodálatos konzekvencia!

II.

Hja a tőzsde . . .

A tőzsde sohasem volt érzéketlen a politikai élet eseményei iránt. Legkevésbé volt akkor az, amikor a felső, felsőbb, vagy éppenséggel legfelsőbb hely inspirálta. A tőzsde úra mindenkor szívesen elegyedett a napi politika eseményeibe, maga a tőzsde pedig néha annyira jutott, hogy egyenest politizálással vádolták sokszor meg. Ezt úgy is lehetett volna mondani, hogy a

tőzsde politikus volt, a politikus pedig tőzsér. Az öt perces audiencia után széltiben beszéltek, hogy a tőzsde beavatottjai előrelátták az eseményeket, s ebből az alkalomból érdekes analógiát nyujt az 1859-iki olasz-osztrák hadjárat egyik epizódja.

Massart írja le «Le Comte de Cavour» című munkájában ezt a kis esetet, amely élénken tünteti fel a tőzsde politikai hajlandóságát, s a politikusok játékkedvét. 1859. márciusában Cavour Párisban járt, hogy Napoleon császárt a Plombièresi ígéret beváltására sarkalja. Rotschild Jakab báró nagyon szerette volna tudni, béke lesz-e vagy háboru s hogy ezt megtudja, felkereste a Párisban időző Cavourt.

— Nos, kedves gróf, béke lesz-e vagy háborura van kilátásunk?

A kedves gróf nagyon komolyan csak annyit felelt, hogy sok kilátás van a békére és sok kilátás van a háborura.

— Toujours drôle (mindig pajkos) a kedves gróf, mondotta a pénzkirály.

— Tudja mit, — felelt az államférfi — lépjünk társaságba, vegyünk egynéhány millió járadékot, játszunk áremelkedésre, én beadom lemondásomat, s az ár felszökken vagy három frankkal. Szép nyereségünk lesz.

— Gróf úr nagyon szerény — viszonzta a pénzkirály — három frankra becsüli magát, én többre tartom, megér vagy hat frankot.

Nevetett az államférfi és a pénzpiac szuverénje is, de Cavour nem mondotta meg, hogy béke lesz-e vagy háboru. Az olasz államférfi nem tőzsérkedett, ha a tőzsde politizált is.

III.

Deák Ferenc a nemzeti óhajok teljesítéséről.

Udvari tanácskozás volt Bécsben 1848-ban és Lajos főherceg ellenezte, hogy teljesülésbe menjen amit a nemzet óhajt. Itt szót kért Deák Ferenc és a következőket mondotta:

Amit az országgyűlés többsége kíván, azt a nemzet hévvel akarja. S azoknak megtagadása, amit a nép kíván veszélyes zavarokat idézket fel, melyeket a kormánynak nem lesz módjában majd meggátolni. Be nem tudom látni, hogy miként lehetne megtagadni e kívánságokat, anélkül, hogy a tömegek forrongának.

OKTOBER HATODIKÁN.

Irta: **Abrányi Emil.**

A mennyi könny van a szemekben,
Hulljon ki lassan, permetegben,
S elsírva mind, kezd újra még;
Sírati őket nincs elég!
Nő, könnyeid peregjenek,
Mint szerte hulló gyöngyszemek.
S te férfi-szív, zord mint a kő,
Olvadj, ne szégyeld! Könny, elő!
Légy forrás, szirtből szökkenő.
Hulljon ki mind, gyász árjakint,
A mennyi könny van a szemekben!

A hány fohászt szül ember ajka,
A legnemesbbet fölsóhajtva,
Mit a tusázó szív terem,
Mikor szent búja végtelen . . .
Fohász, a mélyek mélyiből:
Értük szakadjon égre föl!
Istent, ha alszik, verje fel
A gyász s iszony regéivel,
Vihar gyanánt zokogja el
E nap setét történetét
A hány fohászt szül ember ajka!

A hány virágot kéz letéphet,
 Még hervadatlant, ifjat, épet,
 Díszitni a halált vele :
 Jövel ! tegyük kövükre le.
 Mosolygó szép menyasszony, add
 Mirtusból font koszorudat.
 Oltárra fűzött fris virág
 Jer méltóbb helyre : fonjad át
 Kilenc bitó talapzatát!
 Itt haltak, itt ! E helyre vidd
 A hány virágot kéz letéphet !

A mennyi villám van az égben,
 Szülemlő rémes, vad sötétben,
 Mikor a nemző fergeteg
 A bős felhőt csókolja meg
 S nász-táncot jár a föld pora :
 Sujtson le, mint nyíl zápora !
 A hány bakó, a hány cseléd
 Az árulást szolgálja még :
 Szakgassa, törje, zúzza szét !
 Álljon e rút fajon boszút
 A mennyi villám van az égben !

Dinasztikus tükördarabok.

Irta: Kalmár Antal.

Az «alkotmányos» szót éppen úgy nem lehet fokozni, mint a «fállábú» melléknevet, — és bizanci hizelkedők mégis a «legalkotmányosabb király» cézári jelzőjével ruházták föl I. Ferencz Józsefet.

A császári hatalom, a császári hagyomány, a császári politika, a császári lélek, a császári szellem, a császári érzelem, a császári gondolkodás, a császári akarat, a császári makacsság, a császári gőg és a császári abszolutizmus zsarnok rendszeréből Ferencz József még mindig nem ragadható ki. Annyi látható és láthatatlan lánc fűzi őt neveltetéséhez, a saját dinasztijához, ennek tradícióihoz, a kamarillához, német és cseh minisztereihez, a feudális magyar és idegen főnemességhez, a katonai párthoz, hogy lelkét — bármit mondjanak is a hizelkedők — a lélektan szerint nem cserélhette ki. Csak a szentírásban lehetett Saulusból — Paulus.

Fiatalon, alig kezdetén az ifjú kornak vont a kardját a magyar szabadság leverésére, s férfikora delelőjén volt már, amikor kiütötték ezt a kardot a kezéből; így nem meggyőzve, de legyőzve volt kénytelen a viszonyokkal megalkudni, s az álcázott abszolutizmus kényelmesebb útjára térni.

Ámde szentnek, vagy érzéketlennek kellett volna lennie, hogy az akarata ellen teremtett politikai és közjogi helyzetet minden utógondolat nélkül elfogadja. Mert hosszú hervadás emésztte azt a fát — akit nagykorában tesznek más földbe át, — s innen van, hogy Deák kiegyezése dacára Ferenc József lelke legmélyén az imperatori vilámok továbbra is ott honoltak, s a már megkövesedett abszolutizmus kiirthatatlan szenvedélyét egy három lusztrumos párturalomnak irtózatossága tudta csak a népek szemei elől eltakarni.

A szin alkotmányos volt, de a játék mindig a király abszolút akaratába ment. Országgyűléseink akaratában első sorban mindig a király akaratát volt, de a rendszernek sikerült a dolgot olybá föltüntetni, mintha a király is akarná azt, amit az országgyűlés, a nemzet akar, — pe-

dig megfordítva volt: mindig az országgyűlés, a nemzet is akarta azt, amit a király akart, — s innen származott a király alkotmányosságának nagy látszata.

Igy a trónralépéstől kezdve Ferencz József akarata és a nemzet akarata őszintén soha egy pillanatra se találkozik. Még a kiegyezés, a koronázás is azért nem fejezte ki a magyar nép osztatlan nagy tömegének akaratát, mert az a nemzet jogainak föladásával, az utált birodalmi kormányzat behozatalával történhetett csak meg. Irtózatossá volt ez a nemzet és a király akaratának szinleges találkozásáért. Az akkor elkövetett történeti, közjogi és politikai tévedések most fakadnak ki Magyarország testén. Ferencz József a kényuralom magna chartáját vagdossa a nemzet fejéhez — egy borderó formájában, amelynek kény az alakja, kény az alapja, kény a tartalma, kény a garanciája.

Erre pedig az erőt Deák törvényéből meríti. Nincs ugyan a kény benne a törvényben, de baj már maga a törvény, mert az osztrák császári abszolutizmus alá a kovács tisztán a törvénynek az az intézkedése adja, amely a birodalmi kormányzat közös intézményét megteremtette s ezáltal a szűz tiszta magyar közjogot törvényileg deflóreálta.

Bizony Kossuth Lajosnak lesz igaza, aki megjósolta, hogy sikló lesz abból a törvényből és nem lajtörja. A siklón Ferencz József ugyancsak csusztatja lefelé a magyar nemzetet.

A magyar alkotmány meggátolásának az alapja különben Horaciusz mondásában található föl: «Naturam expellas furea, tamen usque recurret» — a természet visszatér, ha vasvillával üzöd is ki. Hiszen az abszolutikus tömjéngőzében megöregedett császár fiatal koráról olvassuk Bernhardinál, a porosz király naplóírójánál, hogy a teplici fejedelem találkozon a Hohenzollerni herceg (a későbbi I. Vilmos császár) a következő benyomást jegyezte föl Ferencz Józsefről:

«Nincs egyetlen uralkodó sem, akinek az abszolút hatalom annyira a szívéhez nőtt volna, mint Ferenc Józseféhez».

Ha Vilmos császár reális impresszióját elfogadjuk, akkor Ferencz József mint abszolutista született, mint abszolutista él és mint abszolutista fog meghalni.

Istenek és emberek között.

— Korfui séta. —

Tündöklő vasárnap kora reggelén benéztem a Szt. Spiridionról nevezett főtemplomba. Az a tiz óra t. i. nekem volt kora reggel, pedig már ekkor minden igazhitű korfiota rég kivette részét a második mise malasztjából is.

Szerényke épület az az archidiakonális templom, mely a megszenvedett ostromok után se nem bővült, se nem szépsült, amiben pedig a romjaiból feltámasztott épületnek mindig van része. Csak az ósága nemes rozsdáját vesztette el a zord idők jártával.

Sehol Görögországban nem lelni nyomát a hajdani pogány istentisztelet finom derűjének, melyet az olasz, különösen épp a római templomjárók buzgólkodásában tapasztaltam. Semmi visszaverődését az olimpusi ragyogásnak a sötét orthodox egyházakban, semmi szellős, sugaras görögség. Rejtelmes borongás szűrődik át a színes ablakokon. Sejtelmes áhitat omlik a szivekre, a titokzatos homály nehéz tömény-illatot hord lomha szárnyain s végtelen egyhangúságban, álomhozó morajban csörgedez a pópák ajkáról a zsolozsma. A lelkeket mintha inkább az isteni félelem szorongatná, mint az idvezülés reménysége. Mind azt kérdem magamtól ebben a fájó sötétben: Hellaszban járok-e?

Hogy éppen ebben a templomban nem birt bennem kivirágzani az én vallásbeli egyetemességem, az a — hogyan is nevezzem? — az az én panconfessionalismusom, amely veletart minden hitbeli meggyőződéssel.

Hogy ott láttam leomolni messze keleten a müzülmánt az ő imádságos szőnyegére, elfödvén kezével arcukat, hogy remegő ujjain át löveljen lelkébe az istenség fénye: vele tudtam volna imádkozni. Midőn a krakói székes-egyház kapujában valamely szent férfiú csontjait fedő sírnak sáros kőlapjára láttam leborulni egy niobei bánatban zokogó fiatal anyát: vele tudtam volna imádkozni. A nagykőrösi vén templomban Ur vacsorája osztásakor, zsolttárok tengerzugásából, az unitáriusoknak szinte rideg isteni tiszteletéből, a lengyel-zsidók rajongó, szenvedélyes, már-már jajgató siralommal fokozódó imádkozásából: mindenünnen az Örökkévalónak

lehe csap felém, s hallom a felebaráti szeretetnek és könyörületességnek égi szózatát. Valamint, hogy rábizhatnám fohászaimat a hindu imádságos malmára is. Kihámozódva a felekezeti szorító hüvelyéből, diadalt ül bennem a hit.

Az új keresztes hadjárat e korában sokan pogányságra fogják magyarázni az istenekben is csak istent imádó ezt az én vallomásomat. Pedig mélyen megrendülök a fölfeszített emberfián, valamint hogy a nagy tragédiákon mindig is megilletődik az ember szive, s könyűinek hullásában megtisztulva, édes vigasztalást érez.

S miért, hogy az ó-hitű templomban nem bírok föllendülni? Tán, hogy ép a görögnek nevezett szertartás alatt, e fojtó sűrűségből, a bizánci stilben rekedt görcsös vonalak közül kivánkozom az attikai oszlopsor kővirágok erdejébe, ahol lejtének fehér istenasszonyok. Mert, midőn e szónak «görög», bájoló zengése éri fületem: egyben a vonalak szépsége, a fény ömlése, a színek tündöklése lebbenti föl ünneplő lelkemet, míg felekezeti jelentése meglohasztja az ő boldog szárnyalását. De csak itt, Hellász kék ege alatt. Mert hogy görög és szláv nekem érthetetlen vegyület, fonák szövetség. Épp a művészet örök remekeinek e szülőföldjén hasadt ki valamely aszketa makedonnak nem is a szivéből, de fanyar elméjéből ott az a Mária-kép is, mely szenttelen arcával szeretet nélkül mered a semmibe. Karján a bálványkának öltöztetett Jézusgyermek piros alma helyett a kereszttel ormozott világ-egyetemet példázó tekét szoritja sovány ujjáival míg Italiában a Szűzanya, ez a világédes drága asszony néz le ránk az ő bánatos szerelmével s ölen az istengyermek nevet. Andrea del Sarto, a te madonnádra emlékezem, aki ott lakik Firenzében, az Uffici Tribunájától balra.

Ezek a végevárhatatlan szertartások itt nem számolnak az emberi végességgel. Az apró szentképek sűrűjében ideoda rebben az éhező lélek, mint a kereső méhe, hogy megszállva vagy egyen, inná belőle a megenyhülésnek harmatát. A képet csak akkor ismerni fel, mikor egész közel érkezővé hozzám, borul fölibe a hívő ember. Tán hogy e végett is pingálták ilyen apróra. Fölibe borul, hogy megcsókolja, könnyeivel öntözze s hogy megcsókoltassa ölbe kapott magzatával is, amely, ah de hányszor, mételet szed magába és romlást, amit pedig dehogy akarnak azok a szent bácsik és szent nénik, akik a vaksi arany alapról, minden szigorú voltuk mellett is, jóságosan pislognak feléje. Sok is a kicsi nagybetege ennek a buzgóságnak, valamint a szt. Péter érclába csókolásának is. (De tán az Urvacsorakor használt kö-

zős kelyhet sem lehet fölmenteni e vád alól.) Az orvosok itt is, amott is hasztalan emelik föl intő vagy tiltó szavukat e csiraterjesztő kegyes szertartás ellen. Mert hiába vetik az édes anyák, hogy a forró hit kipörköl minden bacillust. A lélekből bizonyára, a testből sohasem.

Az ó-hitűek ezen szentkép-kultusa, mely csak a mennyiségben keresi az üdvöt, szinte a fétis-imádással határos. Ki ne gondolna szánó mosollyal arra a pazarságra, mellyel a harcba vonuló muszka hadvezéreket aggatták tele csodatévő szentek arany keretű képeinek sokaságával. Pedig éppen orosz példaszóbul alkotta Székács József ezt a pompás distichont, hogy:

Vizbe esett az orosz s szent Miklóst hívta segélyül.
«Megmentlek!» szól a szent, «de mozogj magad is!»

Hát ugy látszik, nem elég frissen mozogtak a muszka generálisok, de annál vigabban az apró, sárga japánok, akik pedig ennek hegyébe még hitetlen pogányok is.

Vinnyogó hangra fordulok meg. Anyja karján csenevész leánya. A fél szeme bekötve, arca gyanusan pöffedt s izzó piros. Az asszony az ő kicsinyét a legmélyebbre akasztott szent képhez emeli föl, mely a keze ügyébe esik s gyermekének cserepes száját gyöngéden nyomintja oda, amitől bizonyosan meggyógyul az ő kis betege. A következő percben ugyanezt cselekszi egy másik édesanya egészségtől megcsattanó, tömzsi gyerekével. Van esze a bacillusnak, hogy szt. Mikulásnak ábrázatáról, ahová a nyöszörgő leánya csókjától tapadt oda s akiben kárt nem tehet, át ne ficánkoljon az ép gyermek ajkára. Ha egy kicsit ezt is prédikálnák a papok, a beteg baba nem kerülne olyan korán angyalul a mennyországba. Ahová — istenkáromlás ne essék — mindnyájan mentül később kívánkozunk.

Van itt kórház — csakhogy nincs. Évek óta felépült már, de se teteje, se ablaka. Ahol emberi csemeték gyógyulhatnának, ott az agave burjánzik s egyéb délövi dudva s növényvilági csöcselék és szétveti a falakat, míg közel oda az aránytalan méretekben épült nehézkes színház, a szillogó sz dr a m m a t i k ó s z terpeszkedik. A tenger kőpartján pedig most kerül földél alá a klubház, amely görögül is csak játékbárlangot jelent.

* * *

Lépten-nyomon rajzanak itt föl bennem itt is a történelmi emlékek. Amott, a Pantokrator tövében énekelt és táncolt az örült Nero. Az ide kékellő Sappho-szicklájának árnyán

született Arion, a bűvös zeneművész, s amodább, azon a delelő napfényben kigyuló fehér szigeten, született Apellesz. A tengerszoroson át, az epirusi partok felől, a népvándorlás germán, hún és szláv tömegeket ont ide. Megjelennek a Genzerik vandál hadai, s erre vitorláz el Belizár hajórajja, majd a pompás Dandolo doge ejti útba kereszties hadjáratában Korfut. Mind ott vannak ezek följegyezve az én hajdani való kedves piárista professzorom, főtiszt. Somhegyi Ferencz úrnak Egyetemes Világtörténetében. Dehogya álmodtam én afélel, hogy valaha még e virányokat járom, s szürkülő kövein mindezeket írva találok.

A magasnak tartva, megállok egy különös alkotmány előtt. A kerek mélység közepén kő-kripta. Nincs több 2600 esztendősnél. Ebben nyugszik Menekratész, amolyan proxenóz, kedves atyafi; vendéglátó, szives ember, ezen fölül a szomszéd járások, sőt országok megbizottja, ügynök és diplomata.

Es megint felém villámlik a kicsi Potamósz-folyó, melynek bokrai közül a lezsarolt Odisszeusz borostyánágból való fügefalevéllal toppant a cicázó lányok közé. Divatban volt-e már akkor a sikoltozó szemérem, erről hallgat a krónika. De annyi bizonyos, hogy már akkor is volt hű feleség s szüzies Artemisz.

Följebb hágva, garatos ablakaival az állami börtön emelkedik előttem. Mintha vásári csodákat; viaszkból gyúrt pihegő Venust, Napoléon császárt, eleven kétfejű borjut, vagy valamely angol mumiagyárból került II. Rhamzest rejtegetne magába az épület. Az egyik porkoláb felénk szalad s biztató szóval tessékel befelé bennünket. Csakhogy azt nem jelentette: rögtön kezdődik az etetés — mig nyugaton csak ministeri engedelemmel nyitják meg az idegen előtt a börtön fülkét, hogy, mint a ketrecnek vasvessző-kerítése mögött komorkodó oroszánt, megbámulja a boldogtalan rabot. Hogy még a phäakok vidám országában is, ahol Schiller állítása szerint mindig forog tűzhelyen a nyárs, akad gonosztevő.

* * *

Irott szó sohasem közölheti velünk az élet melegét, színét, ragyogását. Rovogatva az egymás hegyén-hátán épült házak sorai között ide-oda cikázó ódoszok, utcák sűrűjét: akár minden kapu előtt állanék meg, annyira izgat a jelennek örökös hullámozása, de egyben meglep a multnak csillapíthatatlan szomszja is. Meddő vágy őrli a szivet, mely viisszasóhajt

az örökre elomlott századokba. Ami Norimbergában szándékos, hogy t. i. az újat is hozzáhangolják a régihez, házban, bútorban, sőt alkalommal ruházatban is: az a korfui építkezésben sanyarú szükség. Abban a kényszerítő keskenységben hogyan is fejlődjön ki a vonal? Hát folytatják a meglevőt, foltoztatják, pótolgatják s tatarozzák, hogy a tegnap kelt új kővaskó mint a gyártott régiség, ódonul hat az elfogódott szemlélőre. Hamisíttatlan fiatalságban pezsg azonban e sikátorok s kutyaszoritók tömkelegében az élet, az a hétköznapi, a kenyérkereső, a zajos, a szünhetetlen, az éhes.

Hajh, az az éhes! Uristen mifélékkel él az idevalósi ember! Tücsköt-bogarat szed magába, akár a kacsa. Mézben főtt kölest, melynek apró szőlő-szemeit a nyüzsgő legyek szolgáltatják. Olajban abált babot, a hó napon feketére száritott ürüfejet, kókuszdióból sajtolt főző-zsirban pörkölt a borsó-hurkát. A sajtot kalapáccsal tördeli szét, mint a kőverő az út szélén a nagy kavicsot, hogy szinte szikrát hány bele az a petrifikált kecsketúró — s így méri. Cseréppé sült mézeskalácsos huszárt ropogtat a gyerekség, s ennek is szikrázik a fiatal foga, mikor belé harap.

S a másik utcavégen virít a legeszményibb konyhave-temény. Sárgarépa, akkora mint a karom. Hagymafélék apró pálmafái, uborka-dorongok; a zöld kalarábék leveles bombái pedig olyan gyöngék, hogy a kofa körmenyomintására (bocsánat!) már fakad belőlük az üde nedv.

Amodább a halcsarnok. A görög tengerpartokat öblögető vizek nem nevelik azokat a finom halmemeket, melyekben az Adria keleti része s főképen az Északi-tenger oly gazdag. Annál dúsabb az eredmény apró halakban. Mind a négy garabó olybá tűnik szemünkbe, mintha ékszertartó volna. Ezüst és arany koszorúba foglalva csillámlik elibénk a töméntelen csikféle. A csarnok egyik sarkában hosszú kőasztal. Ennek a kemény lapjához ifju hellének addig csapkodnak holmi különöket, míg a vérök teljesen elfoly. A vérök pedig fekete, mert hogy tentahalak szegények. Kollegiális részvétellel néztem az ő tömeges kivégeztetésöket. A muszka censor urak mégis csak enyhébben bánnak az ő tentásaikkal, bátor ezeknek a vére meleg és piros. Simán felkötik.

Az élelmi cikkek sokaságából kedvesen gömörődik felénk a kívánatos barnapiros cipók dombja. Kedvesen már azért is, mert magyar lisztből sütötték. A szigeten, mint Görögországban általán, kevés buza terem. Szőlő, narancs, olajbogyó meg egy kis vetemény: e körül foglalatoskodik a délgörög földművelés, ha ugyan illik rá a művelés jelzője, mi-

vel hogy bizony nem igen túrja-szántja szülőföldjének csodás termő talaját. Egy csöppet, ha megbirizgéli ezt a televényt, hát mindenfelől hajt, fakad öléből boldog bőségben az áldás.

Rongyos pokrócot terítvén alája, tököt árul egy öreg ember. Jaj, dehogy is tök, mikor hát citrom! A budapesti városliget vemhes kiflije, a túltengő péki fantáziának ez a sült sületlensége jutott eszembe. Mondok: ennek a bolond nagy citromnak a levéből két hétig limonádézhatna el egy család. Pedig vékonyan ereszti s fanyar inkább, mint savanyu. Mint ahogy nem illatozott az a káposztafej nagyságu rózsa sem, melyet az arlesi kertészeti kiállításban láttam. A roppant testben ritkán is lakozik finom lélek.

Nagyot lélegzek, hogy kiszabadulok a nápolyilag zajos, nyüzsgő, utcaszerekből, melyeken a termetes ember csak éllel feszül át. Mert itt is, mintha egyazon percben tizezer porcellán tányért vagdosnának a csucsos kövekkel kirakott burkolatra. Közben hosszúra nyújtott énekszóval is kelletik az árúkat, sikonganak a mindenütt jelenvaló gyerekek, és számárhajcsár harangoz s a még azon meleg, gőzölgő lepenyt tutulva kínálgatja.

A kikötő előtt puszta tér. A kávéháznak nevezkedő pajta ponyva-ajtaján ki-beáramlik a közönség. Szurtos fiúcskák ragyogóra sikált apró szekrényeket emelnek. Egy vigyázatlan percben elkapják a lábamat s a következő pillanatban porlepte cipőmön hanyatt vágódik a nap, olyan fényesre kefélték. Nesze pentari, akár kettő! Meg ez a kávé mellé adott csiriz-torta szelet is a tied. Aztán: «Akhillesz, czálen!» Itt az obolász. Leszaladok a kőpart lépcsőin, nézni a kettős napáldoztát: egyiket ott fenn a Peleka-hegy mögött, a másik itt lenn, a szeliden fodorodó tenger csálóka vizében.

P o r z ó.

A bánat útja.

Írta: Krúdy Gyula.

A bánat vonatra ült és kis falujáig utazott. Itt meghúzódva régi házában, a végnélkül való szomorkodásba merült.

«Klári meghalt, mint egy ajtószeg»

*

Tehát most már ezentúl egyedül lesz mindig ez a szegény fiu. Mindenki elhagyta őt, még a felesége is, kis falujában meghúzódva, hallgatja a tavaszi eső kopogását. A mezőkön és az erdőkön, valamint a titkos kis völgyben is a tavaszi eső locsog. A nagy kályhában öreg Simon, a kerülő tüzet rakott és a lángok magasra csapnak, mintha Barta György boldogsága égne odabenn. A régen lakott, dohos szobákban egerek mászkálnak, valahol a tetőn a víz is befolyik és a cseppek kopognak titokzatosan. Egy-kettő, egy-kettő . . . Bartos György, hol jár a feleséged, Bartos György mit csinál a feleséged. Majd jön a szél és ugyanúgy beszél. Öreg Simon, a kerülő, a konyhán lakik és éjjel beszélget álmában, mint a nagy magányosságban élő emberek szoktak. Amiket nappal gondolt és tervezet, azt éjjel elmondja. György párszor rálesett és öreg Simon ilyeneket motyogott: «Az urfi hazajött . . . Hol a felesége szegény urfinak? . . . Angelka tán messzire ment, a folyó felé, vagy az erdő felé? keressük Angelkát . . .

Az urfi elszomorodott és felköltötte Simont. A vén kerülő feltámaszkodott:

— Simon ülj lóra és nyargalj a városba orvosért. Mert reggelig meghalok.

Simon mormogott valamit, majd így szólt:

— Azt ne cselekedje, urfi.

— Jó, jó öreg. Indulj.

Simon tehát nyergelt. Az urfi pedig bement a szobába és a tűz elé leült.

«Klári meghalt, mintegy ajtószeg» — gondolta és amikor a lódobogás elhangzott és eloszolt a ház előtt az esős éjben a falról lekasztotta a hosszú Winchester-puskát, lábának támasztotta és mellébe lőtt.

«Klára meghalt, mint egy ajtószeg».

*

Ám mindjárt mégse, amint ő egyelőre gondolta.

A mellében szuró fájdalmat érzett, amint hátra esett a karosszéken. Egy percig mozdulatlanul ijedten ült, elkábította a durranás és a nehéz füst, ami megtöltötte a szobát. A kályhában magasan lobogott a tűz és az eső odakivül épen úgy kopogott, mint az előtt. Egy-kettő, egy-kettő... Ahogy a kisértetek járnak. A melle vérzett, ám csak gyengén, amint a vér az ölébe szivárgott, meleg lett tőle a teste és lassú zsibbadás ereszkedett rá. Annyi ereje még volt, hogy a zsebkendőjét a sebre szorítsa, aztán mozdulatlanul, elgondolkozva ült és várta, hogy meghaljon, mint Klári meghalt és az ajtószeg meghalt.

Ült, ült és magánosságában mindenféle régi és új képeket látott. Elfelejtett dolgokra emlékezett és nevekre, a mik máskor sohasem jutottak eszébe. Főként pedig azt kérdezgette magától, vajjon érdemes volt-e egy asszonyért — egy nőért — a Winchester puskával magára löni, mikor az az asszony már úgy se gondol rá? Az eső zokogott a falusi lak körül és a kisértet sétált az utolsó szobában.

Hogy Klári és az ajtószeg meghalt, annak van értelme. Klári is megöregedett hivatalában, az ajtószeg is. Megrozsádsodtak, elhagyták posztjukat és meghaltak. Ám, mért akart meghalni ő, Bartos György?

Egyszerre, mindenféle csodálatos kopogásokat hallott. Egyszer az ajtón, majd mintha padláson járna valaki és utat keresne ide. Tán a névtelen rém jött és bekivánczik, hátára veszi Györgyöt és ráülteti egy sirhalomra. Az udvaron fekete paripa toporzékol, felülnek és vágatnak. Elhagyják a falut alvó fehér házaival és a titkos kis völgyekbe ügetnek a dülőúton.

A kopasz, nagy ákácok között bánatosan süvöltözik a szél és havaseső hull a lovagokra. A titkos kis völgyben egyszerre minden elcsendesedik, a sötétben a keresztet is látni. A névtelen lovag itt leveszi a nyeregből Györgyöt és ráülteti egy sziklahalomra. Majd megsarkantyuzza paripáját és tovább vágat. Ő ott marad egyedül a völgyben és a havaseső fejére hull. «Klári meghalt, mint egy ajtószeg.»

*

Felnyitotta a szemét. Hangokat hallott maga körül; valaki jajgatott és más valaki csititgatta. A jajgató hangban az öreg Simonra ismert.

— Te vagy az, Simon? kérdé.

— No látja, vén ember, — mondta erre valaki — kend úgy üvölt, mint egy sakál, pedig semmi baja sincs a fiatal úrfinak.

Ezt a doktor mondta: egy öreges bajuszu, kopasz, alacsony ember, aki Györgyre ráhajolt és megigazitotta a párnáját. György pedig felnyitván a szemét, hosszú faggyu-gyertyákat látott égni az asztalon, az ablakokon kékes hajnali fények jöttek be és a gyertyák lobogását nagyon szomorúvá tették. A doktor az asztalnál motozott és kopasz, szeplős feje fénylett a gyertyafényben, hogy inkább valami boszorkánymesterhez hasonlított, aki kotyvalékai felett viraszt. A vén Simon ingujjra vetkezve járkált és karján, vállain mindenféle vizes törülközők voltak, kezében a nagy mosdótál, amit nem mer letenni. Öreg, szakállas arcán nagy figyelem és gond ül vala, hogy szinte megmosolyogni valónak látszott ez György előtt. Az eső kopogását nem hallotta, igen nagy csönd volt a szobában.

A doktor az ágyhoz közeledett. Pislogott furcsán szürkés szemével és nagy csizmáiban lassan lépett.

— Na, hogy van? kérdezte. Majd sebesen hozzátette: — Különbén ne szóljon kedves barátom, a viláért ne szóljon. A beszéd fáraszt. Inkább majd én kérdezek és maga csak a szemével intsen. Így ni, mondta a furcsa ember és szürkés szemével gyorsan kezdett pislogni.

— A szive helyén fáj?

— És a lélekezése?

— És lázt érez-e?

— A golyóbist kutaszaim segélyével már kihúztam. Jó nagy volt. Ám mégis megakadt a keresztcsontban. Mondhatom, igen egyszerű, tiszta munka volt. Doktor nem lehetett volna magára szebben. Golyója nemesebb testrészt nem ért.

— Fiatal barátom. Én doktor Runk vagyok, körorvos, örülhet, hogy az én kezem közé került. A lőseb az én szenvedélyem. A golyót megfogni, megtalálni, kihúzni. Ez gyönyör, érkedfeszítő nagy játék! Örülhet! . . . Simon vizet!

Az öreg kerülő hosszú lépésekkel jött a szoba sarkából. A mosdótálat nagy figyelemmel tartotta, amíg a doktor a vizes ruhákat facsargatta. Egyszerre aztán megszólalt, az urfira vetve szemét.

— Soha se hittem volna a mi Winchesterünkről, urfi . . .

— Én se, Simon.

— Gyalázatos holmi. Pedig máskor farkast is lőttünk vele. A doktor ráförmedt Simonra:

— Öreg legény, tartsa magát a regulához: keveset beszélni és sokat hallgatni. Most itt én parancsolok.

Å vén Simon megcsöválta bozontos nagy fejét.

— Ha tudná orvos ur, mennyire szerettük a Winchesterünket . . .

— Csend, ember, kiáltott a furcsa doktor. Nekem mind-egy, Winchester, Winchester oda. Ha ágyút fordít magára az úrfi, akkor is itt vagyok én; Runk orvos. Én értem a lősebeket, rajtam nem lehet egykönnyen kifogni.

Igy szólt a doktor és vörhenyes kopasz fejét mozgatta. György szeretett volna kacagni, de nem mert. Ez a furcsa ember még összeszidta volna.

Reggelre egy friss és fehérarcu menyecske, bizonyos Kovácsné jött a házhoz. A vizes ruhákkal ezentúl ő foglalkozott; Simon a konyhába került és csak néha mert bekukkani, tudakozódván az úrfiról.

Kovácsné vidám, csöndes asszony volt. Csöppet se hasonló a falusi nehéz és ostoba parasztasszonyokhoz. Igen sok természetes esze is volt, és mint, később kiderült leányéveiben a városban szolgált, mint szobaleány. Könnyen járt és a lépése nem hallatszott. Barna haja volt, fekete szeme és piros ajka. György beszélgetett vele, mikor már jobbra fordult az állapota.

— Hol van az urad, Kovácsné?

Az asszony különösen mosolygott.

— Az uram? Tán nincs is nekem uram. Rossz ember volt, elhagyott, a faluból is elköltözött, a jó isten tudná hová?

— Tán nem szeretted?

Az asszony megrázta gömbölyű vállát.

Húséges felesége voltam . . .

— Nem azt kérdeztem. Szeretted-e?

Hát szerettem. Két évig járt utánam a városon. Akkor még csak legény volt, mindig a szoknyám mellett volt, pedig küldtem; mondtam, hogy nem kell ő nekem, mert nem hozám való. A kovácsok durva emberek, én velem pedig nem lehet durván bánni. Hát persze, hogy nem hagytam magam verni.

— Most jobb dolgod van, mint az urad mellett volt?

— Legalább nem ver senki. Mondtam neki, mikor elment, hogy úgy menjen el, én hozzám többé vissza nem jöhet.

— Ej, ej, Kovácsné, te mégse szeretted az urad.

Kovácsné erre nem felelt. A vizes törülközőt facsarta és szomorkásan nézett a tálba.

Igy aztán multak a napok.

György felkelt, a karosszékre ült és az ujságokat forgatta, de nem nagyon sokat olvasott. Inkább az ablakon át a fákra nézett és a gondolatai egymást kergették az asszonyról, akit elhagyott. Vajjon hol lehet ő? Kivel van? Néha borzasztókat álmódott és sirva ébredt föl, vagy kiabált, hogy Simon bezörrent a konyhából és agyonütni akarta azt, aki az urfit bántja. Mindenféle fiatalemberek közt láttam Angelkát, akik neki szépet mondanak és vigasztalják, mert az ura el-

hagyta. Vigasztalják, sőt meg is csókolják és szép derekát átölelik: Hol vagy Angelka? Vajjon gondolsz-e szegény uradra, aki meghalni akart miattad, de nem tudott? György, ha este nyugodtan lefeküdt, egyéb mindenféle dolgokat összegondolt, hogy láz törte ki testét: Kiugrani szeretett volna az ágyból és futni az éjbe messzire, amíg Angelkát fel nem lelné és szivére nem szoritaná. Azonban okossága mégis győzedelmeskedett. — Angelka megsértette őt, elválni akart tőle, ő tehát csak nem fut olyan asszony után, aki nem szereti? És így nehezen elaludt.

Kovácsné jött egy reggel és ujságolta, hogy durva férje haza került. Most tehát már nem jöhet többé ide, mert az emberét egyedül nem hagyhatja.

György ezt szomorúan hallgatta. «Mindenki szereti az úrát, csak Angelka nem», gondolta. Mégis úgy szól Kovácsnéhoz, mosolyogván és állát megcsipte.

— Szeretném, ha ma este eljönne. Beszélgetnénk, tudja . . . No jöjjön el.

Amenyecske lesütötte fekete szemét és csendesen mondta:

— Ej, hogy gondol olyat úrfi: Hisz maga még beteg.

— Azért csak jöjjön el szívesen. Majd meglátja, hogy már nem vagyok beteg.

Megölelgette a menyecskét, aki csöndesen ellenkezett.

— No, eljön?

— El, felelt az asszony és felkacagott tompán. A kendője csücskét a szemére huzta és ringó, álmos léptekkel elment. György sokáig utána nézett. Keserű lett a szája, minden asszony ilyen! Angelka is! Azt gondolta és az jutott eszébe, hogy Angelka is tán férfiak lakásán jár és szemét lesüti, amikor kacag.

*

Délután azonban összepakkolt. A vén Simon jóakarattal dörmögött és igyekezett figyelmes és hasznavehető lenni a pakolásnál.

— Aki egyszer asszonyba botlott, megvan annak a szive kötve, igaz, urfi.

— Igaz, Simon.

A kocsira felült és Simon a lovak közé csapott. A falu végén a doktor sárga szekérével találkozott. A boszorkánymester vigan köszönetet.

— Derék, derék — kiabált. Tessék megmondani kedves nejének, hogy én gyógyítottam, Runk körorvos, szerencsés utat.

Simon hajtotta a lovat és az országut mentén a kopasz fák bólingattak a szélben. A bánat így elhagyta a kis falut, vonatra ült és felesége után utazott.

Féltékeny a multra.

Irta: Gergely István.

Szereplők:

Az anya.

A leánya.

(Történik egy operette-színházban. Kezdődik a második felvonás. Az anya és leánya egy földszinti páholyban ül.)

Az anya: Negyedkilencre jár az idő. Az urad már itt lehetne, — ilyenkor már semmi dolga se lehet a bankban, Majd megmondom neki a véleményemet.

A fiatal asszony: Mond meg néki a véleményedet, de engem ne izgass. (Siráshoz közel.) Elég bajom van nekem...

Az anya: Mi lel?

A fiatal asszony: Ne beszélj ilyen hangosan, — az emberek ide néznek...

(Szünet. Az előadás folyik.)

A fiatal asszony: Mama, ismered ezt az operettet?

Az anya: Igen.

A fiatal asszony: Mikor lép már fel az «Egy szobaleány»?

Az anya: Kicsoda?

A fiatal asszony (türelmetlenül odamutatva a szinlapot): Ez itt, — a szobalány!

Az anya: Majd csak kieresztik, ha ott áll a neve a szinlapon. Mért kérdezed?

A fiatal asszony (durcásan): Csak.

(Ismét szünet.)

Az anya (kis idő múltán, mintha eszébe jutott volna valami, ismét megnézi a szinlapot): Ugyan miért érdekel ez a szobalány?

A fiatal asszony (a sirással küzdve): Csak. Mert megtudtam valamit.

Az anya: Ugyan mit?

A fiatal asszony: Csak azt, hogy mire fellép, biztosan itt lesz az uram. (Hirtelen felugrik és a páholy hátterébe vonul vissza.)

Az anya: Te gyerek. (Szintén feláll és leányához lép.) No mi lel?

A fiatal asszony (csendesesen zokog).

Az anya: Beszélj, édesem, — hiszen ki értené meg fájdalmadat, ha nem az édesanyád?!

A fiatal asszony: Bár meghalhatnék! Az lenne a legokosabb.

Az anya: Csitt, legyen eszed. Ne csinálj feltűnést, — az emberek idenéznek.

A fiatal asszony (a vállát vonogatva): Bánom is én! (Kisírt szemmel, megjuhászodva ázott zsebkendőjére mered.) Nézzenek! (Hirtelenül anyjára borul.) Mama, mindent megtudtam, mindent.

Az anya: És aztán?

A fiatal asszony (mélységes iszonyattal): Ez a szobalány, — már mint az a színésznő, aki a szobalányt játszsza, azelőtt szeretője volt az uramnak. Ugyszólván egész legénykorát vele töltötte el. Azt is tudom, hogy mennyi végkielégítést adott neki, mielőtt engem elvett. Mindent tudok. (Csendesen zokogva.) Mama, olyan boldogtalan vagyok!

Az anya: Csacsi vagy! Manapság minden fiatalember így tölti el legénykorát, de azért a legjobb férj lesz belőle. Öthónapos asszony vagy és ilyen csacsiságért feldulnád most családi boldogságtokat? Hát ismert akkor már az urad? Tudta, hogy éppen te leszel a felesége?

A fiatal asszony: Az mindegy. Nekem fáj minden év, minden óra, minden perc, amikor őt nem ismertem. És egy ilyen perszonával!

Az anya (szigoruan): Különben is, ki mondta el neked a dolgot?

A fiatal asszony: Biztos forrásból tudom. Te nem tudtad?

Az anya: Hogyne tudtuk volna, — hiszen az urad becsületes őszinteséggel tárta föl előttünk egész helyzetét.

A fiatal asszony: Hát nekem miért nem mondtátok el?

Az anya: Mert semmi közöd ahhoz a multhoz.

A fiatal asszony (dühösen): Nekem?!

(A szinpadon ezalatt tovább folyik a cselekvés. Egyszerre hallani, amint a primadonna felkiált: «Különben hívja be a szobaleányomat!»)

A fiatal asszony: Most jön! (Hangosan visszarántva karosszékét, leül. A közönség odafordul és püsszeg) Látod, mama, ezt a botránnyt? Mindenki rám néz. Tudják, hogy én vagyok ennek a hölgynek az utóda. (Kétségbeesve): Istenem, istenem, — gunyolnak és csufolnak. Azért se bánom.

Az anya (meggyőződéssel): Csacsi vagy. Senki se néz ide. Senki se tudja.

A fiatal asszony (nagyon türelmetlenül): Mikor kerül rá a sor? Hadd lám! . . .

Az anya (korholva): Tudomásul se kellene vened . . .

A fiatal asszony: De mikor olyan kíváncsi vagyok . . .

Az anya: Mire?

A fiatal asszony: Hogy vajjon hasonlít-e reám?

(Szünet.)

Az anya: Egyre figyelmeztetek: uradnak semmiféle szcénát se csinálj.

(Végre föllép a szobalány.)

A fiatal asszony (a látcső után kap. Sokáig szótlánul szemléli, mialatt ajka széle körül siró mosoly reszket. Majd izgatottan suttogja): Milyen undok!

Az anya: Persze, hogy undok!

A fiatal asszony (egyre gukkerozva): Ez nem igazi szőke haj. Festve van.

Az anya: Olyan, mint egy beteg kanárimadár.

A fiatal asszony: Milyen butonjai vannak! Biztosan az uramtól valók. Szebbek, tisztábbak, nagyobbak, mint az enyéim! (Szünet.) De a lába nagyon szép.

Az anya: Ugyan menj, — két ballába van. Azért is ért olyan jól a ballépésekhez.

A fiatal asszony: Nem, mama, — ami igaz, az igaz. A lába gyönyörű. — És eléggé jól öltözködik, — ez az egyszerű bluz nagyon finom, nagyon drága! . . . Vajjon busul-e még?

Az anya (fölkacagva): Az ilyen?! Ez már régen megvigasztalódott . . .

A fiatal asszony (nagy felháborodással): Persze, hát te azt hiszed, hogy az én uramat olyan könnyedén el lehet felejteni? Sir az a lány még most is utána . . . Mondd, mama, szépen énekel? Jujj, ez hamis volt . . . Akárcsak a szőke haja!

Az anya: No törődjél vele . . . ne nézzed már annyit . . .

A fiatal asszony (egyre gukkerezve): Gyülölöm, gyülölöm . . . Milyen undok! (Végtelen kíváncsisággal és egész naivul.) Mit gondolsz, mama, hogy van az a frizura csinálva? Ehhez sok haj kell, én például csak vendégbézés segedelmével tudnám hordani . . .

Az anya (feltétlen büszkeséggel): Édes gyerekem, te akármilyen frizurát hordhatsz!

A fiatal asszony: Vége a jelenésének. Vajjon kijön-e még?

Az anya: Ezekben az operettekben végül az összes szereplők ki szoktak jönni.

A fiatal asszony (hátraülve): Vajjon hol marad ennyi ideig az uram?!

(Szünet.)

Az anya (hátratekintve): No ne légy gyerek, ülj vissza és nézzed az előadást. Ez a kómikus pompás.

A fiatal asszony. Oh mama! (Sir.)

Az anya: Hát ez türhetetlen! (Dühös.)

A fiatal asszony: Az uram szeretője volt!

Az anya (még dühösebben): Jól tette!

A fiatal asszony (sirva): Elválok tőle.

Az anya (fölpattan és a leánya elé lép; visszafojtott dühvel): Az utolsó pofonodat menyasszonykorodban kaptad tőlem, — vigyázz, mert még mindig az anyád vagyok, ha férjnél is vagy már öt hónap óta.

A fiatal asszony: Ölj meg!

Az anya (ellágyulva): Ideges vagy. Tőlem örökölted ezt a finom érzékenységet.

A fiatal asszony: Egyet kérdek tőled, mama, de igazán, őszintén felelj!

Az anya biztatón: No, beszélj!

A fiatal asszony: Mit gondolsz, mama, nagyon szerethette az uram ezt az izét . . . ezt a nőt?!

Az anya: Lehetetlen.

A fiatal asszony: Még egyet, mama. Nem találod, hogy az az izé . . . nagyon hasonlít rám? A természetben és az arcában van valami, ami . . .

Az anya: Nem néztem meg ilyen pontosan. De büszke lehet, hogyha rád hasonlít, annyi bizonyos.

(Szünet.)

A fiatal asszony: Különben van egy nagyszerű ötletem. Sőt több is.

A z a n y a : Ugyan ?

A f i a t a l a s s z o n y : Először is szőkére festetem a hajamat, — aztán . . .

A z a n y a : Aztán ?

A f i a t a l a s s z o n y : Aztán megtudom, hogy ki a fodrásza ennek a színésznőnek. Szakasztott az ő frizuráját akarom viselni. Aztán . . .

A z a n y a . Aztán ?

A f i a t a l a s s z o n y : Aztán énekelni tudok.

A z a n y a : Készen vagy ?

A f i a t a l a s s z o n y : Igen.

A z a n y a : Tévedsz. Valamit elfeledtél. Azt, hogy végül a javítóintézetbe adlak.

A f i a t a l a s s z o n y (riva fakad) : Óh, mama, mikor olyan boldogtalan vagyok!

A z a n y a (lányát cirógatva) : De hiszen mindez a multé. Vége mindennek. Mi bánt ?

A f i a t a l a s s z o n y (szavakat keresgélve) : Mintha én azt meg tudnám mondani . . .

A z a n y a : Érteném a fájdalmadat, hogyha az a viszony még mindig tartana . . .

A f i a t a l a s s z o n y : Valami kinez. Valami fáj. Meg van mérgezve minden örömöm.

A z a n y a : De hogyan ? — Halkabban beszél, a földszintről megint idenéznek és piszszegnek.

A f i a t a l a s s z o n y : Látod, mindenki tudja !

A z a n y a Dehogya is, tudja . . . Halkabban beszélj !

A f i a t a l a s s z o n y (némi gondolkodás után) : Tudod, mama, olyasmit érzek, mintha az uram ezt is úgy szeretne volna, mint engem. Éppen úgy. Mintha neki is ugyanazokat a gyöngédségeket sugta volna a fülébe, — mintha őt is babucinak szólította volna, — mintha az ő hajával is úgy játszadozott volna . . . És minden ! Ah, mama, — boldogtalan vagyok !

(Kivül tapsvihar. Világosság. Vége a második felvonásnak.)

A z a n y a : Itt a rizspor, hozzád magadat rendbe, — vörös a szemed. Látogatók is fognak jönni.

A f i a t a l a s s z o n y (egészen átváltozva) : Azok ne vegyék észre. (A tükör elé lép. Hirtelen mosolylyal.) Akármit mondasz, mama, mégis hasonlítok hozzá . . . az ízéhez . . .

A klastrombeli hölgy.

Irta: **Balduin Groller.**

Két jó barát ül együtt fekete kávé mellett. Előttük a nyitott cigaretta-doboz. Az egyik a tárcaíró, a másik az írónak hűséges olvasója; az egyik hivatásbeli, a másik amatőr.

— Remélem, rosszkor jöttem? kérdi az amatőr.

— Miért — reméli?

— Mert az mindig hasznomra válik.

— Tessék világosan irni!

— Hogy még eddig nem látott bele a kártyámba, arra mégis csupán a maga naiv kedélye képes. Rosszkor jövök ugyanis, midőn éppen elmélkedik valamin, valamit forgat a fejében. Ezt én rögtön észreveszem. Csakhogy nekem ez kell; reám nézve ez a legkedvezőbb alkalom; jobbkor nem is jöhetnék.

— Valamivel világosabban barátom!

— Hát nézze: ilyenkor ugyanis maga nem nyugszik addig, míg azt, ami a fejében kavarg apróra el nem mondta nekem. Ez az én hasznom.

— Nagyon kedves, barátom, csakhogy a dolog fordítva áll. A haszon az enyém és maga nem egyéb, mint áldozat. Mert ime: ha kigondolok valamit és mialatt elmondom, magam is jobban tisztába jövök vele, rögtönös kritikának teszem ki és alkalmam van a hatást megfigyelni, annak esélyeit mérlegelni. Azonban egy haszna magának is van belőle: megkimélheti magát az olvasás fáradtságától.

— Kikérek magannak minden gyanusítást. Ön uram meg van töltve, halljuk a lövést.

— Még megjárom, hogy a bevezető rész után majd megakadok. Azt hiszem, kissé korán keresett fel barátom.

— Máskor nem akadt meg, most is menni fog. Csak kivele.

— Jó, próbáljuk meg. Tehát: Az Avenue Villier egyik csinos palotája előtt megállt egy zárt, fekete hintó.

— Avenue Villier! ott lakott Munkácsi is,

— Talán azért jutott leghamarább eszembe — de ha folyton félbeszakít, akkor igazán nem tudom, hogyan leszünk készen.

— Már is néma vagyok.

— A legdivatosabb renaissance stílusban épült palota, olyan volt, akár egy csinos diszláda. A bejárat . . .

— A divatos renaissance stílushoz még hozzáfűzhetett volna valami ismertetést. Egy ilyen palotát csak részleteseb-

ben kell talán ismertetni? Nem igen vagyok jártasa a renaissance stílusban.

— A bejárat impozáns és gondosan tisztogatott rézráccsal volt elkerítve. A két hölgy kiszállt a kocsiból, befordultak a pompás lépcsőházba, ahol a szolgaszemélyzet sorfala között szinte nesztelenül suhantak föl a lépcsőkön...

— Szép, de mondja csak, miért történik az eset Franciaországban?

— Egy csodaszép, művésziesen berendezett terembe léptek. A butorok egy része sötét bársonnyal volt bevonva, egy része pedig, mely a famunkának művészetéről tanuskodott, gazdagon volt aranyozva....

— Ez már beszéd.

— A kárpit tiszta kék selyem. A padlón sötétvörös szőnyeg húzódott végig. A sarokban pedig egy gyönyörű kis pamlag, mely előtt két megfelelő nagyságu karszék állt.

— Talán nagyon is tarka — nem?

És ez a sok különféle szín különös művészi izlésse csodálatosan volt harmonizálva.

— Ah, ugy! Akkor ezer bocsánat.

— A falakon a modern mesterek legdrágább festményei. Ez a két hölgy azonban sehogy sem illett ebbe a fényes, vidám környezetbe. A fiatalabbik arcáról végtelen fájdalommal lemondást lehetett leolvasni és kolostoriasan volt öltözködve. Egy szürke rosszul szabott ruha volt rajta, mely izléstelenül lapult fiatal, formás termetéhez.

— Kár.

— Egy formátlan csunya kalap pedig teljesen elfödte, láthatatlanná tette szép, kellemes arcát.

A fiatalabbik hölgy leült az egyik székre, szerényen lesütötte szemeit és várakozott.

— Ugy látszik, hogy nem volt olyan kíváncsi, mint én.

— Az idősebbik szintén egyszerűen volt öltözködve, de már valamivel csinosabb és még a járásán, a mozdulatán is meglátszott a szolgaság, az alázatosság.

— Hallgass ide, Dina — szólt az idősebbik.

— Dina hirtelen fölnézett.

— Azon csodálkozol, mert tegezek? Én egy parancsot teljesítek és nekem minden parancsot betűről-betűre kell teljesíteni. Néhány szó mindent meg fog magyarázni. Elérkezett a pillanat, mikor mindent meg kell tudnod. Te a tiltott szerelem gyümölcse vagy. Anyád meghalt, mikor hat éves voltál. Apádat nem ismeri senki. Rokonaid nincsenek; egyedül állsz a világon, de anyád fejedelmileg gondoskodott rólad és anyádról is. Anyád halála után gróf Vigny vállalta el a gyámságot, aki katona Algirban. Ő vitetett a klostomba, ahol addig kellett maradnod, míg nagykoru nem leszel. Ez ugyan elég ké-

nyelmes nevelési módszer, de hát lehet-e egy katonától egyebet kívánni.

Dina bólintott.

— De egy előnye mégis volt — folytatta az idősebbik a vagyonod azóta megkétszereződött. Mától kezdve önálló vagy, — Te vagy itt az urnő . . .

Dina felemelkedett helyéről.

— Ez itt mind az enyém?!

— Mind! A ház minden berendezésével együtt. Kint van a szolgálkák és minden intésedet lesni fogják. Az istállóban gyönyörű lovak; a felszerben hintók állanak rendelkezésedre. Válogathatsz bennük.

— Es én vagyok az urnő! De — kicsoda itt maga.

— A te cseléded.

— Az én cselédem? Mégis, mégis — bővebb fölvilágosítást kérek.

— Én egy hadnagy özvegye vagyok. Vigny ezredes megbizott, hogy rendezem be neked a házat és hozzalak el a kolostorból.

— Szép, de egy cseléd nem így szokott beszélni úrnőjével.

— És mégis parancsolhatsz nekem és elküldhetsz, ha nem vagy velem megelégedve. Az ezredes megparancsolta, hogy kezdettől fogva tegezzetek és te is tegezz engem. Különösen a társaságban lesz jó, ha én az anyát helyettesítem. Legalább rokonnak fognak tartani. Nevem Passy Georgina és minden parancsodat teljesíteni fogom. Hát el fogsz küldeni Dina? Én hoztalak ki a kolostorból. Szabad vagy. Hát elküldesz?

— Nem, maradj!

Georgina megcsókolta az urnő kezét.

— Igen jó, elfogadható expositio — vágott itt közbe az amatőr. A kezdet hatalmas perspektívákba vezet. Dina kolostorba töltötte gyermekéveit és most hirtelen egy nagy, fényes világi kényelembe pottyan. Főséges gondolat! Most már azt is értem, hogy miért történik az eset Franciaországban. Franciaországban sokat elbirnak és még az ilyen főztet sem utasítják vissza. Ellenkezőleg. Tehát csak rajta.

— Nem gondoltam, hogy . . .

— Csak bátorság. A közönség sokkal többet megenged, mint gondolja.

— A közönség és a szerző között azonban van még . . .

— Már látom, hogy önből sohasem csinálhatók nagy költőt. Mit akar tulajdonképpen folyton azzal a klastrombeli hölgygyel? Önnek folyton az olvasó érdeklődését kell ébren tartani.

— Tényleg — ha nagy költő akarok lenni!

— Csak gunyolódjék! Ha nekem az a tudásom volna, ami önnek, meglátná, mit csinálnék én ebből. Engedje meg, hogy én folytathassam tovább.

— Kérem!

— Tehát most az asszonynyal kell részletesebben foglalkozni, aki természetesen igen szép.

— Igen.

— Mondjuk, hogy a haja vörös.

— Jó.

— Tegye még az én kedvemért. — A szemei zöldek.

— ? ?

— Na sötétzöld! . . . tengerzöld és olyan mély mint a tenger.

— Vörös haj, zöld szem — talán egy kissé tarka . . .

— Dehogy! művészileg harmonizálva! A szép asszony most mindenekelőtt azt tudakolja, hogy készen van-e a fürdő. Természetes, feleli a . . .

— Miii? Csak nem akarja talán most a hősnőt megfürdetni?! kérdezte a novellista megrémülve.

— Természetes, hogy azt akarom! Dianát a homályból erős megvilágításba kell helyeznünk. Az én költési módszerem rögtön több előnyt biztosít. A különös pompával és kényelemmel berendezett fürdőszoba révén alkalmunk nyílik az ő szépségét ecsetelni. Tehát: A fürdőszobában csak úgy csillogott a porcellán. A kád tiszta márvány. Pompás, hatalmas tükrök a falakon . . .

— Azt hiszem tovább mehetünk.

— Nem messze a kádtól egy török pamlag, mely . . .

— Mondjuk, hogy a fürdésen már átestünk.

— Dehogy! Diana levetette szegényes gunyáját és midőn —

— A novellistát itt már elfogta az aggodalom és egy izgatott közbeszólással más irányba akarta terelni a poema tárgyát. De az amatőr nem jött zavarba és tovább költött: Olyan gyönyörű termete volt, hogy Phidias vagy Skopas vésőjére, de még Tizian ecsetjére és méltó lett volna. Az idomok ilyen csodálatos, finom tökéletességét még nem látta emberi szem. A fiatal, buja . . .

— Rögtön elpirulok, ha abba nem hagyja!

— Pedig még kellene valamit mondanom a duzzadó, viruló, varázslatos, érintetlen . . .

— Azt tartsa csak magában; mindig jó, ha az ember magának is megtart valamit.

— Tehát rögtön befejezem: Még teljesebb és tökéletesebb volt a Diana szépsége, mikor kilépett a kádból.

— Hah! ismét elülről kezdi!

— Csönd legyen a karzaton!! — mikor kilépett a

kádból és Georgina puha törölközővel végig törölte. A haja, a vörös haja, kibomlott és egészen a tomporáig hullámzott.

— De most . . .

— Már kész is vagyok. Bár még izzó, pazar színekkel lehetne leírni, hogy hogyan festett a teremtésnek ez a csodája, mikor ott feküdt a sötét, piros divánon. No de ebből már nem csinállok kabinetkérdést.

— Szép. Tehát a klastrombeli hölgyet már megfürösztöttük, — de hogyan fűzzük tovább a mesét?

— Az már az ön dolga, kedves barátom.

— De hiszen teljesen kizökkentett a rendes vágányból.

— A dolog nagyon egyszerű. Diana eddig kinos álmodozások között töltötte életét. Most felébred. Eddig a fog-ságban, a homályban, a pusztaságban — ahogy tetszik — epekedett. S ezen fordul meg az egész. Most oázisra lép, a világosságba, a szabadságba! Örült szomjuság költözik szívébe: az élni vágyás borzasztó szomjusága. Ennél — kérem — hálásabb motívumot nem is képzelhet.

— Nem lehet! — felelt a novellista elgondolkodva.

— Miért nem?

— Éppen az ön fantáziája teszi előttem világossá a motívum hasznavehetetlenségét.

— Ugyan, már engedjen meg!

— A következetesség hiányzani fog . . .

— Ha az ember szomjas, inni akar. Ez csak következetes. Csináljon Dianából egy vidám hölgyet, aki meghódítja a világot.

— Azt nem. Ha valaki egy klastromban nevelkedett, az

— Hát pszichológiai változatok nem fordulnak elő?

— Igen, de valószínűbb, hogy imádságra adja a fejét.

— És én mennyire megerőltettem magam a hajával, a természetével és a fürdőszobával. Kár, kár!

— Nem tehetek róla, barátom.

— Hát mit csinál most a szép Dianával?

— Visszaküldjük a kolostorba.

— Szörnyűség!

— Nem tehetek róla. Elvégre, én nem küldöm vissza, magától megy vissza! Lemond minden világi mulatságról és visszavágyik az ájtatosságba.

— És a vagyona?

— Szent alapítványokra fordítja.

Az amatőr fölsóhajtott.

A rokkokó-kor.

Az a színés-tarka kor, amelyben selyemruhát viselt a férfi s az illető szalonokban táncleptekkel csinálták a világpolitikát, az egyetlen földi hatalom pedig a szerelem volt, — az utolsó Lajosok rococo-százada kimeríthetetlen gazdag emlékeiben. Egyetlen korszaknak sincs olyan memoire-irodalma, mint annak. A poézis és szépszellem századában mindenki irt s mindenki után maradt napló, amelyden szerelmi kalandok és udvari intrikák, intimitások a király legtitkosabb magánéletéből maradtak a historikusokra, hogy azokból megalkossák annak a különös századnak a képét. Egy ilyen nagy értékű naplót álított nemrég össze vaskos kötetté Gaston Maugras. A naplót XVI. Lajos egyik legbizalmasabb udvaronca, a léha, szellemes Lauzun herceg írta. Ritka könyv ragadja meg annyira a figyelmünket, mint ez a memoire. Annak a rococo-századnak egész tarka képe tükröződik ezekben a feljegyzésekben.

Lauzun herceg igazi gyermeke annak a századnak: selyemruhás lovag, telistele ragyogó ékszerekkel, merész nőcsábíró, mérhetetlen gazdag főúr, a király barátja és kedvese szépséges hercegasszonyoknak, — egy szóval igazi típusa annak a francia főúrnak, akit hangos üdvrivalgással kísért az 1793-iki parizsi csöcselék a guillotine bárdja alá. Leghívebb képét az a jelenet adja, amelyet ő maga festett önmagáról szellemes satirával. Lauzun szerelmes volt; egy orosz főrangú hölgy, Cartoriszka hercegnő részesítette a csókjaiban. Amikor a hercegnő visszautazott a hazájába. Lauzunnek azt hozzák hírül, hogy szép kedvese anyává készül lenni. Lauzun nyomban útra kerekedett s vágátó gyorspostán vitette magát az orosz fővárosba. Át sem öltözött, új porral a ruháján, nehogy egy percet is késsék, úgy rontott be Lauzun a hercegnőhöz, aki már ágyban feküdt. A kétségbeesés és az öröm könyei közt borultak egymásra a szerelmesek. Lauzun azonban még sem maradhatott a hercegasszony mellett s minihogy távozni sem akart mellőle, egy tágas szekrényben rejtették el. Három napot töltött ott a szekrényben Lauzun, amíg a hercegnő gyermeke megszületett, de ő volt az

első, aki az újszülöttet megcsókolta s ő vitte szép selyempárnán a csecsemőt bemutatni a — férjnek.

Különös kor volt az. Az erénynek, hűségnek nem volt értéke. «A hűség elbutítja az asszonyokat» mondja Du Boissé. «Nem ítélnék el az asszonyt, aki szeret és akit szeretnek», írja De Ligne hercegné; őszintén szólva, azt sem tudom, hogyan is kell azt elkezdeni, ha ellen akarunk állani». A házasságtörés megengedett dolog és tilos a féltékenység. «Milyen könnyelmű ön asszonyom,» — mondta márki Salerne, amikor kel emetlen pillanatban lépett a felesége szobájába, — «hátha idegen nyitott volna be s nem én!...» De a szerelmet is csak az élvezetért szerették, következetességet abban sem ismernek. «Hogyan?» — írja Esparbés markiné bucsúzó levelében a kedvesének, — «szeretem önt és nem az én hibám, ha ön azt hitte, hogy van szenvedély, amely örökké tart. Mit érdeki az, ha most, hogy immár elmúlt a szerelmem ön iránt, mást választok-e vagy kedves nékül maradok? Hisz ön igen csinos, kedves fiú, nem kell kétségbeesnie, hogy vigasztalan marad. Ne zokogjon, barátom s ne igyekezzék engem valami meg gondolatlansággal könyekre incitani. A könyek tönkre teszik az arcbőrt; aki sokat sir, idő előtt megöregszik. Pedig mennyi szükségünk van az ifjúságunkra!»

Amikor Lauzun ifjuvá serdült, XV. Lajos előtt Pompadour asszony uralkodott. Ez a szépséges nő — írja Lausun — korántsem volt olyan rossz, mint aminőnek festették. A szívében csupa jószág, a tetteiben csupa nemesseg. A király, akit könnyű szerrel lehetett jóra, rosszra bírni, Pompadour asszony kezei közt valósággal derék férfiúvá lett. Ő bírta rá a királyt, hogy béküljön ki a királynéval és szeresse aki ezért hálából barátnőjének nevezte Pompadourt. Az egész udvar s egész Párizs rajongva szerette e nőt, aki bámulatos ösztönével s nagy szellemével úgy tudta vezetni «a világ szalonját», Párizst, hogy korlátlanul uralkodott mindenek fölött. Choiseul miniszter, egyik legyekesebb bámulója, minden fontosabb politikai tény megkezdése előtt az ő tanácsát kérte ki első sorban. Egy királyné halála nem kelhetett mélyebb gyászt, miat Pompadour halála volt. Fél évig viselt gyászszalagot érte az egész francia nemesség s az udvar.

Utódja, Du Barry asszony azonban rosszlelkű nő volt, aki alacsony származásából erre a diszes poszcióna vergődvn, a legnagyobb kegyetlenséggel élt vissza a hatalmával. Az ő révén bontakozott ki a jezsuiták uralma, akik az állam minden érdemes

emberét száműzetésbe juttatták. Az udvaroncok e eintén türtek és hizelegtek Du Barry asszonynak, de amikor Choiseul minisztert is a birtokaira küldette a király kedvese, váratlan dolog történt. A léha, sima udvaroncok kimondták a sztrájkot: egy szép reggelen senki sem jelent meg a királyi palotában a hivatalos udvarlásra. Megszűnt a vidámság, elhallgatott a mulatság: a fáradt, beteg királyt magára hagyta mindenki. Nem maradt mellette senki, csak Du Barry asszony.

Ilyen szomorú és elhagyatott volt a végórája is. Az a néhány lap, amelyet Lauzun XV. Lajos halálának szentel, oly megkapó, keresetlen hangon van írva, hogy ki kell emelnünk azokból néhány sort.

Április havában, 1774-ben a király megbetegedett. Kérte, hogy küldjék be hozzá Du Barry asszonyt, akivel rövid ideig beszélgetett. A királyi családot ez annyira fölingerelte, hogy ráparancsoltak a király kedvesére, hogy utazzék el. Du Barry nyomban engedelmeskedett és Ruebe utazott, hogy ott várja be az eseményeket. A királyt, aki különben nagyon fecsegő volt, a betegsége teljesen szótlanná tette. Amikor egyszer hű komornyikjával, La Borde-dal egyedül volt, aki iránt a legtöbb bizalommal volt kérte őt, hogy küldje be hozzá Du Barryt.

— Sire, madame Du Barry elutazott, — felelte a szolga.

— Hogyan, már? — kiáltott föl a király és két nehéz könny-csepp pergett le az orcáin.

Május 10-én halt meg. Az egész udvar szökéshez hasonló sietséggel hagyta el Versailles-t; alig egy-kettő maradt csak ott. Minthogy a király fertőző betegségben halt meg, minden etikettet megelőztek. Tetemét be sem balzsamozták, hanem sietve kettős ólomkoporsóba zárták, de még azon át is érzett a tetem rettenetes bűze. Este elvitték azt St Denisbe, hogy a francia királyok kriptájába temessék. A menet inkább valami diszesebb teherszállításhoz hasonlított, mint királyi temetéshez; csak mintegy husz apród és ötven lovas őr fáklyákkal követ e a koporsót. Amikor a csendes csoport elvonult az utcákon, az összesereglett néptömeg hangos, gunyos örömrivalgásban tört ki.

— Hé, hollá! Jó éjszakát vén bünös! kiáltotta az ujongó csöcselék. És csak a legnagyobb gyorsaság, amivel a halottas menet tovább rontott, mentette meg az elhunyt uralkodó koporsóját a durvább inzultusoktól.

Éjjel 11 órakor érkezett St Denisbe és ott ismétlődtek a

versaillesi jelenetek. A csapszékek tele voltak részeg ivókkal, akik ordítottak és énekeltek. A rokkokóvilág híres dalát.

«Ah, mily szépek a hölgyeink !

«Ah, mily édes a szerelem !»

énekelte a csöcselék ; a dal a király kedvenc dala volt. A gárdisták táklyái eladták s egy fűszerkereskedésben kellett egy szál gyertyát vásárolni, hogy a koporsót kímelhessék a kocsiból és gyors beszentelés után a sirgödörbe tegyék. De a nép ezt a gúnyos siriratot írta rá :

«Itt nyugszik Isten kegyelméből

Lajos király.»

Az a kép, amelyet Lauzun XVI. Lajos királyról vet, nem épen hízelgő. Noha jószívű ember volt, sőt erényes is és tántoríthatatlanul igazságos, a személye épen nem volt királyi. Inkább bárdolatlanoknak lehetne mondani, olyan durva volt a gondolkozása és tapintatlanok az élcei. Ilyen durva érc volt az, amelyet a lefekvésének etiket-es szertartásánál követelt. A király ágyba fekvésekor tudniillik néhány külön kirendelt udvaronc vetkőztette le őt s ezt a megtiszteltetést igen nagyra tartották a lovagok. Amikor XVI. Lajos övig meztelenül állott, úgy vakaródzott és dörzsölte magát, mintha egyedül lenne. Ha rá akarták adni a hálóingét, kacagva félreugrott és szoba másik végébe futott, ahova az inget tartó udvaroncoknak utána kellett futniok. Amikor végre ráadták az inget, a pongyolájára került a sor. Három nemes gombolta föl a pongyolát s adta a királynak, aki azonban oly gyermekesen kacagott s vonakodott a műtét alatt, hogy csak nagy bajjal tudták a toilettjét elrendezni.

Általában igen ostoba volt s szellemesség helyett a legképtelenebb bambaságok teltek tőle. Nem is volt nagy a tekintélye abban a környezetben, ahol csupa ötlet és finomság burkolta be a léhaságot is.

A legszomorubbak azok a lapok Lauzun könyvében, amelyek a királyság rombadőlteréről szólnak. Lauzun szívvel-lélekkel katona volt s ha nőiesen gyöngéd is az udvar levegőjében, hős volt a csatatéren. Részt vett Corsica meghódításában, harcolt Afrikában és később Amerikában is Washington mellett az angolok ellen mindenütt a királya megbízásából.

Amikor 1792 augusztus 10-én XVI. Lajost megfosztották a trónjától, a királyi tisztek kínos helyzetbe kerültek. Egyik részük büszkén eltörte a kardját s a guillotine bárdja alá hajtották a fejüket. A másik rész a köztársaságnak ajánlotta fel a kardját. Lauzun, akire az amerikai szabadságharc mély hatást tett s aki megértette a felkelő nép követelő hangját, a köztársaság szolgálatába lépett. De a köztársaság hálátlan volt iránta. Ahelyett, hogy vitéz kardjának méltó foglalkozást adtak volna s az ország határára az ellenséggel szembe állították volna Lauzunt, a Vendée-ba küldték, hogy ott a nemesek ellen, a király védelmezői ellen vezesse csapatját. Milyen szomorúan különösek azok a jelentések, amelyeket a «tábornok-polgártárs» (Lauzun) az «elnök-polgárs»-nak küldött. De Lauzun már sejtette is akkor, hogy mi lesz mindennek a befejezése. Még sem lepődött, amikor egy napon letartóztatták s alig védelmezte magát a nevetséges vád ellen, amelyet ráolvasott a forradalmi törvényszék. A halálos ítélet legkevésbé sem zavarta meg a nyugalmát, Lauzun csak mosolygott s egyszerre ismét a régi főurrá lett, aki madrigálokat suttog a börtönben a halálra szánt, szép, mosolygó márkizek fülébe.

A kivégzése előtt osztrigát s egy palack fehér ó-bort hozatott magának. Még evett, amikor érte jöttek.

— Polgár, — mondta a hónérnak, — engedd, hogy befejezzem a reggelimet.

És második pohárkát kért a börtönszolgától s azt megtöltvén, megkinálta vele a nőhert.

— Ezt idd ki, szükséged lesz arra abban a munkában, amit végezel.

Ezzel udvariasan a fogolytársai felé fordult: — Uraim, itt a perc, megyek a nagy útra!

És nyugodtan, minden kérdés és félelem nélkül hajtotta fejét a nyaktiló alá.

Regényfolytatásunk térszüke miatt e heti számból kimaradt.

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Akácfa-utca 63.

Kiadja a „Jövendő“ kiadóhivatala.

Telefon: 87—34 szám.

Idegenforgalmi és utazási vállalat r.-t.

Sírgönczim:

MENETJEGY-IRODA.

Alapított 1902. évben.

Központi menetjegy-iroda

BUDAPEST

IV., Vigadó-tér 1. szám.

Alaptőke 800,000 korona.

Telefonszámok:

Hálókocsi . . . 10-57

Színházjegypénztár 87

Menetjegy-kiadás 75-15

Kivándorlási osztály 70-27

Igazgatóság: Báró Baeyens Marcell, Csatáry Frigyes, Desseswffy Arisztid, Eidlitz Hugó, Hoffmann Sámuel, gróf Hunyady József, dr. Keppich Gyula, dr. Pollák Gyula, gróf Sigray Antal, gróf Széchenyi István.

Üzletvezetőség: Láng József ügyvezető igazgató, Sztatényi Béla menetjegy-irodai igazgató, Láng Manó igazgató-helyettes, Gálos Kálmán főtitkár.

AZ INTÉZET MŰKÖDÉSI KÖRE:

Menetjegyiroda. A m. kir. államvasutak jegykiadóhelye. Jegyek a világ minden vasuti, hajó- és postaállomására. Körutazási és mérsékelt áru jegyek. Magyar és külföldi éves bérletjegyek. Kedvezményes jegyek. Hajójegyek kiadása az összes bel- és külföldi hajózási társaságok vonalaira. A Cunard Line, Norddeutscher Lloyd, Hamburg-Amerika Line, Red Star Line, Holland-Amerika Line, Compagnie Générale Transatlantique stb. jegykiadóhelye, illetve ügynöksége. Utazási kézikönyvek elárúsítása (Baedeker, Woerl, Orell-Füssli, Singer és Wolfner kiadványai). Leírások a világ minden részéről. Szálloda-szeivények a bel- és külföldi jobb szállodáiban érvényes teljes elátásra (penzió).

Hálókocsi osztály. A nemzetközi hálókocsi társaság vezérügynöksége. Hálókocsi-jegyek az összes vasutakra. Express- és luxusvonatokra szóló jegyek. Termes és szalonkocsik és különvonatok megrendelése.

Kirándulási osztály. Rendes évszaki társaskirándulások tavasszal és ősszel Olaszországba, Párisba és Konstantinápolyba, télen a Rivierára és Egyiptomba. Zarándoklatok a Szentföldre. Világkörüli utazások. Nyári kirándulások a Tátrába, Herkulesfürdőbe, az Aldunára és az Északi sarkra a Nordcapig. Ifjúsági utazási takarékpénztár tanuló-kirándulások rendezésére.

Bankosztály. Idegen pénznemek eladása és vétele. Chequek és hitellevelek a világ minden városára. Giró-számla az osztr.-magy. banknál. Cheque-számla a Crédit Lyonnais, Dresdner Bank, Banca Commerciale Italiana, Sviss Bankverein stb. intézeteknél.

Idegenforgalmi osztály. Magyarország ismertetése külföldi lapokban. Budapestre és a nagyobb vidéki városokba érkező idegenek kalauzálása. Alkalmi ünnepélyek, vadászatok rendezése. Központi fürdőiroda. A magyarországi fürdők tudakozó helye. Az «Egy Hét Budapesten és Magyarországon» című illusztrált brosúra ingyenes terjesztése angol, német és francia nyelven. A «Magyarország és a Nagyvilág» képes havi folyóirat szerkesztősége és kiadóhivatala. Ez a folyóirat havonta 20.000 példányban jelenik meg és kizárólagosan idegenforgalmi érdekeknek szolgál. Ingyenes felvilágosítás élőszóval és írásban. Minden tudakozódó levélre azonnali írásbeli válasz.

Kivándorlási osztály. Az «Adria» magy. kir. tengerhajózási részvénytársaság személyszállító osztálya. Fedélközi jegyek kiadása a Magyar-amerikai vonal és az Északatlanti Gőzhajóvonal-Szövetség vonalaira Fiume, Hamburg, Bréma, Rotterdam, Havre, Liverpoolon át.

Színházjegy osztály. Színházjegyek a magy. kir. Operába, Nemzeti színházba, Vígsházba, Magyar színházba. Legjobb helyek. Nyitva reggel 8 órától este 6 óráig.

Etnográfiai osztály. Magyar különlegességek, házi és műipari emléktárgyak eladása.

15-20 éves hölgyeknek I

A SZÉPSÉG TITKA.

Vigyázzon jól, mert itt az ősz!

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy lebergi tanárné írja: Az ujságban hirdetett csodadolgoknak nem hittem soha és a Diana-crémet s Diana-szappant is csak azért rendeltem meg, mert több oldalról azt állították, hogy ezek a legjobb bőrápoló- és szépítőszerek. Most már tapasztalatból mondhatom, hogy ezek az állítások igazak és igyekszem én is tovább terjeszteni hölgyismerőseim között. Egyelőre csak 2 tégely Diana-crémet és 1 drb. Diana-szap. kérek postafordultával.

Uri hölgyeknél rendes szokás, hogy mielőtt színházba, bálba vagy egy sétára mennek, előveszik a «Diana-szappant» — mely tiszta epe és parfüm — és azzal megmossák az arcukat, kezüket. Azután a száraz és nappal is használható «Diana-crém» gyöngén bekenik magukat, melyre jön a «Diana-hölgypor». Minden dobozhoz már a szarvasbőr is hozza van csomagolva. Ily bőrápolás mellett nem csoda, hogy a fővárosi és a vidéki nagyvárosi hölgyek feltűnést keltenek szépségükkel, finom, tiszta s szeplőtlen arcukkal és gyöngéd, puha, bársonyszerű kezeikkel. — Ezek a Diana-szépítőszerek arról nevezetesek a hölgyek előtt, hogy azoknak használatát nem lehet felismerni az arcon s épen ezért vásárolják ma már az egész világon ismeretes Diana-szépítőszereket.

Egy párisi gyógyszerész leánya írja: A minden oldalról ajánlott Diana-szépítőszerekkel tettem egy próbát s mondhatom, hogy többet ér az összes francia szépítőszereknél. Legyen szíves intézkedni, hogy egy párisi gyógyszertárban állandóan megkaphassuk, mert így sokba jön a szállítás. Most kérek két száraz Diana-arccrém, két Diana-szappant és három Diana-pudert.

Egy 17 éves bakfis levele: Nővéremtől loptam egy kis Diana-parfümöt, de az olyan valami különös jó volt, hogy az egész kis városunkban csak az én illatomról beszélnek. Legyen szíves megírni, hogy a Diana-szappan és Diana-crém is ilyen finom dolog-e?

Egy kassai úrhölgy írja: Semmit se tartottam az összes szépítőszerekről addig, míg meg nem próbáltam a Diana-crémet és Diana-szappant. Tessék utánvétellel 3-3 adagot küldeni.

Egy kolozsvári 45 éves urinő írja: 16 éves korom óta használok arckenőcsöket és szappanokat, de hatását soha nem vettem észre oly rövid idő alatt (egy hét) mint a Diana-arccrémnek és Diana-szappannak. Oly üde, friss, tiszta arcot kaptam, hogy mindenki megbámul azóta.

Egy tégely DIANA-CRÉM (éjjel használható zsiros krém) 75 krajcár, DIANA-SZAPPAN 75 kr., DIANA-PARFUM (originalis nagy üveg) 5 K. DIANA-PUDER 3 színben (szarvas bőrrel) 75 kr., egy tégely DIANA-PIROSITÓ 5 korona. Egy üveg DIANA-HAJSZESZ 4 korona.

Központi főraktár, honnan a szállítás naponta titoktartás mellett történik utánvétellel:

Erényi Béla Diana-gyógyszertára

Budapest. Károly-körút 5. sz.

„Globus“ műintézet és kiadóvállalat részv.-társaság nyomása Budapesten.

„THE GRESHAM”

életbiztosító-társaság Londonban

Magyarországi fiók: BUDAPEST

(a Ferencz József-tér 5—6. szám alatt épülő új palota elkészüléséig)

IV., Ferencz József-rakpart 27.

A társaság vagyona 1904. december 31-én... ..	korona 216,505.894·39
Évi bevétel biztosítások és kamatból 1904. évi december 31-én... ..	„ 32,391.311·51
Kifizetések, biztosítási és járadéki szerződések, valamint visszavásárlások stb. után a társaság fennállása óta (1848) —	„ 491,748.857·43
Az 1904. évben a társaság 5114 kötvényt állított ki	„ 39,634.667·79

összeg értékben. — Prospektusokkal és díjtáblázatokkal, melyek alapján a társaság kötvényeket kiállít, továbbá ajánlatokkal díjmentesen szolgál a magyarországi fiók Budapesten, valamint ennek ügynökei az ország minden nagyobb városában.

TÖRLEY Iroda: BUDAPEST, VIII., Eszterházy-utca 22. sz.
PEZSGÖGYÁR Pincék: BUDAFOK (Promontor).

Egy női divat áruházról!

Egy jó hírnevű cég üzlete élénk feltűnést kelt izléses és gazdag áruházával. Ez a cég: **Grünwald és Wahl** (Schreier Viktor utódai) **IV., Váci-utca 26. sz.**

A női divatnak minden ujdonsága föllelhető e párisi nivón álló üzletben. Különösen meglepő szépek az idei tavaszi ujdonságai. Nagy választék különlegességekben, ágyneműekben, pongyolákban juponokban stb.

Menyasszonyi kelengyék!

HÁBER JÓZSEF díszmű-, játékaru-készítő és
— mechanikai műintézet —

Budapest, VII., Király-utcza 31. szám.

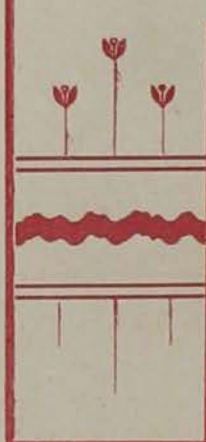
Műintézetemben minden díszmű, játékaru és bármilyen mechanikai munka készül. Elvállalok továbbá minden e szakmába vágó munkát, valamint javításokat. Külön babajavító osztály.

Ugyszintén minden bronz szobadisz régiségtárgyak és játékaru-javítás, mely különös szakismeretet igényel, pontosan és lelkiismeretesen eszközöltetik. Törött porcellán, majolika és terrakotta-tárgyak saját találmányu tapasztalattal összeragasztatnak és művésziesen felülfestetnek.

Tapasztalataimat elsőrangú külföldi gyárakban szereztem, miáltal abban a helyzetben vagyok, hogy t. Uraságodnak minden a fentemlített szakmába vágó megrendelését pontosan teljesíthetem és így nagybecsű megrendeléseit kiérdemelhetem.

„ROSENHOF“ VILLA

□ ABBÁZIÁBAN □

Szép, elegáns urasági lakás a villa emeleti részében, konyhával, kiadó a téli szezonra. — A földszinten kényelmes szép vendégszobák, elegánsan butorozva. — Gyönyörű terrasz, szép kilátás a tengerre, pompás kert. — Abbázia északi részén, a központ közvetlen közelében.

Olcsó árak ! Olcsó árak !

FONCIERE PESTI BIZTOSÍTÓ INTÉZET. Összes biztosítékok: 31 millió kor. Központi iroda: BUDAPESTEN, Sas-utca 10. Biztosít: testi baleset ellen, az ember életére, tűz-, jég- és szállítmánykárok ellen.

Eladunk és veszünk

alkalmi árveréseken és beraktározott urasági butorokat, ugmint teljes lakberendezéseket, angol bőr-butorokat, mahagoni- és rézbutorokat, perzsa- és smyrna-szőnyegeket, függönyöket, olajfestményeket, antique tárgyakat, gáz- és villamos-csillárokat.

Grosz Sándor és Tsa Budapest, Gyár-u. 2. l. em. (Király-utca sarkán.)

WALTER KÁROLY

BUDAPEST, V., Mária Valeria-utca 10.

(Thonet-udvar)

Műipari műterem mindennemű faragott és szabad kézzel domborított **bőrmunkákra**, továbbá minden e szakba vágó felszerelésre. — Kitüntette a nemzetközi kiállításon Budapesten, 1903. diszoklevéllel és aranyéremmel.

SPECIALISTA: családi címerekben mindennemű rajz és pecsét-lenyomás után.

JÖVENDŐ

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Polónyi Géza

Kiadóhivatal :
Akácfa-utca 63.

Ára **20** fillér

Egy hónapra
Egy korona

Jövendő.

Október elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre

Egy hóra	1 korona
Negyedévre	3 korona
Félévre	6 koronával.

Minden új előfizetőnek Bródy Sándor «Színésznők» című könyve ingyenesen jár és bérmentve küldetik meg.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő” kiadóhivatala.

Budapest, VII., Akácfa-utca 83.

Telefon-szám: 87-34.

Ha őszül a haja használja a hírneves STELLA-VIZET

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül ZOLTÁN BÉLA gyógyszer-tárában.

O császári és királyi fensége József főherceg udvari szállítója. Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétátér-utca sarok.

Egy üveg ára 2 korona.

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK. — 170930/905. sz.-hoz.

„A” PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyar királyi államvasutak igazgatósága az 1906. évben szükséges **önszállításának** biztosítását óhajtván, eziránt nyilvános pályázatot hirdet. Az ajánlatok legkésőbb f. évi november hó 4-ének, déli 12 óráig betervezendők, a bánatpénz pedig f. évi november hó 3-ának déli 12 óráig beküldendő. A pályázatra vonatkozó részletezett feltételek, a mennyiségek, ugyisint az általános és különleges szállítási feltételek a magyar királyi államvasutak anyag- és leltárbeszerzési szakosztálynál (Budapest, VI., Andrássy-út 73. sz.) megtekinthetők.

Budapest, 1905. évi szeptember hóban.

Az igazgatóság.

(Utánnymás nem díjazatik.)

:: Sportegyleti tagok figyelmébe ajánljuk! ::
RIGER GYÖRGY, Budapest, Kerepesi-út 23.

* Észít mindennemű sport-cipőket, uri-, női-, gyermek és orthopéd-cipőket a legjutányosabb árak mellett. Mértékszerű megrendelések a legfinomabb bel- és külföldi bőrökből gyorsan és pontosan eszközöltetnek. Minden e szakmába vágó javítások elfogadhatnak. Főtörekvesem oda irányul, hogy tisztelt rendelőimet a legpontosabban kielégíthessem. — A sportközönség b. partfogását kérve tisztelettel

RIGER GYÖRGY, czipész - mester

!! Fájós lábakra különös figyelem fordítottik !!
!! Lábizzadás ellen eredeti por nálam kapható !!

Jöveendő

irodalmi és politikai ujság

Két gróf.

A lefolyt hét szenzációkat hozott azoknak, a kiket még érdekel az agyonposványodott magyar politika. Szenzációkat, számszerint kettőt, amelyek mindegyike magyar, speciálisan magyar. Az egyik szenzációt Csáky Albinnak a főrendi urak elnökének köszönjük, a másikat a szabadelvű párt vezérének, Tisza Istvánnak, tehát mindkettőt grófnak.

A Csáky gróf szenzációja csak a körülményeket tekintve véve, az, ami: egymagán álló eset, amelyet még soha nem említettek egy pápai rendjel birtokosával kapcsolatban. A Tisza grófé ijesztő és valóban szenzáció számba megy. Mert tudhattuk Csáky Albin felől, hogy szabadelvű és Tisza grófról, hogy junker allurejei vannak, de messzemenő fantázia sem képzelhette el, hogy a pápai rendjel birtokosa, a főrendiház elnöke fogja tanácsolni az uralkodónak: adja meg a népnek az eddig cudarul meg nem adott választói jogot. Ép úgy senki sem tette, mert nem tehette fel Tisza István felől, hogy ő, a szabadelvűpárt elnöke publicistának csap fel, hogy az általános választói jog életbeléptetését megakadályozza.

Ezért ment szenzáció számba mindkét gróf állásfoglalása, a Tisza Istváné ép úgy, mint a Csáky Albiné. És ezért kell hazugságnak, kegyetlen hazugságnak tartanunk a legtöbb szót

amely Magyarország közéletében elhangzik. Csáky Albin, az igazat mondott, amikor szabadelvűségét hangoztatta. Ő következetes maradt magához s ma ugyanazokat az elveket valló politikus, aki egy évtized előtt volt, amikor az érzelmek szabadságát kellett megvédenie az éj sötétségével szemben. Gróf Tisza István akkor párthive volt és vele együtt harcolt.

S ma egy viharos lusztrum elteltével kiderül, hogy Csáky Albin becsületes politikus és igaz ember volt, de Tisza István: az hazudta a szabadelvűséget.

*

A főrendiház elnökének álláspontja, a népszabadság kérdésében szenzációs, de csak azért, mert megszoktuk, hogy a politikus perfid legyen. A Tisza grófé is az, — mivel a politikai élet ily kifejlődött deszparadójának még sem tartottuk. Azt meglehet érteni és ahhoz hozzá lehet törődni, hogy a koalíció klerikális és feudális árnyalatai ellenségei a népjogok kiterjesztésének. Az osztályok nem szeretik az egyetemeséget. Azonban mivel tudja Tisza István megindokolni álláspontját? Szó sincs róla. Indokai és érvelései bőven vannak, az indokok és érvek garmadájból, amelyet a népszabadság megtörésére összehordtunk a külföldi reakció lomtárából és azok, amiket felhoz, valóban meggyőznek mindenkit.

De csak arról, hogy Tisza István marad, aki volt, kiszámíthatatlan és beszámíthatatlan táblabíró politikus, érzéketlen junker minden iránt, ami emberi és ami általános. És meggyőznek arról, hogy még ma, nyolc hónappal január huszonhatodika után is ugyanaz a mámoros jószág, aminek legnagyobb ismerője: Eötvös Károly elnevezte. És valamint ő, a rosszul koncipiált regény szárnalmas hőse nem változott, akképen a szavának is ugyanaz a súlya van ma, mint a kompromittálásnak reá nézve, végzetes napjaiban volt! Tisza

István véleménye a választói jog általánosságáról valóban nem egyéb egy éretlen fiatal ember hengegésénél.

Tisza Istvánt tehát furdalja a lelkiismeret és elmegy a koalícióhoz vezekelni. Szakit a közelmulttal és férfiaságáról, amelynek köpködő Pozsgay Miklós úr inzultusainak elmaradását köszönhette. A megfordított Ocskay, vagy röviden jelezve $\lambda\epsilon\kappa\sigma\text{O}$ tábort cserél és átmegy a kurucokhoz. Elfogja mondani, hogy a lelke már elvérzett akkor, a mikor elpártolt Magyarországtól, — vagyis amikor hatalomra segítette az ellenzékot, — temessék hát mellé testét is. Legyen kuruc, vagyis koalíciós teljesen. Hisz a koalíció mindent neki köszönhet. Többséget, prestiget, népszerűséget, mindent. Miért legyen hát távol tőle legnagyobb jótevője. S Tisza, vagyis $\lambda\epsilon\kappa\sigma\text{O}$ átmegy ellenségeihez s a lloydbeliek megfogják hajtani előtte zászlójukat — talán a szabadelvűség zászlóját, ha addig meglesz: — Jó éjszakát Tisza brigadéros! A koalíció pedig köszönteni fogja: Jó reggelt Tisza brigadéros, köszöntünk az éji sötétben!

A LEGBÁTRABB EMBER. A régi bölcsek kérdésére, hogy ki a legbátrabb ember, mi hideg cinismussal azt feleljük: Magyarországon P o l ó n y i Géza. Polónyi Géza a legbátrabb, sőt mi több, a legvakmerőbb magyar ember, mert neki — tekintet nélkül arra, hogy a koalícióhoz tartozik — volt bátorsága hangoztatni: polgárháborura nincs szükségünk! És ő, párthive a klerikálisok és feudálisok egész legiójának, összeült a saját jószántából és kezdeményezéséből a szociálista vezérekkel, hogy — alkudozzék.

A toll remeg kezünkben, amikor ezt a vakmerőséget, így, hét végével felemlítük. Ő még az állatszélidítők céhénél is vakmerőbb és elszántabb, mert a sivatag négy lábujjai már átmentek a szelidítés processzusain, de Polónyi ennél többet tett, ezeknél is hősiesebb, ő kikezdett a koalíció vadaival. Mily vakmerőség! Mily hősiesség! Nincs Polónyinnál bátrabb ember ebben az országban, s ezért érdekes megemlíteni a hétnek ezt az epizódját a legbátrabb magyar arc-képével illusztrálva.

Damjanich imája.

Írta: Hamvay Ödön.

Ötvenhatodszor borúl reánk október hatodika bús emlékezete.

Minden esztendőben fájó érzés vonul át lelkünkön a szomorú évfordulón, de az októberi hangulat komolyságát enyhítette az átszűrődő kedves napsugár: hisz nem haltak meg hiába! . . .

Enyhítette! Elfelejtettük, hogy az októberi napsugár csalfa fény, melynek nincs melege. Elfelejtettük és ime . . . előttünk áll a sivár való: az idei évforduló fájdalmas hangulatát mi sem enyhíti többé! Hiába haltak meg ők, a tizenhárman s hiába velük a többi százezer. A magyar szabadság napja imitált színházi fény volt csupán . . . Mohácsnak véres mezején s a Csele patak vértől dagadt sekély árjában mintha örökre eltemetkezett volna szabad Magyarország! . . .

Próféták jártak szerte az országban, négy évszázadon át. A Megváltó szelleme hatszor is átjárta a hármás bérc honát. Bocskay, Bethlen, Thököly, a két Rákóczy és Kossuth Lajos . . . A szabadság harsonája hiába szólt hatszor? A megváltás nem érkezett még el? . . . Hetedszer szóljon a harsona talán? . . . Mert hangja el nem némul soha, csak halkabban hangzik. És szólni fog, míg Jerikó falai meg nem dőlnek.

Lapozgatok sárga papirok között. Emlékei ezek a félszázad előtti drámának . . . Kín és szenvedés; győzelmi jelvényei az ármány s hazugságnak . . . Vér . . . vér, ismét csak vér . . . Ártatlanok vére . . . Szive vére egy egész nagy nemzetnek . . .

Utcai zsvaj sivit a szomorú, emlékek közé . . . bérenc-had ordít idegen jelszókat — édes magyar nyelven. Sárban

uszik a fényes trikolor, melyre imádva tekint minden magyar. Magyarul tépik, magyarul szakítják . . . És vészes kongással hangzik a királyi szó: nyomor és szenvedés . . .

. . . Lapozgatók tovább a sárga papirok között. Egy ima akad a kezembe. Akkor irták, a vészes októberi napon: a hősök hőse: Damjanich János. Rettentő cím alatt arany szavak, melyeket félszázad előtt lopva leirt és rejtegetett sok-sok bús magyar. Egy ima, melynek keltét így jelzi magasztos szerzője: „kivégeztetésem előtt, 1849 október 5-ikéről 6-ikára virradóra“ . . .

Ki ne ismerné e fenséges imát? Ki hitte volna, hogy meghallgattatlanul hangzott el a fohász: „Oltalmazd meg Mindenható az én külömben is szerencsétlen hazámat a további veszedelemtől! Hajlitsd az uralkodó szivét a hátra maradó bajtársak iránt . . . Vezérelj akaratát a népek javára . . .“

Ki hitte volna, hogy hiába esdhet egy olyan szív, mely így mer szólni a mindenség urához: „Te ismered óh Uram az én szivemet és egyetlen lépésem sem ismeretlen előtted: azok szerint ítélj fölöttem kegyesen . . .“ Ki hitte volna, hogy mégis így történhet?

Am ki ismeri a Mindenség útját? Kí meri megvádolni a legfőbb Jót, hogy ez nem így van helyesen? Az ígéret földje a miénk, mert Ő megmutatta nekünk és szivünkbe oltá a vágyat iránta. De az út, az út titka az övé.

Ne zúgolódjunk. A szent emléknapon imádkozzunk csupán. A Damjanich imáját. „Oltalmazd meg Mindenható . . . Hajlits az Uralkodó szivét . . . Vezérelj akaratát . . .“ Imádkozzunk csupán és reménykedjünk. Az ígéret földje a miénk, az út, mely hozzá vezet, az Övé . . . A Mindenség Ura, ha úgy tetszik neki, meghallgatja Damjanics imáját. Ha nem, úgy legyünk benne biztos: az út az, melyet Ő enged járni: „a nyomor és szenvedés . . .“

És járjunk bizalommal!

Datum Ugrae, 4. Octobris.

E levelet egy éve kaptuk, de ma is eszünkbe van, ott is maradt örökké, már most beiktathatjuk dátumát az «ugrai levél»-nek nemzeti gyásznapiul a szomoru október annyi sok nemzeti gyásznapijai közé. Mint ahogy országos veszedelem emlékezetével gondolunk a pesti nagy árvizre, a nagy kolérrára, a rettenetes aszályra: 1904 október 4-én is nemzeti veszedelem zúdult ránk. Gróf T i s z a István, a hon fia és miniszterelnöke e napon írta meg hirhedt levelét ugrai választóihoz. A modern Herostrates fáklyát gyújtott, bedobta a csóvát tulajdon nemzete legszentebb templomába, alkotmányára, a tüzes csóva a szólásszabadság féltve őrzött oltárára esett, de a vész nem a nemzeti kincset pusztította el, hanem szikrái szerte pattogtak az országban, lángba borították az emberek keblét: a már-már kialakuló obstrukció elemi erővel gyuladt ki újra s elégette a gonosz merénylőt, Catilina-pártját, rendszerét, egész harminchéteves uralmát . . .

Az ugrai levéllel megindult nagy események rohamosan követték egymást. A parlamentben is csakhamar gyujtogatni kezdett Herostrates, szóval is bejelentette a klotürt, házszabály-reviziója előtt föltétlen meghajlásra szólította fel az ellenzéket, ez gúnykacajjal felelt, eljött november 18-ika azsebkendő szavazással, Andrássyék, kilépése következett, majd a zsebkendő szavazásra nemzeti válaszul december 13, mikor a vérig bőszített oroszlan, a nemzeti ellenzék, pozdorjává zuzott mindent az országházban, mikor a romhalmazra kitüzte a kivert darabantok süvegét frigiai sipkának, mikor Apponyi sirt, siratva az elhúnyt 67-es alkotást, és estenden, a Hungáriában megalakult a magyar országgyűlési ellenzék koalíciója. A nemzet az izgalmak szakadatlan láncolatában a forradalom széléig sodródott, de

okosabbat gondolt s a január 26-iki választáson elsöpörte Herostratest, kormányostul, pártostul.

Megrendült a Hatvanhét és egbukott a szabadelvűpárt a januári nagy öngyilkossági kísérletén, a képviselőválasztásokon. Hiába drótozzatják, foltozzatják azóta is, a repedt fazékból napról-napra több cserépdarab hull ki. Ide s tova nem marad belőle egyéb, csak a hatvanhetes drótkeret, tartalom és becs nélkül. Azt batyuba kötheti gróf Tisza István s viheti vissza Bécsbe. Az ugrai csóva célt tévesztett, nem a nemzetet kergette forradalomba, csak a hatvanhetes fazekat robbantotta szét. Herostrates merénylete visszafelé sült el. Ennek pedig örül mindenki, Bécset és Tisza grófot kivéve.

Hanem átkozott legyen mégis az a levél. Mert nyomán támadt a tömérdek törvény- és alkotmánysértés. Exlex-állandosítás, házfeloszlatás budget nélkül, imparlamentáris kormányok kinevezése, a klopik egész sora a szeptember 23-iki nemzetsértő audienciáig, a királyi ajkáról elhangzott «nyomor és szenvedés» absolut mumusáig. Minderre az alkotmánysértésre, nemzet-inzultusra még csak két év előtt is gondolni se mert volna Bécs. Ha tette is, ha a nemzet jogait ki is játszotta, csak titokban tette, az alkotmány köntösébe bujtán mert csak dolgozni az abszolutizmus és reakció. Ugra óta leveté álarcát s nyíltan, cinizmussal rugdalja föl a császári gőg a nemzet minden szent oltárát és klenódiumát. Az utat, a módot neki erre magyar ember mutatta meg, saját hazája ellen, az ugrai Herostrates, gróf Tisza István. Az ugrai levéllel s belőle folyt tömérdek «csak formasértés»-sel. Ezért gyásznepünk nekünk október 4-ike is most már, dátuma ez átkozott «formasértő» episztolának. A kalendáriomban úgyis közel esik október 6-ához, a golyó és akasztófa uralmához. Bátran mellé irhatjuk hát nemzeti rekviemül; majdnem ugyanazt hozta el nekünk e nappal gróf Tisza István, a mit hozott Haynau — a golyót és akasztófát.

Szocialista glosszák.

Írta : Lassalle II.

Baráti jóakarattal íródtak e sorok a magyarországi szociáldemokratákhoz, akik a hét hősei voltak.

*

Szántsándékkal írom «magyarországi» s nem «magyar». Egyrészt, mert ők is így hívják magukat, másrészt, mert valóban sem magyar intézmény az ő alkotásuk. Sőt épp erre a legbüszkébbek. Baj ez, elvtársak, nagy baj. Eszme, intézmény, alkotás itt ugyan soha gyökeret nem vert és nem verhet, csak ha magyar földbe vetik a magját, magyar talajba ássák meg a fundamentumát.

Mért van ez így, s mért kell ennek így lennie?

Hát csak azért, mert e nemzetnek minden eszméjében és törekvésében magyarnak kell lennie. Az elhelyezkedése, geografiája, faja és nemzeti sajátosságai mind arra kényszerítik, hogy legyen magyar minden porcikájában, különben elpusztul. Azonkívül a történelme is, négy század óta. Örök küzdelem e négyszázados história épp az ellen, amivel önök boldogítani akarják: az idegen, a nemzetközi ellen. Ismerik önök is e küzdelmet, tudják, hogy politikánk, szociális életünk, alkotásaink és egész kulturánk a magyarság sziklakövére építvék. Nem untatom hát a részletesebb kommentárral. Csak annak ötletéből, hogy a lefolyt hét az önöké, az önök küzdelméé volt, szemük elé tárom husz éve tartó magyarországi működésük eredményét: hol maradt a piros zászló alul a magyar nemzet, a nép? Bizony otthon! A faluban, a hegyek közöt s koalizál, százezrével adja le voksát a nemzeti trikolor alatt, míg önöknek tiz-husz szavazatot juttat az urnáknál. Önök felvonultattak nyolcvanezer embert az országháza elé, pár ezret az utca terrorizálására, de ennyit minden nagyvárosban verbuválhat bármikor bármily agitáció, ha mozgékony és energikus. Ugyanakkor a tizen-négy millió paraszt otthon maradt, a bourgeois-k becsukták boltjaikat, a lateinerek pedig a szivüket önök előtt. Sőt megbomlott a tulajdon pártjuk is, ezrével mentek át belőle vérbeli internacionalisták idegen zászló alá. Félő, hogy szerte hull az egész szervezet is.

Ez a szomorú eredménye a hibás talajon építkezésnek. A bomlás. Ne internacionáliskodjanak hát itt tovább, mert meglássák, végleg összeomlanak. Ez az ország, se ura, se parasztja, nem veszi be az idegent, nem veszi be a világ-megváltást. Sokkal kisebb és gyengébb, semhogy ily terhet vállaljon. Magyar akar lenni s önmagát megváltani előbb. Magyar és nemzeti minden porcikájában. Aztán majd ráér, törődni a nagy, nemzetközi eszmeáramlatokkal, világmegváltó ideákkal. Addig nagyzási hóbort voltna mindez tőle.

Még csak elvtagadás, programárulás se lenne a szociáldemokratáktól, ha nemzeti hurokat pengetnének. Hisz' világszerte rég megalkudott már a szociáldemokrácia a létező viszonyokkal s azokhoz s i m u l, hogy boldogulni tudjon és érvényesüljön. Az opportunistá szociálizmusé már mindenütt a kor, nem az utópista és a tudományos Internacionáléé, melyben a magyarországiak még ma is leledzenek. Az 1847-es kommunista kiáltvány, a góthai program s még az erfurti evangélium is hol van már; mindannyi egy-egy emlékkő csupán a szocializmus történetében. De még a Kiáltvány parancsáról is megfeledkeztek. Azt mondotta, szerezzék meg a szociáldemokraták a politikai hatalmat, mert e nélkül soha sem érik el a főcélt, a tőke hatalmának megdöntését.

Am hogyan gondolhatnak arra Magyarországon, hogy csak valaha is politikai faktorokká lehetnek, mikor folyton ellentétbe szegződnek a nemzet vágyaival, érzületével? Ez itt nem megy. De nem ment sehoh. Németországban is nemzetivé kellett előbb lennie Lassalle-nak s elszegődnie Bismarckhoz a német egység megteremtésére, hogy pártja, «a német munkások általános szövetsége», politikailag érvényesülhessen. Becsületes német nemzeti programot vallott s megkapta a n e m z e t i kancellártól az általános titkos választói jogot, nem pedig kikönyörögte i d e g e n autokratától. És a német elvtársak ma is p a r l a m e n t á r i s a n politizálnak.

Lám az «ujjászervezetek» sokkal jobb diplomaták önöknél. Kacérkodni kezdetek a nemzeti törekvésekkel, vagy legalább is nem tüntettek, nem esküdtek össze ellenük az abszolutizmussal s i m e, két képviselőt nyertek a parlamentbe. Bukott jelöltjeik is több helyt egész a pótválasztásig vitték, mások sok száz szavazatot kaptak.

De nézhetünk másfelé is. A franciaországi szociáldemokraták, a kik pedig világszerte a legforradalmibbak voltak, szépen megalkudtak a tényleges állapotokkal s a nemzeti többség akaratával. Öt frakciójuk nagy részét Jaurés elsza-

kitotta a «l'alliance communiste révolutionnaire» radikális hitágazataitól s odavitte a nemzeti kormány támogatására. S a «bourgeois kormány» a szociáldemokrácia segítségével vitte keresztül az állam és egyház elválasztását, de ugyanakkor a muskásbiztosítást, közigazgatási reformot s más, mind a szociálistáknak kedvező törvényt. Pedig Jaurés is, Millerand miniszter is jó szocialista!

Marx rideg, minden létezőnek irtó háborút izenő Internacionáléja, hát a gyakorlatban már mindenfelé csődöt mondott, miután a tudományban is már előbb széjjel szedte, tönkretette Bernstein. Mindenfelé kezd visszatérni a szociáldemokraciába a Lassalle által képviselt nemzeti vonás és ideálisabb érzés. Marx híres mondását: «Minden népek proletárjai egyesüljete a világmegváltásra» — a józan ész és jól felfogott érdek úgy módosította, hogy «minden népek proletárjai egyesüljete a magatok megváltására, a világboldogítás várhat azután is.»

Csak épp a magyarországi szociáldemokrata párt nem akarna még mindig hódolni e politikai oportunizmusnak?

BUBUSKA.

Bubuska, megremegve érzem:
A boldogságom végre itt van
Már akkor is, ha ébren járok,
És nem, mint rég, csak álmaimban.

Már nem illannak hajnalórán
A víg tündérek, csöpp koboldok;
A nappal is egy álmodás már,
S a lelkem, szívem végre boldog;

Habozva küllog már utánam
Elsatnyúlt árnyékként a bánat
Óh emberek, bámúljátok meg
Nagy, nagy hatalmát Bubuskának.

Ráskai Ferenc

Dinasztikus tükördarabok.

Irta: Kalmár Antal.

A magyar nép csak Zsófia asszonynak nevezte — képéről, a zöld hasú bankókról. Hideg márvány germán szépség volt, s a magyar nép harminc esztendeig hordozta szívesen a bugyelárisában annak a képmását, akik különben be nem vett sem a lelke, sem a teste, sem egy cseppbéli vére. Be nem vette, mert a kamarillában ő inaugurálta legelőször a most olyan hirhedt szállóigére kapott alsószoknya politikát.

A kamarilla!

Milyen szép csengésű név! Mintha csak egy pásztoridill naiv hősnője volna — írta róla Jókai Mór.

Pedig ez a széphanzúsú név volt Magyarországnak átoknemtője, aki fürdött vérnek tengerében, megemésztett milliárdokat, melegedett égő városoknál, vigadott milliók jogkiáltásánál, s széttépett erős láncokat, miket Istenkéz alkotott: az apát fiához, a testvért testvéréhez és a nemzetet királyához kötő szeretet láncait.

Zsófia — és a kamarilla!

— — — — —
Az alsószoknya politika 1848 és 49-ben tobzódott legjobban a magyarság gyűlöletében. «Szívem veletek van — mondotta Ferenc József édes anyja, Zsófia főhercegnő — a magyarok ellen Bécsbe járt szerb-horvát küldöttségnek, s a magyar szabadság vérbe fojtására Jellasicshoz intézett titkos rendeletek, mind Zsófia szignaturájával láttattak el.

Hajh de a szépen kezdődő Negyvennyolc rossz világot hozott a kamarillára, s a pesti és bécsi forradalmak szánsz-
külöttjai erősen megkeresztették a selyem alsószoknya politikát. Egy akkori lap így ír Zsófiáról:

«Zsófia főhercegnő, az egykori híres szépség, kit Európa összes uralkodó-házában a legszebb fejedelmi hölgynek tar-

tották: a bécsi márciusi napok óta testben és lélegben teljesen megtört. A főhercegnő arcáról végkép eltűnt a rózsapír, s most olyan halavány, mint az alabástrom. Örökkön mosolygó ajka hideg lett, és szinte megfagy rajta a szó. Alig beszél valakivel, folyvást elméláz, síma homlokára pedig mély redőketvésett ama politikai mozgalom, mely az udvar tagjait is gondolkodóba ejti, s fekete felhőkkel fedi be az eget a bécsi Burg fölött.»

*

— — — — —

A mult század harmincas éveiben találta föl Irinyi József debreceni kémikus a foszforos gyujtót, s a magyar csodából néhány szálat juttatott az akkor Bécsben szolgáló magyar gárdistának, gróf Batthyány Lajosnak is. Történt pedig, hogy egy este az utcán haladó délceg gróf mellett egy üveges hintó áll meg, a belőle kiszálló úr egyenesen Batthyáynak tart, őt karon fogja, s evvel a megszólítással: Gróf úr, kaland van a dologban, — gyöngéden a kocsiba tuszkolja. Batthyány bátor ember volt, izgatta a dolog, beült a hintóba s a kocsi elvágatott. Társa útközben engedelmet kért, hogy szemét egy kendővel beköthesse. A gróf beleegyezett. Hosszú idő múlva a kocsi megállott, s a bekötöt szemü Batthyányt egy süppedő szőnyeges szobába vezették, itt a kendőt a szeméről levették s magára hagyták. Koromsötétség vette körül, s még ideje sem volt gondolatait rendbe hozni, amikor egyszerre csak közeledő selyemruha suhogás mellett szeliden ölelő karok fogják körül. Batthyány égett a kíváncsiságtól, s az Irinyitől kapott gyújtóból egy szálat huszárosan végig húzott feszes gárdista nadrágján. A föllobbant világosságnál halk sikolylyal tűnik el szemei elől a fölismeret fantom — — — s ezt az ajándékba kapott gyújtószálat tizenegy esztendő múlva az életével fizette meg Batthyány.

Pedig Battyhány éppen olyan makulátlan volt a forradalomtól, mint Deák Ferenc, de azért az Ujépület golgotáján, éppen most ötvenhat esztendeje, meg kellett halni a kamarillás nők alsószoknya politikája miatt.

Az alsószoknya politika Zsófiával egy darab időre letűnt a magyar állam szinpadáról, hogy az egyház politikai törvények meghozatalánál annál hatalmasabban üsse föl a fejét. S bár a hidrafej akkor levágatott: bécsi hírek szerint az alsószoknya politika — Mária Valéria képében — újból akcióba lépett.

Állítják ugyanis, hogy a főhercegnők között Mária Valéria enne a leghevesebb ellenzője a magyar nemzet jogos követeléseinek, s e tekintetben királyi atyjára elhatározó befolyást gyakorol. Pedig Mária Valéria Budán született, s éppen ezért a magyar nemzet — boldogtalan édes anyja után — bizonyos ideális hittel m a g y a r főhercegnőnek [szerette tartani. Jussot formált hozzá.

Ez a hit most a selyem alsószoknya politikájának a jóvoltától elpárolgott — mint a kámfor.

Keble hűségének a melegén hányszor melengette föl a magyar nemzet a dermedő kigyót, s ismételten mérges marás lett a jutalma!

A KÉP.

Már az ajka ajkamon volt,
S arcomon — a haloványon
Vágytól két nagy rózsza nyílt —
És a titkos, nagy magánytól,
És könnyörgőkét szemétől,
Mely koldúlta engedésten:
Rám borúlt az örület
S lángba csapó csóközömel
Lányerőm lebirta majdnem
Izmos, ifjú kedvesem
Két karom — felsőbb parancsra —
Tehetetlen hullt alá
.

S küzdve ahogy feltekinték:
A fehér falon előttem
Állt egy képen Mária.
Vállán hószinű paláttal,
Feje fölött glóriával,
Es nagyszemű olvasóval,
Mely lecsüngött kék övén
Még az édesanyám adta
Négy éve, hogy búcsuzóra
Megcsókolta homlokom
Mozdúlatlan ajakával,
S bűntől irtózó szemével
Tiltva, félve, haragosan,
Sujtón nézett le reám

Hah! . . . Mint szöktem fel, s szívembe
Mint lopózott dobbanattal
Mintha rám lehelte volna —
Vágyölő, fehér hideg!
És karommal küldtem őt el,
Ifjú, délceg kedvesem!
Küldtem — és kezét haraptam —
És öleletem, és zokogtam —
És könnyörgő örületben
Mint halotti búcsuszó: kelt
Ajka nagy, érthetetlen,
Szívetölő gyászbeszéd:

„Ó szerelmem! . . .
 Menj el innen — s el ne jőjj már.
 És felejts el mindörökre,
 És kerüld leányszobám!
 Mert ezután barna főmet
 Válladra nem hajthatom,
 Mert ezután fel nem gyúlok
 Véled csókok lángjain.
 Mert az én meleg szívembe
 Szállott tiszta, szent hideg
 És sugaras, szűz jegétől
 Haldokol a tűz: a vágy,
 Mert egy kép vigyáz fölöttem,
 Amit az anyámtól kaptam —
 Mikor régen, búcsuzóra
 Megcsókolta homlokom
 Vállán hószínű paláttal,
 Feje fölött glóriával
 Néz le onnan Mária
 A szelid, a tisztaságos,
 A szerelmet nem ismerő —
 Kit az ő fehér galambja
 Csókkal meg nem illett —
 S ki az ő fehér galambját
 Nem ölelte meg soha
 S ki a fehér olvasóval
 És imára tett kezével
 Félve, sújtva, tiltva néz rám,
 S nem ergedi meg a bűnt

Ó szerelmem ó eredj el:
 Nem lehet nem — nem lehet!“

. . . . És hogy elment egymagamban,
 Ajkam rágva, tehetetlen,
 Sápadtan és meggyötörtem,
 Nagy, keserű zokogással
 Rogytam le a kép elé
 : . . . S nézte kínos vergődésen
 Rossz, kegyetlen tisztasággal,
 Bűntől irtózó szemével
 Ott a képen Mária

Janda Matild.

Schleinitz Carla naplója.

Irta: Vicomte Letorières.

1

Isarburg, 190xx. augusztus.

Vége felé közelget a nyár. Nem hozott különösebb emóciót — se ujat. Az xx-i zajos tavaszi saisonnak se maradt emléke. Egy tűzérkapitány, igaz, foglalkozott velem, Ninon minden áron óhajtotta volna is ezt a partiet, de én nem sok kedvet éreztem a férjhezmenéshez. Első szerencsétlen házasságom kevés garantiát nyujt egy ujabbnak a kötésére. A kapitány elég kedves, csinos ember volt, Néhányszor kerékpár kirándulásokat tettünk, néhányszor fölkeresett atyámnál, akinél xx-ben laktam, voilà tout. Papával katonai dolgok felett vitakoztak, én egy kicsit zongoráztam, de tulajdonképpen mindig örültem, ha visszautazott állomás helyére, mert semmit se éreztem iránta. Semmit.

Különben sem szenvedhetem a katonákat. Talán volt férjemben, Falcke báróban meggyülöltem az egész kosztot. Azt hiszem, valamennyi kétszinü posztót viselő férfinak olyan ostobának, léhának, üresnek, szivtelennek kell lenni, mint aminő ő volt.

xx-ből távozván, Ninon is felhagyott házasisítási szándékaival. Elkisért Isarburgba most, ahol együtt töltöttük a nyarat. Szinte örvendettem, hogy elfogadta meghívásomat. Rendkívüli kedvessége, szelleme, örökre változatos szórakozásokat kereső temperamentumával, kiragadott egy kissé engemet is, mint ő mondja, rideg apácai magányomból. Istennem, Ninon közel jár a hetvenhez, és több elevenség van benne, mint akármelyik fiatal teremtésben. Minden szórakoztatja, minden örömet szerez neki, valóságos életművész ő. És én úgy örülök, hogy van mellettem egy lény, akiért tettelek. Minden cél nélkül ugyis üres az élet. Igaz, nem életcél talán egy magamforma fiatal lénynek ez — de mégis valami, ami betölti üres napjaimat...

Ninon-nal kellemetesen telnek a napok. Sokat kocsikázunk, én fölolvassok neki. Még magyar lapjait is elolvasom, noha nem értek egy kukkot se ezen a minden más európai

nyelvtől különböző idiomán. Levelezéseit is rám bízta. Legtöbbet ír a fiának, aki messze világrészben él, s akit a szó teljes értelmében bálványoz. A napokban mondta, ha visszajő Európába, meg fog bennünket látogatni *Isarburgban*. Arcképét sok példányban hordja magával *Ninon*. Szép, de rendkívül hideg arc. Lelketlenségre valló szemmel...

Most, utólja felé néha Olaszországból is kapott kártyákat *Ninon*. Többnyire angolul írottakat — de mindig ugyanegy kéz vonásaitól írva. Szép, erős férfikézre valló, egy kissé hátradőlt betűk... szokatlan írás, írójuk is szokatlan, nem mindennapi ember lehet. Az utolsó kártya Velencéből jött. *Ninon* még aludt. Valami sajátos érzéstől ösztökéltetve elolvastam:

«— — megbetegedtem itt, de már jobban vagyok. Megyek föl egy kissé még a *Comotóra* üdülni, szeptember derekán a patriában vagyok.» Semmi aláírás...

Ezek a kártyák és írójuk elkezdtek érdekelni. Nem kérdeztem azonban *Ninont*, mert rögtön eltépte ezeket a képes levelező lapokat, s nem említett írójukról semmit. — —

Ninon hírlapjában ma egy név keltette föl figyelmeimet. A velencei nemzetközi műkiállításról volt ott szó; s előfordult egy név is: *Báthy András*. Hiszen ez *Ninon* családi neve. Hányszor leírtam fiának levélborítékára az addresset: *Mr. Eugén Báthy de Báthmonostor stb.* Ebédközben végre nem állhattam ellent kíváncsiságomnak:

— Rokona *Báthy András*, a szobrász?

Ninon arcán igen kellemetlen meglepetést vettem észre.

— Honnan ösmeri ezt a nevet? kérdezte — aztán felelet helyett fürkészőleg.

Megmutattam neki az ujságot. Gyorsan végig futotta a sorokat, aztán mintha valami csekélyke örömsugára is villant volna föl szemében. Ez a hír mégis közlékenyé tette és fölpattantotta a titok zárát.

— Egy szobrot dicsérnek meg. Szerzője *Báthy András*... tudja, az a másik... Lassacskán megtudtam, hogy *Báthy András* a *Ninon* fia. Jeles szobrász, de keveset érintkeznek stb. stb.

Mindenekfelett azt észleltem, hogy *Ninon* ezt a fiát nem szeretheti valami különösen, noha bevallotta, jeles nevet szerzett magának s némileg büszke lehetne rá...

Néhány nap mulva, már Budapestre, valamit küldött fiának *Ninon*. Fölkért az utalvány megírására. Mikor leültem a teljesen közönyös, idegen ember nevét leírni, valami furcsa érzés fogott el. Erős fantáziámmal egy pillanat alatt elkép-

zeltem, milyen lehet ez az ember, aki kevés anyai szeretet mellett felnövekedve, mégis átküzdte magát az életen, sőt jeles nevet szerzett — — aztán szépen, csinosan leírtam Mr. André de Báthy. Ninon azt mondta csak így írjam: «Andris művész-ember, neki nem kell a de Báthmonostos...» Tehát nem olyan merev arisztokrata mint Ninon...

Azon veszem magamat észre, hogy sokat kérdezősködöm a szobrász felől. — Egyszer megkérdeztem Ninont, mért nem szereti úgy Andrásst, mint Eugén t, mennyire fájhat neki a szeretetlenség... Ninon sajtóosan elmosolyodott:

— Oh! Andrásst annyian szerették, szèretik, hogy azt hiszem, eszébe se jut az én szeretetem után való vágyakozás. Különben is, az az ember, aki minden érzések közül csak a szerelmet ösmeri...

Elgondolkoztam. Én még éppen mindig a barátsággra fektettem a fősulyt. Ezért még volt férjem is sokszor szemrehányásokkal illetett. Másoknak is mondta barátnőim végett elhanyagolom — de istenem, ő valóban nem volt az az ember, akit szerethettem volna. Önző, kiméletlen, szívtelen... Ninon azonban mégis félreösmerheti fiát. Ma írt neki egy kártyát. Én vettem ki a kis postaszekrényből, elolvastam. Az a pár sor csupa gyöngédség, csupa szeretet volt. Egy forró, meleg szív vágyakozása az édes anya után.

Ninon jövő hóban készül haza... Hiv engemet is is magával «in das Barbarenland», ahogy tréfásan mondja... Nem tudom, elfogadjam-e meghívását... talán... hiszen ha elmegy, megint olyan egyedül leszek... Megkérdeztem tőle otthon lesz-e már akkor Báthy András, a szobrász... «Nem szeretem édes gyermekem, hogy annyit foglalkozik Andrásossal, éppen maga... nem akarom; nem szabad megösmerkedniök... maga semmivé tenné azt az ember...

Szinte megdöbbenve néztem Ninon-ra. Mért mond ilyet rólam, akiről ő állítja első sorban csupa szív vagyok... és csupa szív asszony, hogy tehetne semmivé egy embert... még ha megismerkednék is vele, még ha..., de istenem, ki gondolna ilyesre — — Hiszen még Isarburgban vagyunk és ki tudja, megyek-e valaha a Barbarenland-ba...

(Folytatjuk.)

ALICE FELL.

William Wordsworth.

Gyorsan hajtott a kis postás-fiú, —
Mert vészes felhők ültek fenn az égen, —
Midőn nagy hirtelen egy bús nyögés,
Egy síró hang szállt a fülembe nékem.

Mintha szellő sóhajtna itt, körül,
Úgy hallottam e hangot, — egyre jobban, —
Úgy rémlett: folyton jó kocsim után, —
S mint kezdetén, úgy jött az erre nyomban . . .

Megszólítottam végül a fiút, —
Megállította lovait szavamra, —
De im' : sírás, kiáltás, vagy panasz
Nem hallatszott se erre, se amarra . . .

Cserditett ostorával a fiú, —
Felszöktek a lovak a zápor ellen, —
Majd újra jött a szánalmas sírás,
S megállt kocsim megint a hangra menten.

A földre lépve, kérdém hangosan :
«A szánalmas hang mit jelenthet erre?!»
. . . Egy kis lánykát találtam ott közel
Nagy búsán, egymagán, a földre ülve.

«A kis kabátom!» — ennyit szólt csupán;
De hangosan sírt s oly keservesen,
A szive mint ha megszakadna, —
S felugrott ültéből nagy sebtiben; —

«Mi baj, gyerek?!» — s zokogta; «Nézz ide!»
— S láttam, — szerte kuszálva a keréken, —
Ütött-kopott röngyot: a kertbe' tán
Madárijesztő-báb viselte régen . . .

Küllők közé szorult szegény kabát; —
 A lányka is segített s így mi gyorsan
 Kiráncigáltuk onnan a ruhát, —
 Szegényes rongy volt az bizony valóban! —

«S ugyan hová mégy, édes gyermekem,
 É néptelen vidéken, éj-időben?!» —
 «Durhamba!» mondá fél-durcásan ő, —
 «Nos, hát jőjj hozzám az ülésre szépen!» —

Felült szegényke, oly vígasztalan';
 Sírás sírásra tört elő belőle
 Szánalmas helyzetében, mintha bújá
 Végéhez már soha, soha se' jőne! —

«Durhamban laktok, úgy-e, gyermekem?»
 A lányka majd erőt vett bánatán,
 S mondá félve: «Alice Fell a nevem,
 Nincsen apám és meghalt jó anyám!

S igen, én Durhamba való vagyok!» —
 Aztán megint, miként ha nőne gondja:
 Elfojtá kis szívét a nagy keserv, —
 S mindezt a rongyos kis kabát okozta!...

... Kocsim haladt, — utunknak vége már
 Közelgett; s ő mellettem üldögélve,
 — Egyetlen társát mintha vesztené, —
 Sírt és nem birt nyugodni semmikép' se.

— A korcsma-ajtónál letettük őt;
 S a kis Alice keservét elbeszélve
 A vendéglősnek pénzt is adtam át,
 Hogy új ruhát vegyen szegénynek érte.

«Szép szürke-színű legyen a kabát,
 És jó meleg, — akárminő az ára!»

— — — — —
 Büszkébb teremtés nem volt másnap ám,
 Mint Fell Alice, a kis anyátlan árva!...

Szisztémák a játékteremben.

Kisunyomi dr. Korchmáros Kálmánnak: «Montecarló és játéktermei» című most megjelent érdekes művéből.

Alig van érdekesebb jelensége a montecarlói életnek, mint a szisztémákat játszó, és a szisztémákat gyártó és elárúsító tudósok.

Ott ülnek a zöld asztal mellett, előttük egy halom jegyzék, füzet, napló, számok és pontozások óriási tömegével, kezükben ceruza, arcukon pedig az általuk végzett kombinálási művelet fontosságától áthatott önérzét kifejezése. Legnagyobb részben németek ők, a kik mély alapossággal kieszeltek valamit — a mit, mondjuk meg mindjárt, előttük már százan és ezeren kieszeltek és utánuk még újra és újra százan és ezeren kieszelni fognak — és most a gyakorlatban végzik a próbáját. A dolog valóban szépen is megy eleinte. «Hisz ez pompás!» — így kiált föl félhangon a bácsi — «100 coup-ban 40 piéce, ez naponkint 1000 frank, egy év mulva milliomos vagyok. Tehát mégis Heuréka!»

A következő tiz perc mulva azonban ez a bácsi már nagy csomó louis-t tesz egy-egy tétre. Az écart kezdi emelni a magasabb régiókba, föl a maximum felé. Most azután jön egy zéro. A mi emberünk homlokán veriték üt ki. «Az ördögbe is», dörmögi «erre most nem számítottam!» Azután elvész még egy tét és újra jön a zéro, ezuttal kétszer egymásután. A tét elért a maximumig, az écart pedig még mindig csak nyulik hihetetlen hosszúságra. A szisztémás ember letörve, csüggedten kel föl az asztaltól. Mindenre elvult készülve, csak éppen ez az egy eshetőség nem volt kidolgozva, — tehát kevés volt a tőke. Ime a bizonyosság reá, — a mint fölkel, nyomban jöttek egymásután az ő nyerő chance-ai és az équilibre helyre állt, ergo, ha még lett volna nagyobb játékalapja, nem bukott volna bele!?

Ez a mindennapi chablon. Így kezdik és így végzik is játékukat mindeme tudósok.

A szisztéma kereskedők már sobkal nagyobb sikerrel operálnak. Az ő üzletük nem a valószínűség ingatag talajára van alapítva, ők nem a banktól, hanem a balekok soha ki nem vesző nemzetségétől szerzik meg járulékaikat.

A mint az utas Nézzában vagy Montecarloban kiszáll,

azonnal kezébe nyomnak egy pár hirdetményt. Lakás címe ez annak az urnak vagy asszonyságnak, a ki bizalmasan és a titok megőrzésének leple alatt közli vele azt a szisztémát, amelylyel biztosan lehet nyerni. Választék is van kérem. Az olyan szisztéma, a melylyel naponta 50 frankot lehet nyerni olcsóbb, csak 20 frank; de ezt maga sem ajánlja, mint az egyszeri kántor a 2 forintos halotti bucsuztatót, — de már az a másik, a melynek 50 frank az ára, sokkal többet ér, ezzel biztos a napi 200 frank; — de ez is csak szemét ahhoz a kincshez képest, a melyet a harmadik ér! «Biztos naponkénti 5000 frank, ez Monsieur! Ezt csak úgy adom, ha uraságod becsületszavát adja, hogy senkinek meg nem mondja, hogy tőlem tudja. Ha a bankban meghallanák, engem örökre kitiltanának a Casinóból. De ezt nem adhatom 200 frankon alul!»

Seki se vegye csufolkodásnak, mert ez szóról-szóra így áll. A nizzai és montecarloi kirakatokban ott vannak a szisztémás piros, kék és zöld füzetek, mindegyik leragasztva. «Pour gagner 100,000 frcs», Prix 1 Louis. «Système d'un ancien croupier». De vannak egészen lezárt boritékban is: «Système sur. On gagne 1 Million». Prix 10 Louis. És megveszik. Ne is tessék e fölött nevetni. Nálunk is elég gyakran adnak 200 frankot olyan arany meg petroleumbánya papirosokért, a melyek még annyit se érnek, hát miért ne adnánk érte Montecarloban, a hol egy porció spárga 25, egy szem eper pedig 2 frankjával találja meg a vevőjét a szállókban.

A szisztéma-árusok egy másik fajtája rendszerint még veszedelmesebb. Az mindig nagyon diszkrét ur. Ő éppen nem hirdeti, sőt óvakodnék kinyomatni a szisztémáját. Nem is közli azt mindenkivel, csak éppen ő vele. Ez az Ő az éles vércse-szemmel kiválasztott alak. Neki sem mutatja meg, a szisztéma az ő titka marad, de mert nagyon rokonszenvez a kedves urral, hajlandó őt társául fogadni. Látta, hogy tegnap vesztett. Megsajnálta. Majd bőven visszanyeri neki. Ő játszik, s a társulásban a maga részéről az üzleti tőkéhez ő járul a szaktudással, a szellemi vagyonnal, az anyagi részt a balek ur adja. És a balek ur oda is adja a tőkéjét az ismeretlen urnak, az ismeretlen, de csalhatatlan és teljesen új szisztéma föltalálójának kezeihez. A nyereségen pedig minden szeánsz után megosztóznak.

A folytatása ennek az alkalmi üzletnek kétféle lehet, a vége azonban mindig egyforma. Ha csupán csaló az illető ur, akkor játszik és esetleg nyer is néha, sőt több napon át is. Azután osztóznak, mert ő nem kockáztatja a magáét.

Végre jön a gonosz fertály óra, a tőke eluszik, a professzor pedig meg van botránkozva, — tudhatta volna, hogy annak a vörös croupiernek «rossz keze» van, de nem vette észre, hogy reá került a *taille* sora.

Ha pedig a professzor úr tolvaj is, ami nem ritkaság, akkor lehetőleg elsülyeszgeti alkalmas pillanatokban a kezeire bizott tőkét és még csak lelkiismeretfurdalást sem érez: a balekre nézve közönyös, hogy a bank nyeri-e el a pénzét, vagy ő rakja zsebre. És valóban a balekre nézve egészen egyre megy, mert a végeredmény mindkét esetben ugyanaz: a pénze odavész.

Nunc venio ad fortissimum — Dr. Munsch!

A folyó év elején a következő hír keltett érthető szenzációt a világ összes kisebb-nagyobb lapjaiban: «Montecarlo játéktermeiben néhány hét óta óriási izgalom uralkodik, amelyben kivétel nélkül mindenki, akit csak a világhírű játéktermekben folyó események érdekelhetnek, élénk részt vesz, sőt maga a monacoi herceg is teljes figyelmére méltatott. És mi az oka mindemez izgalomnak, amely már hosszabb idő óta foglalkoztatja az egész rivierát? Montecarloban felmerült egy dr. Munsch nevezetű ember, aki nap-nap mellett a játékasztalnál ül és mindennap nyer, mert egy «gép»-nek birtokában van, amelynek segítségével a ruletten jövő számokat előre meghatározni képes. Montecarlo tehát egészen magánkivül van, a rejtélyt megoldani senki sem képes, mert a szerencsés játékos teljesen megközelíthetetlen és titkát gondosan őrzi. Dr. Munsch folyton játszik, mindeddig nagy eredményekkel és a számos alkalmatlankodás nem zavarja. Mint-hogy engem a dolog érdekelt, körülbelül egy hét óta szakadatlanul megfigyelem emberemet. Ő naponként körülbelül 6 óra tájban pontosan megjelenik és nyugodtan megvárja, amíg valahol egy szék megürül. Mihelyt a játszók valamelyike székéről fölemelkedik, dr. Munsch azonnal harsány hangon kiáltja az egyik croupier-nek a szokásos «*marquez la place*» parancsot és ekkor kipakolja tabelláit. Az «ördögmasinát», amint a gépezetet itt általában nevezik, néhány nap óta térdén elrejtve tartja, csak egy rövid pillantást vet reá és a legnagyobb lelki nyugalommal teszi meg tétjeit, miközben a golyó már forgóban van. «*Quinze — noir — impair et manque*» jelenti a croupier és csakugyan dr. Munschnak ott van a maximális tétje, 180 frank a 15-ös számon, ehhez még 500 frankja a *noir-on* és 5000 frankja a *manque-on*. Így ismétli ő «kis játékait» tovább is, elhagyja az egyik asztalt és negyed óra múlva más asztalhoz megy, hogy

ismételje amit elkezdett. Így folyt ez tegnapelőttig, amikor azonban Munsch urat hiába vártam és kerestem. Már föladtam azt a reményt, hogy vele és ördögmasinájáról többet megtudhassak, amidőn egyszerre egy lépcsőn olyan helyiségből lefelé jövet találkoztam vele, ahová «tilos a bemenet». Egy libériás lakájnak adott Louis azonban megszerezte részemre a kíváncsiságom kielégítését. Az ajtonálló a következőket közölte velem: A casino igazgatósága dr. Munschnak hihetetlenül magas összegű ajánlatokat tett, hogy ne játszóknak tovább. Dr. Munsch azonban ezen fényes ajánlatot kereken visszautatította. Mint-hogy azonban a játékteremben a többi játékosok is mind követték dr. Munsch játékát és valamennyien ugyanazon chance-okok nyertek is, az igazgatóság kénytelen volt az első emeleten a rejtélyes ember részére egy külön teremben egy rulettát felállítani, amelynél ő már három nap óta minden este játszik. Egyébként dr. Munsch most is mint eddig megközelíthetetlen. Naponkint már reggel 5 órakor Nizzába megy, valószínűleg azért, hogy teljesen egyedül lehessen. Senkisémet látta még soha, hogy valakivel beszélt volna, nem társalog senkivel és ugylátszik teljesen el van merülve problémájába. Ha megjelenik valahol a parkban vagy a sétányon, mindenki azonnal susogja: «ott jön ő, ez ő!» Anélkül, hogy bárkit figyelmére méltatna halad tovább, mindenkitől megbámulva és irigyelve. A monacoi hereeg megjelenése félannyi föltűnést sem kelt, mint hogyha dr. Munsch ur megjelenik a látóhatáron.»

A manóba is ez nagy dolog! Egy ember, aki föltalálta az anti-rulettet!

Ha számba veszem, hogy már Pascal előtt is vagy 2000 esztendővel ismerték ezt a játékot Kinában és Ind'ában és bár azóta a matematikusok meg a szisztéma-csinálók tömérdek elme-éllel szünet nélkül keresték és keresik ma is a «biztos nyerést» eddigelé egészen eredménytelenül: akkor valóban csodálatosnak kellett találnom ezt az érdekes hirt. Erős kétségek között ugyan, mert hát a magam buvárkodását is becsültem valamire, de mert az «ördög nem alszik», és «hátha mégis?» — kérdést intéztem egy Montecarlóban mulató ismerősömhöz, hogy mi igaz a dr. Munsch pokolgépjéről?

A rám nézve nem nagyon meglepő válasz az volt, hogy: «Semmi!»

Hanem a folyó év tavaszán megjelent Münchenben egy ríktó vörös táblájú 70 oldalas füzet: «Die Sensation von Montecarlo. Von Anton Munsch» cím alatt. A füzet kereszt-kötéssel (mint a nizzai szisztémakereskedők füzetei) volt el-

látva a könyvkereskedők kirakataiban, a melyen ez állott: «Dem Verfasser dieses Werkes ist der Eintritt in den Spielsälen von Montecarlo verboten worden!»

Ebben a füzetben azonban semmi nyoma sincs a «pokolgépnek». «Anton Munsch» panaszkodik, hogy a hírlapok, amelyekben róla a szenzációs cikkek megjelentek, nem veték föl az ő helyreigazításait, tehát azért igazolja magát ebben a könyvben. Ő nem talált föl valami új metodust (ezt megkülönbözteti a szisztémától, ő tudja miért?) hanem csak értékesített egyet. Nyert ugyan valami keveset azzal, de nem ajánlja senkinek, mert nagyon veszedelmes. Különbösen erősen támadja a bankot, mert néhány üveg pezsgőre meghívott croupier-ktől Nizzában (Montecarloban nem merték tőle elfogadni) olyan rémes intimitásokat hallott, hogy mindenkit óva int, hogy kerülje el messzire az a bűnök fertőjét. Az «ördögmasina» híre onnét eredhetett, mert amerikai fényképező-készüléke (!) volt mindig vele, amelyet gondosan őrizett. Közli a methodusát is — a világment se nevezné szisztémának — amely abból áll, hogy tesz:

3600 frankot a	manque-ra
2400 » a	35—36 douzaine-ra
600 » a 19, 20, 21	transversale-ra
400 » a 22, 23 számra	á cheval.

Ha ezen tétre a zéro jön, akkor veszít 5800 frankot, ha a 34-es szám jön akkor veszít 7000 frankot, — ha pedig bármely más szám jön, akkor nyer 200 frankot!

KEGYELMEZ A KIRÁLY. Királyi kegyelemről tudósította az országot e héten a hivatalos lap. A király megkegyelmezett a vasuti sztrájk vezéreinek s beszüntette ellenük az ügyészség által megindított pörtl. Mindez voltaképpen csak egy szűkebb társadalom ügye, de egy összehasonlításnál fogva, amelyet nyújt, módfelett érdekes.

Parlamentáris miniszter Hieronymi Károly rendeletére indította meg a pörtl, a királyi ügyészség.

Ügyvezető Vöröss László tanácsára vetett annak véget a király.

Penka.

Irta : **Gagyhy Dénes.**

Minálunk, odalent Erdélyben, sokkal későbbben esik az aratás, mint a délibábos Alföldön — úgy július vége körül; aztán másképp is aratnak, nem kaszával, hanem sarlóval: szemérmes leányok, délceg legények, tréfás öreg emberek hajlonganak a kalásztól ringó hegyhátra ide-oda, amint marokra gyűjtik és serényen levagdossák a hullámzó gabona-szárat. Az idén valamivel korábban történt, mint máskor; de soká tartott nagyon, mert alig lehetett munkást találni, a szomszéd vidékről kellett elhozni drága pénzen, ha nem akarta a gazda, hogy kárul vallja egész évi termését. Az apám aratása is hosszasan huzódott, majdnem két hétig; azért mégsem volt idegen napszámosa, mindössze kettő: egy cigányleány és egy cigánylegény. A leánykának csodálatos neve volt: Penkának hívták, a legényt meg Gédinek. Ott arattak a sor alsó végén, egymás mellett. A többiek nem tudták, minő viszony lehet közöttük: talán testvérek, talán mátkások, vagy éppen férj és feleség, olyaténképen tudniillik, mint ahogyan ez a cigányvilágban szokás s amihez legkevesebb köze a papnak van. Az az egy bizonyos, hogy egymástól nem idegenkedtek, különösen a férfi, mert szerető gonddal figyelmeztette, ha egy kissé megizadt a leány, hogy ne siesson olyan nagyon, ne erőltesse magát, mert megárt-hat. Dolgozik ő inkább helyette is, hiszen kemény a két karja, izmos a dereka, — aztán meg illik, hogy az ember többet tegyen a munkában, mint az asszony, mert a szeretetben ugyanis kevesebb tellik tőle.

Senki sem ismerte őket, mert nem a mi falunkból valók, hanem Marosszékről jöttek hozzánk, miután ott elvégezték az aratást. Nem is igen hitték, hogy cigányok, legalább a leányról kételkedve, mert szőke volt, még a nap-sütés is alig látszott fehér arcán, csak mint valami finom, tűnő árnyék, mely a vidék felett tovasuhan s amelyen az incselkedő napsugár mosolyogva ugrándozik keresztül.

Karcsu, filigrán teremtés volt, kezei picinyek, mint akármelyik uri kisasszonynak; lábainak nyoma alig látszott

meg a harmatos füben, olyan aprók voltak. Derekát piros pántlikával kötötte át, melynek vége, amint lehajolva babrált a buza között, fodrosan repdesett a nyári szellőben. Szőke haját, amely koszoruba volt hajtva, mint a városi hölgyeké, széles, virágos szalmakalap takarta, az arca is alig látszott ki alóla, csak a szemei villantak elő, ha fény ért közelükbe. Ajka nevetésre állott, de nem nevetett másra, csak a párjára.

Gédi magas, szikár szál ember volt, cigányosan hosszú, fekete haja a vállát verte, barna bajusza még alig ütközött. Nem látszott többnek husz esztendősnél. Honvédbaka nadrágot és zsinóros huszárdolmányt viselt. A viláért le nem vetette volna a rekkenő hőségben, pedig az izzadtság átázott rajta egészen s a halványkék szín barnára sötétedett. Ő tudta, miért? Talán azt mondta neki valaki, hogy ebben szereti leginkább, ebben tetszik legjobban . . . És a bohó (férfi) mit meg nem tenne, hogy az szeresse, akit ő szeret!

Maguk között nem sokat beszéltek, máshoz meg éppen alig szóltak valamit, azt is csak akkor, ha kérdezték. A leánynak inkább látszott volna kedve a csevegésre, látszott a tekintetéből, ha végigsiklott egy pillanatra a többieken, hogy szívesen dalolna és tereferélne ő is velük; hanem a legény miatt nem tette, talán félt tőle, vagy nem akart, mert sajnálta, hogy fájdalmat okoz neki. Észrevette mindenki, hogy a férfi féltékeny s ezért nem is közeledett senki feléjük és nem igyekeztek belevonni őket a társalgásba. Tudja Isten, ebben az egyszerű világban sokkal több tisztelettel és gyöngédséggel vannak az emberek egymás érzelmei és kívánságai iránt, mint abban a kényes, különösen a hírnevükre kényes társadalomban, amely gőgös önhittséggel »uri társaság«-nak nevezi magát.

Mindez az első napon történt. Hanem a második nap már változást hozott. Hiába, úgy van megírva, hogy semmi se maradjon állandó a földön! Uj arató jött közénk, egyik zsellérnek a fia, aki nem rég került haza a katonaságtól s rövid pihenés után mindjárt a mezőn serénykedett, mert nem lett volna szép, ha ép, erős ember létére otthon tunyálkodnék ilyen szorgos dologidőn. Két esztendőt töltött a brassói kaszárnyában, még azt sem egészen, ősszel telt volna ki csak s azért szabadságolták ki idő előtt, mert az apja hatvan esztendősen lett és a törvény hazabocsátotta az ő istápolására.

Véletlenségből-e, vagy maga kereste rá az alkalmat? — Penka mellé állt s a két cigánnyal akart egy kévébe aratni; hanem ebbe nem egyezett bele Gédi. Kalangyaszámot vág-

nak — úgy szólt — s abba nem lehet másnak avatkozni. Kertész János megnyugodott ezen s nem is akaratoskodott tovább, hanem maga dolgozott, egyedül. Azonban sem az ő munkája nem ment, sem a cigányoké. Igen közel jutottak egymáshoz, ez volt a baj, — noha János azzal mentegetőzött, hogy két esztendő óta nem járt sarló a kezében — ami igaz is volt — és nagyon ég a tenyere. Hitték is, nem is — de végére járni nem lehetett. Hanem Gédi és Penka ugyan mivel védekezhetek volna? Tegnap ketten tiz kalangyát arattak, ma pedig, az ozsonnai nyugvás után, még csak hat kalangya gyűlt.

Ejszakai álma egyiküknek sem igen volt. A leány sokat töprengett az éjjelen át s gondolata, ha többet nem is, — de annyit foglalkozott az új legénnyel, mint a kedvesével és szíve hajlandósága hűtlenül már feléje kezdett fordulni; a fiatal cigány meg ott forgatta elméjében, hogy el kellene innen reggelig szökni Penkával, mert ösztönszerűleg érezte, hogy veszedelem van készülöben és kár volna megvárni, míg kitör; Kertész János sem aludt, a szép cigányleány megzavarta az eszét s éjjél tájban a csűr felé keringett, hol a szomszédai háltak, ha beszélhetne Penkával — bár két szót.

Reggel látták egymást, de nem beszélhettek; Gédi megölelte a leányt s messze előrevezette a munkáscsoport előtt, ahová János már nem követhette, hacsak meg nem akarta magát szólítani. De azt már nem akadályozhatta meg a cigányleány, hogy szomszédosa ne legyen megint a szerelmesének. Beszélt Kertész János sokat s úgy tett, mintha valamennyihez beszélne, pedig hát azt akarta, hogy csak Penka értse. Beszédében volt szó a szerelemről is, aztán ha énekelt, unosuntalan ismételte, hogy milyen boldog, aki egymást szereti. Mikor először fújta, Penka ránézett, hosszan és gyöngéden, mint mikor a nő azt akarja kifejezni, hogy jól esett, amit hallott és szívébe talált a hang. Észrevette Gédi is és haragosan, gúnyolódva mondta oda Jánosnak:

— Nem is igaz ez mind! Aki messzeföldön járt, akármit beszélhet.

— De igaz az, — válaszolt a legény — olyan igaz, amit én mondok, mint hogy Isten van az égben.

Olyan hangon ejtette ki, akárcsak esküdni akart volna és odapillantott a leányra, vajjon megértette-e? De Penka mereven nézett maga elé, mintha nem tudná, hogy egy nagy ütközet első csatározása folyt le szóharcban az elébb, melyben a küzdőfelek még egymás vérének is képesek kiontani érette.

Elfogyott az ivóvíz és Gédi volt a sor, hogy a kútra menjen. Eleinte nem akart, hanem a többiek gúnyolni kezdtek, mire megszégyelte magát, vette a korsókat és elindult. Alig haladt túl a bércezen, Kertész János közelebb húzódott a cigányleányhoz.

— Penka! — szólt neki — én szeretlek tégedet, erősen megszerettelek ilyen rövid idő alatt.

A leány felnézett és szomorú mosolylyal felelt:

— Késő már, nem szabad.

— Miért késő? Asszony vagy?

— Nem, de már a Gédié vagyok.

— Egészen?

— Mit, egészen! — ismételte sértődötten. — Tiszta vagyok én férfikéz érintésétől és ártatlan, mint akármelyik más leány.

— Aztán szereted te Gédit?

Penka gondolkozott és habozva, halkán válaszolt:

— Szeretem . . .

— Igazat beszélsz?

A leány lesütötte fejét és némán, csüggeteg arccal aratott tovább. Ekkor érkezett Gédi is; talán őt látta s azért nem vallott őszintén és azért szakította félbe a beszédet.

Este felé eső lett. Hideg zuhatag a nyári forróságban, mitől a levegő hirtelen lehült. Átáztak valamennyien s a fehérnépek egy része didergett a hűvösségtől, köztük Penka is. Gédi elszaladt, hogy összeszedje a cókmókját és meleg ruhát hozzon neki. Amint távozott, János abban a pillanatban hozzámént és saját nyáriujjasát terítette a leány hátára. Azonban úgy terítette rá, hogy a karja odasímult szorosán a derekához és érezni lehetett, hogy ölelés, forró ölelés akar lenni. Érezte is Penka és elpirult; de meg nem mozdult, csak a szemét húnnya le, hogy annál édesebb legyen ez a kis boldogság és annál jobban élvezhesse.

— Engem szeretsz? — kérdé János.

— Tégedet, — susogta a leány.

— Nem Gédit?

— Már nem . . .

— Csókolj meg hát akkor . . . nézd, senki sem lát ide, a kalangya eltakar egészen.

Penka nem is vonakodott. A leány nyakára fonta karjait, az lehajolt hozzá és összecsókolóztak.

E pillanatban tűnt fel Gédi alakja, amint lihegve cipelte kedvesének a ruhát. Látta a jelenetet s hirtelen meglassította lépteit és oldalt fordult, hogy ők ne vegyék észre. Fájdalmán

és bosszúvágyán tett erőszakot, pedig a vére egyszerre tüzelni kezdett — és nem rohant rájuk, hogy leüsse mind a kettőt, a csábító legényt és a csalfa leányt. Nem akarta kedvesét nyilvánosan meggyalázni, vagy tán arra is gondolt még, hogyha majd a másikkal végkép leszámol, — övé lesz újra, örökké az övé . . .

Vacsorához készülődtek az aratók. Az udvaron volt számukra terítve egy hosszú asztalon. Egymás után szállingoztak az asztal felé és helyet foglaltak mellette. Beszélgettek s várták a tálalást. Hirtelenül a kút felől lövés hallatszott. Az emberek felugráltak és arra rohantak, honnan a hang jött. A kuttól nem messze, Gédi állott; kezében a rozsdás pisztoly még füstölgött és előtte, arcra borulva, vonaglott Kertész János. Hátra lőtte, a golyó a szívében ment keresztül. A felbőszült népek azonnal lefoglalták a cigány legényt és megkötözve is rugdalták, ütlegelték. Nemsokára megérkeztek a csendőrök és a községi börtönben kísérték.

A pincszerű tömlőccel szemben, az utca másik oldalán lakott ódon zsellérházban Kertész Márton, a János apja. Ide szállították a halottat és a falu lakói tolongva sietett látására s botránykozva kérdezték egymástól; miért gyilkolhatta meg szegényt az a cigány?

Penka, a szép cigányleány pedig leült a két ház között az ut porába és zokogva sirt egész éjszaka. Az arramenők csufondárosan integettek feléje és kacagva mondták, amint elsiettek mellette:

— A szeretőjét siratja . . .
 Igazuk volt, azt siratta!
 De, vajjon, melyiket siratta?

1849. OKTÓBER 6.

— Jó, hogy nem éltem akkor! . . .

A vezérlő-bizottság.

Royal-Club, 1905. X/6.

Carmencita.

Irta: Szomory Dezső.

A földközi tenger partján, a virágos Cannesban meghalt Galli-Marié asszony, aki a Bizet Carmen-jét kreálta. Az egész ifjusága, az egész élete e szerephez fűződik s a földi lét nem is nyújtott szebbet neki a »Habanéra« melodikus dicsőségénél. De ez a dicsőség aztán teljes és ragyogó volt. Amit e rendkívüli és kiváltságos asszony elvégzett közöttünk, amit nyújtott, dalolt, táncolt és dramatizált, nyilván több volt egy többé-kevésbé érdekes női szerep betöltésénél. Canneshez való viszonya, az arányok betartásával körülbelül ugyanaz, mint a Blaháné lelke és silhouette-je a magyar parasztleány szerepében. Ugy tűnik, mintha e művésznők reális életét bizonyos atavisztikus rokonság fűzné ama képzeletbeli alakokhoz, a melyeket a szinpadra hoztak. A Galli-Marié asszony egész művészi pályafutása nem is egyéb a Carmencita realizálásánál. Mások is, többé-kevésbé szép és szenvedélyes leányok is heveskedtek e szerepben. De ez már inkább amolyan reflex-játék volt, öntudatlan utánzás, a valónak kiolthatatlan emléke. S ha a Bizet-féle alkotás zenei értéke nyilván megis marad, viszont Carmen meghalt, az bizonyos.

Akik emlékeznek a Carmen próbáira s az első előadására 1875-ben, elandalognak a nagy emlékeken. Érdekes, hogy ezek az emlékek ugyszólván köztudattá lettek. Mi csak tiz esztendővel később láttuk Galli-Marié asszonyt a Chatelet-színházban tartott bucsúelőadáson. Azontúl pedig olykor találkoztunk vele a Monte-Carloi játékterekben, ahol hajdani dicsősége egy csöppet elzüllött állapotban derengett a trente et quarant asztalokat besugárzó olajlámpák alatt. De női tekintete, amint az aranyok forgását követte, még mindig megejtő és rendkívüli volt, a heves és izzó indulatoknak alkonyodó sugárzásával. Gyakran, a játék és izgalmak dacára, az egész asztal, az összes játékosok őt nézték s őt csodálták. Ilyenkor mosolygott, a vállát takargató csípkéket rendezte ösztönszerű kacérsággal. De ha a Carmen érzéki szilajságát, mint a mánort fel is itta magába, viszont azt is sejtette szegény, hogy mindennek nem jó

vége lesz. Soha senkinek nem mondta meg, hogy a cannesi temetőben, a Prosper Merimée sírjához közel már rég vásárolt magának egy kis darab földet.

Teljességgel Carmen-né formálódván, amihez fizikuma s lelki tulajdonságai szinte végzettszerűleg segítettek, nyilván szellemileg is a Merimée cigányleánya akart maradni, mert a jeles novellistán kívül aligha ismert más író s egyéb műveket. De naiv tudatlanságát és bájos műveletlenségét a talentum átszűrte a maga izzó rejtelmével s amit nem tudott s amit nem tanult, azt mind kitálalta, mint a madár a röplést. A szerelmi hev és indulatok tekintetében pedig olyan sajátságos adományai voltak, hogy a kéjnek sörömnnek valóságos atmoszférája terjedt izzó alakja körül. Egy-egy szempillantása, egy mozdulata, a pusztá megjelenése már s hangjának forró hullámszája a szerelmi élet legtitkosabb hurjait pengették. S bizonyos ölelések szilajságára s végtelenségére, a gyönyör szédülésének hörgő mélységén, mintegy az örvény vízióját nyitotta. Szeretni, — az ő előidézésében valami rettenetést jelentett. Az ember az életét adta volna oda a torreador egy éjszakájáért.

Igaz, a partnereit, a Don Joséket főleg, nagyon megviselte. Ezek líhegve gurultak vele, kábultan és meggyötörve, mint a fergetegben hajszoit állat lobogó sörénye, megtébolyodottan. Therie, aki sok szép estén vele játszott s Don José-t kreálta volt, alig tudta legyőzni az emberölés kísértését mely előntötte, elbódította, s fojtogatta a vágnak minden ingerével. Ha leszurná, szent isten, ha leszurhatná! Ezt az eszeveszelt mozdulatot, ezt a spontán s komoly kérdőfést hányszor várta, hányszor epedte Galli-Marié asszony az utolsó jelenetben, az Aréna kapuja előtt! Rejtett rémülete dacára csak biztatta az elhagyott szeretőt s a hangnak maró gyűlölete, gúnyja és haragja, amint meztelen mellét kidagasztotta: a bűn gondolatát úgy hőmpölygette ide, mint valami isteni gyümölcsöt, amelyből okvetlen enni kell. Ha Don José csakugyan ő, aligha veszít el mindent. Galli-Marié asszony alighanem elvitte volna magával az éjjel.

A történelem tényezői.

Írta: Szemenyei Kornél.

Amióta az emberiség a földtekén megjelent, császárok, királyok, fejedelmek és más hasonló foglalkozású emberek megszámlálhatatlan mennyiségű k. k. cédulát adtak ki. Ezek közül vajmi keveset ismerünk. A történelem rostájában csak olyanok maradtak meg, mint pl. a Magna Charta, az Aranybulla, az augsburgi confessio, a nantesi edictum: amelyek mind-mind az egyének, népek és nemzetek jogait, szabadságait erősítették meg, fejlesztették ki a hatalom túlkapásai ellen. A megszámlálhatatlan mennyiségű többi k. k. cédulát az idők folytán — felhasználhatták. Nyomuk sem maradt. Eltűntek, mint az uralkodók, akik kibocsátották, s akik közül soknak már neve is feledésbe merült.

Ha magas nézőpontból visszapillantást vetünk a történelem késő századai felé, oly kép tárul elénk, mintha mérhetetlen távolságból magát a történelem színhelyét, a földet néznők. Eltűnnek a roppant hegyek és a mérhetetlen tengerek s egy egyenletes sima golyóbisnak tűnik fel az egész, melynek hegyei és mélységei roppant tömegéhez képest elenyésző csekélységek. Így ha a távoli múltba visszapillantunk, eltűnnek a kimagasló, hatalmas alakok, uralkodók és hadvezérek s beolvadnak az emberiség evolúciójának hatalmas egyenletes folyamába. S valamint a földtekén a korszakot alkotó változásokat nem egyes eruptív jelenségek, hegyek eltűnése, ujak feltolódása alkotják, hanem a milliárdnyi parányok lassu de állandó átváltozásainak hatásai: úgy az emberiség fejlődésének döntő jelenségei sem az egyesek tényei, hanem a szürke milliók fejlődésének, hatásának eredményei.

Nem a jog a történelem tényezője, hanem a kalapács. A kormánypálca csak is így lehet a nemzetek fejlődé-

sének előmozdítójává, ha a népek életét úgy dirigálja, hogy minden kalapács szabályosan összeműködhetik — ha a dirigálás rossz, megszűnik a népek munkásságában a ritmus és a koncert: akkor az a kormányzó, kormánypálcájával maga-magát veri meg.

És az ilyen szánalmas alakok azt hiszik, magukról (és sohasem velük együtt), hogy ők a történelem tényezői.

A filozofus azonban mosolylyal szemléli a hasztalan erőlködést, mellyel a modern Xerxesek a népek háborgó tengerét megláncolni akarják. Csak azt bajos eldönteni, hogy melyik törekvés volt rövidebb és nevetségesebb?

A láncok a tengert meg nem fékezték és a «sohák» a nemzetek fejlődését meg nem akadályozták és ezután sem fogják megakadályozni.

Aminthogy nemzetünk fejlődésének folyamata szemmel láthatólag és feltartóztathatatlanul most is halad előre. A «soha» rettenetes dörgésére a statisztikai hivatal egy szobájából szürke pápaszemes alak bujik ki és sűrűn rubrikázott könyvet vesz elő és a rettenetes «sohá»-val szemben száraz csontos ujjával tömött számoszlopokra mutat rá, melyek azt igazolják, hogy a magyarság alig több mint egy század alatt számban megnégyszereződött, hogy az ország lakosságának $\frac{1}{4}$ -éről több mint felére szaporodott; hogy a katonaságnál (a nagy egészben!) 16 $\frac{0}{0}$ -ról 21—22 $\frac{0}{0}$ -ra emelkedett, míg a németek arányszáma 28-ról körülbelül 22—23 $\frac{0}{0}$ -ra csökkent. Mi lesz a «sohá»-val, ha nem tudják ezt a fejlődést feltartóztatni és elfogy az osztrák?

Már pedig fel lehet tételezni, hogy az a roppant nagy erő és hatalom, mely 20 millió ember akaratával szemben ki meri mondani a végzetszerű «sohá»-t — rendelkezik megfelelő eszközökkel is, hogy ezt a megmásíthatatlan akaratot végre is hajtsa. Hadseregem német lesz! (államadóságom lehet magyar is.) És ezen «legfőbb hadúri» (katonai körök kedvelt kifejezése, melyet a magyar közjog nem ismer) parancs ellenére is a magyar huszárt, a magyar bakát még sem tudják elnémetesíteni, hanem Ritter Max von Pantoffelheld hadnagy úr és Gregor Pupenko kapitány ur tanul

meg magyarul. És mikor rikácsolva töri a magyar szót a kaszánya tágas folyosóján, az aranykeretbe foglalt képü legfelsőbb hadparancsnak még a papirosa is elsárgul ijedtében, s porrá málik üvegje alatt.

És a k. k. cédulák dacára is nemcsak a magyarországi némettség, hanem az osztrák némettség van rohamos és feltartóztathatatlan dekadenciában. És hogy e cikkből — már mint az osztrákból — hogy mint lehetne tömeges megrendeléseket foganatosítani — még nem találták ki. Valamint azt sem, hogy a finánc szolgálatot mint lehetne annyira kiterjeszteni és tökéletesíteni, hogy a magyar anyák egészséges és erőteljes magzatokat ne szüljenek és ne neveljenek a hadseregnek: magyar huszárt, magyar bakát.

És akkor hol van az a rettenetes nagy hatalom, amitől meg kellene ijedni, mikor kijelentett akaratának megvalósításához szükséges első lépést sem képes megtenni.

Hiszen az a k. k. cédula mind az öt pontjával együttem más, mint szépirási gyakorlat — s a reprodukciók után itélve e tekintetben egészen sikerült. Az írásbeli dolgot külalakja: tiszta és csinos. Ezt a bizonyítványt megfogja érdemelni. Aztán jövőre új kis diákok jönnek, új írásbeli dolgozatokat mutatnak be, a régieket pedig a papirkosárba hányják, aztán jön a szemeteskocsi, elviszi a régi írásokat, eljutnak a monarhia minden részéből, még talán Klopiból is, a papirgyárba, ott izmos munkások összetépi, megvágják, kifőzik, péppé gyurják, a régi írásoknak nyoma sem marad; hatalmas új ívek készülnek belőlük, melyeken tervet rajzol a mérnök, a magyar országgyűlés évszázadokig álló palotája számára, számadást készít a vállalkozó nagy vállalat számára, mely ezer és ezer magyar embernek ad kenyeret, — és senki nem is tudja, nem is törődik vele, hogy mi volt azelőtt azon a papiroson . . .

Mert nem a jog a történelem tényezője, hanem a kalapács.

Aki históriával mélyrehatóan foglalkozik, aki az emberiség evolúciójának törvényeit kutatta, az a királyi ultimatumtól meg sem ijedhet. Mert az való erő híján szükölködik. Mert

az nélkülözi a megvalósítás feltételeit. Mert az holt betű, amit az élet árja elsodor.

A németek élete hatalmas nagy folyam. Megy célja felé feltartóztatathatatlanul. Ki tudná visszafordítani? Ki látott oly hatalmas uralkodót, ki a legkisebb hegyi pataknak csak egy cseppjét is visszatudta volna fordítani?

Magyarország lakossága életének nemzeti irányban való fejlődése megindult: mert ez felelt meg a társadalmi élet biológiai feltételeinek. Megindult és biztosítva van az állam fentartó széles rétegek egyenletes fejlődése által. Mert a magyar nemzeti evolúciót teszik szükségessé a történelem tényezői. Magyar kézben van a kalapács.

Az a k. k. cédula csak egy keserű pirula volt, aminőt majd mindenkinek be kell vennie életében, keserű falat, de meggyorsított emésztés után annál jobb étvágyat és annál nagyobb munkakedvet, annál pezsgőbb életet eredményez. És a cédulának is ez a hatása már is jelentkezik. Mert a nemzeti életerő hatalmasabban lüktet, mint valaha.

Ezért a k. k. cédulától nincs mit megijednünk. Habent sua fata libelli. Ezt is felfogjuk használni.

Ilyesmitől megijedni, vagy ilyesmin örülni csak azoknak lehet és szabad, kik — mint az osztrák államférfiak — politikai gyermekkorukat élik, és nem ismerik a történelem tényezőit.

DIVINA MEA.

Ma a hajadról álmodék.

 Sivár homokján a Saharának
 Szánkivetetten bolyongtam én,
 Fájdalmas sebbel a szívemben
 Kietlen zordon idegenben
 Kínalt belőlem a remény.

Fejem fölött sötét emlékek
 Kusza tömege torladozott
 Kiért szerelmek megutált, kéjek,
 Parázna éjszakák, miről a lélek,

Miről a szív, miről az elme
 Isteni, emberi tiszta szerelme
 Nem tud semmit.

Sehol egy fű, egy fa, egy árnyék,
 Sehol egy csepp, mely enyhét ad,
 Csak a Sirocco csapja bőszen
 Arczomba sorvasztó porát.

Mögöttem messze, szörnyű messze
 Gyermekkorom ködképe száll:
 Sarjadzó szívben oltári érzet,

Megváltó eszmék rügyező agyban!
Reménység, jó kedv! szerelem! élet!
Boldog ábrándok ezer alakban
Vértézve hittel, amelyen nem fog
Sem végzet, sem sors, sem a halál.
Így hisz a gyermek.

Etikkadt ajkam szomj gyötörte
Szemem száz lázasképet lát
S én roskadozva összetörve
Vártam a megváltó halált.

Élet s halálnak mesgyéjén állva,
Reátok gondoltam szerelmeim!
Hervad már életemnek kiaszott faja
Skiannyitszerettem immegutálva,
Efüzve, hajtva, magára hagyva
Veszni tér.

Oh jönne bár, csak jönne
Egy is közületek, sorsom osztani!
Kiszívni lelkem egy utolsó csókkal
S mindnek nevében megbocsájtani
Jönnélte karcsu melegverű asszony
Ki annyi forró csókot adál,
Elhatal karjaiban, s újra
Új gyönyörre feltámadtál!
Sti csacska lányok kitoly könnyen,
Édes halálos bűnre vettem.
És — vágyak-vágya — ! Te hajónél
Nyitott siromból felemelnél!
Te elérhetetlen büszke asszony,
Te fényes, kegyetlen — édes asszony!
Kinek egy hideg szemsugára
Megízéz és a porba ver,
Aki egy szerelmes szavával
A menyországba felemel!
Akit szerettem mindhalálig
Féktelenül — igazán,
Kiben a sors a legnagyobb kint
S a legnagyobb kéjt mérte rám!

Az álmképek gyorsan tűnnek,
A haldokló már elalélt.

Egy végsóhaj száll fel az égbe
Csak percekig tart már a lét.

És im egy rózsaszínű felhő
Jön szellemszárnyán én felém,
És fellegtrónján habruhában,
Sírén csábjával mosolyában
Egy angyalarcú tünemény.

Megismerem hollóhajadnak,
Lelket üdítő illatát,
Megismerem bogárszemednek
Észvesztő meleg sugarát,
Te oltárképem: Imádtalak
Egész lelkemből ide enn,
Te nem hagvod el hű kedvesed,
Te Muzsám! Nemtóm! Istenem!
Mosolyogva bontod sűrű hajad,
Mely folyton nő s már földig ér,
Fölém terítve, enyne árnya
A gyilkos napfényt eltakarja,
Szeíd hullámos lobogása
Nyomába hűvös szellő kél,
S még biztatóan int szemed,
Fejem karodra fekteted.
Az üdvök üdve támad rajtam
S egy édes csókban éri ajkad
Láztól lihegő száraz ajkam!
Szomjas ajkam. Utolsó csókban!
És felröpüsz a végtelenbe,
A rózsaszínű felegekbe,
S aki szerelmet élet adál,
Magaddal el hova ragadtál
Az örök üdvbe, fényességbe
Fel a tündöklő magas égbe!

* * *

Azóta nyugtom nem találom,
Folyton kísér ez édes álm
Mely elünt mint egy buborék
.....
Ma a hajadról álmodék....

A sziget ősszel.

Irta: Gróf Vay Sándor.

Mindenen átsulan már a búcsúzás melankóliája. Hűvösen veti hervadó virágokra fényét a nap. Akárcsak valami tartózkodó asszony. Vagy egy asszony, aki vágyforraló éjszakákban egykor sorvasztó, elnemfelejthető gyönyörben volt a miénk — s akinek szerelme aztán közönybe fúlt . . . Forró, lángoló rózsák helyébe sápadt, halavány crysanthemum.

Piros, sárga levelek remegnek az ágon — a nyárilak ablakára kúszó repkényt tépdesi a hűvös, októberi szél. Éles, prononciert szinei vannak az ősznek. Szinte mintha minden vérfényben ragyogna néha. Az utolsó reflex sugarak rávetődnek még a nagy haldoklásra, mielőtt befödne mindent november szürke, nehéz köde. A hervadás patinája megcsapta már az ernyős levelű vadgesztenyét. Itt-ott pirosra érett, fényes gyümölcse megkoppan a nyirkos, nedves úton. Nincs is más nesz közel-távol, csak a kis lóvasút bús tülkölése hallatszik föl néha. Zaj, fény, elevenség helyébe az enyészet némasága költözött. Az európai hírű, páratlan gyógyító erejű forras gőzölögve zuhog, nem zárták még be a pazar kényelmű fürdőházat. Néhány falusi birtokos, jó képű vidéki asszonyság sütkérezik a napon, s gyönyörködik a remek virág-partiekben. Magyar főkertész jóleső örömmel szemléli távolról, micsoda gyönyörűséget okoznak a természet-adta, általa megnemesített tündérsziget szépségei.

Lejebb, a nagy vendéglőnél is kihalt az élet. Egy-két regattista tér be még valami kis reggeli training után egy-egy pohár sörre. Álmos pincérek nézegetnek az útra — nem jön-e még néhány elkésett látogató.

Néhány külsőországi turista néz be. Elragadtatással dicsérik a szűz királylány szigetét. Sokkal több elragadtatással bizony, mint jó magunk, akiknek inkább kedves a svájci vagy salzkammerguti nyaralás. Hangtalan, mozdulatlan minden a csöndes, szomorú délutánban. Olyan egy ilyen alkonyatba hajló őszi délután, mint valami bevégzett élet. Mint valami elveszített, de volt, nagy-nagy boldogságnak megmaradt reflex sugarai. A boldogság . . . mintha szinte bánatosan is hangzanék ez a szó így őszi hervadásban — őszi elmúlásban . . . Vagy van-e általában boldogság —

lehet-e azt analysálni . . . Lenau, az elborúlt elméjü, szerencsétlen poéta, talán egy éppen ilyen szomorú őszi idélutánba, sóhajtott bele a döblingi kertek méla hervadásába :

Oh Menschenherz, was ist das Glück,
Ein retselhaft geborner
Und kaum gegrüsst verlorn
Unwiederholter Augenblick . . .

Vagy hogy olyan a boldogság, mint a zsebünkben hordott tallér — kopik, egyre kopik. Néha léket is ütnek rajta, akárcsak az ércolvasztóban a talléron. Akkor elpusztul. De görcsösen ragaszkodik ehhez az elementáris érzéshez az emberfia. Foldozni kezdi. És foldozza, toldozza holtáig, mert boldogság nélkül nem képzelí az életet . . . És a szerelem, ez a mindent magával sodró, semmi által nem helyettesíthető érzélem, ami egyedül való, ez az, amiben az elvesztett éden óta boldogságunkat keressük. Ez a csöpp méz, a világegyetem rengeteg nagy, komisz keserűségében. Minden semmi — a szerelem minden. Mondja Ouida, akinek egyik regényhőse meghal egy orgonaág miatt, amelylyel kedvesének akart örömet szerezni . . .

Boldogság — szerelem . . . őszi hervadásban mér is jutsz már eszembe. Komor boldogtalanság ugy szertetépte már az én lelkemet, a tarka színes pillangót, játszi gyönyörű boldogság, talán már megse ösmerné: *Quare on est depuis longtemps sevré de la joie, on ne la demande plus, et lorsqu'elle frappe à votre porte, vous ouvrez en tremblant, de peur qu'elle s'vit de la douleur travestie . . .*

— — Suhan a szellő, szárnyán halkán, lágyan tubarózsa illatot kerget. Az utolsó tubarózsákét, a melyeket még meghagyott a nyár. Levelek perdülnek alá, bús rezignációval. Perdülnek egymásután. Kopottan, hervadtan. Azzal a biztos tudattal, meg kell halniok. Ilyes valami kifejezés borong annak a sápadt, beteg, feketehaju férfinak az arcán is, aki ott halad egy sugár, elegáns asszony oldalán. Lassan lépegetnek. A férfi még lasabban. Szemében néha kilobban még egy forró, égő sugár. Ez a sugár elmondja mennyire imádhatta egykor ezt az asszonyt, imádja most is, — de már nem beszél róla többé. Ősz lesz, ősz. Miért beszélni még a nyár perzselő hevéről — miért rózsavirulásról, lombhullás idején —

De a sápadt, beteg ember azért mindegyre nézi az asszonyt. Nem tud betelni járásának, mozdulatainak páratlan eleganciájával, amely annyira vonzotta egykor — — egykor . . . most . . . örökké.

— Mennyire megváltozott itt minden . . . Mondja az asszony végre csöndesen. — És bennem is . . . Alles ist grau in grau . . . Hangja szinte éles közönnyel vágott belé férfi szívébe. Ajkán elakadt a szó.

— Beszéljen — — Biztatta az asszony . . .

Alkonyodni kezdett már a nap. Mint egy biborvánkoston nyugvó haldokló isten — szórta még bucsusugarait az acélosan szürkés, hideg csillámú folyó felületére.

És a sápadt, beteg ember fölemelte most tekintetét az asszonyra. Egy soha el nem muló, gyötrő égő szerelem fanatikus rajongása lobbant föl a megtört fényű, álmodozó szempárban, aztán reszkető kezét feléje nyújtotta :

— Mennyire szeretem . . .

Mintha egy pillanatra valami bársonyos melegség ömlött volna el az asszony arcán is. Mint hunyó sugár, bágyadó fehér rózsalevélen — de csakhamar bús, hűvös szürkességbe csapott át ez a melegség. Szürke árnyak fogták körül. Egy nagy, nagy szomoruságos szürkesség borította be az egész hervadó szívet. Hangja bánatos rezdüléssel vegyült a lombhullásba — virághervadásba :

— Mennyire szerettem . . .

A KÉT GOLUCHOVSKY. Kecskeméthy Aurél jegyezte fel naplójában a következő epizódot. A kiegyezési tárgyalások idejében sűrűn tartott koronatanácsot minisztereivel I. Ferencz József. Egy ilyen tanácskozáson történt, hogy Goluchovsky gróf, a galicziai helytartó a magyar álláspont mellett foglalt állást, míg Hübner rendőrminiszter azt mondta, hogy «Nem szabad adnunk Magyarországnak alkotmányt». Azonban az elnöklő király a zöld asztalra ütött öklével.

Schufft! mormogta és otthagya a minisztereket.

*

1905 őszén történt. Ismét magyar ügyekről volt szó, de most egy másik Goluchovsky gróf — a fiu — ellenezte Magyarország követeléseinek teljesítését. «Az ellenzéki képviselők» mondotta —

De a király közbevágott: Schufften! s ha e kis párhuzam utolsó része nem is igaz; é bene trovato . . .

A forradalom dala.

— Egy számüzött életéből. —

Irta: Andrejev Leonid.

Igazán szánalmas fickó volt: nyúlszívü és olyan türelmes, mint egy jármos ökör. Mikor a végzet kegyetlen gunyolódó kedvében őt közénk, a mi fekete csapatunk közé lökte, úgy kacagtunk, mintha megőrültünk volna. De hát az életnek vannak ilyen furcsa nevetséges szeszélyei. Soha életemben nem talákoztam egy másik emberrel, aki oly könnyen tudott volna sírni, mint ez; a könnyek szeméből, orrából és szájából egyaránt úgy patakzottak. Olyan volt, mint egy vízzel telt szivacs, mely a legkisebb érintésre is vizet bocsát ki magából. Hiszen láttam én már a közénk tartozók közül is egyiket, vagy másikat sírni, de ezeknek a könnyei olyanok voltak mint a tűz, melytől a vadállatok megriadnak. E vitéz férfikönnyek megöregítették az arcot és megfiatalították a szemeket: hasonlóan a lávához, mely a föld izzó öléből tör ki, ezek is elévülhetlen nyomokat hagytak maguk után és a hiú kívánságok és kicsinyes gondok egész városait temették maguk alá. De ha ez a szánalmas fickó sírni kezdett, akkor csak az orra lett veres és a zsebkendője nedves, melyet bizonyára szárító kötélén szárított meg nagy titokban, mert különben honnan szerezhetett volna magának annyi zsebkendőt? Számkivetésünk egész ideje alatt szüntelenül a hivatalnokok körül cellengett, ezeknek hízelgett, siránkozott, bizonyitgatta ártatlanságát, könyörögve rimánkodott, hogy tekintsék flatalságát. Szentül fogadkozott, hogy ezentul csak a koldulásra, vagy a nagytekintetü hatóság magasztalására nyitja ki a száját. De a nagytekintetü hatóság épp úgy kinevelte őt, mint mi, »síralmas fickó«-nak nevezte, és így szólította magához:

— Hallod te kis malac!

És ő engedelmesen oda szaladt: mindig azt az örömhirt remélte hallani, hogy visszatérhet hazájába. De a hivatalnokok csak tréfát üztek belőle. Ők épp oly jól tudták, mint mi, hogy a fickó ártatlan, de azt hitték, hogy a neki okozott gyötrelmekkel a többi «kis malacot» is meghunyász-

kodtatják, — mintha még nem hunyászkoztunk volna meg eléggé!

Az egyedüllét állatias félelmétől üzetve olykor hozzánk is elsompolygott, de orcáink ridegek és zárkózottak voltak és ő hiába igyekezett hajlandóságunkat megnyerni. Egész elszontyolodva jött hozzánk, kedves társainak nevezett bennünket, de mi a fejünket ráztuk és így szóltunk:

— Csak halkán, hogy valaki meg ne hallja!»

És ő félénken tekintett az ajtó felé. Lehetett-e ilyenkor komolynak maradni? És mi kacagtunk érdes, durva hangon, mi, akik a kacagást tulajdonképpen már rég elfeledtük és ez megvigasztalta és felbátorította őt arra, hogy mellénk üljön, hogy siránkozva meséljen otthon maradt kedves könyveiről, kedves jó mamájáról és testvéreiről, kikről azt sem tudja, hogy élnek vagy meghaltak-e az érte való sok bánkódástól és rettegéstől.

A vége mindig az volt, hogy elzavartuk mellőlünk.

És amikor azután egy napon a koplalási sztrájkot megkeztük, megijedt, leírhatatlanul mulatságos módon megijedt. Hiszen a szegény fickó oly nagyon szeretett enni. És tőlünk, valamint a hatóságtól egyaránt rettegve, tanácstalanul futkosott ide-oda, zsebkendőjével törülgetvén homlokát, arcát, amelyet valami nedvesség — lehetett veriték, de lehetett könny is — lepett el. És tétovázva kérdezte tőlem:

— Sokáig akartok koplalni?

— Sokáig, nagyon sokáig — válaszoltam ridegen.

— De titokban talán még is esztek valamit?

— Persze, a mamánk pástétomot küld nekünk! — válaszoltam haraggal.

Kételkedve nézett reá, fejét csóválta, majd nagyot sóhajtván távozott. És másnap ismét hozzánk jött; oly zöld volt a rettegéstől, mint egy papagály és így szólt:

— Kedves társaim én veletek koplalok.

De mindnyájan ezt válaszoltuk neki:

— Koplalj te csak magadnak!

És koplalt. Mi nem hittük — határozottan azt hittük, hogy titokban eszik valamit. A felügyelők is azt hitték. És amidőn végre a koplalási sztrájk vége felé hagymázba esett csak ezt mondtuk:

— Szegény kis malac!

Egy közülünk azonban, egy férfi, aki sohasem nevette, így szólt komoran:

— Mégis csak a mi társunk. Menjünk el hozzá.

Lázás álomtól gyötörve feküdt, összefüggésben beszédei

dly szánalmasak voltak, mint egész élete. Kedves könyveiről beszélt, anyjáról, testvéreiről: pástétomot kért — jéghideg, izletes pástétomot, esküdözött, hogy ártatlan és bocsánatért könyörgött. Az orosz hazáról is beszélt és a kedves Franciaországról — egyre csak «kedves» Franciaországnak nevezte.

És amidőn haldokolt, mindnyájan összegyűltünk a barakban ágya körül. Öntudata visszatért a halál előtt és csendesen feküdt, végtelen gyenge, siralmas állapotban és mi, társai, halkán állunk körülötte. És egyszerre mindnyájan, a távolabb állók is, világosan hallottuk, hogy így szólt:

— Ha meghalok, a «Marseillaise»-t énekeljétek el siromnál.

— Mit mondtál? — kiáltottuk mindnyájan és valami ijedtség futott rajtunk keresztül.

— Ha meghalok, a «Marseillaise»-t énekeljétek el siromnál!

És először esett meg, hogy az ő szemei maradtak szárazak és mi sirtunk, valamennyien sirtunk. És könnyeink izzók voltak, mint a tűz, melytől a vadállatnk megfutamodnak.

Meghalt és mi a «Marseillaise»-t énekeltük sirjánál. Fiatal, erőteljes hangjaink dalolták a szabadság nagy dalát és dalunkat a tenger vészjósló zugása kísérte. És ő ami zászlóvivőnk lett halálában, ez a szánalmas fickó az ő nyulszívével és jármas ökörhöz méltó türelmével, akiben azonban mégis nagy emberi érzés lakott. Tiszeljük emlékezetét testvérek!

Énekeltünk — és a puskák csövei ránk meredtek, a szuronyok felénk villogtak, mintha szivünkbe akartak volna hatolni — és dalunk mindinkább hangosabb és derültebb lett, mialatt a fekete koporsó lassan szállott le a sirgödörbe. A «Marseillaise»-t énekeltük!

Közgazdaság.

A Magyar Jelzáloghitelbank e héten tette közzé 1905. évi első félévi mérlegét, amelynek főbb adatai a következők: Bevételek: Áthozat nyereség 1904. évről 848.476 korona 74 fillér, jutalékok és egyéb jövedelmek a jelzálog és községi kölcsönüzletből stb. 1,650.449 korona 38 fillér, kamatjövedelmek 2,039.321 korona 98 fillér, összesen 4,538.239 korona 10 fillér. Kiadá-ok: Igazgatósági és kezelési összes költségek 484,935 korona 91 fillér, adók és illetékek 470.903 korona 58 fillér, a felügyelő-bizottság illetménye 11.940 korona 60 fillér, összesen 967.780 korona 09 fillér. Tiszta jövedelem: Az 1904. évről áthozott nyereséggel együtt 3 570,459 korona 1 fill. Az első félév nyeresége egy csekélyiséggel (92.000 korona) ugyan mögötte maradt a múlt esztendőnek, de a mérleg iyyetén megállapítása arra a tulszigorra vezetendő vissza, amelyet az intézet vezetősége a mérleg összeállításánál mindig szem előtt tart. Ez az elővigyázat bizonyára méltánylásra fog találni, mert újabb bizonyítéka a bankvezetőség messzemenő körültekintésének és óvatosságának. Az így kimutatott brutto nyereség a részvénytőke 19 egy negyed százalékos, a nettónyereség pedig 15 és fél százalékos jövedelmezőségének felel meg és így biztosra vehető, hogy a bank erre az évre leg-

alább akkora osztalékot fog fizetni, mint az előző évben. Megemlítjük végül, hogy a bank az első félévben a kedvezőtlen politikai viszonyok dacára is keresek 31 millió korona összegű üzletet bonyolított le, amit kétségkívül annak köszönhet, hogy kötvényei a külföldön változatlan kedveltségnek örvendenek.

A »Hermes» Magyar Általános Váltóüzlet-Részvénytársaság e héten tartotta meg Kornfeld Zsigmond főrendiházi tag elnökségével XII. rendes közgyűlését, mely az igazgatóság részéről előterjesztett, június 30-án lezárt mérleget jóváhagyta. A közgyűlés az igazgatóság javaslata szerint a lefolyt 1904—5. üzletévre 8 százalékos vagyis részvényenkint 16 koronányi osztalék kifizetését határozta el s a 12. számú szelvényt október 2-ikától kezdve a társaság pénztáránál es a Magyar Általános Hitelbanknál váltják be. A közgyűlés továbbá a részvénytőkének egyenkint 200 korona névértékű ötezer részvény kibocsátásával egy millió koronáról kétmillió koronára való feemelését határozta el; a régi részvényeseknek oly módon biztosítja az elővéteii jogot, hogy azok minden egyes régi szelvény után egy új részvényt vehetnek át 260 korona árfolyamon, hozzáadva a július 1-étől számítandó 5 százalékos kamatokat. A közgyűlés végül

Benkő Kálmánt, dr. Steiner Lászlót (új) és Ullmann Adolfot választotta meg az igazgatóság tagjaivá. A közgyűlést követő igazgatósági ülésen Kornfeld Zsigmond főrendiházi tag elnökké és dr. Heinrich Béla alelnökké választották meg.

Az első magyar gyapjúfonalgyár részvénytársaság Temesvárt ma tartotta meg alakuló közgyűlését az összes érdekeltek jelenlétében Deutsch Ig. és Fia cég irodahelyiségeiben. A közgyűlésen a cég főnöke, Hatvany-Deutsch Sándor elnököt, míg a jegyzőkönyvet ifj. dr. Chorin Ferenc ügyvéd vezette. Elnök bejelentette, hogy a 600.000 koronában megállapított alaptőke

teljesen be van fizetve, minek következtében a közgyűlés elhatározta, hogy a társaságot megalapítja és a bemutatott alapszabályokat elfogadja. A megjelent választásoknál itt dr. Chorin Ferenc, Hatvany-Deutsch Sándor, Hatvany-Deutsch Béla, Lónárt J. (Temesvár), Mahler Lipót (Reichenberg) és Vest Ede lovag, udvari tanácsos (Temesvár) az igazgatóságba, Benkő Ármin, dr. Heinrich Elek (Temesvár), Szilárd Emil (Temesvár), valamint póttagul Wilhelm Artur a felügyelő bizottságba beválasztottak. A közgyűlést követő igazgatósági ülés Hatvany-Deutsch Sándor főrendiházi tagot választotta meg az igazgatóság elnökévé.

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Akácfa-utca 63.

Kiadja a „Jövendő” kiadóhivatala.

Telefon: 87—34 szám.

Magyar Királyi Államvasutak.

Budapest-Balparti Üzletvezetőség,

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

28926/905.

A magyar királyi államvasutak tulajdonát képező és Alsó-Rákoson az 1931—1934 h. r. sz. telkeken levő jégtermelő-telepen az ugynevezett Békászigeti vendéglő bérletére ezennel nyilvános versenytárgyalást hirdetünk. A bérlet 1905. november hó 1-ével kezdődik és tart ezen időponttól számított 3 éven át, vagyis 1908. évi október hó 31-ig. Az 1 koronás bélyegű és «Ajánlat a magy. kir. államvasutak alsó-rákosi jégtermelő telepen levő **vendéglő bérletére**» felirattal ellátott borítékba zárt, lepecsételt és két tanu előtt aláírt ajánlatok 1905. évi október hó 16-án, déli 12 óráig az alulírott üzletvezetőség általános I. osztálya főnökénél Teréz-körut 62. sz., I. em. 6. sz. ajtó) nyújtandók be. Bánatpénz fejében 200 azaz kétszáz korona készpénzben vagy állami leletekre alkalmas értékpapirokban legkésőbb 1905. évi október hó 14-én, déli 12 óráig a m. kir. államvasutak budapest-balparti üzletvezetősége gyűjtőpénztáránál leteendő. Takarékpénztári beétkönyvek bánatpénz fejében nem fogadtatnak el. Értékpapírok a budapesti tőzsdén legutóbb jegyzett 14 napnál nem régiebb árfolyam szerint jegyzett értékben, de sohasem névértéken felül fognak számíttatni. A bánatpénz letétele az ajánlatban megemlítendő, de a letétről nyert pénztári letétjegy az ajánlathoz nem csatolandó. Ezen feltételektől eltérő vagy nem a kitűzött határidőre beérkezett, valamint a távirati úton tett ajánlatok figyelembe nem vétetnek. Az ajánlatok közt a választás a felajánlott berösszegre való tekintet nélkül szabadon történik. Oly ajánlatok, melyekben vakarások fordulnak elő, nem fogadtatnak el.

Budapest, 1905. évi október hó.

(Utánnomás nem díjaztatik)

M. kir. államvasutak balparti üzletvezetősége.

Pályázati hirdetemény.

A m. kir. államvasutak budapest-jobbpárti üzletvezetősége a keleti pályaudvaron levő olajgázgyárában a gáz előállítására felhasznált **gázolajból** az 1906. évi január hó 1-től számítandó három éven át **termelendő szénköneget** (Kohlenwasserstoff) eladni szándékozván, ezen célból nyilvános pályázatot hirdet. Az egyévi termelés kiteszen mintegy 500 métermázsát. Minthogy azonban ezen mennyiség csak megközelítő előírányt képez, a tényleg termelendő mennyiség kisebb vagy nagyobb is lehet, ennél fogva köteles leendő vevő a tényleg termelendő s eladásra kerülő teljes mennyiséget az általa felajánlott egységár mellett átvenni. Az eladásra kerülő szénköneget időnkénti felhívásunkra, a vételárnak előzetes lefizetése mellett bérmentve a keleti pályaudvarban levő szertárban és pedig a vevő saját vashordóiban veendő át, miért is ezen hordókból ott megfelelő készletet köteles tartani. A rendelkezésre bocsájtott szénköneget a felhívástól számítandó öt nap alatt okvetlen átveendő és a szertár területéről eltávolítandó. Azon esetben, ha vevő a felhívásnak eleget nem tenne, jogában áll az üzletvezetőségnek a kérdéses mennyiséget vevő terhére és veszélyére eladni és ezen kívül az ügyletet saját választása szerint felbontani vagy a szerződés teljesítését és a szerződés megszegése okából kártérítést követelni. Az ajánlatban az ajánlati ár számokkal és szóval is kiteendő. Javításoknak és vakarasoknak az ajánlatban előfordulniok nem szabad. Ajánlani lehet egy, két vagy három egymásután következő évre, az ajánlatban azonban világosan kiteendő, hogy hány évre szól az ajánlat. Felhívatnak tehát a pályázni szándékozók, hogy ajánlatukat egykoronás magyar okmánybélyeggel ellátva a következő címfelirattal: *«Ajánlat szénköneget megvételére 30625/900 számhoz»* a budapest-jobbpárti üzletvezetőség általános osztályához (Budapest, VIII., Külső kerepesi-ut 2. szám) folyó évi november hó 4-én, déli 12 óráig benyujtsák. Bánatpénzképen az ajánlott értéknek 50%-a az ajánlat benyújtását megelőző napon, déli 12 óráig a budapest-jobbpárti üzletvezetőség gyűjtőpénztáránál készpénzben vagy állami letétekre alkalmas értékpapirokban leteendő. A bánatpénz letétele az ajánlatban megemlítendő ugyan, de a letéti jegy nem csatolandó az ajánlathoz. Bánatpénz nélkül, továbbá a kitűzött határidőn túl, vagy táviratilag tett, avagy a fenti feltételektől eltérő ajánlatok figyelembe nem vétetnek. Az ajánló a jelen hirdetésben fel nem sorolt feltételekre nézve a m. kir. államvasutaknak az ócska anyagok eladása iránt 122291/98. sz. alatt fennálló általános feltételeket kötelezőnek ismeri el, miért is ezen feltételeknek elfogadása az ajánlatban világosan kiteendő. Ezen feltételek igazgatóságunk nyomtatványtárában (Budapest, Andrassy-út 75. sz.) 50 fillérért megvehető, vagy a postaköltség beküldése ellenében posta útján is megküldetnek. Egyébként a m. kir. államvasutak jobbpárti üzletvezetősége fenntartja magának a jogot, hogy az ajánlatok között, tekintet nélkül az ajánlati árakra, szabadon választhasson, vagy hogy az eladástól eltekinthessen és ajánlattevőket elutasíthassa. Ajánlattevő az ajánlat el vagy el nem fogadása feletti döntésig, mely a pályázati határidőtől számítandó két hét alatt történik, ajánlatával szóban maradni tartozik és ezt nem vonhatja vissza.

Budapest, 1905. szeptember hóban.

(Utánnomás nem díjaztatik.)

Az üzletvezetőség.

Verseny tárgyalási hirdetmény

A nagyméltóságú magy. kir. földmivelésügyi
Minister ur rendeletére :

1. A Kulpa folyó 136 km.-ében levő
vontatóuti hid ujjáépítése;
2. A Kulpa folyó 122 és 123 km.-ében
között levő vontatóuti hid Resica
átalakítása;
3. A Kulpa folyó 118 km.-ében levő
vontatóuti hid ujjáépítése;
4. A Kulpa folyó 106 km.-ében levő
vontatóuti hid ujjáépítése és
5. A Kulpa folyó 89 és 90 km.-énél
levő hid ujjáépítése

vállalati uton való biztosítása céljából a sziszeki
m. kir. folyammérnöki hivatal helyiségében folyó
évi október 16-án délelőtt 11 órakor zárt ajánlati
nyilvános versenytárgyalás fog tartatni.

Ajánlatok a hivatalnál beszerzendő ajánlati
ürlapokon teendők s hozzájuk csatolandó vala-
mely kir. adóhivatalnak nyugtája, mely igazolja,
hogy az ajánlott ár 5⁰/₁₀-a készpénzben vagy óva-
dékképes értékpapirokban a földmivelésügyi tárca
kezelésébe bánatpénzképpen letétbe helyeztetett.

Az ajánlatok kellően felbélyegezve és lepe-
csételve és a boritékon ajánlatként megjelölve fent
említett napon délelőtt fél 11 óráig az alulírt
hivatalnál nyújtandók be, hol a vonatkozó tervek,
a kötendő szerződés és annak mellékletei megte-
kinthetők.

S z i s z e k, 1905 október 3.

M. k. folyammérnöki hivatal.

A SZÉPSÉG TITKA.

Vigyázzon jól, mert itt az ősz!

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy berlini varieté primadonnájától jött a következő levél (németből fordítva): Tisztelt gyógyszerész úr! Egy kóristané, ezelőtt Budapesten működött, feltűnt közöttünk gyönyörű és fiatal arcával, bár tudtuk véletlenségből, hogy túl van a 40 éven. Egy alkalommal, mikor nem volt otthon, átkutattuk a tükör asztalát és láttunk egy tégely száraz crémet, melyre az volt felírva, hogy **Diana-Crème**. Ugyanott láttuk a **Diana-Pudert** és a mozdóban a **Diana-Szappant**. A szekrényben volt egy üveg **Diana-Parfüm**. Nagyon természetes, hogy a crémet leirtuk és ezeket mindjárt meghozattuk. Dicsérni nem akarom, mert eléggé dicsérni nem lehet. Annyit azonban írhatok önének, hogy a színháznál még az öltöztetőnők is Diana-szépítőszereket hozatnak és a budapesti kardalosnő, kitől ellestük a szépsége titkát, megpukkad az irigységtől. Most kérek ismét 3-3 adagot. Nagyon jól tenné, ha egy itteni gyógyszerésznek raktárt adna belőle, mert akkor sokkal többen vehetnék.

Egy kalocsai diplomásnő írja: Oly csunya, szeplős volt a kezem és arcom, hogy igen szégyeltem rendes társaság közé menni. Kétheti használata a Diana-crémnek és Diana-szappannak teljesen elmulasztotta.

Egy tégely **DIANA-CRÉM** (éjjel használható zsiros crém) 75 krajcár, **DIANA-SZAPPAN** 75 kr., **DIANA-PARFUM** (originalis nagy üveg) 5 K. **DIANA-PUDER** 3 színben (szarvas bőrrel) 75 kr., egy tégely **DIANA-PIROSITÓ** 5 korona. Egy üveg **DIANA-HAJSZESZ** 4 korona.

Központi főraktár, honnan a szállítás naponta titoktartás mellett történik utánvétellel:

Erényi Béla Diana-gyógyszertára

Buda pest, Károly-körut 5. sz.

Egy francia grófné levele (franciából fordítva): Megkaptuk a **Diana-parfümöt**, mely meglepott mindenkit. Az a pikáns, vonzó illat és az a csodaszép kiállítása az üvegnek arra indított bennünket, hogy most 20 üveggel utána rendeljek belőle. A férfiak is azt állítják, hogy a Diana-Parfüm illata hevíti a vért és izgatja a kedélyeket.

Egy bécsi szép asszony írja (németből fordítva): Kérek egy **Diana-pirositót**, amit küldött olyan természetes pirosságot idézett elő arconkon, hogy most mindenkinek tovább ajánljuk.

Egy szegedi leány így ír: Oly csunya voltam és most oly szép vagyok, hogy nem cserélnék senkivel. Az irigység nem engedi, hogy barátnőimnek megmondjam, hogy ezt a változást csak a Diana-szépítőszerek idézik elő. Különösen a Diana-szappan.

Egy erdélyi mágnásnő írja Tisztelt gyógyszerész úr! Sógornóm ajánlata folytán hoztatam Öntől a múlt hónapban egy üveg Diana-parfümöt és mondhatom, hogy ezen a téren nagy-a tapasztalatom, de ilyen illatot még nem produkáltak soha. Kérem küldjön 3 üveggel belőle, mielőtt elutazom a rendes téli tartózkodásom helyére.

Dr. Gölis-féle emésztő-por.

(1857 óta kereskedelmi cikk.)

Étrendi szer, kitünő hatása van a különösen nehezen emészthető ételek föloldására, valamint az általános emésztésre, így a test táplálására és erősítésére is. Naponta kétszer használva, evés után egy kávéskanálnyit téve a nyelvre s a szokásos itallal leöblítve, kedvező befolyást gyakorol a hiányos emésztés következtében föllépő jelenségeknél, minők: gyomorégés, nyálkaképződés, székrekedés, aranyeres bántalmak, altesti pangás stb.

Ásványvíz-gyógymódnál mint elő-vagy utókúra, vagy egyidejűleg a gyógymóddal kitünő hatást fejt ki.

Minden doboznak dr. Gölis pecsétjével és a bejegyzett védjeggyel kell lezárva lenni s mindenkor határozottan dr. Gölis-féle emésztő-por kérendő a vétel alkalmával.

Egy nagy doboz ára 2 K. 52 fillér, egy kis doboz ára 1 K. 68 fillér

Dr. Gölis-féle egyetemes emésztő-por központi szétküldése:

Bécs, I., Stefansplatz 6. (Zwettihof.)

Főraktár:

Török József gyógyszer-tára BUDAPEST, Király-utca 12. és Andrássy-ut 26. szám.

FONCIERE PESTI BIZTOSÍTÓ INTÉZET. Összes biztosítékok: 31 millió kor. Központi iroda: BUDAPESTEN, Sas-utca 10.

Biztosít: testi baleset ellen, az ember életére, tűz-, jég- és szállítványkárok ellen.

„ROSENHOF“ VILLA

□ ABBÁZIÁBAN □

Szép, elegáns urasági lakás a villa emeleti részében, konyhával, kiadó a téli szezonra. — A földszinten kényelmes szép vendégszobák, elegánsan butorozva. — Gyönyörű terrasz, szép kilátás a tengerre, pompás kert. — Abbázia északi részén, a központ közvetlen közelében.

Olcsó árak! Olcsó árak!

Dr. Lengiel Fr.-féle

NYIRFA-BALZSAM

Tavaszzal a nyirfából kifolyó nedvet már az őskorban ismerték a nők, mint kitűnő szert, sokféle bőrbaj ellen. Szakszerűleg választott anyagok és bevált eljárás által sikerült ezen növényi anyagból oly mesterseges balzsamot előállítani, a melynek hatását a bőrre határozottan csodásnak lehet nevezni. Lassu lehamlás által a bőr megújul, mely azután minden kiütéstől, szeplőtől, foltoktól, vörösségtől stb. menten mutatkozik. Rancok és himlőhelyek lassankint teljesen elsimulnak. Az arcszín üde és jól színezett lesz. 1 korsó ára 3 korona. Dr. Lengiel beinzoé-szappana lényegesen elősegíti a hatást. Darab ára 1 korona 20 fillér és 70 fillér.

Főraktár Magyarország részére :

Török József gyógyszerháza

Budapest, Király-utca 12. szám
és Andrassy-ut 29. szám.

MAGYARHÓN ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVÜ ÓRAÜZLETE.

Alapított 1847

Brausweller János
Szegeden. Cs. és kir. kizárólagosan
szab. chronometer- és műóras, főtárlója
a remontoir ingáóráknak
stb. stb.

ÓRAK, ÉKSZEREK 10-évi jótállással
RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközöltnék.

TÖRLEY Iroda: BUDAPEST, VIII., Eszterházy-utca 22. sz.
PEZSGÖGYÁR Pincék: BUDAFOK (Promontor).

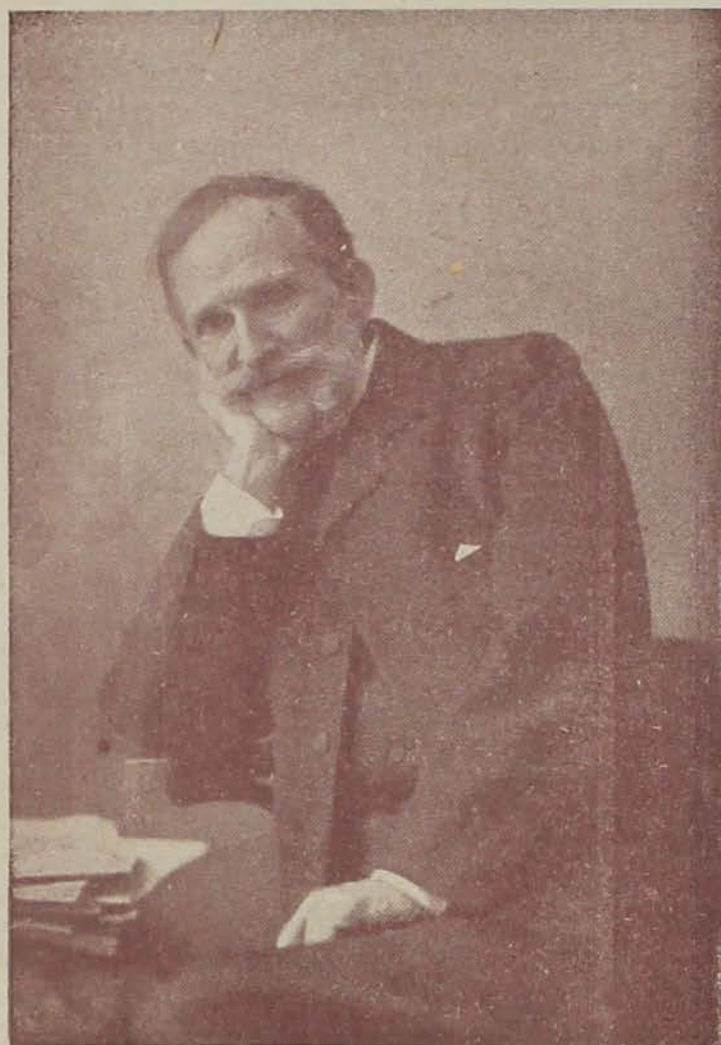
Eladunk és veszünk

alkalmi árveréseken és beraktározott urasági butorokat, ugymint teljes lakberendezéseket, angol bőr-butorokat, mahagoni- és rézbutorokat, perzsa- és smyrna-szőnyeget, függönyöket, olajfestményeket, antique tárgyakat, gáz- és villamos-csillárokat.

Grosz Sándor és Tsa Budapest, Gyár-u. 2. I. em.
(Király-utca sarkán.)

JÖVENDŐ

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Beöthy Zsolt

Jövendő.

Október elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre

Egy hóra 1 korona
Negyedévre 3 korona
Félévre 6 koronával.

Minden új előfizetőnek Bródy Sándor «Színésznők» című könyve ingyenesen jár és bérmentve küldetik meg.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, VII., Akácfa-utca 63.
Telefon-szám: 87—34.

Ha őszül a haja használja a hirneves STELLA-VIZET

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszer-tárában.

O császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállítója.
Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétátér-utcza sarok.

 Egy üveg ára 2 korona.

:: Sportegyleti tagok figyelmébe ajánljuk! ::

RIGER GYÖRGY, Budapest, Kerepesi-út 23.

készít mindennemű sport-cipőket, úri- női- gyermek és orthopéd-cipőket a legjutányosabb árak mellett. Mértékszerinti megrendelések a legfinomabb bel- és külföldi bőrből gyorsan és pontosan eszközöltetnek. Minden e szakmába vágó javítások elfogadtatnók. Főtörekvesem oda irányul, hogy tisztelt rendelőimmet a leg-pontosabban kielégíthessem. — A sportközönség b. partfogását kérve tisztelettel

RIGER GYÖRGY, czipész - mester

!! Fájós lábakra különös figyelem fordittatik !!
!! Lábizzadás ellen eredeti por nálam kapható !!

FONCIERE PESTI BIZTOSÍTÓ INTÉZET. Összes biztosítékok: 31 millió kor. Központi iroda: **BUDAPESTEN, Sas-utca 10.**
Biztosít: testi baleset ellen, az ember életére, tűz-, jég- és szállítmánykárok ellen.

Francia folyékony hajfestőszer (Chromatique Parisien) ::

melylyel minden haját tetszés szerint 10 perc alatt állandóan megfesthetni feketére, barnára vagy szőkére. Tulajdonságai: a szín állandó s a természetes színtől meg nem különböztethető, alkalmazása egyszerű. **Ára 4 kor.** A használathoz szükséges csészék, kefék stb. **1.20 korona.** ☒ Főraktár **Budapesten:**

Török József gyógyszer-tára Király-u. 12. és Andrássy-ut 26.

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Főrendek és akadémikusok.

Ez a hét az akadémia és a főrendiház hete volt, bármint mondjanak is ennek ellent a főbb események. A magyar nép sajtósága közléte az Akadémiában és a főrendi urak házában fejeződött ki leghivebben, a lezajlott hét nap alatt, abban a magyar Akadémiában és abban a magyar főrendi házban, ahol boltives ablakokon keresztül sem tud behatolni a világosság. Ezért kell ezen a helyen egyszerre tárgyalni az Akadémia és a főrendiház eseményeit, ezért kell együtt említeni a főrendet az akadémikussal.

A magyar főrend és a magyar akadémikus között von párhuzam nem mesterkélte és nem erőszakolt. Sőt önként kínálkozó az események kellő világításba helyezésére. Eötvös Lóránd, a báró, lemondott a Magyar Tudományos Akadémia elnöki székéről és Beöthy Zolt, a csöndes polgári tudós és akadémikus felcsapott főrendnek, törvényhozó, országot ügyekbe avatkozó magyar főrendnek. Ezek az Akadémia és a főrendiház e heti eseményei. A többi mind ebből következik.

Eötvös Lóránd, a báró, tehát a született főrend nem

akar másnak élni, mint nagy, tiszteletet és csodálatot parancsoló tudományának. A született főrend ennél fogva lemond az akadémiai elnökségéről, mert nincs ideje s talán kedve sem tudományos munkásságával egyidejűleg egy politikai egyesületnek elnöki székét betölteni. A főrenddé kinevezett akadémikus pedig azzal akar szolgálatot tenni a tudománynak, amelynek főrendiházi és mindenekelőtt főrendi képviselője, hogy politikai szerepet vállal. Eötvös azért törekedett az Akadémia elnöki székébe, és nem a főrendiházba, hogy a tudománynak élhessen, Beöthy Zsolt, azért akart a válság egyik tényezője lenni — ami sikerült neki —, hogy országnak világnak bemutassa a politizáló tudós módfelett furcsa egyéniségét. Eötvös a tudóssá, nagy és komoly tudóssá lett főrend, Beöthy Zsolt a főrenddé, kinevezett főrenddé lett tudós. Eötvös az Akadémia elnöki székébe került, mert főrendnek született, Beöthy Zolt bejutott a főrendiházba, mert akadémikus volt.

Vasárnap az Akadémia főrendi elnöke beszüntette működését az Akadémiában, kedden a főrendiház akadémikus tagja megkezdte azt a főrendek házában. Ezért kell egy helyütt tárgyalni ezt a két együvé tartozó esetet, s ezért kell együtt említeni a magyar akadémikust a magyar főrenddel.

Mert van Akadémiánk, amely főrendi, de nincsen főrendi házunk, amely a kor színvonalán áll. Nagyképű és Kautz-szerű kompilátorok ülnek az Akadémia padsoraiban, megannyi kinevezett főrend-jelölt. Széchenyi Magyar Tudós Társasága nagyképűsködő kompilátorok, és politikai stréberek gyülekezetévé fajult! Négy évtized előtt tudós és magyar volt, amint hogy kellett lennie, — ma négy évtized után jó izlésű elnöke kénytelen ürügyet keresve lemondani. Kompiláló Kautz Gyula, ez idő szerint még ismeretlen államiratokból, összekompilál egy határozati javaslatot s azt

benyújtja Beöthy Zolt és hozzájárul Lobkovitz herceg. Ez a főrendiház állásfoglalása: és Fejérváry Géának és minisztereinek meg kellett érniök s ami fő, szó nélkül kellett elviselniök ezt a kormány-támogatást. A június huszonegyedik bizalmatlansági szavazat bizalmatlanságot fejezett ki, a K a u t z és B e ö t h y indítvány azonban nem kifejezése a főrendiház bizalmának.

Az Akadémia tehát politikai tényezővé emelkedett a főrendi tagságra vágyó akadémikusok jóvoltából. Kautz Gyula határozati javaslatot készít, Beöthy Zolt benyújtja azt, Eötvő Lóránd lemond az elnöki tisztről: ez a főrendiház és az Akadémia e heti története. Végezetül pedig, a rohamban elesett honvéd hősi halálának megéneklője, Gyulai Pál pedig az Akadémia első folyóiratában nem létezőnek tartja a magyar alkotmányt: ez a Széchenyi akadémiája 1905-ben.

A KONZERVATIV URALKODÓ. I. Ferenc József

hires arról az erős konzervatizmusról, amely sajátja, úgy neki, mint a Habsburgoknak. Ragaszkodik a fennálló rendhez s mindvégig megmarad szokásai mellett. Érdekesen illusztrálja ezt az alábbi kis történet, amely udvari körökből szivárgott ki.

A király kora ifjuságától kezdve erős dohányos s orvosai még ma is csak nagy rabeszéléssel tudják visszatartani a dohányzástól. Káplárai virginiajától az uralkodó alig birt megválni s ettől kezdve a regalitas szivarokat szívta. Ezekről is le kellett tennie s néhány nap óta könnyű egyiptomi cigarettát használ. Öreg szolgája amikor először látta királyi ura szájában a cigarettát, szivaroka szopókát akart vétetni.

A király nem engedte meg, hanem előkerestetett egy kiegészített tajtékszipkát, amelyet hatvannégy év előtt használt legelőször s negyven esztendeje nem volt szájában.

Azután sokáig elnézte a kedves tárgyat és felsóhajtott:

Hja én mindenben ragaszkodom a régihez . . . szólt és nem adta beleegyezését, hogy Magyarországon mindenkinek szavazati joga legyen.

A parlament napja.

A tisztelt és méltóságos Házak kapui bezáródtak — mellesleg mondva, módfelett magas állású úr vállalkozott a portás szerepére — s azok előtt, akik az országgyűlés október tizediki tanácskozáson jelen voltak, sokszor fog megelevenülni mindaz, ami e történelmi ülésen végbement. Történelmi nap volt az október tizediki, halhatatlan pillanata a magyar történelemnek.

A parlament tanácskozásra gyűl össze, de beléfojtja a szót, a talán sokatmondó szót a — király. A parlament tudja ezt és nyugalomát mégsem veszítette el, bárhogy provokálja is elhatározó, úgy lehet végzetes lépésre az — uralkodó. A parlament hazamegy, de előbb rettenetes igazságokat mond oda a «legalkotmányosabb» minősítésben négy évtizeden keresztül szinte kéjelgett bécsi felségnek. S a szuverén fenségével október tizedikén mindvégig a parlament dicsekedhetett.

Maga a milieu, amelyben e történelmi esemény lejátszódott, ép oly fenséges, mint a benne székelő magyar szuverén. Tisza Kálmánnak igaza volt. A milliók, amelyeket az ország házának emelésére fordítottunk, nem mentek veszendőbe. A parlamentnek szüksége van a fényre, a pompára, a csillogásra. Legyen nyilvánvaló, idegen és országunkbeli előtt egyaránt, hogy a Duna balpartján is szuverén székel. Tiszának, az öregnek pedig igaza volt. Erős kálvinista koponyájában talán előrevetette árnyékát a tiz-husz év múlva elérkező jövő. Az a hihetetlen alakulás, amely a pártok soraiban végbement. A jobbszárny — amelyet úgy féltett a tiszta választásoktól — összezsugorodott. A balszárny, az előrenyomult. Ember ember mellett szorong a koalíció soraiban. S szinte kong ürességétől a jobboldal, amelynek első padjá-

ban a fiú ül. Odafenn az elnöki emelvényen pedig imponáló méltóságban székel az Elnök. Justh Gyula — akinek kezében rendet teremtő csengettyű és nem valamelyik divatkereskedő zsebbe való remeke van — fenséges közönnyel forradásos arcán bontja fel az esküjét egy idő óta különösen megtartó apostoli király levelét. Nem méltatja egy futólagos pillantásra sem. Átadja a jegyzőnek, azután minden igyekezetével azon van, hogy a parlament ne lépje át a törvényt, hisz végre is nem visel e célra — koronát.

És a parlamentet meglehetősen hidegen hagyja, amit Ferenc József üzent s csak akkor mozdult meg, amikor indítványt tett Andrássy gróf, a második. Őszi hangulat lopódzott be a góth-stilű ablakokon s a parlament sápadt vezére oly csodálatosan illett ebbe a hangulatba.

Már elmúlt ifjúsága s mi is odahagytuk ennek a mozgalmas esztendőnek tavaszát, nyarát. Itt az ősz, s mire a karácsonyhét eljön, elérkezik majd a mindenkit kiengesztelő békülés, vagy talán a végleszámolás kezdete. A sápadt vezér mindkét esetet számításba vette. A Ház nem maradt együtt, de nem hagyta szó nélkül azt, amit ellene a király elkövetett. A gondolkodó ember még áll e szónál, amelyet a parlament nem mulasztott el kimondani. És nem tudjuk, hogy a kimondott szó miben folytatódik? Kibékülésben vagy talán leszámolásban?

SCHLEINITZ CARLA NAPLÓJA. A nagy érdekekkel fogadott Schleinitz Carla naplóját az író betegsége miatt a jövő héten folytatjuk. Azoknak az olvasóinknak és előfizetőinknek pedig, akik az érdekesítő napló szerzőjének a neve után kérdezősködtek nálunk, ez uton adjuk meg a feleletet, hogy Vicomte Lestorières gróf Vay Sándor, a kitűnő magyar író.

A rágalmazó.

Irta: Abonyi Árpád.

Horovitz úr, a «Horovitz és Társa» cég hatalmas főnöke, egy nyirkos novemberi nap estéjén éppen be akart szállni kocsijába, hogy hazahajtatva, elkísérje hitvesét az Operába — friss férj volt az acél és bronz e szerencsés kezű gyárosa, alig féléve nőszült, — midőn az utcai gázlángok fényében egy fiatal embert pillantott meg a tömeg között. Nyulánk természetű, sáppadt fiú volt; felső kabátja kissé viseltes, vékony, mondhatni, kopott, — nem alkalmas a hideg novemberhez. Lassan, tűnődve haladt előre a körut aszfaltján tolongó sokaságban. Észre lehetett rajta venni, hogy nincsen dolga, s a járkálásának nincs nyilván semmi célja.

A gyáros hirtelen visszalépett a kocsí hátsójáról, s oly fürgeséggel, mely nehézkes alakját és korát határozottan megcáfolta, keresztül-furakodott a tömegben, s szakállas, kövér arcán valóságos meleg örömeivel a diadalnak ragadta meg a mit sem sejtő fiatal ember karját és vonszolta magával hintója felé.

— Végre, végre! — mondta sugárzó elégedettséggel — végre mégis csak kezeim közé került, édes öcsém, hiába okoskodott!

— Kérem . . . Horovitz ur . . .

— Ördögöt, Horovitz ur! — vágott közbe nyers szívélyességgel a gyáros s még erősebben markolta a húzódozó fiatal ember karját, el nem eresztette volna félvilágért, — önnek, édes Rápolti, kisgyerek korától kezdve mindig «bácsika» voltam, hát minek okoskodik, miért szomorít meg? . . . Lássá, lássa, boldogult édes atyja, aki barátom, felejthetetlen emlékü, kedves, jó emberem volt, sohasem szomorított meg effélékkel. Most azonban előre, öcsém uram! Nem menekülhet. Hazaviszem!

— De kérem . . .

— Semmi kérem! — erőszakoskodott a gyáros s betuszkolta — szinte gorombán — a fiatal embert hintójába, azután maga is beült, becsapta az ajtót s intett a kocsisnak, hogy hajtson. Hazamennek.

A fogat zajtalan könnyűséggel gördült végig a körüton a Margithid felé. A gyáros a budai oldalon lakott. Egyemeletes palotájának gyönyörű bronzkapuja egymaga látványosság-számba ment, a belső berendezés gazdagságáról és kissé rikitó, nem tulságosan izléses, de fényes és bő pompájáról ezuttal nem is emlékeztén. A fogolylyá tett fiatalember hasztalan szabadkozott. Horovitz Ferenc nem hiába dolgozott egész életében acéllal és bronzsal: keményen őrizte foglyát s háromszor is megismételte, hogy semmi szín alatt nem fogja szabadon bocsátani. Örül, hogy végre elfoghatta.

— Leveleimre nem válaszolt, édes öcsém, lakását bezárta orrom előtt, hiába dörömböltem — no de most itt van és velem jön! Még csak az kellene, hogy elereszszem! Ohó! . . . Meg kell tudnom . . . igen, itt az ideje . . . meg kell tudnom, hogy miért kerül házamat, miért nem akar velem, bácsijával, ki eleget lovagoltatta egykoriban a térdén, egyáltalában szóba állani? Mi történt Klotild és ön között? Hitvesem kicsit ingerlékeny, de szeretetreméltó, művelt, okos asszony . . . ki lehet vele jönni és én végtelen boldog vagyok, hogy nekem nyujtotta kezét. Fölteszem, hogy Klotild a hibás, nem ön. Őt azonban hiába kérdezem. Legfőlebb vállat von s azt mondja: gyerekség. Szóval, nem akar választ adni, pedig máskülönbén mindig nyilt, mindig őszinte, nem titkol semmit, erre az egy dologra nézve azonban minden felvilágosítást megtagad. Már pedig én nem tűröm, hogy holmi . . . gyerekes . . . félreértés, vagy más ilyesmi miatt boldogult kedves barátom fia házamat elkerülje. Ki fogom önöket békíteni. Ugy van! Elhatároztam, hogy Klotild és ön között helyreállítom a megzavart békességet.

— Engedje meg, kérem . . .

— Hiába! Nem bocsátom.

— De így . . . erőszakkal . . .

— Igen, erőszakkal! — szólt közbe jóindulatu durvasággal a gyáros, s megfenyegette mosolyogva az ifjut — ahol szép szóval nem boldogulok, ott erőszakoskodni szoktam. Elég csunyaság öntől, hogy makacsul visszautasított, midőn fölajánlottam, hogy segélyére akarok lenni . . . vállaljon állást a gyárban, ne kinlódjék a bíróságnál . . . mire viszi? De persze, a Rápolti-vér! A büszkeség . . . hohó! Ördög vigye . . . Atyja is ilyen volt, nyugodjék, — inkább szegény ember maradt. De már azt nem tűröm, hogy elkerülje még a házamat is. Segítségemet, befolyásomat, pénzemet visszautasíthatja, — barátságomat azonban nem, sem szeretetemet, melyet ön iránt érzek és mindig érezni fogok.

A fiatal ember arcáról egy pillanatra eltűnt a bosszankodás, hogy helyet engedjen az elágyulásnak.

— Kedves bácsi . . . mondotta megenyhülve, s szája szegleteiben megjelent valami bánatos mosoly, — köszönöm . . . ön becsületes, jó ember . . .

— Az hát! — biccentett fejével a gyáros, — becsületes és jó számár . . . nem? Hát — nem! Egyik, a becsületesség: igaz, a másik. Jó az ördög! Én ugyan nem. Számár sem vagyok, sem önhitt, sem képzelődő . . .

A gyáros itt elhallgatott, ránézett tiszta, nyílt szemeivel az ifjura, s valamivel emeltebb hangon, szinte kevélyen, durván és faragatlanul — az egyenes lelkek megindító naivitásával — vágta oda a mondat végére:

— Sem pedig féltékeny, öcsém uram . . . értjük? Itt van! Most hallotta, ördög vigye . . . meg kellett mondanom, különben kifúrta volna az oldalamat! Remélem, megértette?

A fiatal Rápolti intett, hogy megértette. Sápadt arcán megjelent némi lágy suhanása a szájalomnak. Alig észrevehető, finom és könnyű, mint a lehellet, vegyest egy kis szelíd maliciával, s gyöngé árnyékával az ajkára fölkiánkózó gúnynak. Nem felelt azonnal. Megvárta, míg atyjai barátja újra, meg újra megismétli, hogy mi bírta erre a — szerinte — merőben fölösleges, sőt — ha jobban meggondolja — valósággal kómikus vallomásra, mert bizony mi más? Ötvennyolc éves, deres fejjel, nehéz munkájában eltöltött élete alkonyán hozakodik elő ilyesmivel, mint egy rövidlátó, szinpadí férj valamely együgyű komédiában, — mi ez, ha nem bolondság?

— De meg kellett mondanom, öcsém, — folytatta szörnyű rossz mondatokba szedve fölizgatott önérzetének kifakadásait, — mert azt gondolom . . . mert mit gondoljak egyebet, mikor már mindenféle más tücsköt-bogarat összegondoltam . . . nem igaz? hogy tán azért maradt el tőlünk és kerüli házamat hetek óta, mert azt képzei, hogy féltékeny vagyok a feleségemre. Hát ez tévedés, édes barátom; rosszul ismer. S mi a fő, sokkal merészebbnek képzel: mint amilyen vagyok; mert arra csakugyan nem volna bátorságom, hogy hasonló módon megsértsem hitvesemet. Klotild rem az az asszony, aki ilyesmit eltűrjön, vagy megbocsásson. Nézze, miket beszélek . . . de hiszen tudja, Klotild már túl van azon a koron, midőn a hozzá hasonló nevelésben részesült hölgyek kapricból, unalomból vagy meggondolatlanságból . . . léhaságból, hogy úgy mondjam . . . «ugynevezett szottizokat» szoktak elkövetni a korombeli férjek ellen, kikhez harminc

éves korukban végre férjhez mennek. Hát ezt ön tudja, nem igaz?

Rápolti megint csak a fejével bólintott: tudja, hogy az asszony vagyonos nagykereskedő leánya, s már elmúlt harminc éves.

— Ha tehát mindezt tudja — folytatta mindjobban belemelegedve a nem neki való témába a gyáros, — akkor tán mégis csalódtam?

Erre a határozott kérdésre felelni kellett.

— Miben csalódott, uram?

— Már megint «uram»!

— Miben csalódott, bácsi? — javította ki magát az ifju.

— Miben, miben! Abban, hogy bolondokat gondoltam. Abban, hogy azt azt képzeltem, hogy ön, öcsém, féltékeny legénynek . . . majomnak . . . tartja öreg barátját, nem igaz?

Rápolti tagadó mozdulattal intett.

— Nem tartottam, — felelte komolyan.

Horovitz Ferenc elégedetten mosolygott.

— Ki is kérném magamnak, s hogy egészen őszinte legyek, nem is annyira magamért, mint inkább Klotild miatt. Lássá, nem tréfa, ha azt állítom, hogy szerencsés és boldog vagyok. Nincs igazuk, akik gúnyt űznek a kései házasságból, s több — olcsó — ötletességgel, semmint igazsággal, azt állítják, hogy az ilyen elkéseit «őszi rózsa»-nak csak némi színe van, de nincs illata, a szívnek és szemnek aligha gyönyörűség. Minden attól függ, hogy szerencsés-e a választás, vagy szerencsétlen? Elismerem, hogy ezer esetben mindig szerencsétlen s a «könynyelmű öreg»-et utóleri az a bizonyos fátum, — de képzelhető ezeregyedik eset is — az enyém például — midőn a házastársakat kölcsönös becsülés fűzi egymáshoz s ha nem is perzseli sziveiket a tűzvész, családi tűzheiyük még mindig elég meleget áraszt, hogy fényénél visszavarrácsolják önmaguknak az ifjúságot.

A gyárost elragadta a saját elokvenciája. Boldog volt, hogy ez a tetszetős frázis eszébe jutott s bizonynal hitt is benne. Annyi meggyőződéssel, oly átlátszó, kristályos hittel, váltak le ajkairól a szók, mintha a legeredeibb és legértékesebb gondolatok egyikét állította volna sikra a saját igaza mellett, nem azért, hogy védelmezze, hanem azért, hogy hogy megértesse magát. Védelemről szó sincs. Ki ellen, mi ellen védekezzék?

Rápolti hallgatta és hallgatott. Arcáról eltűnt az iménti szelid malicia utolsó árnyéka is. Közönyösen, szinte apathiku-

san ült a kocsí bársonyos ülésében. Hallotta-e, nem-e öreg barátja zavaros előadását, — s ha igen, mit válaszolt volna? Mert nem válaszolt. Egy sebessen tovaröppenő, villámgyors pillanatra megelevenedett fantáziája előtt egy kis, vörös szalón s benne egy szenvedélyes fölindulásában veszélyessé váló, harminc éves, nyulánk fekete asszony, aki remegő szájjal, forró hangon, de haragtól és valami gyilkos gunytól villogó tekintettel dobja szemei közé a sértést: «ugyan mitől fél csacsi?» ... De nincs! A kép eltűnt és nincs. Az ifju visszasülyedt fásultságába; nem látta az asszdynt, ajska, szemei eltűntek, emléke belevegyült a párázatba és feledésbe. Szívét egy csöpp melegség sem járta át a büszke önuralomnak, hogy «csacsi» tudott maradni a veszély közvetlen közelében, — s egy hecsületes öreg embert, atyjának barátját, a jót, az együgvüt, az oktondit — szent ellenmondás! van-e gyönyörűbb dicséret ennél? — nem szennyezett be a saját családi szentélyébe.

Csak akkor rezzent föl fásultságából, midőn a kocsí megállt.

— Itt vagyunk! — mondotta a gyáros s kiszállva, kezét nyujtotta az ifjunak, hogy kisegitse a kocsiból.

Rapolti nem fogadta el a feleje nyujtott kezét. Egy könnyü ugrással lent volt s mielőtt öreg barátja karjába fűzhetne volna karját, hogy fölvezesse a fényesen kivilágított lépcsőházban, így szólt:

— Sajnálom, bácsi, de nem teljesíthetem kívánságát.

— Micsoda? — fakadt ki méltatlankodva a gyáros, — csak nem képzeli, hogy elbocsátom?

— De igen, azt képezem.

— Patvarba, dehogy! — Szeretném látni, hogy ha már idáig hoztam, ne tudjam fölvenni a feleségemhez.

— Már pedig nem fog fölvenni, mert nem megyek.

— Nem? — kérdezte az öreg ur, mintha rosszul halotta volna a tagadó választ.

— Nem! — felelte hidegen az ifju.

Hangja nyugodtan, komolyan csengett; szemei mozdulatlanul, de fagyos ridegséggel kapcsolódtak a gyáros meghökken szemeibe, melyekből e kellemetlen percben végtelen zavart lehetett kiolvasni.

— Aztán... miért? — kérdezte bizonytalan hangon, szinte félve.

Es mohón leste a választ. Valami halovány, finom fénypontocská jelent meg lelkének elborult zavarában. Ugy

érezte, világít ez a kicsiny pont s ő lát... látni kezd...
 Uristen, ime, szédül...

— Miért? — ismételte gépiesen; — miért nem akar feljönni?

— Azért, mert kegyvesztett lettem — felelte most már száanalommal az ifju és elmosolyodott.

A gyáros lelkendezve fűrkészte ezt a mosolyt.

— Miért? ... Nem értem ... Miért?

— Mert elég vigyázatlan voltam azt állítani, hogy van fájdalmasabb tövis is annál, mint amely egykoriban Krisztus homlokát fölvezette. És most ne kérdezzen többet, mert nem felelek...

Egy pillanatnyi csend. Horovitz Ferenc kopaszodó homlokát elöntötte egy forró vérhullám; szája reszketett a felindulástól.

— Nem felel — rebegte felfulladva — de rágalmazni tud...

Rápolti előbb nagy szemeket meresztett az öreg urra — erre a képtelen fordulatra nem számított — aztán hangosan elnevette magát. Szívéből, őszintén egy pórul járt filozófus derült lelki gyöngyörűségével. Tessék, a fordulat, mely feje tetejére állítja az emberi agyvelő összes tartalmát s örök időktől fogva halhatatlan!

— Mit mond kérem — kérdezte önmagát cáfoló vidámsággal.

— Azt ... hogy rágalmaz ... Igen! Rágalmazza a feleségemet...

A gyáros vastag keze ökölbe szorult; szemei a földet keresték, melle kinosan emelkedett... Elhomályosodott, sötét tűzfénybe borult tekintete nem látta a fiatal ember szanakozó mosolyát s nem vette észre, hogy immár egy egész rémületesen hosszú fél perc óta egyedül van palotája fényes lépcsőházában.

Mire fölemelte fejét, nem látott senkit.

— Elment — mormogta megvetéssel s úgy érezte, hogy föl egész torkáig égeti valami kegyetlen undor... de jól tette... Megsérteni Klotildomat... Nyomorult rágalmazó...

In memoriam . . .

Asztalamon az arcképe. S ma, az ünnepnapon köröskörül virág borítja. Fehér szegfű. A mit ő olyan nagyon szeretett . . .

A házamnak meg kedves, nagyon kedves vendége van. Egy napra jött. Az ünnepnapjára. Melyet mindig együtt töltöttünk . . .

Jött messziről. Skótországból. Egy nagy várkastélyból, a hol évszázadok óta lakik a familiája . . .

Nálam van Dorian Gray . . .

Ünnepelünk . . .

*

Ma ötven éve született Sir William Wilde, a hírneves archeologus fia, Oscar.

Az anyja poeta asszony. Speraza. A ki azt tette Irlandért, a mit Krasinski és Mickievicz Lengyelországrért.

Nagybátyja a ki Melmothot írta — Charles Mathuzin — Goethe, Byron, Scottnak a barátja. A kiért rajongott Balzac, a kitől félt Beaudleaire, ki maga is mestere annak, hogy remegést keltsen.

Az apró gyermek ezek körében nőtt fel. S már az oxfordi Magdalena Collègeből indította azt az esthetikai mozgalmat mely nem volt egyéb, mint a mélységes művészlélek erős tiltakozása az ellen, a mi rútság van az angol életben, siralmas tartozékaiban és több mint siralmas izlésben; minden művészetre vonatkozó dologban.

*

1890-ben bejárta Amerikát. Ünnepelték és agyonfárasztották.

Pihenni Párisba ment. Nagy fényben élt. A Hotel Voltaire egész emeletét lakta.

Mindenütt szívesen látták.

S az ő intim ebédjei híresek voltak — Voisinnél adta, s a párisi élet színe javát vendégelte asztalánál . . .

Egy diner után Mathilde hercegnő elküldte neki a fotografiáját. S a dedicatioja ez volt:

»Az élő igazi Művészetnek — Oscar Wildenak«.

E cikket — kvalitásairól eltekintve — arra az érdeklődésre való tekintettel is ki kellett adnunk, a mely a szerző személyét a nyár óta körülveszi.

S akkor így irt a Gaulois: — azok, a kik szerencsések, hogy ösmerik ezt a boldog embert, a kinek e szavak szólanak, vagy a műveit olvassák, nem fogják tulzottnak találni a nagy francia dáma ily módon lerótt elismerését, melyben a raffinement legmagasabb kifejezése nyilvánul.

Rajongva szerette Párist. Soha se volt boldogabb, mint mikor elszabadult Londonból, hogy pár napot Párisban éljen. Szeretett ott mindent, a poétákat, a festőket, színészeket, a francia művészek között találta meg legjobb barátait. Ő a ki club libre volt kárhoztatva, vagy a még unalmasabb at-homeokra, imádta a kávéházat. A boulevard restaurantjait.

Nagy gonddal öltözött. Valóságos cultust üzött az elegantiájából. Londonban, — a Rubemprésk fővárosában — a legjobban öltöző ember hírében állott. Sőt talán excenitrisásokat is engedett meg magának. Ellenei, már akkor is lévén elegen — ezt vetették szemére.

Szerette a drágakövet. Sétabotja egy kis vagyont ért. Mindig virágot hordott a gomblyukában. És szenvedélyes dohányzó volt. Íróasztalán — mely Carlyleé volt — emailos ezüst dobozban állandóan ott állott fél ezer darab cigaretta. Kevesebbel nem tudta volna beörni. Erre jegyezte meg egyszer Robbie Sherrard: — valószínűl azonban, hogy ez az egész készlete, mert a pénzével is ép oly bőkezűen bánik, mint az ötleteivel, királyilag költekezik és nagylelkű a szertelenségig.

A londoni társaság vetélkedve hívta és ünnepelte. S mint világfi, az elegantie és raffinement hive szivesen tartott velük. De csak művészek a barátai. Azok, akik szépek vagy szépet alkotnak.

Azt mondta, hogy szereti a gonosztevőket is. De ezt bizonyára azért tette, hogy »ámulatba ejtse a tökfilkókat, a mint kedvenc poétája — Beaudleire — mondta volt a rendőrfelügyelőnek. Mert Wilde mestere a paradoxonnak...

Hogy beszélt!

Csodás volt a hatás! Fényes ötleteit, mondásait úgy szórta, mint ahogy a francia udvarnál Buckingham csillogó skarlát könköséről szóródtak el a készakarva rosszul oda erősített drága brilliantok, gyöngyök — ügyet se vetve rá.

Pedig mily nehéz szellemesnek lenni — angolul!

Irigyei rá fogják, hogy dicsősége: szalon diadal. Vádolják, hogy alig dolgozik. Mert Angliában súlyra mérnek. Egyegy regény kisebb-nagyobb sikeréhez a lapok, szók száma is hozzájárult. Ott kalmár az ember.

Egyetlen kritika, amely fájt neki, pedig angol kritika még soha nem volt ádázabb angol íróval szemben — az volt, mely egyszer termékeny írónak minősítette.

Első könyve, a Versei, három hét alatt hat kiadást értek. Ez csoda volt a ködös városban. Ahol a költők a workhousekon keresztül vonultak a Westminster poet corner-jába . . .

Persze a lapok lerántották. Azt mondták, hogy közepes tehetség s költeményei öntudatlan plagiumai egy olyan embernek, aki, ha nem olvasott volna, soha se írt volna. Szemet húnytak mindannak, ami csilligó, szinpompás, magas röptű volt a gondolataiban és mélységesen gazdag a nemes érzésekben . . .

*

Ez után megnősült s beköltözött a Tite-streeti kis piros palotába. Ott született a fia is: Cyril.

Ekkor élte fénykorát. A New-Bond Street szabói tőle — mint valami modern D'Orsai gróftól — nyerték inspirációjukat s a művész világ benne tisztelte leaderjét.

Megírta a bibliáját.

Dorian Gray-t.

A pszichológiát kezét fogva a romanticismussal. Ennek a tanulmányának subtilitása mint Shakespeare mondja: olyan kényese,1 finom, mint a virág hatása. Tárnya: az Élvezet! És az út, amelyre vezet s a végpont, ahova ér.

Egy olyan kiváló léleknek lassu és fokozatos sülyedését írja meg, akit művészei temperamentumának erkölcsi romlottsága oly élvezetekre készít, amilyenekre ez a temperamentum áhítozik.

Retenetes satirája az emberi lét ama szerencsétlen beendezésének, hogy a művész épen azokban a dolgokban leli szét, melyek az életet rá nézve elviselhetővé teszik.

*

Dorian Gray megjelent. És ez olyan eset volt, mint alvó városban a bomba robbanása.

A britt álszenteskedés kétségbeejtően jajveszékelt!

Jajgatják: immoralitás!! A szót, mellyel az angol butaság számúzta Byront, Shelleyt, megölte Keats-et, megbélyegezte Swinbourncot.

Ezt a kétségbeejtő moralitással telt könyvet vádolták a puritánok, akik hajdanában tiltották a táncot és megkorbácsolták a színésznőket.

De a közönség — jól lakott már a puritánok csontjaival — olvasta és érezhetővé vált, hogy a könyv megjelenése a

felszabadulás órájának hajnalhasadása El kell hogy pusztuljon a növedék-lányok, szerelmes guvernanteok és anglíkan-papok literaturája, melynek silány históriájában két-három köteten keresztül egyebet se tesznek, mint teáznak.

*

Jöttek a rettenetes napok.

A kálvária!

Kimondták rá: Guilty!!

Alig állott a lábán, úgy támogatták Sherrard és Dawson, mikor a tárgyalás után hazavitték az édes anyja vakley-street-i házába.

— Give me shelter, Mother — let me lie on the floor, or shall die in the streets.

Elvesztett mindent. Nevet. Vagyont. Hitvest. Gyermeket . . .

*

1895 november 13-án vitték el Londonból a Readingi fegyházba.

A Clapham-Junction állomásról vitték rabruhában Micsoda rettenetes vesszőfutás volt az a röhögő tömeg sorfala között!

És egy ifjú megállott előtte felemelt fővel és megcsókolta a kezét . . .

Oh, hogy irigylem azt az ember! . . .

*

Reading!

Ott már nem volt neve. Elkönyvelték:

C. C. 3.

Ott írta meg a «Ballad of Reading Gaol»-t és annak a fiatal gárda közember emlékének ajánlotta, a kit napi sétáján látott egy-egy percre, a kinek olyan csodálatosan kék szeme volt, s a kit ott végeztek ki a fogház udvarán, mert ölt! Megölte a hűtlen kedvesét.

„ . . . Vet each man kills the thing he lover,

By each let this be heard,

Some do it with a bitter look,

Some with a flatering word,

The esward does it with a kiss,

The brave man with a sword!

*

1900 november 30-án halt meg az ő imádott Párisában, a rue Beaux-Art egy kis zug hoteljében, a tulajdonos Dou-pourier meg a felesége volt csak mellette, Ross és Turner

későn érkeztek. Bossie és én meg már csak a Saint Germain des Prés sirboltjában láttuk a lecsukott koporsót, a mely mellett két apáca imádkozott.

Cimentière de Bagneaux-ban pihen. Itt őrzöm a fiókom-ban a nyugtáimat sirja gondoztatásáról: I-ső kerület, 8-ik sor, 17. szám.

A sirt ellepi a vadnefelejcs.

Kövét Bossie állította s ez van rá vésve:

Verbis meis addere nihil audebant et super illos stillabat elopuim meum.

*

Tavaly ismét Párisban jártam. A hotelier beszállásolt az emeleti 8-as szobába. Ott, ahol Wilde lakott, ahol meg is halt . . .

Sok apróságot leltem ott tőle. Könyveit, arcképeket, morphin fecskendőjét, gombjait.

A lelkem elfogták az emlékek. Mindenütt őt láttam, a hangját hallottam . . .

A hátsó kis udvar hepehupás szürke kövezetén egy hitvány leander bokor busult s mellette néhány cserép gyatra piros geránium s a tövükben gubbasztott egy sánta, piszkos gerle a törött vizes csupor mellett.

Ép mint akkor . . . amikor én gunyosan megjegyeztem «oh be pompás is ez a mi kertünk . . .»

Megsimogatta a homlokomat: — «Nézze ezüst kövekkel van kirakva az ut, a holdnak a színében csillog, középen a gránátalmafa dusan rakva felpattant gyümölcsessel és körötte bibor tulipán erdő, — ott meg az az elefántcsontból való, gyöngyszemű madár, amelynek koráll a csőre és a lába s a kiket a papok etetnek arany edényből . . .

*

Igazítsuk meg, Bossie a kép körül a fehér virágokat és gyujtsuk meg a mécset is előtte . . .

Ünnep van . . .

Oscar Wilde 50-ik születésnapja.

Azután mondjuk el Dorian Gray-el:

— A test vétkezik s ezzel vége a bűnnek. Mert a cselekvés bizonyos módja a megtisztulásnak. Nem marad belőle más, mint az öröm emléke vagy a megbánás fényűzése. Egy módunk van, hogy megszabaduljunk a kísértésktől: engedni. Állj ellent s beteg lesz a lelked a vágyódástól az után, amit megtiltottál magadnak, a vágytól, az után amit a rossz törvények rosznak mondanak.

Sydney Carton.

Dinasztikus tükördarabok.

Irta: Kalmár Antal.

Pázmándy Dénes elnöklele alatt 1848 október 3-ikán Nemzeti gyűlést tartatott. Napirenden volt a Jellacsicstól elfogott kétszázhatvan levél dolgának a tárgyalása. Ebben az ügyben Irinyi József a következő interpellációt intézte a képviselőház elnökéhez:

«Képviselők! Egy kérdést vagyok bátor elnök úrhoz intézni. Az utóbbi napokban több nemű levelek fogattak el Jellacsicstól, melyek még nincsenek mind a Ház, mind a nyilvánosság elé terjesztve. Én úgy vagyok értesülve, hogy ezen levelek között van egy, mely különösen föllebbenti a fátyolt arról az ármányról, amelyet Ausztria Magyarország ellen űz; nem tudom igaz-e, vagy nem, s azért kérdem az elnök urat: méltóztassék nyilvánítani, van-e határozott tudomása, hogy igaz, vagy nem, avagy csupán, hogy nincs róla tudomása, miszerint Jellacsicsnak egy szerelmes levele volna Zsófia főhercegasszonyhoz, melyben élvezett kegyeiért igéri, hogy Magyarország szabadságát meg fogja dönteni.» (Kacaj.)

Az elnök erre azt válaszolja, hogy az elfogattak között ilyen levél nincs, de a táborban azt mondják, hogy a felakasztott Zichy Ödönnél találtatott volna egy ilyen levél Zsófia főhercegasszonytól, azonban Zichy összeszaggatta a levelet, a darabokból pedig Zsófia hercegasszony nevét kiolvasni nem lehetett. (Közlöny, hivatatos lap, 1848. október 5.)

— — — — —
J e g y z e t: mit nem tesz az a fikció, amely az 1723: I. II. és III. törvénycikkekbe van beiktatva!

*

Ez előtt husz esztendővel történt, hogy egy igen szép, és igen gazdag zsidó leánynak gyermeke született egy túla-

dunai ősi magyar nemes család sarjától, aki akkor huszárkapitány volt. A viszony később fölbomlott. Az anyát, aki unitárius lett, szenvedélyes vágy fogta el, hogy törvénytelen gyermekének törvényes apát szerezzen, még pedig nemes családapát. Talált is ilyent egy elszegényedett grófi család utolsó ivadékában. Az esküvő 1890-ben Budapesten történt meg Derzsi Károly unitárius lelkész előtt. A grófi férj — akivel azonban a törvényes feleség egy pillanatig sem élt közös háztartásban — az ötéves fiúcskát törvényes gyermekének ismerte el. A szőke kis Józsefből tehát gróf lett, — s minthogy anyja vagyona révén meg fogja ütni a mágnás cenzust: nagykorúságában a született törvényhozók között fog helyet foglalni. Valóságos regény az életből.

J e g y z e t : mit nem tesz a fikció, amely az 1886: VIII. törvénycikbe van beiktatva!

*

I. Ferencz József, Mária Teréziának vérszerint negyediziglen való leszármazója — de vérszerint negyediziglen való leszármazója Wallburg Ernő báró is. Ferencz József és Wallburg Ernő báró tehát vérszerint második unokatestvérek. Az öreg apák testvérek voltak, egy szépapjuk és egy dédanyjuk volt. Mária Terézia vére a természet szerint éppen úgy folyik I. Ferencz Józsefben, mint Wallburg Ernő báróban.

Mivel azonban Wallburg bárónak az édes anyja csak magyar nemes leány [Skublics Laura] volt: ennek következtében Wallburg báró csak kávéházi főpincér, míg vérszerinti unokatestvére osztrák császár és magyar király. Egyik a trónon ül, a másik a vádlottak padján ül.

J e g y z e t : Mit nem tesz az a fikció, amely a «Hausgesetzbe» van beiktatva!

A RAB.

Az utca csöndes volt és néptelen . . .
Elcsukló hangon suttogott a lány: —
«Mért kergetsz el? Miért bánsz így velem?
Ha elkergetsz, megöl a gyötremelem!»
Elcsukló hangon suttogott a lány.

Rekedt, rideg az ifjú válasza :
«Eh, válni kell! Így nem vagyok szabad.
Veled leláncolt és meddő a ma.
A férfi járja útját egymaga!
Eh, válni kell! Így nem vagyok szabad.»

S elváltak, el — S míg sok éjjelen
Sírt, sírt árván a hervadó leány,
Dolgozhatott az ifjú szüntelen,
Nem volt már meddő, nem, egy perce sem,
Míg sírt árván a hervadó leány.

. . . Sajnálnivaló ám mégsem a nő,
Az ifjút szánd, ki azt hiszi szabad,
Holott a pillanat rohanva jó
Még sugni, hogy az élet rabja ő,
S hogy, kit elűzött, avval volt szabad.

Ráskai Ferencz.

A német elem hegemoniája.

— Aktuális feljegyzések. —

Írta: Zsoldos Benő.

III.

Az éremnek — mondják — másik oldala is van. Az a bizonyos másik oldal az, mely a való életre alkalmazva, — rendszerint el szokta homályosítani az e g y i k e t. Hiszen ez egészen természetes. Az meg aztán még természetesebb, hogy ennek a másik oldalnak a nagysága egyenes arányban áll az érem nagyságával: minél nagyobb az érem, annál nagyobbak azok a szóban forgó oldalak is. No de annak már a fele se lenne aztán tréfa, ha, — miként az éremnek mind a két oldala teljesen egyenlő: — a dolgok derült, tetszetős oldalának is ugyanoly nagyságúnak kellene lennie az árny-oldalakkal. Hála a Gondviselésnek: ez az utóbbi elv valahogyan nem lett becikkelyezve a természet törvénykönyvébe! . . .

E kis elmélkedés után, — az érem másik oldaláról lévén szó, — fölötte hibáznánk, ha mostanában a Hohenzollern-uralom alatt élő Németország dolgait szemlélgetvén, mindig csak a derüs, a napfényes, a mosolygó tájakon hordoznánk végig tekintetünket s messze elkerülnénk a semmitmondónak látszó árnyas és rejtettebb helyeket. Ha meg aztán a kalauzolás például a különben érdemes, de a jámborságig Bilse-imádó Wolf von Schierbrand úrra bizzuk, — van-e, aki e nevet ismeri? — bizony, nem igen jut időnk a nagy Germánia napsütött téerein andalogni, mert biz' az ő vidéke sötét, nagyon sötét . . .

Ezzel a most említett úrral már találkoztunk. A német elem hegemoniájáról szóló utóbbi közleményünkben volt szó az ő North-American Review-beli szerepléséről. Ha már kiállításba helyeztük, hát egy kissé még elővesszük ezt a szokatlanul erős hangú, groteszk értekezést, melyből a túlzások semmiesetre nincsenek eléggé leszűrve. A szerzőjének pedig — szegény fejének — bizony, talán tanácsosabb lett volna valamivel fényesebb oldalakon rendeznie ásatásokat, mert emigy az ő szórakozása — mint láttuk — az állásába és egy kevéske szabadságába került . . .

Ne tagadjuk el: messzire kiható átalakulások korszakát éljük. Megvénhedt kontinensünknek csaknem valamennyi számottevő állama forrong, — már ki hogy: ki csekélyebb, ki meg bővebb mértékben, ahhoz képest, aminő arányokban erőlködik talajának mélységeiben az ott rejtőzködő vulkánikus erő Germania Magna se képez kivételt, noha ez még aránylag — látszólag legalább — nagyon is nyugodt vér-mérsékletű.

Hát mondom: a Schierbrand úr mesterkéltnak látszó pesszimizmus majdnem hogy kétségbeejtő. Haragját a német katonai rendszer fölött teljes mértékben kiönti. Magát a császárt teszi felelőssé a német hadsereg kifogásolt soknémű kinövéséiért. Sehogysem tudja megbocsátani azt, hogy míg a nagytevékenységű császár egyre-másra bocsája ki a rendeleteket és manifesztumokat, melyekkel a hadseregében lábrakapott kicsapongó életet ostromozza, addig kitartóan részt vesz a katonatisztek által — elég sűrűn — rendezett legköltségesebb bankettekben. De hát ez még mind semmi. Rosz néven veszi a császártól, hogy oly nagy kedvelője a fölötté sok kiadással járó udvari ünnepélyességeknek és a pazar személyes időtöltéseknek; mindezek tudatában nevetséges paradoxonnal tűnik fel előtte, hogy a császár ily kevésbbé mintaszerű körülmények között «szigorú gazdálkodást prédikál!» fiatal katonatisztjeinek.

Schierbrand a német haderő állítólagos gyöngülését elsősorban arra az okra vezeti vissza, hogy azok az igazán megbízható katonai tehetségek, kik 1866 előtt oly lassan, de szép számmal tűntek fel a német hadsereg élén: ma már nincsenek. Még csak hírmondó se maradt belőlük. A császár egyet se tűrne meg a tényleges katonai szolgálatban. Aztán pedig köztudomású tény, hogy a császár — éppen mert oly rendületlen hive a látványosságoknak — 1888-tól, vagyis trónralépése óta minden nagy hadgyakorlatot úgy rendeztetett, hogy annak harcászati momentumai valahogy a világért se merjenek hasonlítani egy igazi háborúhoz. Azt mondja, hogy jelenleg oly császár irányítja a hadsereget, aki személyes tapasztalatok hiányában, abszolúte semmit se tud a gyakorlati hadviselés titkaiból, úgy, hogy ezen a téren sokkalta járatosabb nála Franciaország, Oroszország, Anglia és az Egyesült Államok legfiatalabb hadnagyocskája is . . .

Nos hát ez kétségtelenül nagyon csinos kis kirohanás, milyet a kis Bilse hadnagy is örömpesve olvasna várfogságának magános óraiban. Valóban, szerfölött megnehezített Wolf von Schierbrand úr ezért a kis kellemetlenségért, a

mit neki a német hatóságok okoztak annak idejében, mikor a mostaniakhoz hasonlatos észrevételeit még könyv alakjában bátorkodott közrebocsátani.

Talán sok szót is pazaroltunk erre az íróra és az ő cikkére, a mely — több mint bizonyos — aligha vert föl valami kevéske port ott, a hol megjelent: — Észak-Amerikában! . . .

*

Egy bizonyos «Calchas» álnévvel rendelkező író a Bismarck-féle politika csődjéről irván a nagyrabecsült *Fortnightly Review* hasábjain, értésünkre adja, hogy Németország a jelen pillanatokban a legizoláltabb nagyhatalom; hogy Berlin derekasan lecseppent az ő predomináló szerepéből Európában és hogy a Bismarck-féle politikai rendszer a legteljesebb csődbe jutott a vaskancellár utódainak a kezében.

Calchas, a mint látható, szintén nem nagyon igyekszik kimélni Germániát. Kijelentéseit egy oly meggondolt és alapos angol szemlében, minő a *Fortnightly Review*: lehetetlen komolyan nem vennünk. Hiszen azt már láttuk és tudjuk, hogy Németország csupán a birodalom határain belül erős igazán, de külpolitikai rendszere beteg, künn az annyiszor emlegetett német hegemonia nem tud kedve szerint prosperálni. Ha meg aztán a Calchas aggodalmai való alapon mozognak: feltétlenül arra a megállapodásra kell jutnunk, hogy napjainkban az európai nagyhatalmak közt befolyás dolgában nem Oroszország a legutolsó, hanem bizony: Németország, a minek ugyan Dr. Dillon, kinek nézetéről a következőkben szó leszen: alaposan ellentmond. — Annakelőtte a diplomácia mágnes-sarka Berlin és Szentpétervár között ingadozott, de most már ujabban nagyot fordult a helyzet s e pillanatban Páris és London képezik ezeket a mágnes sarkpontokat. Ez utóbbi körülménynek legnagyobb-részt az angol-francia-egyezményben le lehetjük magyarázatát. Németország kiesett . . .

*

. . . *The Hohenzollern World-Empire is no longer a mere dream* . . . Ez az alapeszméje Dr. Dillon tanulságos közleményének, mely legutóbb a tisztességes múltú *Contemporary Review*-ben látott napvilágot. Egész határozottsággal konstatálja ez az alapos író, hogy a Hohenzollern világ-uralom nem pusztán álom többé . . . Keserű és szarkasztikus író ugyan ő is, de,

— tudja isten — cikkének a mélyén mindig ott rejtőzik az bizonyos igazság.

Mert elsőrangú politikusok szinte elámulva jegyzik fel írásaikban, hogy az oly sokáig pusztá agy rémnek csúfolt büszke cél a világ-uralom, mily rohamosan erősödött újabb időben, elannyira, hogy azzal most már számot kell vetnünk, mint a közel jövő fontos kérdéseinek egyikével.

Dr. Dillon nézete szerint Európa felett idestova Németország fog őrködni, mely aztán ennek viszontszolgáltatása-képen csupán azt az egyet fogja elvárni az ő protégé-itől, hogy ezek külpolitikájukat Németország érdekeinek megfelelően irányítsák, természetesen a béke érdekében.

A mennyire a mostani francia kamara ezidőszerinti hangulatából következtetnünk lehet, bizony ezután már egy oly külügyi államtitkár vagy külügyminiszter sem fog boldogulhatni Franciaországban, kinek a politikája, vagy egyénisége nem nagyon fog megfelelni, akár a német császár, akár a német birodalmi kancellár intenciónak.

Nos, ha Schierbrondról elmondottuk, hogy a pesszimizmus túlzásaiba esik: Dr. Dillontól viszont nem tagadhatjuk el azt a meggyőződésünket, hogy a mértéken túl optimista. Ez utóbbi azonban öntudatos politikus s elhisszük róla, hogy nem szívesen ringatódzik holmi csalóka ábrándképek társaságában. Számot vetett a külpolitika jelentőségével, és sokkalta többnek tekinti azt, mint azok az írók, akiknek nézeteivel idáig már előhozakodtunk.

A német világuralom gondolata, Germanie Magna előrevetett árnyéka komolyan kísért... Nem csupán az angol politikai írók és gondolkodók agyában vetődik felszínre ennek lehetősége, hanem az egész kontinens időszaki sajtója is nagy kedvteléssel rágódik ezen a gondolaton. Érdekesnek találom azonban, hogy legnagyobbbrészt épen a higgadt angolok tartanak legjobban a német világuralom beköszöntésétől s napról-napra előszeretettel pingálják falaikra a képzelt ördögöt, mely ugyan idáig valójában csak egy szerény, ártatlan bárányka jellegét ölti magára. De hiába, ők szentül megvannak győződve a felől, — tisztelet a sohasem hiányzó kivételeknek, — hogy Oroszország erőinek hanyatlásával a német elem hegemoniája, a nagy Germánia fölénye mind magasabbra emelkedik a politikai látóhatáron.

Vörösmarty utolsó évei.

— Egy darab irodalomtörténet. —

Írta: **Csoór Gáspár.**

Tükördarabok ezek, mik fényt vetnek a nagy költő egyéniségének egy-egy vonására, vagy élte egy-egy mozzanatára. Kettősen becses adalékok; inerm közvetetlen forrásból, szem- és fültanutól származnak és mert mindegyik ismeretlen volt eddig. Adom őket, ahogy kaptam: darabosan, rendszer nélkül, de keresetlen szavakban, őszintén és nemzeti kegyelettel a nemzeti ébredés nagy költőjének emlékezetére iránt; éppen ma, mikor a nemzetem újra ébredesz szintén hosszú álom, igazabban áltatás után, miként akkor.

Tisztes matróna mondotta el nekem mind. Kis Gyuláné Csapó Lenke, a mócsai kálvinista lelkész özvegye, aki emlékeinek élt itt, a rengeteg városban elhúzódva a világtól. Nagyon szegény, bútorozott — konyhában lakik, de megmaradt úriasszonynak a nyomorban is. Szava hát feltétlenül hitelt érdemel. Éldegél különben abból a havi appanageból, amit sógora Széll Kálmán küld neki Rátótról. Szerény ez a pénzmag, mert hát Rátóton se nagyon hull az arany a kéményből.

Unokahúga Vörösmarty Mihályné született Csajághy Laurának; az édesanyja révén, aki szintén Csajághy-leány volt; Erzsébet, Laurának nénje; mindkettő a leéri nagybirtokos Csajághy János gyermeke. Ennek a Csajághy Jánosnak Takó Zsuzsanna volt a felesége, a csepi birtokos, a Takócsalád leánya, a kinek neve áldott legyen azért, mert szerető rokon szive nagyon sok vigaszt nyújtott Vörösmarty borús életének épp azokban a szomorú utolsó esztendőkbén. Hogy Vörösmarty lelke is, miként Bajzáé és Vachoté, vegkép el nem borúlt a »nagy temetés« után, jórészt a csepi kúriában átélt derűs hónapoknak tudható be, Deák Ferenc szeretetén és gondozásán kívül.

Most pedig hadd adom át a szót az öreg tiszteletesnének.

— Az a Csajághy János nagy úr volt valamikor. Övé volt a fele Leér, a másik fele valami Szathmáry nevű familiáé. Azon túl Komárom városában is birt ő kegyelme. De a sok szép vagyon lassacskán elkallódott, könnyelmű és kártyás ember lévén Csajághy János. Mire teszem Laura néném Vörösmartyhoz került, egész hozománya pár ezer forint; húsz hold föld lett. Igaz, hogy hét gyermek volt a háznál: Erzsébet, boldogúlt édesanyám, C s a p ó János pesti ügyvéd felesége; Julia, B a j z a József neje; Johanna, a kit T ó t h Antal zalai mérnök vett el, meg Laura, V ö r ö s m a r t y Mihályné. Aztán három fiu: Lajos, László és Sándor. Lajos rég meghalt, László pedig még régebben — Budavár fokán, mint Kossuth hős hadnagya. Sándort Feri bácsi (Deák) tette be gazdatisztnek ide Kerepesre; de ez sem örült soká az életnek. Irigységből agyonlőtte egy zsidó. Azt mondta, csak véletlenből. Ki tudná? Őt esztendőtt ült érette.

Nagyapám halála után nagyanyám visszament Csepre, a Takó-birtokba. Itt nőtt fel Laura néni, innen járt be Pestre Juliához, aki már akkor Bajzának volt a felesége. A Bajzaháznál két idill szövődött akkor. Az egyik titkos, a másik nyílt.

Biztosan ismeri azt a sok szép verset, amit Petőfi összeirt Etelkához. Ki volt ez az Etelka? A bájos kis Csapó Etelka volt, a tizenötves növendék-leányka, de a kinek oly szomorú sorsa volt. Az én szegény boldogtalan testvérem . . . Vachotéknál nevelődött, Vachot Sándorné, Csapó Mária védelme alatt. Mari is, a gyönyörű szép asszony, nővérem volt tudniük. Ugyanakkor más is lakott Vachotéknál. Petőfi Sándor, akik lapjához is, házához is odavett Sándor bácsi. Senki sem sejtette a dolgot — a titkos, forró szerelmet, ami Petőfi szívében lángra gyuladt Etelka iránt. Talán csak maga a kis lány, talán az sem. Egyszerre aztán vége szakadt a titkos idillnek. Széttépte a halál. A lány apja meghalt, de a kaszás kettőt suhintott akkor: Szegény kis Etelkának megrepedt a szive édesapja után . . .

A másik történet már nyíltan folyt és hamar lepergett. Bajzáékhoz eljárt az íróvilág. El Vörösmarty fiskális is. Akkor már a nemzet nagy költője volt. Itt találkozott Csajághy Laurával, itt ismerte meg, itt szerette meg, itt vette el egykettőre. Lóri néni tizennyolc éves volt. Nem nagy szépség, de bájos és nagyon kedves gyermek volt a legkisebb Csajághy-lány. Vig kedély és egyszerű, épp mint Miska bácsi. Nem csoda, ha hamar egymásra találtak. Nagyon összeillettek. Bajzáék meg ápolgatták a két tüzet. Nem is aludt ki az egyik szive oltárán se, egész a sirig. Én láttam, süt-

kéreztem is sokat mellette. Azóta se láttam szeretőbb, boldogabb párt, mint Vörösmartyék.

*

Aztán jött a nagy felfordulás. A dicső szabadságharcra a gyászos temetés. Sok szív nem bírta azt végig nézni és sok elme. Ki elborult, ki örökre kialudott. Ki még elbujdosodott. Csakugyan mint aki nem találta honját a hazában. Seholy. És mégis kereste mindenütt. Így tett Vörösmarty is, Bajza is. Magukhoz vették a feleségüket s nekibujdostak a rengeteg Mátrának. A gyerekek a Csepen maradtak a nagyanyjuknál. A Miska bácsié közül egy se volt tízéves. Három Vörösmarty-gyerek volt. Béla, Ilonka, Erzsike. Ez az Erzsika! Ennek is milyen szomorú sors jutott!... Hadd mondok el mindjárt... Az arcbőrének támadt valami baja. E miatt nagyon neki keseredett, elzárkózott mindenki elől. Hordták mindenfelé, fürdőkhöz, maga Deák Ferenc is gyógyította mindenképp. De hasztalan. A baj nem múlt el és a lány végkép elkecseregelt. Buskomor lett s egész nap bezárkózva olvasta a regényeket. Azok aztán egészen megtévelyítették... Be kellett vinni a Lipótmezőre. Deák csalta el kocsikázni, meg Szél Kálmán, aki már ura volt Vörösmarty Ilonkának. Ők kocsiztak vele Budára s betették az eleven sírba. Ott halt meg szegény, huszonhatéves korában.

*

A nagy bujdosás után Vörösmartyék Nyéken húzódtak meg, a szülőházban. Majd Baracskára rándult át szieszálni. Bizony ráfért szegényre a nyugalom. Egészen össze volt már törve. Ami vigkedélyű Miska bácsinkból alig marad egyéb, csak jószágos szép kék szeme, meg valami szomorú mosoly, ha ugyan ajkára tudtuk csalni, mi fiatalok, Ez is megesett néha-néha. Teszem, mikor az egész család berándult Baracskáról Pestre, csak engem hagytak otthon nagyanyámék, Miska bácsival. Hogy hát legyünk mi is egyszer a — gazdasszonyok.

— Hát kezdjük el Lelém — szólalt meg Miska bácsi, alig fordult ki a kapun a familia. Rögtön a «spájsz»-ba szaladtunk s k hordtuk az ebédlőbe az egészséget. Miska bácsi pedig gyorsan összehivogatta barátait s olyan parázs dáridót csaptunk a nagy szomorúságban, hogy Mari szakácsné, aki húszesztendőt töltött Vörösmartyéknál, kitépte kétségbeesésében a fele haját. (Ez az öreg Mari ma is él. Vörösmarty Béla tétette be a budapesti szegényházba.)

*

Tizennégy éves voltam, mikor újra összekerültem Miska bácsival. A nagyapám csepi kuriáján. Oda jöttek Vörösmartyék, Bajzáék is, Vachoték is. Hónapokig ott éltünk, az egész atyafiság. Bajza és Vachot szegény már őrült volt. S köztük Vörösmarty — búskomor. A szemük sírt, ha rájuk néztünk, erre a nagy és ah, szerencsétlen triászra! De az ajkunkon mosoly volt, hogy leplezzük a szánalmunkat.

Bajzát még csak valahogy ott lehetett tartani. De Sándor bácsin, a szép, elegáns és finom arcu Vachot Sándoron, aki gyönyörű felesége mellé illő rózsaszál volt maga is, már vehemensen kitört a téboly. Később őt is el kellett szállítani — Vörösmarty Erzsike mellé.

Hogy őrült meg Vachot? Az igazi története csak a szomorú még annak! Azt tudja, hogy Vachot házát egy nap zsandárok vették körül. Elbujtatta Sárosit, akit az «Arany trombita»-ért halálra keresett az osztrák vérboszu. Akkor azonban már biztos helyre szöktették Vachoték Sárosit. A dühödt pribékek hát Vachotot hurcolták el helyette. Börtönre vetették s még a feleségét is csak hat hónap múlva bocsátották be hozzá. Mikor az én szép Mari néném belépett a cellába s meglátta mivé tették az ő imádott Sándorát... akkor történt a katasztrófa. Az asszony rémültében ájultan esett össze, Vachot pedig e pillanatban őrült meg. Addig csak búsongott. Egyszerre csak égnek emelt két kézzel átkozni kezdett királyt, németet, katonát, nekirontott őreinek s majd megfojtotta a főporkolábot... Vachotné vihette a férjét haza őrületen. S még ezt kegyelemnek mondták! Vitte is. Haza, majd utazni, fürdőkre hová, gyógyítani. Egész vagyónuk ráment, az én apámé is, pedig tehetős ember volt, de Vachot meg nem gyógyult többé. Smeksz fürdőn (azt hiszem a mai Tátrafüred) osztrák tiszti társaságba került. Ezernek is nekirontott, gyilkos gazembereknek mondta valamennyit, szegény felesége alig bírta megértetni a lájdinándokkal, hogy bár igaz minden szó, de őrült ember mondja, ne kaszabolják össze érte, mint a hogy nagyvitézül akarták.

*

Már ha Vachotékról beszélek, elmondom a Fóthi dal történetét is, a hogy nekem Vachotné elbeszélte.

Deák és Vörösmarty nagy társasággal Kossuthot várták ki Fóthra szüretre, aki kiigérkezett Feri bácsihoz.

— Fogadjuk a nagy férfit illendő disszel! — szólalt meg a nagy várakozás unalmában Deák. Csináljunk, ha már ló nincs, legalább gyalog bandériumot.

A vendégség csoportba is állott. De hol a zászló? Ki látott bandériumot nemzetiszín zászló nélkül? Hamar egy zászlót, a pokolból is! Az pedig ott sem volt.

Deák odalépett Csapó Etelkához, levette a nyakáról zöld sálját, a Vachotnééről a pirosat, a maga zsebéből pedig kihúzta a fehér kendőt:

Itt a három szín, tűzzük össze!

A fehérnép ügyesen összetűzte, kész lett a trikolor. Rúdnak hozzákötöztek egy szőlőkarót s ez alatt a zászló alatt indult meg a társaság Kossuth elé.

Vörösmarty pedig ott maradt a prэшázban, egyedül. Ahogy szokta, ültében balkezére hajtott fővel, szép kék szeme elmerengett a messze távolban. Mindig gondolkozott, mikor költött.

Az estebéd egyik fogásánál aztán felemelkedett Miska bácsi s szépen rezgő hangon, egyetlen pauza vagy nyelvbottlás nélkül elszavalta a remek Fóthi dalt. Addig szünetelt ez mindössze, míg a Deák «bandériuma» a «zászló» alatt visszatért Kossuth fogadásáról.

*

De kerüljünk haza megint Csepren, a Takó-házhoz. A hol ott találjuk régóta pihenni a buslakodó nagy költőt. Akkor már nem irt. Olvasgatni is a lapokat szokta. Főképp a Pákh Albert «Vasárnapi Ujság»-ját. Azt is kedvetlenül tette le mindig.

— Semmi jó hír a hazának! — sóhajtotta szomorúan s kiindult a nagy kertbe sétálgatni, kedvenc őszibarack-fái közé. Ezek is az ő szomorúságát édesítgették volna, mert országhírű finom gyümölcsöt termettek s Miska bácsi imádta az őszibarackot. Hámozva finom borba darabolta, úgy szopogatta. Szegény volt már, nagyon szegény. A finom bort az egész ország küldte neki, de úgy, hogy nem tudta. Valamint más nélkülözésektől is a jóbarátok mentették meg, nagy titokban. Nagyon önérzetes lélek volt, bár igénytelen s cseppet sem büszke. De azért ez a «jóbarátság», ha kipattan, talán megölte volna.

Búslakodásában másik derítője a fiatalság volt. Imádta a fiatalokat, fiu-, lánygyermeket egyaránt, épen mint nagy barátja, a szívéhez nőtt Deák Ferenc. A miként Feri bácsi is közénk ült, gyerekek közé, hacsak tehetne még a sámlira is, aztán fehér papírra öntött fekete ténétát, összezsápta a lapot s velünk kacagott, hogy micsoda bolond figurákat csinált a papíron a tinta — azonkép volt a fiatalokkal Miska

bácsi is. Csepen volt része eleget bennünk. Egész Csep közbirtokosság, teli südő, vagy épen pelyhes állú uri legényekkel. Azok mindig felkeresték az öreg urat s elszórakoztatták. Ő meg hálából tanítgatta sakkozni őket, a mit nagyon szeretett, nagyon tudott is. Állandó sakkozó társa Csajághy Sándor csepi birtokos volt akkor, jókedélyü, talpraesett gyerek. Azonkívül ott voltak a Takók, Thalyak, Minkiek. Thaly Kálmán tizennyolc éves, szép sugár csepi legény volt az időben, a főbirónak, Thaly Lajosnak a fia. Rendes kedélyes vendége, kis cimborája az öreg urnak. Javában verselgetett is, s egy kötetjét ép akkor ajánlotta Vörösmarty Ilonkának.

Szüreti vigasságon, egyéb mulatságon is mindég a fiatalság közé húzódott Miska bácsi. Velük játszott, eltréfált, a nagy pásztortűz körül ő maga forralta nekik még a mustot is. Ha oszt' valamelyik megharagította, akkora barackot nyomott erős markával a fejére, hogy rengett bele a kobak.

De szeretett az mindenkit. A néppel, a béresekkkel szóba állott, ahol tehetett s órákon át el tudott beszélgetni a falu egyszerű fiaival. Jóltevője volt mindnek, tanácscsal, kalácscsal. Od'adta volna mindenét a szegénynek, mint ahogy egész szívét is odaadta nemzetének. Mikor már semmije mása nem volt, a könyjeit.

Oh, mennyit megsiratta ezt a szerencsétlen házát!

Holdvilágos éjjeleken, késő éjfélig is fennsétálgatott a lakóház udvarán, az akácos fasorok alatt s mi ilyenkor hogy lestük minden lépését, hogy szántuk minden sóhajáért, a mi bús ajkárul égnek szállott a néma éj csendjében!

*

Legutóljára mi rikattuk meg. Én, meg Bajza Lenke. Mihálynapkor, szegény jó Miska bácsi utolsó nevénapján. Elibe járultunk, a két fityfirity leányka s nagy reszketve bokkrétát nyujtottunk át. Bajza Lenke mondotta az üdvözlétet hozzá, ő pedig szomorú mosolylyal ránk tekintgetve, mélán ült az asztalnál. Egy szót sem szólt, meg sem mozdult, egész addig, mikor Lenke néném ezt mondotta, hogy «a Gondviselés pedig még nagyon soká éltesse a nemzet nagy lantosát ennek a szegény nemzetnek örök dicsőségére.»

Szép kék szeme egyszerre megtelt könnyekkel s azok sűrűn hulltak alá jóságos két arcán. Lelkének nagy bánata, a «szegény Nemzet» sajgott fel e percben szívében. Azt siratta most is, örömmünnepén, azt a halálos ágyán is. Megölte a haza boldogtalansága, semmi más. Hogy látnia kellett.

meggyilkolását annak a nemzetnek, melyet az ő lantja rázott fel friss életre dermesztő álomból . . .

Alig száradtak föl ez órában könnyei, mikor betörtet hozzá Kiss Elek csepi földbirtokos szintén gratulációval. De ahogy búsan, kezére bocsátott fővel ülni látta Vörösmartyt a saját nevenapjakor, meglepetve szólalt meg:

— Miska bácsi, min búsul még ma is, min gondolkozik?

— Jaj öcsém, nagy gondom van most én nekem — sóhajtott fel Vörösmarty.

— ?

— Hát azon gondolkozom épp, hogy sört igyam-e vagy bort?

És megint az a bánatos mosoly jelent meg az ajkán. A könnyeit csak nekünk volt szabad látni, nőknek. Férfiúnak nem . . .

UJ KÖLTOK.

SZERETSZ!

Szeretsz. Tudom!
 Elárulja a napfény arcodon,
 S a láng, mely szép szemedben rejtve ég.
 — Oh, azt lesütnöd immár nem elég!
 A diadalmas láng kitör, kicsap,
 Mint felleget ha átszakít a nap;
 A tagadás, a szó itt mitse használ,
 Napfényes arcod, hidd el, száz tavasznál
 Sugárzóbb fénynyel szórja, hinti szét
 Szived kipattant titkának hírét.
 Tavaszod eljött, kivirult virága,
 Itt ellenállnod késő már — s hiába!
 És bár tagadsz, bár gúnyosan nevetsz,
 Tudom, szeretsz!

Szeretsz, tudom! —

.
 Álmatlan, gyötrelmes éjjelen,
 Midőn vágytól gyötörve, lázban égve
 Neved belésírom a néma éjbe,
 Te lány, szerelmes szóval, édesen,
 S zokogva ejted ki az — én nevem!
 Oh nem csalódás! Hallom jól idáig,
 S lelkemben a sejtés valóra válik:
 Hogy mig én itt meghalok utánad,
 Lelkedben is vágyak viharja támad,
 S mig szived szenvedélylyel küzd, csatázik,
 Az arcod addig forró könyben ázik!

Szeretsz, tudom!
 És roskadozva jársz a bús uton,
 A melynek végén int a Golgota,
 — Vajjon melyikünk ér majd előbb oda?
 Szeretsz, tudom! Szeretsz epedve, égve,
 Az agy, az ész parancsa ellenére,
 Százszor lemondva, s újra csak remélve . . .

Szeretsz, bár ismered
 A tiltó gátat, mely köztünk mered.
 Tudod: szerelmünk tiltja föld is, ég is,
 S te csak szeretsz, szeretsz epedve mégis.
 Szeretsz, tudom! És mindig fogsz szeretni!
 Nincs már erőd lemondani, feledni.
 S bár céltatlan vivod kegyetlen harcod,
 Bár könytől ázik szép madonnaarcod,
 Bár soha vissza nem nyered — nyugalmad';
 S bár szenvedés, gyötrődés lesz csak sorsod,
 Bár jól tudod, hogy enyém nem lehetsz,
 — Te csak szeretsz, szeretsz!

R é v a y F a r k a s.

A gyermek.

Irta: M. Provins.

A z ü g y v é d : (diadalmasan belép). Győzelem az egész vonalon!

A m a r q u i s : (a hála egyetlen szava nélkül) Végre tehát az enyém a gyermek! Minden feltétel és minden záradék nélkül, ugyebár?

A z ü g y v é d : Az egyetlen kötelezettség csak az, hogy az anya olykor láthassa gyermekét.

A m a r q u i s : Nagyon helyes. Minden félévben egyszer — negyedórára — ezt nem lehet tőle megtagadni . . . Különben az anya mint ilyen, már nem létező személy.

A z ü g y v é d : Madame Sirieux már nem létezik, de az anya . . .

A m a r q u i s : Az anyát eltörölte a bíróság. Hiszen ön maga eszközölte ki ezt az ítéletet. Ne is beszéljünk többé erről. (Csönget). Azonnal kiadom a rendeletet, hogy a fiamat hazahozzák az intézetből. Még ma este magam mellett akarom látni! . . . (Inas lép be, kinek Sirieux parancsokat ad.)

A z ü g y v é d : Bocsánat, marquis ur, de talán mégsem volna helyes ez a gyors intézkedés. Elvégre, ha madame Sirieux . . .

A m a r q u i s (erélyesen közbeszól): Kedves ügyvéd ur, szüntesse be valahára madame Sirieuxnek nevezni azt a Baluzot asszonyt!

A z ü g y v é d : Bocsánat . . .

E pillanatban a komornyik jelenti, hogy madame Baluzot, az ex-marquise de Sirieux kérdi, vajjon fogadná-e őt néhány pillanatra a marquis ur.

A z ü g y v é d : Nem háborgatom önöket. (Távozik.)

Jeanne Baluzot, az ex-marquise, belép. Mélyen megindultnak látszik.

S i r i e u x (jéghidegen): Nem látom be, madame, mi beszélni valónk volna nekünk még egymással; hiszen az ítélet megmásíthatatlan!

J e a n n e : A bírósághoz már — amint látszik — hiába felebbeznék; ön mindent elért, mert jobb ügyvédje volt, mint nékem. Ezek után már csak egyedül önhöz folyamodhatom.

Bármennyire fáj is a megalázkodás, hogy koldusként kell ön elé lépnem . . .

Sirieux: Ne is folytassa, madame Baluzot; engem nem lehet szavakkal megindítani.

Jeanne: De összetett kezekkel könyörgök, uram: adja nekem a fiamat. Nem tudok nélküle élni; látnom kell őt, vagy meghalok a boldogtalanság miatt!

Sirieux: Bizonyos meghatározott időkben megengedem, hogy láthassa a fiamat, madame.

Jeanne: Talán egy-két negyedórát egész esztendőben? Elkísérik hozzám s akkor is őrizni fogják, ha az anya csókolni akarja a gyermekét?!

Sirieux: Nem én szerkesztettem az ítéletet.

Jeanne: De azt ön is tudja, hogy az ítélet szivtelen igazságtalanság! (Könyörögve.) Egyedül ön enyhítheti azt . . .

Sirieux (gunyosan): Most már másodszor sértegeti Franciaország igazságszolgáltatását.

Jeanne: Nem erről van szó. Sok hazugság hangzott el ott a bíróság előtt; egyet azonban elfeledtek nekem tudtul adni: vajjon egyáltalán miért is választott ön engem feleségül?

Sirieux (arcátlanul): Azért, mert szerettem önt.

Jeanne: Nem, uram, az ön rangjabeli urak nem azért vesznek feleségül polgári nőt, hanem azért, hogy fölhasználják. Ön szép gyermekeket akart. Ez volt az ok s amikor azt megértettem, ellenálltam. Nem volt inyemre az önök nemzetségét a magam fajanak szépségével, gazdagságával megajándékozni! . . .

Sirieux: Elég! . . . Most már elég, madame!

Jeanne: Igen; most, amikor már az öné a gyermek, mással nem törődik. Csakhogy a gyermek az enyém is, sőt inkább az enyém, mint bárkié és én nem hagyok fel a jogommal, visszakövetelni véretem, édes kis fiamat! Ne örüljön diadalának, mert utolsó kártyámat még nem játszottam ki.

*

Jeanne távozik, hangosan becsapva maga mögött az ajtót. Ebben a pillanatban hozzák haza a gyermeket az intézetből s az anya találkozik vele a lépcsőházban. A fiucska kímondhatatlan boldogsággal fut az anyja karjai közé.

A gyermek: Oh mama, milyen boldog vagyok! A papa elhozott és téged talállak itt. Kibékültetek?

Az anya (keblére ölelvén gyermekét): Szegény édes fiacskám! (A szeméi megtelnek könnyekkel.)

A g y e r m e k : Hát nem békültetek ki?

A z a n y a (erőt vesz magán): Hallgass ide, fiám! Nagy igazságtalanságot követtek el anyáddal; elszakítottak tőlem téged.

A g y e r m e k : Nem látlak többé anyácskám?

A z a n y a : De igen, csakhogy ritkán. Mindig atyádnál leszel.

A f i u : Apa olyan szigorú!

A z a n y a : Légy bátor, gyermekem; később te is boldog leszel, de ne feledd soha anyádat. (Csókolva őt, halkán sugja) Emlékszel, én néha magammal vittelek csütörtökönként egy . . . valakihez, aki nagyon szeretett téged? Eddig eltiltottam néked, hogy erről apának beszélj. De most megengedem.

*

A kis fiu szomorúan megy be atyja szobájába.

A z a p a (száraz hangon): Beszédem van hozzád, fiám, ülj le! (A fiu félve ül le.) Nos, mi lett? Azt hiszed meg akarlak enni?

A g y e r m e k : Nem . . . nem félek.

A z a p a : Jól van. Ez karakter! Ezt már szeretem! Igazi de Sirieux vagy! (Szelidebben.) Szomorú okok arra kényszerítettek engem, hogy elváljak anyádtól. Ezentúl csak én vagyok a számodra. Itthon lakol velem, tanáraid itthon nevelnek majd. Jó dolgod lesz. Vasárnaponként szórakozás, színház; minden csütörtökön velem jössz sétálni, muzeumokba.

A g y e r m e k : Tudok valakit, aki nagyon szomorú lesz, hogy csütörtökönként mama és én nem megyünk többé hozzá.

A z a p a (meglepetten, gyanakodva): Kicsoda?

A g y e r m e k : Egy ur, akihez a mama engem is elvitt néha. Nem tudom, mi a neve, a mama és én csak Georges bácsinak hívtuk. Neked ismerned kell őt, ha ő — a bácsim.

A z a p a (felpattan): Nekünk nincs bácsink! Ez hazugság! Mindent tudni akarok! Beszélj! Milyen ember volt ez? Fiatal vagy öreg?

A g y e r m e k : Ó persze, hogy fiatal és csinos, fekete bajuszszal; épen olyan a haja és a szeme, mint az enyém!

A z a p a (halálsápadtan): És mit csinált veletek?

A g y e r m e k : En játszottam, sok játékot kaptam és cukrot, amíg a mama a bácsival az atelierbe ment. Mert a bácsi festő volt és nagyon szép házban lakott. Sokszor együtt

játszottunk. Georges bácsi az ölébe vett és a mama nevetve nézett bennünket és azt mondta: «Hogy hasonlít hozzád!»

A gyermek, atyja eltorzult arcának láttára, hirtelen elhallgat.

Sirieux (felordít): A te anyád elvetemült teremtés!

A gyermek (büszkén kiegyenesedik): Megtiltom neked, hogy bántsad a mamát!

Sirieux (gyűlölettel, mint az őrült kiált rá a gyermekre): Te fattyu... te... te szégyenfolt!... Annak az embernek a nevét akarom tudni! (Vasmarokkal megragadja a gyermek két karját, mintha össze akarná roppantani őt.)

A gyermek (a fájdalomtól felkiált): Ne bánts engem!... Te szivtelen!

Az apa megszégyenülten bocsátja el.

A gyermek (még mindig felháborodással eltelve, kifakad): Most már tudom, hogy nem te vagy az édesapám... hanem az a másik az, aki mindig szeretett és sohse bánt velem rosszul.

Sirieux (mint a ragadozó vad néz a gyermekre; önmagában halkán): Es a világ és a törvény előtt ez mégis az én gyermekem! Az enyém...

A PÓK ÉS A SELYEMHERNYÓ.

A selyemhernyó gubbasztott a fán,
S nem messze tőle hálót szőtt a pók.
S ez így szólt hozzá: «Mire vársz babám,
Hogy üldögélsz itt, mint a naplopók?
Miért kell ily sokáig vesztegelned?
Mért nem szövöd te is már végre selymed?»

Téved — így szólt a selyembogár —
Megbotránkozva naplopásomon.
Én készülök a nagy munkára már,
És éppen e végből táplálkozom.
Én rászorultam a szederlevélre;
Később szövök majd, gyarapodva vele.»

S az szólt: «A lelkem! mily nagyképű lett!
Talán bizony tudós vagy, kedvesem?
,Tanulmány' kell, meg ,előkészület' ?
Ide nézz: hálóm mindjárt megleszen?»
S amaz mond: «Pókhálót hamar csinálnak.
Hanem idő kell a selyemfonátnak!»

Radó Antal.

Az utolsó Claudius.

Tragédia 5 felvonásban.

Írta: **Bártfay P. Antal.**

(Részlet szerzőnek az 1904/5. évi akadémiai Teleki-pályázaton dicséretet nyert művéből.)

I. FELVONÁS.

(Szín: Trónterem, Claudius palotájában.)

7. jel.: Octávia, Neró.

Octávia (Neró elől menekülve):

Oh, védjetez Olympnak isteni!
(a trón lépcsőjére menekül s ott megáll)
Neró megallj, ha élve látni vágysz,
Vagy minden istenre esküszöm (tört ránt)
E szikrázó acélt a szívembe mártom és
Halálomért megátkozom neved.

Neró

(a lépcső legalsó fokán megáll s izgatottan):
Octávián, nézd mint remeg valóm,
Szemem homályosul, szívem hangos
Dobogásában megszakadni kész
S ajkam — miként egy forró lázasé —
Hebeg, majd néma lesz. Oh, nézz reám
S ha élő lény vagy még és érezed
A vér keringését szíved körül,
Könyezned kell gyötrelmeim felett.
Miért gyűlölsz? Mi bűnt követtem el!
Hogy éppen általad nyerjek halált
Kinek látása már új életet
Ebreszt szívemben, mint a hervadó
Virág kelyhén a játszi napsugár?
Nem csókotat kérem, csak könyvedet,
Csak egy cseppnyit, amely a szájalom
Tanuságát hirdesse szép szemed
Száz életet teremtő fényiben.

Octávia (gúnyos mosollyal):

Szerelmet nem, csak könyeket kívánsz?!
Valóban hozzád méltó gondolat.

A lepkének nem szárnyát téped el,
 Hogy rabbá tedd szegényt, hanem a kert
 Mérges virágai felé űzöd,
 Hogy himporán magát mérgezze meg.

Neró

(könyörögve):

Ne szólj, ne szólj így, szép Octáviám!
 Te tőled ezt el nem viselhetem.
 Nevezd balgának, képzelődőnek,
 Mond, hogy szívedre méltó nem vagyok,
 Mond, hogy gyűlölsz tolakodásomért,
 Megölhetsz, csak kegyetlennek ne mondj.

Octávia: S te mindezért csak könyeket kívánsz?

Ugy boldogabb halandónál keresd,
 Kinek e kincs még birtokában van.
 A sors tőlem mind elrabolta rég
 S koldussá tette lelkemet vele.

Neró: Nem értelek!

Octávia: Hiszem, tudom s ez legnagyobb hibád,
 Oh, én sem értém egykoron, de hajh —
 Tapasztalnom kellett nagyon korán,
 Hogy az a kis parázs, amely szívünk
 Legmélyebb rejtekén felszivárog
 S pillánkon harmatgyöngyként rezeg,
 E langy vízcsepp: a köny, mi drága kincs.
 (kis szünet után)

Édesb a köny a legtisztább színméznél,
 Caesari asztalok nectárinál
 S viszont lehet a legmérgeesebb növény,
 Keserü nedvvel kevert epe.
 Nem boldog az, aki nem ismeri,
 Boldogtalan, aki megismeri. —
 Midőn szerelmed szép virágait
 Bánat hervasztja, oh, egy cseppnyi köny
 Harmat, mely új éle re hozza azt,
 Enyészetből teremtve a tavaszt;
 Am méreg-harmat is lehet köny,
 Ha a virág tövén rút féreg ül,
 Reménytelen szerelem, mely megöl.
 Midőn öröm s édes remény között
 A köny arcod rózsáit öntözi,
 Langy permeteg eső, amely alatt
 Szívünk repes, arcunk színe üdül,
 Majd rá letünt reményeid miatt,
 Leömlő zápora idő előtt
 Barázdákat von sápadt arcodon.

- Könnyü a könny, ha kedvesed ölen
 Enyelgve szempilláidon rezeg
 S csókkal halmozva égő ajkait,
 Szép kedvesed arcára lepereg.
 Nehezebb mint egy sziklahegy, midőn
 Anyád ravatala mellett állván
 Ajkad remeg, kékül, szót nem találsz
 A fájdalmad súlya zúzza szét szived.
 Förró miként a láva, mely hegyek
 Mély rejtékéből zúgva tör elő,
 Majd mint a jég oly dermesztő hideg
 S e dermedés szived repesztí meg.
 Öröm, bánat, kéj és keserv és így
 Tovább, ezernyi féle érzemény
 Honol egy cseppnyi könny fényébe míg
 A szív érezni képes, ám midőn
 Megfásul az s már sirni sem tudunk,
 Éltünk teher csupán, értéke nincs.
- Neró** Mély ámulásba ejt minden szavad
 Nagy lelkedet megtörve bámulom.
 (fokozott hévvel)
 Nem, nem te vagy, nem az vagy akinek
 Én ismerélek.
 Ha nincs könnyed s ha szánnod nem lehet
 Szeress tehát miként testvéredet.
- Octávia** Miként testvéremet? sokat kívánsz
 Hisz éltemnek felét testvéremért
 Kacagva dobnám el, ha percre csak
 Még egyszer élve láthatnám szegényt
- Neró** Láss engem testvéred képében
 Hisz nem tagadhatod, hogy az vagyok.
- Octávia** Oh, az vagyok, de ám azért ne véld
 Hogytvér jó testvér mind egyaránt.
 Neked véres tört nyujta át anyád,
 Hogy öld vele szivem reményeit
 S te lám hiven ahhoz tartod magad.
 Szerelmet unszolva rám szüntelen
 Erényemet üldözve kéjre vágysz.
 Testvéri ez? Oh mond, ítélj magad
 S ha meggyóztél, rabszolganőd leszek.
- Neró** Oh mit tegyek? Mondd hát, ne ingereld
 A végletig feszült érzékimet
 Midőn rémulve gondolok reá
 Mivé leszek ha túlárad szivem.

- Oh mond, szólj, mit tegyek, hogy érdemim
Csak egy parányi kis vonzalmadat
Kérdemelhessék s én megteszem,
- Octávia** Csak egy van, amiért ha jönne bár
A leggyülöltebb lény előmbe és
Ez áron óhajtaná szerelmemet
Martalékául dobnám éltemet,
Ha valaki a jó Britannicust
Testvéremet, egyetlen percre csak
Karomba zárni engedné nekem.
- Neró** Legyen tehát kívánságod szerint
Ha ezáron nyerhetlek el csupán
Szerelmedért, — szeretted elhozom
- Octávia** (megrémülve néz rá s felsikolt)
Neró! Te lelketlen, vad szörnyeteg
Mikor szünsz meg kinezni lelkemet?!
- Neró** Oh higgy nekem, amit mondék, való
Britannicust karodba zárhatod.
Magam vezetlek el hozzá kövess,
Ám te is szavadnak álj, szeress. (közel lép)
- Octávia** (iszonyattal visszalép)
Neró, te szörny!!
(kis szünet mulva, ingadozva felé közeleg, majd
örömkacaj s zokogás közt Neró vállára borul.)
Octávia tied.

EGY ÁLHATATOS EMBER.

Gróf Tisza Istvánt legfeljebb erőskezű embernek lehet tartani, de korántsem szerencsésnek. Tragikuma: mindenkori rövidsége annak az időnek, a melyen belül távoznia kell. Alig lett bankelnök és máris visszavonulásra kényszerítette a kőolaj, még jóformán le se ült a bársonyszékbe, hogy fel kellett onnan állania egy — zsebkendőintés következtében. A gróf nem tér vissza, mert jellemvonása az állhatatosság.

S még eddig senki sem tudta rábirni, hogy a királyi elnapolás után törvényhozói tevékenységet fejtsen ki. A mi pedig szabadelvűségét illeti, nohát ebben is állhatatos. Évek hosszú során keresztül hirdette a szabadelvűséget, s most beállott abba a táborba, amely ellenzi az általános választói jogot. Csodálatos állhatatosság!

M. Harmat Hedvig.

Néhány nap híján tíz hónapja mult, hogy a Vigszinház közönsége előtt egy fiatal, szőke leány bucsuzott a szinpadtól, még pedig azzal a szándékkal, hogy oda többé vissza ne térjen. Se a Vigszinházba, se más színház szinpadára. Emlékszünk erre a bucsúra. Meyer Förster bájos szinműve, a *Diákélet* került szinre, mert a bucsúzó művésznő, a legbájosabb Katica, a poétikus deák-darabot választotta bucsú fellépésének keretéül. S habár abban az időben, — karácsony előtt volt s egy héttel a nagy parlamenti rombolás után —, nem igen jártak színházba, erre az estére nagy és előkelő közönség gyült a Vigszinház gazdagon aranyozott nézőterére. A bucsúzás is szokatlanul meleg volt. A földszint pirosbársony zsölléin könyöklő szép hölgyektől és lelkes uraktól kezdve föl egészen a karzat vasrácsai mögött álldogáló deákokig, az egész nagy közönség szeretete jelét küldte a virágokkal elborított szinpad felé. És a kis Harmat Hédi, aki hőszinü ruhában, kipirult arccal és elfogódottan hajlongott a nagy szinpadon, a tiszteletére küldött virágok között, e pillanatban érezhette és érezte is nemcsak a siker bódító zenéjét, de ennél sokkal többet: az ezerszívű Cézár minden szívének feléje dobbanását.

Nem volt még rá példa, különösen nálunk, ahol az ugynevezett kolléganők féltékenykedése és irigysége elnyom minden kezdőt s még a naiva is csak harmincon felül érvényesülhet, nem volt rá példa, hogy fiatal, alig husz éves színésznő annyira otthon lett volna a közönség szeretetében, mint Harmat Hedvig. Ez a bájos teremtés másfél éves színésznői pályája alatt annyi sikert aratott, amennyi másnak elég volna egy életre. Pedig nem jött nagy zajjal, jövetelét nem hirdette a reklám hangosszerű trombitája és sikereiben

sem támogatta a kaszinó virágos hódolatja. Szerényen jött s nem hozott magával mást, mint fejlődésre képes talentumot, sok ambíciót s az ő végtelenül kedves egyéniségét. Első föllépése — A korbács című bohóságban — épen ezért nem járt szenzációval s az ujságok kritikusai csupán annak a konstatálására szoritkoztak, hogy az új színésznő ragyogó színpadi jelenség, akinek egyéniségéből a fehér leányszobák édes varázsa árad, s még a »kokot« szavat is a tizenhat éves lányok bájos ártatlanságával ejti ki. A »Dr. Nebántsvirág« Jajottejával is ezt a véleményt erősítette meg, de már ekkor feléje terelődtek a szimpátiák, mert nagy gyönyörűséget okozott a közönségnek már az is, hogy enek a fiatal leánynak ajkán mint enyhültek meg a francia bohózatok durvaságai. A legsikamlósabb kifejezés is úgy rebtent el az ajkáról, mint lilomról a lepke. Azután következő szerepeiben, melyeket Az okos bolond című naiv, régi paródiában és a A bohóc-ban játszott, szintén csak kedvessége és szépsége érvényesülhetett. De végre, 1904 február tizenegyedikén olyan szerepet kapott, amelyben a maga nagy perspektíváiban bonatkozott ki tehetsége. Flers és Caillavet Az erény útjai című remek művének legbájosabb szerepét, Simone-t játszotta s ez alkalommal, ebben a szerepben már kifejtette mindazt, amit a természet ráruházott, amit tehetsége kicsiszolt, amit ambíciója megszerzett. Itt érvényesült talán először a maga teljességében egyéniségének poézise, hangjának csilingelő varázsa, szívének melege, mozdulatainak kifejező volta. Nagy jelenete után, a második fölvonásban, mikor a volt minisztert akarja elcsábitani, nyílt színen olyan tapsot kapott, amilyen még alig hangzott el a Vigszinházban. E naptól kezdve lett ő a közönség kegyeltjei közt is az elsők egyike. Abban a szezonban még vagy két darabban lépett föl: A kutyamosóban és A kocavadásban és mindkétszer nagy sikert aratott. A következő, tehát a tavalyi szezonban kapott szerepét A kis pajtást, Pierre Weber darabjában, már virágzó tehetsége minden szép tulajdonságával ruházta föl, ismét nagy tetszésben részesült. Utolsó alakítása a Diákélet

Katicája volt s a kis német kocsmároslányt legkedvesebb szerepének tartotta. Ebben is bucsuzott el a Vigszínháztól, ahol a közönség és kollégái részéről annyi szeretetben részesült. Sokan ekkor azt hitték, hogy a Harmat Hedvig színészi pályája csakugyan véget ért. Jött, látott, győzött és — férjhez ment.

Senkisésem hitt Harmat Hedvig bucsujában. Az élettől sem az válik meg, akinek szép álmait az élet valóra váltja, a szinpadot se az hagyja ott, akinek a szinpad diadalokat terem. Mindjárt, a Diákélet december 21-iki előadása után fölvettem ennek a lehetetlenségét, hogy a közönség Harmat Hedvignek mondja el azt, amit a Diákélet Katókája suttog Károly Henrik herceg távozásakor:

— Te többet nem jössz vissza, te többet nem jössz vissza!

És az akkori sejtés bevált, nem is szólt ez a bucsú hosszú időre. Harmat Hedvig, neve előtt az asszonyi mivoltát jelző M. betűvel, visszatért a szinpadra és mire ezek a sorok a nyilvánosság elé kerülnek, ő már ismét ott lesz, a közönség szívében, ahonnan még az emléke ugysem távozott el.

Kálnoki Lajos.

JÖN, VAGY NEM JÖN? Ismét nagyon sokan és nagyon sokszor emlegetik Széll Kálmánt, a magába zárkózott és magába szállt politikust. Éppen úgy visszavonult a politikai szinterünkről, mint annak idejében Cintinatus a római polgár. Az ökör szarvához ment mind a kettő. Csakhogy, míg Cintinatus akkor vonult vissza, mikor a zavart lecsendesítette, Széll Kálmán akkor tette meg ezt, mikor a csendet felzavarta. De most emlegetik s nem lehetetlen, hogy sikerül a nagy-szellem idézés. Néha már látjuk is emelkedni a rátóti látóhatáron, de nyomban visszahúzódik. Pedig kíváncsiak vagyunk reá. Hogyne! Ha a sokat beszélő és mozgó politikusok nem tudnak semmit, akkor valószínűleg ez a hallgatag bölcs drága gyöngyként szorongatja markában a megoldást. Markában, a mely talán üres.

Szentpétervári levél.

P é t e r v á r, október.

A pétervári császári testőrtisztek engedélyt kértek, hogy «társadalmi helyzetük megbeszelésére gyulést» tarthassanak. Ezen a gyűlésen, ugymond a kérvény, tiltakozói akarnak az ellen a bojkott ellen, amelyvel az orosz társadalom velük szemben föllép a japáni háboru óta.

Szinte példátlan eset ez, hogy egy hatalmas állam katonaságának élitje, a legelőkelőbb, legszebb, legkörülrajongottabb katonatisztek olyan helyzetbe kerüljenek, hogy kin nekik éloi, hogy nem bírják elviselni ezt a helyzetet, amelybe embertársaik melőzése őket juttatta.

Az idegen alig érti meg ezt a sajátságos tünetet, amely szintén csak Oroszország meglepetéseket termo forrongó társadalmában jelentkezhetik. Krónikás visszatekintésre van szükség, hogy megértsük ezt a páratlan je n s e g e t.

Sehol a világon nem különböztették ugy meg a hadsereg egyes fegyvernemeinek tisztjeit, mint Oroszországban. A testőrtiszt és a sorkatonaság tiszt — ég és föld volt mindenkor. A nagy távolság, me yet a két fajta tiszt közé a hagyomány állított, tulajdonkeppen meg is volt okolva. A derék gárdatisztek művelt és civilizált létükre a háborut barbár veroutásnak, kulturelles vad szokásnak minősítettek, amelytől művelt ember akár csak a hét főbűntől tartózkodik.

E telfogás alapján egyellen testőrtiszt sem ment a harctérre, hanem csupa sorkatonasági tisztet küld ek oda. Errol persze nem tehettek a szegény testőrtisztek; hogy is dönthetnének ők arról, menjenek vagy ne menjenek-e, mikor erről csak a cár rendelkezik!

No de ettől eltekintve is a testőrtiszt urak nem igen vetettek ügyvet a háboru kitöréséig a többi tiszt urakra. Legfőjebb, hogy kinevették őket. És ez a nevető kedvük most a háboru után is megmaradt: a harctérről hazatért sorkatonasági tiszteket, akik barna khaki-egyenruhájukban sétálnak az utcákon, gunyos megjegyzésekkel sértege ik. A polgárság, amely látja ezt, felháborodik a vakmerőségen.

— Ezek a herék! — mondja az elkeseredett művelt orosz. — Ezek merik gunyolni azokat, akiknek fele ott porladózik a harctéren s akik nélkülöztek és szenvedtek, mialatt ők itthon mulattak.

És felelevenítik azt a megdöböntő esetet, hogy a legvéresebb kata-zirófák idején a pétervári gárdatisztek vidáman mulatoztak, nyilvános helyeken dárídóztak. Ugy, hogy végül maga a cár volt kénytelen nyílt hadparancsai figyelemztetni testőrtisztjeit arra, hogy illetlen dolog az orosz nép gyászát megsérteni ilyen léha mu a iozassai.

A polgárság, amely eddig sem kedvelte a hetvenkedő, egyen-

ruhájukban pompázó gárdatiszteket, most utálni kezdte őket. Ebben a hangulatban érte a pétervári polgárságot néhány kínos jelenet, amelyről aztán tele lett a pohár.

Avenarius ezredes, a tes őrvertesezred egyik osztályának parancsnoka egy napon rossz kedvében kaszárnyavizsgálatot rendelt el. A kaszárnyába lépve észrevett néhány üres ládát; a közelben állt egy Markov nevű katona, azt felelősségre vonta, s mikor a szegény fiu azzal védekezett, hogy nem rakhatta el, mert nem engedték meg neki, az ezredes öklével halántékon ütötte. Markov közlegény egyszerre hanyattesett, eszméletét veszítette és görcsös konvulzióban tetrengett a földön. Az ezredes csizmája sarkával még néhányat rugott a szerencsétlen katona fején, aztán tovább ment. A katonát a kórházba szállították, ahol pár percre rá meghalt. A hadbírószági tárgyaláson kiderült, hogy Girard-de-Soucanton ezredparancsnok el akarta «tussolni» Avenarius ezredes gyilkosságát s hamis halotti lelet írására kényszerítette az ezredorvost, pedig világosan megállapította az emberölés tényét. Mindenki azt várta, hogy az ezredest szigorúan megbüntetik és legább is e bocsáják a hadsereg kötelékéből. E helyet Avenarius ezredest három hónapi szobafogságra és egyházi vezeklésre ítélte a testőriszti hadbírószág.

Ez az ítélet elkészerítette a polgárságot, de kitörésre a dolog csak nemrég került egy valóban felháborító eset kapcsán.

Pétervár egyik utcájában egy testőrtiszt találkozik egy katonával, aki most tart haza a harcterről. A katona mellette ott ékeskedik a vitézség jelvénye: a vastól való Szent György-kereszt, amelyet hősiessége jutalmául maga Kuropatkín tűzött a katona mellére. A tiszt megállítja a katonát és így szólítja meg:

— Hova mégy?

— Parancsára sétálok egyet, tiszt uram! — válaszol a katona.

— Zsidó vagy, hé?

— Parancsára az vagyok, tiszt uram!

— Hogy mered viseini a Szent György-keresztet, disznó!

— Mukdennél kaptam a főparancsnoktól! — válaszol büszkén a katona.

— Disznóság, hogy zsidónak ilyet adnak! — ordítja a tiszt és le akarja tépni a katonát a melléről az érdemjelet.

A katona hátrál, a tiszt követi, kardot ránt, megkardlapozza és végre letépi melléről a keresztet.

Az összeödült polgárság a zsidó katona pártjára áll, meg akarja ütni a testőrtiszteket, akit csak a rendőrség birt megmenteni a nép dühétől.

Azóta mintegy adott jelre bojkottálják a testőrtiszteket. Senki sem szól hozzájuk, senki sem köszönti őket, az utcán kitérnek előlük, nyilvános helyen, ha megjelennek, mindenki elül a közefükből.

És most a testőrtisztek gyűlésezni akarnak, mert «nem bírják elviselni a bojkottot».

Elkestek vele.

Közgazdaság.

Husnagyvágó. A Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság beadványt nyújtott be a főváros tanácsához, részletes javaslatot téve a Budapesti Nagyvágó Részvénytársaság létesítésére. Ajánlatában ezeket mondja:

A részvénytársaság főadata és célja az, hogy a nagyban való vásárlással, vágatással és értékesítéssel az érdekeit iparosokat fölmentse az élőállatok bevásárlásával és a melléktermékek mindig nehéz értékesítésével járó kockázatok veszélyei alól, s a nagvüzem összes előnyei segítségével a székesfőváros közéletmezési érdekeit a husnak lehető olcsón való termelése és árusítása által előmozdítsa és ha szükséges, versenyével a kicsinybeni árusítást is szabályozza. Céljának elérésére a részvénytársaság az élőállatok beszerzésénél a gazdaközönség érdekeire való figyelemmel is azt a módot választja, amely mellett azokat a közéletmezésre nézve a legelőnyösebben vásárolhatja és a melléktermékeket esetleg a saját maga által létesítendő gyárak útján értékesíti, hogy az ilyen módon elert haszon is a husnak minél olcsóbb eladását tegye lehetővé. A mérszárosoknak és henteseknek kedvező fő tételek mellett kívánunk hitelt nyújtani, hogy ez által is apaszszuk üzemi költségeiket, ami következményeiben szintén a fogyasztó előnyeiire kell, hogy válják. A vállalatot egyelőre

4 000 000 korona teljesen befizetett részvénytőkével szándékunk létesíteni, mely tőkeösszeghez az érdekelteknek vezetésük alatt álló csoportja 3 000 000 korona összeggel járulna, míg a székesfőváros részéről egymillió koronanyi részvénytőke jegyzése volna szükséges. A székesfőváros eme részesevése képezné alapját annak az általános és a vállalat tevékenységének minden részletére kiható felügyeletnek és ellenőrzésnek, mely a székesfőváros részére biztosítatnék avégből, hogy a közérdeknek teljesítésére hivatott eme közhasznú vállalat a székesfővárosi hatóság részéről megállapított irányító szempontokat s működési módozatokat sohase téveszse szem elől; a székesfőváros kiküldöttei tehát a vállalat igazgatóságában és a felügyelőbizottságában egyaránt résztvennének s ezenfelül még külön biztos lenne kiküldhető oly főadattal, hogy a vállalat működésének részleteit is ugyszóván napról-napra ellenőrizhesse, — természetesen, hogy mindezek a székesfővárosi közegek teljes és korlátoznatatlan jogot nyernének arra, hogy a vállalat összes könyveibe, levelezéseibe és irataiba betekinthessenek. A székesfőváros jogaira és az üzlet alapelveire nézve teljesen és általánosságban az Első Bécsi Nagyvágó Részvénytársaság (Erste Wiener Grossschächte-

rei Aktiengesellschaft) ismeretes alapszabályaira utalunk, amelyek a további tárgyalásoknál útmutatásul is szolgálhatnak. Ami már most a vállalat gyakorlati működését illeti, e téren a széles aapon való berendezés lehetővé tette végett a székesfőváros úgy a marhaközváltóhidon, mint a serfűközváltóhidon megfelelő vágó, hűtő, valamint a kamas eladási és irodai helyiségeket bocsátana az érvényben levő díjak ellenében a vállalatrendelkezésre olyképpen, hogy a nagyban való elárusítás minden drágító közvetítés kizárásával a vágóhidakon csakis kizárólag ezekben a helyiségekben és a létesítendő vállalatnak engedélyezettnek; a közvetlen eladás végett megfelelő hűtő- és eladási helyiség igényeltek továbbá a központi vásárcsarnokban természetesen anélkül, hogy ez által a többi vásárcsarnoki elárusító jogalegcskéyebb mértékben is korlátozhatnák. A székesfőváros biztosítana a vállalatnak, hogy a hatáskörébe tartozó intézetekben és kórházakban szűkeget hus

és husneműek mennyiségének legalább hetvenöt százaléka a nagyvágó révén fedeztetnék, megalapítandó részletes föltételek és módok mellett.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank. Amint röviddel ezeótt jelentettük, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank szófiai alapítását, a Banque de Commerce de Sophia-ról részvenytokéjenek szaporítása által nagyobbítani szándékozik, mint most értesülünk, e megnagyobbítás olyformán fog végbemenni, hogy a Banque de Commerce egy új, a Banque de Paris et des Pays-Bas és a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank által közösen alapítandó bankba be fog olvadni. Az új bank 4 millió lewa részvenytoké felett fog rendelkezni s a Banque de Commerce eddigi működését fokozott mérvben es tágitott hatáskörben fogja folytatni. Az új bank igazgatósága a Banque de Paris et des Pays-Bas s a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank képviselőiből, valamint néhány magyar előkelőségből fog állani.

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Akácfa-utca 63.

Kiadja a „Jövendő“ kiadóhivatala.

Telefon: 87—34. szám.

A Jövendő bekötési táblái

valamint az első és második évfolyam egyes számai füzetekben és bekötve kiadóhivatalunkban kaphatók.

Hirdetmény.

Közvetlen áruforgalom Ausztria-Magyarország, Szerbia, Bulgária és Törökország között.

Fenti közvetlen áruforgalomban 1906. évi január hó 1-én a következő új dijszabások lépnek életbe és pedig: 1. Dijszabás I. rész (általános és külön határozmányok és aruosztályozás). 2. Dijszabás II. rész 1. füzet (külön határozmányok és díjtáblázatok osztrák állomásoknak szerb, bolgár és török vasuti állomásokkal való forgalmára nézve). 3. Dijszabás II. rész 2. füzet (külön határozmányok és díjtáblázatok magyar állomásoknak szerb, bolgár és török vasuti állomásokkal való forgalmára nézve). Egyidejűleg az 1898. évi május hó 1-től, illetve 1901. évi március hó 1-től érvényes hasonló dijszabások és azok pótlékai szintén hatályon kívül helyeztetnek. Az ugyanezen forgalomban 1904. évi január hó 1-től a szerb, bolgár és török vasutak egymás közötti forgalmára nézve érvényes dijszabás II. rész 3. füzetéhez 1906. évi január hó 1-én az I. pótlék lép hatályba. Ezen dijszabások illetve pótlék a részes vasutaknál lesznek annak idején beszerezhetők.

Budapest, 1905. évi október hó 9-én.

A magyar királyi államvasutak igazgatósága
a részes vasutak nevében is.

Hirdetmény.

A „Kiegészítő díjtételek“ című dijszabási füzet érvényességének kiterjesztése.

Az 1904. évi március hó 1-től érvényes «Kiegészítő díjtételek» című dijszabási füzet érvényessége kiterjesztetik azon szállitmányokra is, melyek az említett dijszabási füzetben foglalt egyéb feltételek betartásamellett a Pozsonyon át lebonyolított vasuti és hajozási forgalomban érvényes kiveteles dijszabások alapján a magyar királyi államvasutak állomásairól pozsonyi átrakás mellett Passau és Regensburg állomásokra átmene-tileg Bajorországba, Délnémetországba, Vorarlbergbe és Svájcba való rendeltetéssel szállitvatnak.

Budapest, 1904. évi szeptember hó.

A magyar királyi államvasutak igazgatósága.

A SZÉPSÉG TITKA.

Vigyázzon jól, mert itt az ősz!

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy külföldi 20 éves szép leány írja: Ide mellékelem 3 arcképeimet. Az «első» kép eredeti hajam volt; a «második» kép mutatja, hogy a folytonos hajhullás következtében milyen csunya voltam; a «harmadik» kép feltünteteti jelenlegi hajzatomat, melyet 3 üveg Diana hajszesz elhasználása után már eddig elértem. Ezek után felhatalmazom, hogy arcképeimet is — ha jónak látja — közölje azok érdekében, a kik nem hajnövesztőt keresnek, hanem az izzasztásig határos hajhullást, hajtörést és korpa képződést megakadályozók nem voltak képesek. Kérek az eredeti Diana hajszeszből 2 üveggel újból küldeni, mert hajhullás ellen más szer nem létezik.

Egy csongrádi menyecske levele: A Diana Crém és Diana szappant minden oldalról ajánlották, melyet meghozattam és nagyon hálás vagyok érte. Sárgás szepelőimet és pattanásaimat teljesen elveszítettem annyira, hogy arcom és kezem oly finom tiszta lett, mint az alabástrom.

T. Erényi Béla urnak Budapest. A küldött Diana pirosító sokkal többet ér, mint a külföldi drágább pirosítók, ezért én barátnómmal mindég ezt használom. Kérem Abbáziába küldeni 1 üveggel, mert jövő héten oda utazom. Üdvözli
Dr. K. K.-né.

Egy tégely DIANA-CRÉM (éjjel használható zsiros crém) 75 krajcár, DIANA-SZAPPAN 75 kr., DIANA-PARFUM (originalis nagy üveg) 5 K. DIANA-PUDER 3 színben (szarvas bőrrel) 75 kr., egy tégely DIANA-PIROSÍTÓ 5 korona. Egy üveg DIANA-HAJSZESZ 4 korona.

Központi főraktár, honnan a szállítás naponta titoktartás mellett történik utánvétellel:

Erényi Béla Diana-gyógyszertára

Budapest, Károly-körút 5. sz.

Egy kopaszodó ur aláírásával kaptuk a következő sorokat: Fellelegem részére ajánlották a «Diana hajszert» melyből 1 üveggel hoztam. A mennyiben hajhullása fél üveg elhasználása után megszűnt, a második felét én használtam el. Most magamnak kérek még egy üveg «Diana hajszert», hogy megmentsem azt a pár szál hajamat, mely még megvan, de nem szeretném elveszteni.

Tisztelt gyógyszerész ur! Sziveskedjék a Diana pirosítójából küldeni 10 koronáért két üveggel, mondhatom, hogy mindnyájan nagyon meg vagyunk elégedve.

Tisztelettel Z. K. grófnő.

Egy fővárosi primadonna nyilatkozata: Mi színésznők tudjuk legjobban megítélni, hogy milyennek kell lenni egy finom arc-crémnek és szappannak. Ha mondhatom hogy a Diana-szépítőszereket kipróbáltuk többen és az volt az általános vélemény, hogy a Diana-crémet és Diana-szappant bátran világgá bocsáthatják, sok nő hálás lesz érte és nem fognak szégyent vallani vele.

Egy szatmári uriaszony írja: Mult évben hozott Diana-Crém és Diana szappanból kérek 1 — dagot, mert ez az egyedüli szer reszemre mely megakadályozza, hogy tavaszi szepelőim láttatlanok legyenek.

LUSER L.-féle TOURISTA-TAPASZ.

Biztosan és gyorsan ható szer tyukszem, szem-
ölc és a talp, valamint a sarok bőrkemé-
nyedései, továbbá mindennemű bőrel-
szarusodás ellen. A hatásért
jótállás vállalatik.

E tapasz csak egy nagyságban létezik és pedig dróktint 1.20 kor.
Mindig határozottan LUSER-féle turista-tapasz kérendő.

Magyarországi foraktár.
Török József gyógyszer. Budapest
Király u 12, Andrássy-ut 26.

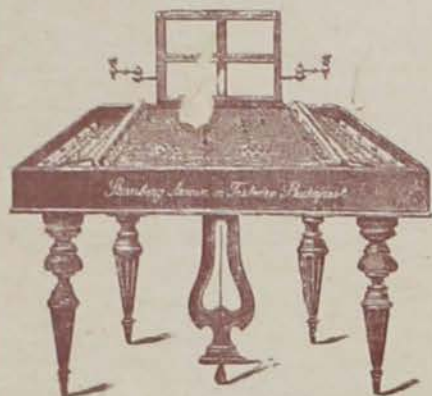
Csak akkor valódi, ha minden használati utasi-
tás és minden tapasz a mellettes védjeggyel és
aláírással el van látva, azért is erre ügyelni kell.

1 doboz ára 1.20 K., vidékre 1.65 K.,
előzetes beküldése mellett bérn.

Schwenkl E. gyógyszerháza,
Meidling-Bécs.

Főpont
szétküldési raktár

ISKOLAI HEGEDÜK KITÜNŐ HANGGAL.
Kaphatók: 3, 4, 5, 6,
8, 10 frtért és feljebb. HANGVERSENY-HEGEDÜK 20 frttól feljebb.
Iskolai és **HARMONIUMOK** az összes zenekari
templomi és műkedvelői hang-
szerek, húrok, vonók és tokok a legjobb minőségben és a leg-
olcsóbb gyári árakon kaphatók.

12 szerkezetű
CZIMBÁLMOK

legkiválóbb hangtartó szerke-
zettel pedál nélkül 30 frttól fel-
jebb, pedállal 80 frttól feljebb.

Képes árjegyzéket (minden ezekről külön) ingyen küldünk, csak meg kell
írni, hogy miféle hangszerről kívánatik az árjegyzék.

Fonograf és Gramofon beszelőgépek
a legjutányosabb árakon Hengerek és
lemezek a világ leghíresebb művé-
szeinek felveteleivel. — Dus raktár
kiváló gyártmányu új és átjátszott
zongorák és pianóknak.
Régi zongorák és egyéb hangszerek
ujakra becseréltetnek.

Zongora kölcsönző intézet.

Kitűnő hangu **harmonikák** 3, 4, 5, 6, 7,
8 frtig és feljebb. Aczélhangu zenekar-
harmonikákban különlegesség.

Teljes zene-**arok** felszerelése kedvező
feltételek mellett. — Tornászati és köz-
ségi dobok dus választékban.

STERNBERG Armin és Testvére

cs. és kir. udvari hangszergyár főüzletében

BUDAPEST VII., Kerepesi-ut 38.

Eladunk és veszünk

alkalmi árveréseken és beraktározott urasági butorokat,
ugymint teljes lakberendezéseket, angol bőr-butorokat,
mahagoni- és rézbutorokat, perzsa- és smyrna-szőnye-
geket, függönyöket, olajfestményeket, antique tárgyakat,
gáz- és villamos-csillárokat.

Grosz Sándor és Tsa Budapest, Gyár-u. 2. I. em.
(Király-utca sarkán.)

A már 53 év óta dicséretreméltólag ismert, s a 71012. sz. Bm. leirat követelményeinek teljesen megfelelő

UJ-VUKOVÁRI

arctisztító kenőcs

szeplő, himlőhely, sömör, májfoltok, fakadékok, forrósgái pörsenések, orrvörösségek és minden egyéb

bórszépítő szappan

arcvirágzások ellen, valamint az uj-vukovári mely az arckenőcscsel a használati utasítás szerint alkalmazva, még korosabb egyéneknek is viruló és fiatal kinézést kölcsönöz.

Egy nagy tégely ára 1 kor. 60 fill., kisebb 1 kor., szappan 1 kor. Utánzásoktól óvakodjunk! Csak **Kraicsovics** által **Vukováron** készített kenőcs valódi. — Minden tégelyen **Kraicsovics**, a készítő arcképe látható.

Főraktár: Budapest, Király-u. 12., és Andrassy-ut 26. Török József gyógyszerháza.

Budapesti Takarékpénztár és Országos Zálogkölcsön Részvénytársaság.

— Befizetett részvénytőke: —
10 millió korona.

Központi irodái BUDAPEST, VI., Andrassy-ut 5.

Elfogad betéteket:

takarékpénztári könyvekre, pénztárjegyekre és folyó (Cheque) számlára. Leszámitol váltókat, előleget ad értékpapírokra.

— Zálogüzleteiben: —

IV., Ferenciek-tere 4. — IV., Károly-körut 18. — VII., Király-utca 57. sz. — VIII., József-körut 2. — VIII., Üllői-ut 6. sz.

Pénzleőleget ad: értékpapírokra, arany és ezüst tárgyakra, ékszerekre és régiségekre a legelőnyösebb feltételek mellett.

≡ A magyar királyi osztálysorsjáték főelárusító helye: ≡
VI. ker., Andrassy-ut 5. szám.

TÖRLEY Iroda: BUDAPEST, VIII., Eszterházy-utca 22. sz.
PEZSGÖGYÁR Pincék: BUDAFOK (Promontor).

WALTER KÁROLY

BUDAPEST, V., Mária Valeria-utca 10.

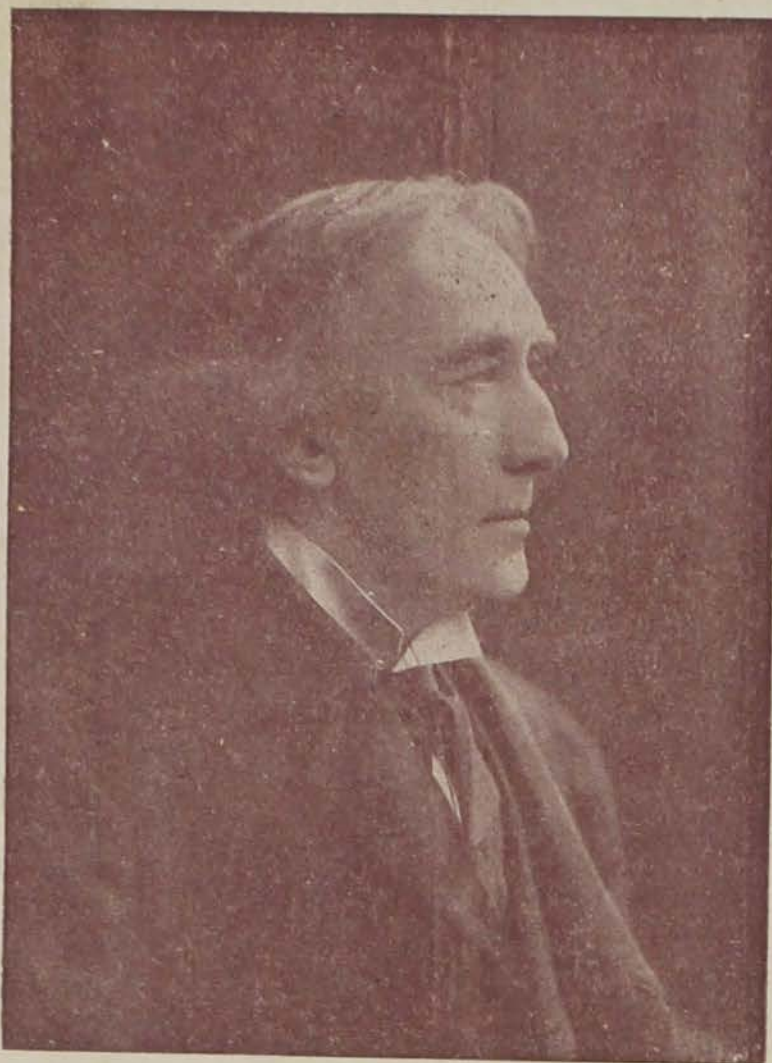
(Thonet-udvar)

Műipari műterem mindennemű faragott és szabad kézzel domborított **bőrmunkákra**, továbbá minden e szakba vágó felszerelésre. — Kitéüntetve a nemzetközi kiállításon Budapesten, 1903. diszoklevéllel és aranyéremmel.

SPECIALISTA: családi címerekben mindennemű rajz és pecsét-lenyomás után.

JÖVENDŐ

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

*Lóránt Dezső
szerkesztő: 1905*

TARTALOM: A reaktivált választói jog. — Kristóffy: Az általános választói jog. — A koronaterem kulcsa. — Közgazdasági hir. — Hullám: A kivándorló. — A kormányt üdvözlök. — Zöldi Márton: Az utitársnő. — Kalmár Antal: Dinasztikus tükördarabok. — Miniszterek és ügyvezetők. — Kecskeméti Lipót dr.: Munka és istentisztelet. — B. Szász Piroska: Sápadt falevél hull... — Vicomte Letorière: Schleinitz Carla naplója. — Egy elmeorvos jelentése. — Sydney Carton: Sir Henry. — Stettenheim: Amit a madarak beszélnek. — Tráfalgar. — Dives: A horvát-segítség. — Gróf Vay Sándor: Árnyak. — Jules Bois: Éjjeli látogató. — Közgazdaság. — Hirdetések.

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

A reaktivált választói jog.

A nemzeti kaszinó tűzzön ki gyászlobogót: nagy halottja van, a mágnásuralom. A király reaktiválta a Fejérváry-kabinetet s elfogadva egész programját, elfogadta az általános titkos választó jogot is, ami sarkköve e programnak és megölője Magyarország évezredes béklyójának, a felső tizezer uralmának. A történelmi cselekmény mérhetetlen súlyával szinte megdöbbenően hat a keblekre az első pillanatban, annyira váratlanul és épp arról a helyről szálla alá reánk, melyet már igazi nemzeti aspirációin körök temetőjének hirdettek urbi et orbi. Ime az ige megtesesülése: zörgessetek és megnyitvatik! És ahonnan gerinctelen hazafiak harminc év óta a nemzeti követelmények üres tarisznyájával téregettek haza, onnan el tudta hozni egyetlen bátor férfiszó a legnagyobbat: újjászületésünk, szebb jövőnk, biztos zálogát, az általános választójogot. Pedig mennyi ördög esküdött össze az Igazság elvesztésére! A sötétség mekkora tábora

vonult fel Lajtán innen, Lajtán túlról a Burg elé, hogy útját állja a nagy eszme benyomulásának a legfényesebb termekbe. Akárcsak a másik nagy, korszakos reform idején, az egyházpolitikai javaslatok megszületésekor. Miként ezeket, azonképen az általános választójogot is sikerült egyidőre megbuktatni a fekete seregnek. De csak egy időre. Mert az igazság aláhanyatlott lobogója megint fölemelkedett s a ráirt vezényszó: jogot a nép millióinak — immáron nem csak Kristóffy József úr ő excellenciájának „népámitó kortesszava“, de szilárdan eltökélt szándéka a legmagasabb Akaratnak is. A királynak. A felség maga írta meg a keddi episztolában kedves minisztereinek, e jelben győzzetek, vagy bukjatok! Az egyszer elejtett kormánynyal reaktiválta hát az egyszer elejtett általános választó jogot. A diadal nagy: Kedd, 1905 október 18-ik napja, a legnagyobb népjognak, a szabad politikai lelkiismeretnek győzelmi napja. Ekkép történelmi fontosságú nap legyen minálunk, noha ez egyszer nem az egyedül megváltó koalíció jóvoltából. Naphőse pedig Kristóffy József leszen, aki — lám-e! — a politikai tévelygések és férfiatlanságok jeles korszakában is tudott lenni „kis Kristóból“ nagy Kristóffyvá. Egyetlen szóval; amit mi, százerek, milliók, mily régóta mi szavunknak tartunk, de kimondani csak Króstóffy merte. Ott, ahol kellett és akkor, amikor kellett: tehát győzött vele. Vajjon a nemzeti is kimeri-e majd mondani — a tulajdon szavát; ott, ahol majd kell, és akkor, amikor kelleni fog — a választásokon?

Az általános választói jog.

A parlamentekben, amelyekben a szavazati jog korlátozott, a többségi elv nincs biztosítva s ezért az ilyen parlamentek ki vannak szolgáltatva az obstrukciónak. Ha a magyar parlament az általános szavazati jog alapján alakulna össze, a nemzeti hiuság legyezgetésének kizárólagos politikája helyett szükségképen az igazi népérdekek politikáját is üzné és ha ebben a munkájában bármely oldalról obstrukcióval háborgatnák, akkor ez a parlament ennek az obstrukciónak leverésével épen olyan könnyü szerrel boldogulna, akárcsak a német vagy az angol. Ami hibát a választói jog korlátozottsága elkövetett, azt jóvá lehet, sőt jóvá kell tenni a választói jog kiterjesztésével. És ebben a részben minden habozás nélkül el lehet menni a leggyökeresebb megoldásig: az általános választói jog behozataláig. A néptömegek rokonszenve és asszisztenciája által csakis ez képes biztosítani a parlament normális működését és ez az egyedüli csálhatatlan mód és eszköz a széles néprétegek feneketlen elégedetlenségének megszüntetésére s a békés megelégedéssel járó társadalmi jólét megteremtésére.

A parlamentárizmus érdeke mellett ez utóbbi képezi a másik nagy indokot az általános választói jog behozatalára. Magyarország husz millió népből alig egy milliúnak van szavazata. A politikai nemzet és a nép fogalma sehol a világon oly kevésbé nem földik egymást, mint nálunk. A kiváltságos osztálykorlátok még itt nem dőltek le. Az 1848-iki harc csak rést ütött rajtuk, de a nép ezen a részen keresztül még ma sem tudott behatolni a politikai jogosultságok terére. Hogy ennek szomoru következményei vannak, az természetes. A parlament nálunk nem igaz képviselete a nemzetnek. Mig a nép százezrei keresethiány miatt kivándorolnak, mig a gyermekhalandóság óriási, mig a kivándorlási

ügynökség és a leánykereskedés a legjövödelmezőbb ipar, míg a nép éhezik és nyomorog, addig a parlament közjogi kérdésekkel vesződött s nép érdekeivel annyira nem törődött, hogy a szegény ember nem lelte honát e hazában. Innen a nagyfoku elégedetlenség, mely végeredményében a mai köz-állapotokat idézte elő.

Az 1893 ik évi törvényhozás az akkori népet bevitte az alkotmány sáncaiba. Azóta megszaporohtak, kibővültek a nép rétegei. Három egész generáció nőtt fel, akik a művelődés terjedése folytán új vágyakat, új törekvéseket képviselnek. Mindez ki van ma zárva a törvényhozás terméből, ahol csak közjogi sérelmeket vitatnak, éppugy, mint száz évvel ezelőtt. Az új eszmék pedig ezalatt odakünn feszítik a társadalom kereteit, melyeket ha előrelátóan és okosan le nem vezetünk, rövid idő alatt egy munkás-szociális forrongásban fog kitörni a föld népe. Akik a viszonyokat Magyarországon ismerik, azok jól tudják, hogy ezeken a bajokon csak az általános titkos választói jog behozatala segít. Az általános választói jog ugyanis megszólaltatja a nép millióit. A parlamentbe új elemek kerülnek, amelyek jól ismerik a nép baját. A népképviselőt pedig igazán népképviselőt lesz, mely első sorban a nép érdekeivel fog törődni. Az kétségtelen, hogy ez a reform alaposan föllendítené Magyarországon a politikai viszonyokat. Az volna az első eredménye, hogy a mai pártalakulatoknak egészen más irányzatot adna. Szó sincs róla, hogy az általános szavazati jog révén a radikális társadalmi áramlatok tekintélyes érvényesülésre tennének szert a törvényhozásban s azok a kérdések, melyek manapság a parlamentben a kedélyeket indulatba hozzák, nem élesedhetnének ki többé, sőt elvonulnának az első harcvonalból, mert az általános választói jog hullámverése besodorná a parlamentbe a nép igazi és izzó érdekeit, amelyek ott mindent tulszárnyaló jelentőségre tennének szert. Az új elemeknek megjelenése a küzdőtéren új medret fog vájni az ország törekvéseinek.

Vége lesz egyszer a kiéheztetés politikájának. Minden faktor megfogja kapni a maga törvényes igényét. Nem fog többé éhezni az állam, nem éhezik többé a véderő és nem

éhezik többé a nép. Hasznos, áldásos munkálkodás fog megindulni az egész vonalon, melyet parlamenti konvulziók zavarni nem fognak. A népnek pedig minden igénye szóhoz fog jutni a parlamentben. Bajai, szenvedései orvosolva lesznek, mert az ő igazi küldöttei ülnek majd az ország tanácsában. Munkája, kenyere is lesz elég, mert a nemzeti akarat nem meddő harcokban, hanem pozitív alkotásokban fog megnyilatkozni. Szóval: egy intenzív gazdasági és szociális politika fog érvényesülni, mely nem akadémikus értékű vitatkozással, hanem közutak, csatornák, vasutak, iparművek, gazdasági berendezések, földparcellázások kulturális, művészeti és filantropikus intézmények létesítésével tölti ki a parlament tevékenységét, vagyis oly kérdések megoldásával, melyek a nép terhét könnyíteni s a többi osztályokkal egyenlő jogon tisztességes megélhetését és társadalmi jólétét biztosítani fogják. Mindezeket jól tudják már a széles néprétegek s ezért követelik az általános választói jogot. És ha majd megkapják, csak akkor, de csakis akkor fog megnyugodni a nép. És majd akkor a király és az igazi nemzet is meg fogják érteni egymást.

Az általános választói jog nemcsak, hogy nem fog a nemzeti vágyak háttérbe szorítására vezetni, hanem ellenkezőleg, azoknak érvényesülését fogja előmozdítani. És épp oly üdvös hatással lesz magára a kibontakozásra, sőt merem állítani, hogy az ország mai válságos helyzetében legalább nézetem szerint a végleges megoldásnak egyetlen biztos eszközt az általános választói jog képezi. Nagy érdeme és nagy előnye, hogy a közjogi téren leszegezett merev álláspontokat nem érinti, sőt tiszteletben tartja. Nem csukja be az ajtót a nemzeti követelések előtt, hanem nyitva hagyja. E mellett oly hatalmas vonzó- és taszító-erőket rejt magában, melyek a kibontakozás megindulásához előfeltételeül szükséges parlamenti eltolódásokat előre láthatóan létrehozzák. Az általános választói jog a kibontakozás tekintetében két irányban hatna. Először is megmozdítaná a holt pontra jutott politikai helyzetet s ezzel megindítaná a kibontakozási processzust, másodsor pedig végeredményben befejezné ezt a nagy akciót

és pedig olyképpen, hogy a korona és a nemzet áldásos és eredményes együttműködése a magyar parlamentáris életnek hosszú időre ismét legszilárdabb bázisa lenne.

Vágyakozással tekint már az egész ország a kibontakozás felé. Józanabb felfogás kezd előtérbe lépni, mert a társadalmi és gazdasági érdekcsoportok nem bírják tovább a kiéheztetés politikáját elviselni. És a közvélemény nem máról holnapra szóló, hanem végleges megoldást akar, mely hosszú időre biztosítja a békés fejlődést. Meghozná-e ezt valamely vékony katonai engedmény? Alig hiszem. Mert a hiányosan működő parlamenti élet betegsége magában a parlament szervezetében rejlik, s ez a betegség csak akkor fog véglegesen megszűnni, ha a munka, a kenyér és a jog nagy kérdése diadalmasan bejárják az országot s ezzel az általános és titkos választói jog győzelemre jut.

Igyekeztem, az általános szavazatjog nagy kérdését összes vonatkozásaiban azzal a komolysággal és tárgyilagossággal tárgyalni, amely nem a rövid életű politikai jelszavak, hanem a komolyan megvalósítandó nagy feladatok kitűzésének feltételét képezi. Tartózkodtam az agitáció eszközeitől, nem a szívekhez, hanem az elmékhez akartam szólni, mert jól tudom, hogy ezt a nagy kérdést a józan és higgadt megfontolás mérlegén, nem pedig az indulatok és szenvedélyek tüzén kell mérlegelni. És ezen a komoly, higgadt úton fogom az általános választói jog kérdését propagálni tovább is, ha kell, azon a helyen, melyet a korona bizalmából ma betöltök, ha kell, abban a másik helyzetben is, mely súlyos kötelességeim alól való felmentésem után fog számomra megnyitni. És hiába neveznek szédelőnek, a nemzeti vágyak megrontójának, hiába vádolnak taktikázással, hiába akarnak megfélemlíteni, hiába akarnak vád alá helyezni, az én lelkiismeretem tiszta és nyugodt, semmiféle rágalom és gyanusítás nem fog letéríteni a józan és higgadt meggyőződés tárgyilagosságtól. Aki pedig megdob kővel, azt vissza fogom dobni kenyérrel, mert az általános választói jog nem a gyűlölet, hanem a szeretet fegyverével harcol.

Kristóffy József.

A koronaterem kulcsa.

— Igaz történet. —

Fejérváry Géza báró miniszterelnök szorgalmasan dolgozott hatalmas arányú íróasztalánál. Amint az irományokat forgatta és a leveleket olvasta, belepert hozzá báró Skerlecz, a miniszterelnök hű titkárja.

— Mi jót hozott titkár úr? — kérdezte nyájasan Fejérváry.

— Kérem, kegyelmes úram, a koronaterem kulcsát — felelt Skerlecz.

Fejérváry meglepetten kapta föl fejét az irásokból.

— Miféle kulcsot?

— A koronateremét, amelyben a szent korona el van zárva.

— S minek önnek az a kulcs? — kérdezte Fejérváry meg-hökkenve:

Báró Radvánszky koronaőr úr ő excellenciája kéreti.

Fejérváry rásandított hű emberére és aztán gyorsan átvonult egy logikus láncolat.

Vagy itt van a kulcs, vagy nincs. Ha itt van s ő nem tudja, hogy hol van, blamája magát, ha pedig nincs itt s ő ezt nem tudja, az szintén blamázs. Azért tehát legjobb, ha szint nem vall, hanem óvatosan kerügeti a kérdést.

— Ah, igen, a kulcs . . . szólt könnyed hangon. — Mondja csak titkár úr, már a korábbi miniszterelnöknek is őrizetére volt bizva az a kulcs?

— Amióta a nádori méltóság megszűnt, a koronaterem kulcsát a miniszterelnök őrzi.

— És az én elődöm is ott tartotta a kulcsot, ahol én?

— Ugy van, Tisza gróf ő excellenciája is a szomszéd szoba asztalának fiókjában tartották.

— Tehát ott, ahol én.

— Ott, ahol excellenciád.

— Nos, hát kedves titkár úr, sziveskedjék bemenni a szobába és csak hozza ki a kulcsot.

A miniszterelnök kíváncsian várta, meglegeli-e a kulcsot a

titkár. Szerlecz kis idő múlva visszatért és kezében — csakugyan — egy kulcsot hozott, melyet Fejérváry elé tett.

— A koronaterem kulcsa — jelentette hivatalosan.

— Hála Istennek! — sóhajtott Fejérváry s aztán kíváncsian kérdezte:

— Minek kell a kulcs Radvánszkyknak?

— Hogy koronaóri évi teendőit elvégezze.

— És miképpen történik ez?

— Ugy, hogy Radvánszky ő excellence-je a koronateremben kinyit egy ablakot, hogy bejöjjön a levegő, azután kinyit egy másik ablakot, hogy kimenjen a levegő s mikor így megszűllöztette a koro-
nát, az ablakokat ismét becsukja és a koronaterem ajtaját bezárja.

Fejérváry mélyen meg volt ha va a koronaőr bokros teendői-
től és aztán megdöbbenve mormogta:

— Iremióm, mi lehet volna, ha véletlenül akkor van korona-
vázás — mikor báró Szerlecz nincs a fővárosban.

KÖZGAZDASÁGI HIR.

A külföldi hajóstársaságok körében nagy örömet kelteit gróf Apponyi Albert kivándorlási szándéka. A Cunard Line biztosra veszi, hogy a nemes gróf reá nézve többet ér az összes kivándorlási ügynököknél. Előreláthatólag nagy versengés indul meg már a közel jövőben a hajóstársaságok között, hogy melyiket fogja Apponyi igénybe venni. Az azonban már most is kétségtelen, hogy erős kezű és kemény legényt tesznek meg kapitánynak azon a hajón, amelyen Apponyi fog kivándorolni. Különben a gróf még képes lesz a Cunard hajót is félrevezetni, nemcsak a száraz föld egyik sokat szenvedett, ezer sebből vérző országát . . .

A kivándorló.

Írta: Hullám.

Egy szó repült át a hazán s egy röpke szóban mennyi fájdalom!

Ő kivándorol . . .

Ez az Ő ama férfiú, ki a legöregebb emberek emlékezete óta jobb kezét mindig szívében tartotta s e szív azalatt folyton a Hazáért dobogott; ki szemét mindig égre emelte s e szem folyton a Hazára sírt le áldást Hadúrtól. Közben kötetes beszédeket mondott s e beszédek állandóan izzottak a Haza szeretetétől, vigasztaltak nyomorúságában a Hazát és a szebb jövő csábos képével földi paradicsomot festettek a kesergő Honffyak fátyolos szemé elé: csak küzdj ember és bizva bizzál! Meglesz minden, nemzetiszín csendőr-kardbojttól magyar vezényszóig, paraszt konyha hagyományos vasárnap-i tyúklevesétől budavári magyar udvartartás káprázatos pompájáig. Minden meglesz . . . csak rám hallgassatok, csak engem kövessetek. Mert én vagyok az új Álmos, ki népét elvezérli az Igéretföld boldog zónáira, én vagyok az új Messiás, kit a ti megváltástokra küldött az Úr, óh Honffyak, Csak engem hallgassatok, csak engem kövessetek . . .

Es a nyáj ráhallgatott és a nyáj őt követte. Habarékpártból mérsékelt ellenzékbe, mérsékelt ellenzékéből nemzeti pártba, nemzeti pártból kormánypártba, kormánypártból disszideálásba, disszideálásból negyvennyolcra. Őt követte tüskönbokron, szárazon és vízen, csüggedetlenül, állhatatosan. Egész a rettenetes szóig, a s o h á i g. Ezt a szót ő dörögte el magyarul a parlamentben, németül a bácskai sváboknak, nyomtatva a budapesti lapokban s interwiewokban az ismert világ összes utazó reportereinek fülébe. Ő mondotta ki legelőször, Ő mondotta ki legutóljára s azóta Kárpátok bércei visszhan-

gozzák a kiáltást s Adria hullámai mormolják szakadatlanul, mint nagy nemzeti esküvést, mint a Kossuth-nótát, mint a Rákóczi-indulót: öregek és ifjak, férfiak és nők áhitattal rebegik Ő után — nincs megoldás nemzeti kommandó nélkül

Mikor pedig így melléje állott apraja-nagyja, úr és paraszt, politikus és csizmadia, mikor izzik minden kebel s a legkisebb fuvallat csak, hogy a hamu alól vészes lobogással gyuljon lángra a szent néphevület lángja, vagy szárazon szólva, mikor az évtizedek óta heccelt népóriás nyugalmából kizaklatva, a szélső határ legszélsőbb pontjáiig jutott, ahol nem marad más, mint vagy nyaktörő ugrás a sötétbe, vagy csúfos visszavonulás: akkor . . . Óh, akkor megnyílnak újra a messiási ajkak s rettegven a saltomortalétól, pironkodván a retirádától, az arany középutat hirdetik: gyerünk ki Amerikába! Bolond Danton, együgyű Robespierre, kik Párisban maradtak, pedig akkor is fel volt már fődözve Amerika . . .

Apponyi Albert gróf tehát kivándorol. Elmegy Amerikába, itt hagy csapot, papot, édesmindnyájunkat, ha nem oldják meg a válságot a nemzeti követelmények szerint, ha Chlopynak, ha szeptember 23-ikának le nem törik nemzet-öklelő szarvait, ki nem húzzák nemzet-maró mérges fogait: ha a császári és királyi «soha» át nem vedlik legalább is valahá-vá. Vagyis, ha nem enged a császári király, mikor Ő semmit sem enged, azaz: ha vissza nem szívja szavát, a császári és királyi szót I. Ferenc József, mikor cseppet «sem hajol meg sem e sereg, sem Héderváry —» Apponyi gróf.

Odafenn aligha hajladoznak. Idelelni semmi kilátás reá. Tehát — gyerünk ki Amerikába. Ő kimegy, Ő mondta, Ő meg is teszi. Minek utána Ő magyar mágnás. Kinek szava szent és visszaszívhatatlan. Nem úgy, mint a királyi szó. Azzal lehet játszani, mert nem kéri számon sem egy lehetlenségig erőszakolt politikai mult, sem a — Nemzeti Kaszinó.

Faktum tehát, hogy Apponyi Albert gróf kivándorol, ha a király nem enged. Ellenben itthon marad, ha a király az utolsó pillanatban meggondolja magát s csak hogy Apponyinkat el ne veszítsük, visszavonja a sohát.

Ám nekünk, magyaroknak, mindig a rosszabbik esetre kell elkészülnünk: Apponyi gróf már megváltja jegyét a Cunard Line-re (mennyit szidta ezt a kivándorlásra csábító idegen vállalatot!) s a király még sem kapitulál Apponyi gróf előtt. Mi következik akkor! Uj, nagy, mérhetetlen nemzeti csapás!

Először: Messiás nélkül maradunk, mint a zsidók a pusztában, mikor Mózes negyven napra ott hagyta őket s felvándorolt a Hóreb hegyére. Meg fogunk tébolyodni e nagy elhagyatottságunkban s a nemes gróf századik egyedül üdvezítő jelszava helyett idegen bálványokat kezdünk majd imádni, mi, az óh nép!

Másodszor: árván marad a koaleált vezérkar s kétségbeesésében rohan — megalkudni az utálatos hatalommal, a mitől Lányi miniszter tulajdon szavai szerint, eddig is csak Apponyi gróf merev non possumus-a rettentette vissza.

Harmadszor: a magyar amerikai kivándorlók száma egygyel szaporodni fog. És ez a fő baj. Mert húsz év előtt még egyetlen magyar sem kívánkozott el Árpád földjéről idegen hazába, — ma évenként kétszázezer rohan el innen, mint az égett ember, koldusbottal hóna alatt s tarisznyája a hátán. Elhagytuk kivándorlóink számával a világ legvándorabb nemzetét is, az olaszt!

E világrekordunkat tehát szaporítani nem okos dolog lángeszű Apponyinktól. Különösen nem akkor, mikor Ő nem a nép fia, aki jöhet mehet, — ibi bene, ubi patria — utána nem jár senki sem sirva, sőt bölcs kormányaink e kivándorlási fluktuációt «a káros elemek szerencsés lecsapolásának» tekintették. Hanem magyar mágnás Ő, kiből kár egyetlen embert is elveszíteni e hazának, melyet tudvalevően örökké a mágnások tettek boldoggá, elégedetté, ők adtak neki kenyeret és oly politikai programokat, miknek áldásos eredményeként százezrével szökött ki e jeles hazából a magyar nép.

Vagy csak nem programjára akarja tán ráütni a nemes gróf a hiteles pecsétet, mikor most már maga is

kivándorol a magyar nép után, melyet az ő politikájuk üzött ki az ő hazából?

Ebben az esetben elismerésünket és hálánkat viheti magával vadnecum gyanánt a kivándorló Apponyi gróf. Mert máskülönben biz' ő kelme csak — szökevény. Megfordított Cincinnátus, aki nem a vihar lecsendesítése után tér nyugalomra, hanem ellép a «kimondhatatlan nyomor és szenvedés» elől, amit az általa felkorbácsolt vihar fog itt teremteni.

A röpke szóban: «kivándorlok», azért van annyi fájdalom!

A KORMÁNYT ÜDVÖZLIK.

Éljen az általános választói jog!

Gautsch és a koalíció.

Bécs.

Budapest.

Rendeleteiket lelkiismeretesen fogjuk végrehajtani.

A vármegye.

Kérek számomra egy útlevelet kiállítani. Elég volt a népbolonditástól.

Apponyi.

Hát mégis keresztül viszik.

Szoknyapolitika.

Linz.

Az utitársnő.

Irta: Zöldi Márton.

Este tíz óra tájt a vasuti étkezőkocsiban a pincérek sűrögvé hordják le az asztalokról az evőeszközöket. Az étkezőkocsiban már csak egy vendég maradt, Selmei Tivadar, a gazdag fakereskedő, ki lassan szörpölgette teáját.

Eppen szivarra gyujtott rá, mikor a szomszéd asztalnál az egyik pincér azt mondja a másiknak:

— Az a zsebmetszőnő nem is jött vacsorázni.

— Az ám, nem jött be, — mondotta a másik pincér.

Selmeit ez a uéhány szó kíváncsivá tette. Megkérdezte az egyik pincértől:

— Valami zsebmetszőnő utazik velünk?

A pincér diszkréten mosolygott:

— De milyen!

Azzal felkapott egy nyaláb tányért és kiment a kocsiból.

Selmei nem kérdezősködött tovább. Elvégre, gondolta, zsebmetszők mindenütt vannak, miért ne lehetnének a vonaton is. Kissé rideg, önző ember volt ez a gazdag fakereskedő. A zsebmetszők például csak akkor kezdték volna érdekelni, ha az ő tárcáját fenyegették volna. De erről szó sem lehetett a jelen pillanatban. Az elsőosztályu vasuti kocsiban — évi bérletjegye volt ugyanis — egyedül utazott. Ugy éjjél tájt meg szokta vesztegetni a kalauzt, hogy magára maradhasson. Nagyon jól tudott aludni a vonaton. Néha olyan mélyen, hogy alig bírták felkelteni.

Tíz perc múlva fizetett és elindult a kupéja felé. Utközben bekandikált a többi kupéba, vajjon nem ötlik-e szemébe valami gyanus nőszemély. Olyan, akiben esetleg a zsebmetszőnőt telfedezhette volna. Mert sokat olvasot internacionális zsebmetszőkről, kik rendesen szépek, s többnyire elegánsak. Szeretett volna látni egy exemplárist.

A revü meddő maradt. Azok a nők, akiket a kocsikban látott, nem voltak se szépek, se elegánsak. Többnyire elemedett hölgyek és jelenléktelen bakfisok, kik családjukkal utaztak, s nagyokat ásítottak.

Selmei jókedvűen indult kupéja felé, de az ajtóban meghökkent. A kupéban ugyanis fejét félkarjára támasztva,

elegáns, csinos hölgy foglalt helyet. Máskor talán örült volna ennek a kedves vizávinak, de most akaratlanul nyugtalanság lepte el. Nagy pénzösszeg volt nála, tizenötezer forint. Fát volt vásárolni Erdélyben, de nem tudott megalkudni. Hozta haza a pénzt érintetlenül. Ott volt a mellénye belső zsebében.

Zavartan köszönt és helyet foglalt. Néhány percig gondolkozott. Miért nem szállt ez a magányos utazó hölgy női szakaszba, mikor van? Ez mindenestre különös. Aztán milyen határozott, rezolut kinézése van. Kétségtelen, hogy ez az utitársnő hozzá van szokva a magányos utazáshoz. Nagy rutinnal helyezkedett el, s igazította a ventilátorokat. Mindennél jobban nyugtalanította mély álma. Tudta, hogy ha elalszik, kész zsakmány. Az ingét is levethetik. Egyszer társai, mikor egy mulatságon elszundított, kisuvikszolták a lábafejét. Azt nem bánta volna, ha a szemben ülő nő akár mit is tenne a lábafejével, de a tárca, vagyis a tizenötezer forint...

Mert most már bizonyosra vette, hogy a szemben ülő senki más, mint az a zsebmetsző, akit a pincérek avizáltak. Nagyon kényelmetlenül kezdte magát érezni. Szeretett volna mas kupéba átlurcolkodni, de nem talált rá ürügyet. Aztán kérdés, hogy ott biztonságban van-e?

Már arra is gondolt, hogy a legelső állomásnál leszáll, s bevárja a legközelebbi vonatot. De hirtelen más ötlete támadt. Minden apropó nélkül beszédbe elegyedett a szép de veszedelmes utitársnővel.

— Ha megengedi, hogy az egyik ablakot kinyissam?

— Amint tetszik.

Selmei mohón folytatta a társalgást. Öt percig időzött az időjárásnál, tíz percig szidta a menetrendet, a rossz csatlakozást, aztán merészen felvetette a kérdést:

— A nagyságos asszonyt bizonyosan várni fogja az állomásnál a kedves férje?

A szép, szőke asszony mosolygott. Kábitóan fehér foga veszedelmesen villogtak.

— Nem, az én kedves férjem — mondotta — nem fog engem várni.

— Nem!?! — szörnyüködött Selmei, — hisz ez lehetetlen!

A szép asszony cigarettára gyujtott és így szólt:

— Elvált asszony vagyok.

Selmei felpattant:

— Elvált asszony? — kiáltotta — de hisz ez szörnyűség!

— Ugyan, — mondotta az utitársnő kissé gúnyosan, — miért találja ön azt olyan szörnyűnek?

— Miért? Megmondom, nagyságos asszonyom. Mert én is . . .

— Ön is?

— Igen, azaz, hogy az én feleségem is elvált tőlem.

— Lám, lám.

— En tudom, hogy milyen skandalumok döntötték meg a válást. Undorító skandalumok. Hónapokon át vájkal-tunk egymás veséjébe. Bocsnat, ez így van. Még a tette-gességtől sem riadtunk vissza. Azaz, a nőm nem riadt vissza. Micsoda bestia! Bocsnat, nem mondhatom el a részleteket. Nem mondhatom el. Tiltja a tisztesség, a köznapi értelemben veit szemérem. Azért mondtam, hogy szörnyiség. Tetszik érteni?

— Egyáltalában nem.

— Nem? Csodálom.

A szép utitársnő kidobta a cigarettát az ablakon s a nyugodtabb hangon folytatta:

— A mi vállásunkat semmiféle skandalum nem előzte meg. Férjem elpazarolta vagyonát s otthagytott egy más nő miatt.

— Egy más nő miatt? — kérdezte Selmei bambán.

— Ugy van; egy más nő miatt, aki gazdag volt.

— Ugy? Ertem. E szerint a nagyságos asszony nem gazdag?

Selmei észre sem vette, hogy milyen ostobaságot, illet-lenséget kérdezett. Egész bizonyosra vette, hogy az, akivel beszél, hirhedt kalandornő. Azzal szemben nincsenek társa-dalmi kötelezettségek. Folytatja az indiszkrét kérdezősködést:

— Mióta ferje elhagyta, a saját ügyessége után él, ugy-e bár?

— Ügyesség? Nem tudom, hogy annak nevezhető. Gazdálkodom.

— A mások zsebében, — gondolta magában a meg-riadt fantáziájú fakereskedő, aztán szonórúan folytatta:

— Persze, persze, az élet sok furcsaságot produkál. Ilyen szép asszony . . . Hm . . . Az enyém is szép volt. A fogai ugyan . . . De ez nem tartozik a dologra.

Nagyot sóhajtott s lecsüggesztette fejét, mint ahogy a színpadon a drámai magánjelenéseknél szokás.

— Lássá, szép asszony, az én esetem hasonlít az öné-hez. Engem is a feleségem tett tönkre. Mert egészen tönkre-tett. Nekem nincs egyebem a rajtamvalómnál. Tudja, hogy harmincnyolc krajcárral a zsebemben utazom. Becsületemre mondom, harmincnyolc krajcár összes aktiv vagyonom. Mit szól ehhez? Ugy-e, borzasztó? Egy felnőtt ember, aki ma-

holnap nagypapa lehetne. Még nem, de néhány év múlva. Mert negyvennégyéves vagyok, s itt állok csupaszon, meztelenül... Nem borzasztó az? És tudja, miért utazom? Pumpolni megyek egyik rokonomhoz. Ugy-e, szomorú foglalkozás? Mindegy... A nyomoruság a lejtőre sodort. Tudja, hogy reggel ó a nem ettem. Egy falatot sem. Becsületesemre! Idáig juttatott az az asszony, az az asszony. — Csikorgatta a fogait.

A szép asszony szeméből meghatottság áradt. Lekapta hamarosan kézitáskáját s kicso nagolt belőle egy sült csirkét.

— Uram, — mondotta — ön megtisztelt bizalmával, nem szabad visszautasítania ezt a csekélységet. Van hozzá egy kis jó bor is.

— De asszonyom...

— Tessék.

Selmei nagyon rövid vonakodás után elfogadta a felajánlott csirkét s noha elbb az étkező-kocsiban jól bevacso-
rázott, mindenestől elfogyasztotta. Csak úgy ropogtatta a cson-
tokat. A bort is kihajtotta egy hörpintésre. Nagyon meg volt
elégedve magával, vagyis azzal, hogy milyen pompásan szim-
muláta a félig éhenholtat. Aztán megtörölte a száját, jó éj-
szakát mondott s három perc múlva elaludt. Biztos volt benne,
hogy nem nyulnak a zsebéhez.

— Terringettét, — mondotta magában, mikor végigterült
a pad párnáin, — kár, hogy professzionátus zsebmetző. Olyan
csinos, s amellet jó szive van... Mindegy, a fő-
dolog, hogy biztonságban van a pénzem.

Már a budapesti határban dübörgött a vonat, mikor
Selmei fölébredt. Egvedül volt, az utitársnő eltűnt. Első dolga
volt a mellénye zsebébe nyulni s kivenni a pénztárcát. Rend-
ben volt... A pénz benne érintetlenül. Visszatette a tárcát
s a zakkója zsebébe nyult, hogy a bajuszkefét kivegye. Va-
lami papirosfelét talált a zsebében. Egy boritékot. Kivette és
felbontotta. Három darab tizes volt benne s egy papiroson
néhány sor: «Az elvált asszony, az elvált
férfiak»

Selmei nyugtalanul nézte a három bankjegyet. Mit csinál-
jon vele?

— A legnagyobb disznóság lenne, ha zsebretenném...
Es mégis, nem tehetek mast. A körülmények...

Zsebvágta a pénzt s elgondolkozott.

— Most már azt szeretném tudni, hogy ki ez a nő:
zsebmetző, vagy angyal? Nem tudom... De olyan bajos
megismerni az embereket a vasuton...

Dinasztikus tükördarabok.

Irta: Kalmár Antal.

Az önkényuralom virágzó éveiben Bismarck a következőképpen jellemezte I. Ferenc Józsefet:

«Felfogása gyors, ítélete biztos és átgondolt, egész lényének egyszerűsége és nyíltsága bizalmat gerjeszt; minden hivatalnokával csak annak szaka felől beszél, gyorsan elvágja az azon túl menő tanácsokat és kérdéseket, saját önálló elhatározását úgy alakilag, mint anyagilag előtérbe helyezi, s azt gyorsan és határozottan közli. Saját ernyedetlensége kötelessége teljesítésében ugyanazt tételezteti föl másoknál is mint magától érthetőt, és minden ettől való eltérés őt bámulatba ejti. Sohasem rideg. Nagy igazságérzetét dicsérik»

Nagy igazságérzet? Akkor, amikor az emberi és nemzeti igazság talptövéén álló Magyarországot, mint Krisztus urunk palástját Ferenc József hétfelé darabolta?

A jellemzés értékének a jellemzésére álljon itt azonban az a levél, amelyet Bismarck 1849 november 4-ikén irt anyósához:

«Annyi részvétet érzel Batthyány családja iránt, hát nem érzel-e a sok ezer ártatlan ember iránt, kinek neje és gyermeke e rebellisek örült nagyravágyása, vagy gőgje által, melylyel — mint Moor Károly — a maguk módján akarták boldogítani a világot, özvegy és árva lesz? Vajjon egy ember kivégzése elégtételt szolgáltat-e akár csak a földi igazságnak is, az elhamvasztott városokért, az elpusztult tartományokért, a legyilkolt lakosságért, melynek vére odakiáltja Ausztria császárnak, hogy Isten reá ruházta a felsőség kardját? Az utolsó hatvan évben kiontott vérnek leginkább a bűnös lelének puha kimélése volt az oka».

Bismarck itt Haynauval állítja magát egysorba, s így fontra vetve a dolgot kérdező: mit érhet az ő jellemzése?

*

Világos után Paskievics levelet irt I. Ferenc József császárnak, amelyben a neki tett szolgálatok fejében arra kérte őt, hogy a magyar hadi foglyokkal kegyesen bánják. Ugyanezen időben az orosz trónörökös személyesen kért kegyelmet a fegyverüket letett, legyőzött magyarok számára. Eme kérelmek igen bosszantották Ferenc Józsefet, s 1849 augusztus 26-ikán, sajátkezűleg irt levélben a következőképen válaszolt Paskievicsnek:

Ha pusztán szívemnek sugallatára hallgathatnék, akkor áthatlan leplet borítanék a multra, és másra sem gondolnék, mint azokra az eszközökre, mikkel a boldogtalan Magyarországon, egy bűnös lázadás következtében ütött borzasztó sebeket gyógyítani lehessen. De nekem nem szabad felednem, hogy többi népeim iránt is szent kötelességeim vannak, és hogy birodalmam egyetemes java irántvaló kötelességeimmet szem elől nem téveszthetem».

Ébből a levélből kiáradó szent kötelességérzet sorvasztó szele végig is söpört Magyarország véráztatta téerein s az Újépület csillagfalaiba s Arad várfokába ütődve: Golgotákát emel a nemzet félisteneinek.

Erre a nem szent, de kárhozatos kötelességérzetre írta korunk egyik jellemző alakja a Millennáris Történet tizedik kötetében a következőkben:

«Ferencz Józsefet kötelességérzete vezérelte — mint közölt levele mutatja — akkor, midőn szabad folyást engedett Magyarországon a rémuralomnak, kötelességérzet vezette, midőn ragaszkodott az önkényuralom formáihoz.»

Tehát, amikor egy rózsás arcú imperátor generálisai térdig gázoltak a magyar nemzet nemes vérében; amikor annyi magyar nemzetség cimerebe a bitófát beálították; amikor Nagy-Magyarországot fekete gyászba borították; amikor egy

szabad nemzet ezer éves történelmi jogát idegen fegyverek segítségével — Kossuth Lajos szerint a világ legnagyobb bűnével, amelyet egy uralkodó nemzete ellen elkövethet — eltiporták; amikor az országot bilincsekbe verték s majdnem húsz esztendeig vaspálcával kormányozták: ezek mind-mind a szent kötelességérzet étikai jegyében lesznek az örök halhatatlanság könyvébe beírva!

A tizenháromat temetetlenül nyelte el a föld: és — ez is kötelességérzet volt!

Jegyzet: Milyen kár, hogy a felségghizelkedésre is nincsen büntető paragrafus!

MINISZTEREK ÉS ÜGYVEZETŐK.

A magyar közélet irtózik az állhatatosságtól és nagy örömet leli az álláspontok megváltoztatásában. Következetes csak nagy ritkán, ingadozó és inkonzekvens minden alkalommal.

Fejérváry gen.ális többedmagával öt hónap előtt vállalkozott az ország ügyeinek vezetésére. A közéletbelieknek rögtön megvolt a maguk álláspontjuk.

A kabinet ügyvezető és nem alkotmányos. De hát miért nem tartják tagjai magukat minisztereknek? Miért mondják, hogy ők ügyvezetők?

A Fejérváry-kormány megbukott, de a király újólág kinevezte. A közéletbelieknek rögtön meg volt a maguk álláspontjuk.

A kabinet ügyvezető és nem alkotmányos. De hát miért nem tartják tagjai magukat ügyvezetőknek? Hogy merik mondani, hogy ők alkotmányos miniszterek.

A magyar közélet következetes.

Munka és istentisztelet.*

Kecskeméti Lipót dr.

. . . Erjedés indult meg a földön, bomlás; egyik elemének a vallásnak uralma ellen kitámadt a másik elem — a munka.

A föld világa már rég nem az Uristennek csöndes temploma, ahol a madár-ének, a virágillat is imádság volt, hanem a munka versenyzésének lármás műhelye; és a madár-ének is panasz-szó lett, hogy nagy a fáradtság és kevés a morzsa; a virág-illat meg lihegő-sóhaj, miért van oly tetetői szaga? Kemény kezek kalapáccsal, fejszével összevagdalták a multnak annyi szent és szentnek tartott ideálját; de nem egyszerre és nem mindent. A vallást nagysokáig szóval sem illette a munka: csak a maga jó jussáért küzdött, amikor a véletlen jogok helyében a megszolgált jogot követelte. Együtt is a munka világában a rettenet és a fönség: a szolgaság mellett öntúdat, a legörnyedtség mellett emberi méltóság, a kötelesség mellett a jog, a kinlódás mellett az egyéni érték. Lassanként más lett a világnak a képe is, a lelke is. A templomi éneken kezdett túlzúgni a gépek dübörgése és az elégedetlen munkásságnak csata-indulója, az imádkozáson a kerék-robajgás és az átkozódás; a mell-verdesést fölvaltotta a pöröly-dobogás és ökölcsapás, a bűnvalomást az elnyomorodásnak és a bűnöknek világgá kiáltása.

És egyre mélyült az ellentét; amíg vallás és munka

* Szemelvények egy igazi pap beszédéből.

élelkerültek szembe egymással. A vallás a hibába esett, hogy többet törődött a szent élettel, mint az élet bajaival és a nyomoruságnak a száját egy kis mennyországi flastrommal akarta beragasztani; a munka pedig a sok csalódás kinjában és erejének nöttében a legkeményebb dacnak nyakasodott és a vallásnak az ajkát befogná ököllel; hajdan a vallás prédikált a munka bűneiről, ma a munka szedi rovásba a vallás bűneit. Amott Istennek kiszolgálása az, amiben az ember el-kárhozik; emitt az emberek munkája, ami félretaszítaná az Istent.

Az ember, az ájtatos, istenfélő ember nem tudja, mit kezdjen, de egyszer egy esztendőben megérti, hogy mi az igazi munka és nem a vallás korlátlan uralmáért eped, hanem a lelke a munkában görnyedő tömeggel tart, de oda-vezetné azt az Istenházába. És amig künnen a munka világában a dűhnek és az igazságnak zshivaja kavarg, hogy «nem elmélet kell ma, hanem cselekvés; nem dogma, hanem könyv; nem vigasztalás, hanem segítség; nem szertartás, hanem kenyér és nem égi üdvösség, hanem földi kenyelem» — a vallásos embernek lelke úgy liheg, úgy erőlködik, hogy a nagy világ lármájában hallható legyen a hangja: «dolgoz-
zatok, dolgoz-
zatok, de a munka is az Egyisten nevének és
főnséges uralmának dicsőítése legyen — örökkön-örökké
.....»

*

.....

És a bűnök megengesztelésének napján a papoknak, minden családfőnek ajkáról felzokog az egyénnek és az egész emberiségnek könyörgő bűnvallomása:

«Én Istenem, vétkeztem előtted én és a házam népe: munkánkban csak magunkra gondoltunk, egész testvériességünk kimerült az alamizsna-adásban; szent nevedre kérlek, bocsásd meg a vétket, amellyel vétkeztem előtted én meg a házam népe.

Én Istenem, vétkeztem előtted én, házam népe, mind a papok, a társadalomnak tanítói, vezetői: hizelegtünk a tömegnek, nem hogy felfődtük volna neki a hibáit; tévedésekben, tudatlanságban hagytuk a tömeget, mert a művelődéstől féltettük a hatalmunkat és a kényelmünket; még rád is hivatkoztunk, hogy te kívánod a szellemi vakságot — szent nevedre kérlek, bocsásd meg a mi nagy vétkünket.

Én Istenem, vétkezett előtted a te néped, mind az egész társadalom, az a szentséges erővel megáldottad emberiség: azt mondtuk, téged szolgálunk és gyűlöltük egymást; a vallás a kulturának ellensége, a munka millióknak átka; a hatalom, a szám, volt a bálványunk: csak számlálni tudott, akinek volt mit; csak számlálni kívánt, akinek nem volt mit: egy; egy meg egy; egy meg hét . . meg tovább; és az Egytől, tőled, elszakadva, számlálni a végtelenségig; a számra ítéltük meg az embernek, a munkának és a vallásnak is az értékét. Szent nevedre kérlek, bocsásd meg vétkét az emberiségnek.»

A papok pedig, a nép fői, vezetői, meghajolva, térdre hullva és arca borulva a szóba törnek ki: életünk legyen istentisztelet és munka; és ne csak ajkunkon, de kezünk munkájában is áldassék az Egyisten neve és az ő fönséges uralma örökön örökké. Ámen.

SÁPADT FALEVÉL HULL . . .

Sápadt falevél hull . . . csöndben nézzük ketten . . .

Álmodozva, halkan

Rebegi az ajkam :

„Tél lesz nemsokára.

Érzed fehér szárnya

Hideg lebbenését feletted, felettem ?“

„Fagyos lehellete már-már megérintett.

Nyomán a hajszálak

Hófehérré váltak.

Szemed tüze fénye,

Arczom üdössége

Nem a régi többé, — féltem sziveinket !“

Hervadt rózaszirom hever az ösvényen

Szemem ott függ rajtad,

Lágyan súgja ajkad :

„Tél lesz, kicsi kincsem,

Ámde sziveinken

Megtörik hatalma. a telet nem féltem.“

„A szeretett örök, szívünk telve vele,

Edes melegében

A közalgó télben

Elmult kikeletnek

Illatát leled meg.

S ha majd halvány ajkunk nem szomjazik csókra :

Bensőbb, édesebb lesz sziveinknek csókja.

B. Szász Piroska.

Schleinitz Carla naplója.

Irta: Vicomte Letorière.

2

Isarburg, 19** szeptember elején.

Itt már egyre jobban közeledik az ősz. Hűvösek a reggelek. Korán esteledik. Kezdődik majd nemsokára a társaságos élet. — Én már talán akkor nem is leszek itt. Ninon egyre jobban invitál. Seebold Hulda is nagyon rábeszél, kísérném el Ninont:

— Es ist sehr originell in Homokos, und Budapest ist reizend. — Mondotta mikor biztatott, mennék el Scythiába. Kérdezősködtem Huldától, en passant, Báthy Andrásról is. — — Mért, hogy ez az ösmeretlen ember mindegyre jobban foglalkoztatja el német. Hulda csak néhányszor látta. Mikor Ninon-al Budapesten töltött par napot. Homokoson egyszer sem volt az ő ottlétében Báthy. Különben Hulda igen óvatos. Tulfélénk:

— Valóban nem tudok semmit, vagy csak igen keveset mondani Báthy urról. Oly futólagosan ösmerem — jegyezte meg. — Ilyen telületes ismeretség után, se jó, se rossz véleményt nem mondhatunk egy emberről. Egy kicsit szomorú, egy kicsit melancholikus. — Nagyon ideges. De ha belé jön a társalgásba, azt hiszem, igen kedves társalgó tudna lenni . . .

Elmosolyodtam Hulda utóbbi föltételes állításán, aztán megkérdeztem, miről társalgott vele Báthy.

— Istenem, mindenről. — Semmiről. Meglehetősen közömbös dolgokról mindenesetre. Művészetéről — s miután leginkább történelmi szobrokat farag, egy kicsit a históriáról. Nagyon sokat rheumájáról . . . tette nevetve utánna. — Báthy ugyanis valami nedves, falusi lakásban, ahol műterme van, erős rheumát kapott, s én még valami köszvényeszeszt is ajánlottam neki. Tovább faggattam Huldát. Kíváncsi voltam András külsejére. Most már csodálkozva nézett rám a komoly, szigorú Hulda.

— Oh, valóban . . . azt hiszem erről éppen semmit se mondhatok. Én nem igen nézém meg olyan apróra az embereket. Meg két éve is mult már találkozásunknak. Alig emlékezem rá.

Elhallgattam. Azonban Hulda, később egészen magától, még ennyit mondott:

— Báthy András, mint Ninon-tól tudom, rengeteg kalandon ment át! Azonkívül egy igen nagy, de igen szerencsétlen véget ért szerelme, az egyetlen komoly érzelme volt ez. Még egészen fiatal korában történt az eset . . . Csöngettek. Látogatók jöttek. Nem csekély bosszuságomra, másra terelődött a konverzáció.

Ninon a hó vége felé akar indulni. Egyre biztat:

— M a u s i, Sie werden mich doch nicht allein lassen . . .

És én mindennap jobban és jobban megbarátkozom az utazás gondolatával.

Elvégre is, semmit se hagyok itt, amit valami nagyon sajnálnék. Vagy két éve, annyira visszavonultam minden társaságtól, sem ösmerőseim, sem én nem fogunk búsulni a váláson. Még Dillingerékkal tartottam fenn szorosabb összeköttetést, de Herta kissé tulzott, extravagáns rajongásával már kezdett amúgy is terhemre válni. Ez az utazás legjobb mód lesz a feltűnés nélkül való lazításra. Általában — életemben mindig szerettem mindent a lehető legsimábban, legrövidebben elintézni. Semmit félig . . . Ez a szokásom talán nagy fájdalmakat okozott már másoknak, de elvégre, minden ember olyan, a milyen. Az a fő, saját individualitásunkat őrizzük meg mindig . . . Ha valaki fájdalmak, szenvedésekre teremtődött, úgy sorsát úgy sem kerülheti el. Ebben fatalista vagyok. Nem érzek hajlamot a szamaritánus szerepre, a saját énem megtagadásával járó örömök, esetleg boldogságok nyújtására. Azt hiszem, bármennyire imádnék is valakit, ez az imádat épen csak addig tartana, ameddig én érezhetném gyönyörét. Pedig a valódi asszony hivatása talán az volna, hogy némi önmegtagadás árán is boldogítson. Nem tudom mennyiben fér össze a keresztény tanításokkal ez a kissé, tagadhatatlanul pogány világnézet. De — in puncto vallás . . . azt hiszem, ez mindig gyöngé oldalam volt. Édes anyám korán elhalt. Atyám oldalán fiuk közt nőtem föl. Inkább a művészetek, a tudás imáadásában. A szelid, gyöngéd anyai szó, az anyai gond hiányzottak. A jó anya a leánygyermek legbensőbb barátnője. Az tanítja imádkozni — hinni. Engemet senkise tanított. Atyám elkényeztetett, akár egy hercegnőt. Hiu volt tehetségeimre, később rangomra. A társadalomban elfoglalt pozíciómra. Semmi vágyamat sem tagadta meg. Élhettem

szeszélyeimnek, hajlamainak. Elválásom elé se gördített akadályokat. Mikor férjemet ott hagytam, nem szólt egy szót se. Noha tudom, fájt neki ez a dolog. — Ma is fáj neki egyedülvalóságom. Én azonban valahányszor ez tapétra kerül, megvigasztalom. Elmondom neki, mennyire jól érzem magamat — így, hogy intim rátnők teljesen pótolják nekem az otthon melegét, a kedves, sokszor kedvetlen zsarnokot, akinek férj a neve . . .

De azért néha — magamnak is eszébe jut, mennyire üres a világ, mennyire nincs tulajdonképen örömöm semiben . . .

Ma Ninon Andrástól kapott levelet. Már otthon van. Ennyit mondott. Talán, csupa udvariasságból, megkérdeztem:

— Jobban van e már Báthy úr . . . Használt-e neki a Como-tónál való üdülés?

Ninon igen-nel felelt. Szokatlanul közlékeny lett s azt is mondta, András valami nagy, történeti szoborcsoportozaton dolgozik. Alig jár be a városba.

— Hát nem Budapesten lakik a művész úr? — Kérdeztem tettetett közönnyel.

— Nem. Azaz, amint vesszük. Olyan cottage-Viertel féleiben — alig husz percnyre a várostól. Ott nagyobb a csönd, jobban dolgozhat.

— De csak be fog jönni, ha megérkezünk. Vettem közbe, míg kiöntöttem a theát, s vajás szeletkéket tettem Ninon tányérja mellé.

— Talán . . . De Andrisnak nagyon kevés ideje van. Andrisnak sok a munkája — és ez jó. Legjobb, ha nincs időnk a gondolkozásra.

Csodálkozva néztem Ninon-ra. De ő úgy tett, mintha nem venné észre; és folytatta:

— Igen — kivált fölöttébb mély érzésű embereknél. És felületes, idegesnek látszó természet alatt igen-igen mély érzést rejt Andris. Lelke olyan érzékeny, hogy ha még egyszer megcsapja az élet nagy vihara, összetorik.

E g y s z e r m á r m a j d n e m ö s s z e t ö r t . . .

Ninon elhallgatott, aztán mint valami Cassandra, szép, de hideg szemeit élesen fúrta szemembe. Majd tiltakozólag emelte föl gyűrűkkel telerakott finom, fehér kezét:

— — És épen ezért nem szabad magának megösmerni Báthy Andrást. Aki annyit szenvedett már az életben,

az nem való játékszernek. Gyorsan összetörik. Adieu. Jó éjszakát.

Fölkelt. Pongyolájának selyem uszálya halk frou-frouval suhant végig a parketten.

Egyedül maradtam. Valami idegenszerű zsibbadás fogott el. Valami önkénytelen félelem . . . De csakhamar meg ráztam fejemet.

— Eh, ki adna ilyen rossz próféciákra . . . Aztán leültem zongorám mellé. Chopin egyik *V a l s e*-jában kezdtem. Csakhamar félbeszakítottam azonban, azt hiszem Chopint csak akkor lehet igazán jól játszani, ha szerelmesek vagyunk. Lefekvés előtt még kinéztem az előszobába. A tükörszekrény asztalkáján Ninon-nak több elküldésre váró levele hevert. Legfelül egy képes levelezőlap: *M r. A n d r é d e B á t h y. B u d a p e s t. X. X. k ö r ú t N r o *** — Hogyan, Hát a városban is van Andrásnak lakása . . .

Aztán elnéztem Ninon szép, hosszas vonásait. A leirt nevet . . . Milyen különös a véletlen. Most már a lakása címét is tudom Báthy Andrásnak — — — —

(Folytatjuk.)

EGY ELMEORVOS JELENTÉSE. A beteget hat hónapon keresztül erős megfigyeles alatt tartottam. Szervezetében különösebb rendellenességeket nem észleltem, ha csak azt nem, hogy túlnagy a feje és vérbőségben szenved. Az agy erősen terhelt, kóros elváltozásokat mutat fel és nem képes tisztán gondolkodni. A megfigyelt állandóan félrebeszél és pedig rendszerint kiáltványokban. Nem lát semmit a maga igaz mivoltában és rögeszméje, hogy kormányra született. Szüntelenül kihallgatásra akar menni az uralkodóhoz, közveszélyes paroxysmusa abban a körülményben összpontosul, hogy nem akar dolgozni és mások munkáját állandóan zavarja.

Végezetül megemlítendő, hogy az erősen terhelt beteg, bizonyos moral insanitiben is szenved.

Sir Henry.

Egy csupa virággal borított koporsót visznek be a Westminster tompa gyásszal bevont nemes ívei alá, a londoni szomorú, őszi ködön át megtör egy-egynapsugár a carrara nemes kövéből faragott szobrok hosszú során...

A Poets-corner, hova évszázadok óta temetik a britt szellem legkiválóbbjait megnyílik Shakespeare szobrának tövében új sírűreget törnek...

Temetik Sir Henry Irvinget!

Fényes nevek ragyognak az angol színészet könyvében: Kean, Mgcready, Garrick, Kemble, Siddons, O'Neil, Joung, Quin, Betterton a maguk idején hallatlan sikereket értek el, késő utódok bibliotékákat irtak össze róluk, de mégis szinpadjuk örök glóriás fejedelme Irving lett, aki most halt meg.

John Henry Brodribb, mert ez a valódi neve, az Irvinget csak később vette fel — 1838. február 6-án született Glastonburg mellett egy kis faluban Keintonban, ahol annak a régi zárdának a romjai vannak, amelyben hajdanán arimateai szent József pihent meg, Atyja könnyelmű, nyugtalan vérű ember volt s bizonytalan nálok még a mindennapi kenyér is. Anyja, hogy egyetlen gyermeke sorsát biztosítsa, nővéréhez vitte őt. Sarah Behenna, Isaac Penberthynek, egy cornischi bányatisztnak a felesége volt s nagy szeretettel fogadta a gyermeket.

A vidék vadregényes, a nép babonás és vallásos, minden égnek meredő sziklának van valami misticus, vagy rettenetes históriája, — ez volt a környezet, melyben az amugy is okos, fejlett gyermek élt. A háznál két könyv volt: a Biblia és Don Quixote. Maga mesélte pár év előtt, hogy ezeket még most is majdnem betéve tudja.

Tizenegy éves korában Londonba került. Dr. Pinches Georg-Yardi privát iskolájába. Itt nyilvánult meg először színészi talentuma, mikor az angol és latin classicus verseket tanulták. Két év múlva belépett W. Thacher and Comp. indiai kereskedő New-Gate Streeti üzletébe, ahol — mint édes anyja remélte — várt rá a fényes jövő...

De a fiának vágyai voltak. Álmai. Alig evett, hogy megtakarítsa azt a pár pennyt, melyen megválthassa a pitt-re

szóló bilétát a Sadlers Wells Theatre-ba, hol akkor ép a teljes zenithjén álló Samuel Phelps alakította Schakespeare csodás embereit. Végzetes befolyással volt az ünnepelt művész az ifju Brodribbra, aki szilárdan elhatározta: színész lesz.

1854-ben belépett Henry Thomas iskolajába. Kartársai írják, hogy a tizenöt éves gyerekember már pusztán megjelenésével elbájolt mindenkit. Gyönyörű alakja, mély tüzü szemei, rendkívül intelligens koponyája rögtön feltűntek. Ez az iskola időről-időre a Sussex-Hallban tartotta nyilvános előadásait, melyeknek csakhamar az ifju Henry lett a hőse. Első nagy sikere Mortimer «The Iron Chest»-jében volt. S mikor az iskola a Soho Theaterben «The Honeymoon»-t adta elő, már elsőrangú színészi sikere volt s rövidesen el is vitte Yohn Knowles, a manchesteri Theatre Royal igazgatója, harminc shilling heti fizetéssel. Két és fél év alatt százhuszonnyolc szerepet játszott.

Londonban 1859-ben a Princess Theaterben játszotta elsőt az «Ivy Hall»-ban, Feuillet «Le roman d'un jeune komme pauvre» angol átdolgozásában. Ez időtől kezdve alig is hagyta el a ködös várost. Hat év múltán már Párisban is fellép s ünneplik. 1772-ben aratja első óriási sikerét «The Bells»-ben, melyet — akkor csodaszámba ment — százötvenöt este játszott egymásután. Ez év őszén játszott először a Lyceum-Theatreban, amellyel úgy összeforrott, hogy egyszerre multak el . . . Majd csak legendás hírek él tovább . . . Itt játszta egymásután «Charles I.», «Richeliéu», «Hamlet», «Machbeth». A társa egy bábajos Helén Fancit volt.

«Richard III. előadásán, mikor először játszta, megjelent az egész udvar, a főnemesség s a szellemi élet minden előkelősége. Nemzeti ajándékkul megvették neki azt a drága művű kardot, melyet Edmund Kean viselt ebben a szerepében és Burdett-Coutts baroness David Garrick brillians gyűrűjét hajtotta a szinpadra.

Ezután jött «Othello» — «Louis XI.» — a «Merchant of Venice» 250, «Romco and Juliett» 160, «Much Ado About Nothing» 212 este ment egymás után. Ez az idő — 1878 — a legfényesebb periodus volt művészi életében. Vezetője lett a Lyceumnak s szerződtette a három istentől áldott tehetségű Terry leányok legifjabbját: Ellen-t.

«Like twin stars shall shine,
And carth irradiate with beam divine»

Érdekes esték voltak ebben az időben azok is, mikor Edwin Booth, az amerikaiak bálványozott actora a Lyceum-

ban vendégszerepelt. Ő és Irving esténként felváltva játszották Othellót és Jagot.

Két diadalutja volt Amerikában. Otthon pedig elért minden kitüntetést. Victoria bárói rangra emelte, minden egyetemnek díszdoktora, minden városnak díszpolgára lett. Szobrát — mint Hamlet — Onslow ford mintázta meg, s Stratfordon-Avonban áll. Lakása museum, csupa műkincs.

Nagy gyönyörűsége volt a két fiában is. Henry Brodribb Irving most aratott nagy sikereket mint Hamlet, neje Dorothea Bird — a híres Trilby crealo, két aranyos baby anyja. Lawrence Irving mint színész is első rangú, de kiváló irodalmi ember . . .

Gordon Craig is az ő vére. Az az ifju, a ki — minden túlzás nélkül legyen mondva — a jelenleg élő legnagyobb britt genie . . .

*

Sok kedves órát töltöttem vele. Alig pár hete voltam Londonban, össze hozott vele a jó szerencse Ford műtermében s néhány napra rá meghívást kaptam Grafton Streeti lakására.

Kérdeztem, mily módon tanulhatnék meg angolul a legrövidebb idő alatt?

— Járjon minden este színházba.

— No, ez felette drága iskola lenne, — feleltem minden utógondolat nélkül.

Másnap délben két előkelő földszinti ülőhelyet kaptam a «Haymarket»-be «with the manager's compliments». Ez ismétlődött hónapokon át, felváltva más-más színházról, minden kéregetés, fuikosás, százalékolás nélkül, — mert Irving akarta, hogy angolul tanuljak.

És micsoda örömmel mutatott be fél esztendő múltán a Shakespeare szülővárosában összegyűlt ünnepi társaságnak, dicsekedve, hogy még a gyermekek is megértik a szavamat.

Hálás is vagyok érte. Egyszer vétettem ellene — de megbűnhődtem . . .

Egyik magyar lapba cikkeztem a londoni színházokról. El voltam ragadtatva Martin Harvey «Sydney Carton»-ától, annak zengtem dicshimnusz. Mellette csak úgy futólag említettem: — Irving a «Robespierre»-ben, nem a véres kommunista, hanem egy siránkozó vén kofa asszony volt. — Harvey megkérte Korbay mestert, fordítsa le a tárcám s az meg is cselekedte s elküldte a Garrich-Clubba. Na ott ugyan megtárgyalták a «little Hungarian»-t! — Napokig kerültem még a fiait is.

Akkor Sardou volt nála visitbe s egy ebédre én is meghívást kaptam. Nem mertem elmenni. Pár órával az ebéd előtt telegrafáltam, hogy beteg vagyok. Rövidesen ez után messenger boy hozz Irvingtől levelet: «Aggódok önért, mert a club ablakából ép az imént lattam, hogy betegen kint jár. Jőjön el estére, majd meggyógyítja a — tokaji».

Ültünk az asztalnál vagy huszan. Mind engem figyeltek. Persze a fülem se mozgattam. Mikor bevonultunk a dohányzóba, ő mesélte el a históriát: «ez volt tán az első elfogulatlan kritika, mert bizony én is érzem hogy Robespierre rossz volt» — és az este megajándékozott a képével, rá írva «with cordial greetings, yours Irving».

Nemsokára ezután ajándékot kaptam tőle. Megcsodálta Duse, Sarah Bernhard, Coquelin, aki csak nálam járt, a nemzeti színház az a pár tagja is a ki egyszer-másszor elnézett hozzam. Ez: Shakespeare első tiz kötetes octavo kiadása a Thonson-féle unicum. Betűi csoda szépek, élesek, a nyomása példa lehetne ma is, tiszta mint a patyolat s harmadfelszázados disznóbőr kötésén nem fakult egy szemernyi az aranyozás. Mellette a levele, mely bizonyosság, hogy Garrick könyvtárából való...

Két érdekes estére emlékszem vissza. — A búr háború idején — tán már huszadszor néztem meg «The Bells»-t, az ő legclassicusabb, legfenségesebb alakítását. Egyszerre, — mikor nincs is jelenése — belép a színre, a szereplők ajkán elhal a szó, a publikum egy része ijedten felugrik, — Irving egy telegrammot vesz ki a kebléből s csillogó szemekkel, harsány hangon kiáltja: — Ladys and gentelmans, ralifed Mafeking! Three cheers for the Queen and general Baden-Powell! — Lett erre pokoli zaj, a zenekar a «God save»-t fujta, a nép a «Rule Britania»-t zengte, ösmeretlen emberfiak egymás nyakába borulva csókolóztak. A ki bent volt rohant a standra, a ki ott járt tolongott befelé. A darabot nem folytatták, Irving ott állt a színpadon hatalmas union-flag-ot lengetve s reketté dalolta magát. Ugye — mondta egyszer — ezt az én egyetlen énekes szerepemet még Sims Reewes is irigyelte volna.

A másik est másmilven. Tavaly utolsót játsztak a Lyceumban. Ünnepi hangulat volt, mesés közönség, ötven-szeres áron keltek a jegyek. A dámák véletlenség-e nem-e majd mind fekete toilletben voltak. Marion Terry páholyából néztem ezt a szomorú előadást. A darab végén mint egy ember állt fel a közönség és speech-et kert Irvingtől. Alig birt szólni... Elbucsuzott a jó közönségtől: — «nem

merem mondani, hogy a viszontlátásra az itt épülő tündér palotában, mert úgy érzem, az a csákány ütés a mely az én kedves öreg Lyceumom először sújtja engem is ér . . . »

— S mikor hosszú várakozás után felmentünk érte az öltözőjébe, hogy a Playgoers bankettre kísérjük, nem találtuk ...

A pokol sötét szinpadon volt. Leborulva csókolta a padló deszkáit . . . Bucsuzott . . .

És egyszerre multak el!

Az az első csákány ütés . . .

Sydney Carton.

AMIT A MADARAK BESZÉLNEK.

Igazán csodálatos, — csattogja a c s a l o g á n y — sohasem vagyok rekedt és mégis kis primadonnának tartanak.

—
Én nem élek vissza a nyelvvel, — mondta a p a p a g á l y — én nem rejtem el a gondolataimat.

—
Uristen, — sóhajtának fel a k a c s á k — mi lenne a saj-
tóból, ha mi nem volnánk.

—
Ilyen az emberi hála. Mi már megmentettük a Capitoliumot, de azért a Capitolium egy libának a levágását sem akadályozta meg, sóhajtott fel egy halátra ítélt g u n á r és szive megtelt keserőséggel.

—
Hogy nevetnének az emberek, — duzzogott a t y u k — ha minden parasztnak egy-egy IV. Henriket kívánnék vasárnapra a fazekába.

—
A s t r u c elégülten konstatálta: Milyen vágyakozó pillantásokat vetnek reám a szép asszonyok.

—
A k o l i b r i kacseran sétált fel és alá s hizelgett magán: A sasnak nincs olyan kicsiny lába, mint nekem.

—
Nem lehet olyan okos valaki — alapította meg a g i m p l i — mint amilyennek látszik.

—
Nem találni egy madarat sem, amelyik olyan szelid és senkinek nem ártó teremtés volna, mint én, — szólt a g a l a m b és gyorsan végzett egy arra röpdőső rovarral.

Stettenheim

Trafalgar.

Most száz esztendeje, 1805 október 21-én ment végbe a világtörténelem egyik legnagyobb tengeri ütközete. Szép őszi virradat volt, amikor Nelson megpillantotta a francia hajóhad közeledését. Szoros csatarendben volt az alakítva és jobb oldalról vett széllel dél felé tartott. Az angol hajóraj erejét huszonhét sorhajó és négy fregata képezte. A francia flotta harmincharom sorhajóból és két nagy fregatából állott. A számnál is nagyobb volt a francia hajóraj túlsúlya, nagyság és az ágvuk terjedelme tekintetében. Négy ezer katonája evez Viileneovenek, köztük a legjobb célövők, tulnyomó részben tiroliak.

Kevéssel napfölkelte után Nelson feljött a Victory födélzetre. Október 21-ike amugy is ünnep volt az ő családjában, nagybátyja Suckling egy október 21 iki napon vert szét egy kisebb francia flottát. Nelson, a babonás hitnek azzal a nemével, melytől csak kevesen mentek, többször kifejezte meggyőződését, hogy ez lesz az ő csatanapja is. Kiadta a parancsot, hogy két vonalban támadják meg az ellenséget. A hajóraj felvonta vitorláját, Collingwood vezette a tizenhárom hajóból álló baloszlopot, a többit a Victory vezette az ütközetbe. Mikor Nelson látta, hogy minden rendben van, visszavonult kabinjába és a következő imát vetette papírra.

«Adjon a nagy Isten, akit imádok, hazámnak és általában Európa javára nagy és dicső győzelmet, bár ne homályosítaná azt el senkinek helvtelen cselekedete és a győzelem után is emberségesség lenne a britt hajóraj legkiválóbb jellemvonása. Ami a magam személyét illeti, életemet ajánlom annak, aki engem teremtett, az Ő áldása szálljon törekvéseimre, amint hazámat híven szolgálom! Ő neki adom át magamat és azt az igazságos ügyet, amelyet védek. Ámen! Ámen! Ámen!

Azután végrendelkezett és hazájának jótékonyására bizta fogadott leányát, Nelson Thompson Horatiát, ugyszintén Lady Hamiltont, akit a rajongásig szeretett. Kabinjában ott függött lady Hamiltonnak arcképe, s a leplezetlen szenvedély, amelylyel nézte, határos volt a babonasággal. Blackwood admirális mintegy hat órakor a Victoryra ment. Jó kedvben

találta és nagyon nyugodtnak. Hangulata később nyomotabb lett, tudta, hogy élete ellen fognak törni, s halálát ép úgy előrelátta, mint győzelmét. Egész figyelmét az ellenség mozdulataira fordította.

Villeneuve igen ügyes tengerész volt. Az ő védelmi terve ép oly jó volt kigondolva és ép oly eredei volt, mint Nelsoné. Hajóraját kettős vonalban fejlesztette, minden második hajó egy láncnyi távolságra volt az előtte és az utána következőtől, Nelson bizott a csata dicsőséges kimenetelében. Hét óra tájban megkérdezte Blacknoodtól, hogy nem találja-e szükségesnek a jelzést. Néhány pillanat múlva pedig felhúzták a jelzést, amely emlékezetben fog maradni, ameddig csak az angol nyelv vagy Anglia emléke élni fog: Anglia elvárja, hogy minden ember teljesíteni fogja kötelességét!

Az egész hajóraj a tetszés felkiáltásával felelt a jelzésre, melyet magasztossá tett a szellem, amely benne megnyilvánult. «Immar — mondotta Nelson — többet nem tudok tenni. Bizzunk az események nagy kormányzójában és ügyünk igazságában. Hálát adok az Istennek, hogy nekem ezt a nagy alkalmat adta kötelességeim teljesítésére. Aznap szokása szerint fölvette tengernagyi ruháját, bal mellén négy rendjel diszlett. Tisztjei aggódva néztek a csillogó rendjelekre. Tudták, hogy válogatott lövészek vannak a francia hajókon és kétséget nem szenvedett, hogy különösen az ő élete ellen fognak törni. Közölték egymással félmüket és kérni akarták, hogy fődje be érdemjeleit. Azonban tudák, hogy kérésüket rossz néven fogja venni. «Becsülettel szereztem azokat — mondotta néhány nappal előbb, — és becsülettel fogok azokkal meghallni.»

Hosszú hullámok húzódtak a cadixi öböl felé. Az angol hajók, vitorlát vitorlára halmozva fenségesen siklanak tova. A nap megvilágította az ellenség vitorlát és jól elrendezett vonaluk számos hármass fedelzetű hajóikkal oly képet nyújtott, a mely minden támadó előtt félelmetes lett volna, ámde az angol tengerészek csak a kép szépségét bámulták. A francia admirális a Bucentaure-ról nézte, hogy halad előre Nelson. Ő is a legnagyobb ügyességgel tette meg intézkedéseit és teljes hidegvérrel várta a támadást. Tíz perccel tizenkettő előtt kezdték meg a tüzelést. Nyolc hajó, amely közvetlenül a Victory előtt orrával keresztben haladt el, egyes lövéseket intézett a Nelson zászlós hajójára. Egy golyó keresztül ment az egyik árbócon, azután egész oldal-tüzeket irányítottak ellene, különösen vitorlásaira, hogy minél

előbb harcképtelenné tegyék. Nelson titkára esett el elsőnek. Szegény fiu! sóhajtott fel a hős és abban a pillanatban egy kettős ágyugolyó csapott be egy tengerészkatona-szakaszba, mely a sáncon volt felállítva. Pár perccel ezután egy golyó az első árbócot ütötte le.

A Victory mindedig egyetlen golyót sem süttött el, s csak négy perccel tizenkettő után kezdett tüzelni bal és jobb oldalon levő ágyúival. A Redoutable oldalához nyomult ép abban a pillanatban, a mikor a kormányrúdjának köteleit előtték. A francia hajó egész oldaltüzével fogadta, de azután rögtön elzárta az alsó fedélzeten levő lőréseket, attól való félelmében, hogy azokon fognak betörni az angolok, és ettől fogva egy lövést sem tett az egész csata alati.

*

Harvey kapitány a Temeraire-rel a másik oldalán támadta a Redoutablet, egy másik francia hajó viszont a Temerairere tört, úgy hogy az a négy hajó oly tömör sort képezett, mintha egymás mellé lennének kikötve. A Victory hadnagya is látván ezt, a köz- és alsó fedélzetnek ágyúit alacsonyabbra igazították, ne hogy a Temerairet találják.

Nelson imádságának egyik része az volt, hogy a brit hajóraj abban a győzelemben, a melyre számít, emberséges-ségével tüntesse ki magát. Maga is példát adott erre, a mikor kétszer is parancsot adott, hogy szüntessék be a tüzelést a Redoutablera, miután az hitte, hogy kapitulált. Erről a hajóról amelyet kétszeresen mentett meg, jött rá a halál. Golyó találta, s a tengernagy arcra bukkott.

Hardy, aki néhány lépésnyire állott tőle, visszafordult és látta, amint három matróz fölemelte.

«Végre elbántak velem, Hardy! Keresztüllőtték a hátgerincem! S még most sem veszítette el lélekjelenlétét. Mikor a lépcsőn levitték, megjegyezte, hogy a kormányrud köteleit, amelyeket keresztül lőttek, még nem pótolták. Azután, hogy a legénység meg ne lássa, kihúzta zsebkendőjét és eltakarta arcát és rendjeleit. Nem engedte, hogy az orvos mellette maradjon, hanem megparancsolta neki, hogy azokhoz menjen, akiken még segíthet. Sokat szenvedett s aggodalommal nézett a csata kimenetele elé. A győzelem ezekben a percekben dőlt el. Valahányszor egy-egy hajó megadta magát s a Victo-ryle legénysége hurrát kiállt, felderült a haldokló hős arca.

Halott ember vagyok Hardy — sóhajtott fel a haldokló tengernagy, csakhamar vége lesz mindennek. Azután lady Hamiltonra gondolt, akit hazája jóvoltába ajánlott. Doktor én

nem voltam nagy bűnös, szólt a káplánnak s néhány pere alatt kiszenvedett.

Megtettem kötelességemet

Ezek voltak utolsó szavai.

A trafalgari csata véget ért, csak ép befejezése volt hátra. A Redoubtable és a Santissima Trinidad kapitulációja zárta be a minden idők egyik legnagyobb tengeri csatáját.

A HORVÁT-SEGÍTSÉG. Fiumében a magyar alku-
dozik a horvátai a szövetség-kerdes felől.

A magyar (miután kényelembe helyezkedett): Tehát azért jöttem le hozzátok, testvér, hogy rendbe hozzak egyet-mást közöttünk. Hogy nem jöttem üres zsebekkel, azt gondolhatjátok. Nem is olyan fán termettem! Magammal hoztam részeteiket mindazt a jogot, ami már nem tért rá arra a Deak-féle fehér-lapra . . .

A horvát. No, igen, igen; erről lehet beszélni.

A magyar. A mi jelszavunk ma az, hogy adjuk meg mindenkinek a jogot, s első sorban a horvát testvérek jogait.

A horvát (kezeit dörzsölve): Nagyon meg vagyunk elégedve.

A magyar. S mindazért csupán az eddig nékülözött segítségteket kívánjuk. Gondoljátok meg, mielőtt vásztná adnátok, hogy a ti áldozatotok oly parányi, s a jutalom, óh! a jutalom! . . .

A horvát (közbevág): Elég! Meggondoltam. A do'ogról, ismétlem, beszélhetünk. S mielőtt a segítségünkről biztosíthatnátok, óhajtanám hallani azokat a kedvezményeket, vagyis, jogokat . . .

A magyar. Természetesen! Azonnal fel is sorolom. Első, amit megkaptok a szövetségért: a horvát nemzeti hadsereg!

A horvát (ujjain számol): Egy.

A magyar. Megkapjátok a teljes autonómiát!

A horvát. Kettő.

A magyar. Alkalmiságtokat, mint majd mi, kidomboríthatjátok a küképviseletben is.

A horvát. Három.

A magyar (izzadni kezd): Aztán . . . szóba jöhet végre —

A horvát (közbe vág): Semmi végre!

A magyar. Vagyis, szóba jöhet Dalmátország Horvátországhoz való csatolása . . .

A horvát (ajkát biggyesztve): Négy.

A magyar. Törvénybe igazthatjuk —

A horvát. Semmi hatjuk! Pozitívumokat kérünk!

A magyar. Törvénybe iktatjuk a nagy horvát nemzet királyválaszó jogát.

A horvát. Ez csak öt.

A magyar. Adunk még tengeri haderőt, meg nyomban független királyságot!

A horvát. Ez tehát hét. Itt megállunk.

A magyar. S most soroljad el te, kedves horvát, hogy mint fogtok mirajunk segíteni?

A horvát. A következőképen: Tüntetést tartunk érdekekben Fiumében.

A magyar. És!

A horvát. Tüntetést tartunk aztán Zágrábban.

A magyar. Aztán!

A horvát. Verekeztést rendezünk az ellenpárttal Fiumében.

A magyar (izgatottan): Tovább, tovább!

A horvát (nagy nyugalommal): Véres verekedést rendezünk Zágrábban.

A magyar. Ez még csak négy!

A horvát. Nyílt utcákon megéjenezzük a vezérlő bizottságot, — erre lesz egy csomó fejbeverés. Ez öt. Megtámadjuk a rendőrséget; ez hat. S még egy van hátra —

A magyar (rejtendő izgatottan): Vagyis!

A horvát (kedélyes mosolygással): Felküldjük a számlát a magyar koalíció pénztárába: hét.

D i v e s.

Árnyak.

Irta: Gróf Vay Sándor.

Pszt . . . pszt . . . Mindenki lábujhegyen jár a cifra, fényes palotában. Neszfogó szőnyeges ajtók mögött haldoklik a névnek örököse, az egyetlen fiú. Még tegnap vidám arccal ébredt — még dobálta a labdát lent a hervadó platanok alatt. Ma már sápadtan, bágydtan, halálra váltan fekszik a csipkés vánkosok közt. Jönnek komor, fontoskodó tekintettel hirneves tanárok. A látogatók egymásután mennek föl a széles lépcsőn, vagy legalább is leadják névjegyeiket.

A cselédek suttognak. Mintha suttogásukból kihallatszanék: Mindent az anya hanyagsága okozott. — A léha, csak mulatságok után futkosó nagyvilági anyáé. A gyerek lement játszani a parkba. Könnyű öltözetben futkosott a nyirkos gyepen — még utána kiáltott édes anyja: Ne maradj sokáig, hűvösödik. Külömben majd fölhívlak. Aztán látogatók jöttek. Barátnők, udvarlók. A sok ostoba fecsegés közt megfélemedezett fiáról az anya, aki csak éppen asszony . . . Este rekedtes hangon beszélt már a gyerek . . . éjtéle láza lett. Nagy, egyre nagyobb . . . És most, a halál öldöklő angyala már belépett a palota kapuján . . . Nesztelenül, föltartóztathatlanul megy közelebb, egyre közelebb a csipkés ágycskához, amelyben az egyetlen fiú fekszik. Csontkezével összeszorítja most torkát, a szép, gömbölyű fehér nyakacsát . . . Még egy horgó, fuldokló, kínos sóhaj és mindenek vége. Csönd-csönd . . .

*

Nyomorúságos lakásban, töredezett, rozoga bútorok; a tarka cihás ágyon fiatal leány fekszik. Arcán a sorvasztó láz vészes, piros rozsai. Egy fekete, füstös Mária-kép alatt valami rossz szagú olajmécses serceg. A lány nagyokat sóhajt. Vén asszony, valami ócska rongyot foltoz egyik sarokban, s válaszol a lánynak.

— Mért nem veszi be az orvosságot. Meddig akar még itt nyavalyogni. Ket heti béremmel adós. Tegnap is

kérte az ágyat a Nina, tudja a szomszéd utcából. Az szépen keres . . . Maga meg már sem mire se való.

A szegény, beteg leány aki már igazán semmi se való, utolsó erőfeszítésével nyúl gyűrött, könyvtől ázott vánkosára alá. — Előkotorász onnan egy gyűrűt, s megegyeszer megnézi. Szeretettel, gyöngéden simogatja végig tekintetével. Egyszerű kis gyűrű. Rajta egy arany sziv. Még otthon a falujában, egy becsületes jóra való lakatoslegénytől kapta. Mátkája volt — de összekelésükhöz egy kis tőkét kellett még gyűjteni. Azért a lány feljött Pestre — szolgálni. Ki ne ösmerné a régi történetet. Csinos, szemre való lány volt. Az urasághoz, ahol lakott, bejárt mostani kvártelyos asszonya — mosni. Mikor aztán a gőzös mosókonyhában a vig, jókedvű, dalos szobalány egyre kis falujáról, mátkájáról, meg a gyűjteni szánlékolt vagyonkáról beszélt, a vén szipirtó elkezdett neki mesélni:

— Miért törí-veri magát dologgal . . .

— Ilyen szép lány könnyebben is megkeresheti a Stafferungot . . .

— Ugy se tudja meg az a buta lakatoslegény . . .

Az idő telt. A legény egyre irta sürgető leveleit, de a tőke csak nem akart gyűlni. Egyre szolgált még a mátkája.

Egyszer aztán — zivataros, havas téli estén, az uraság éppen színházban volt, a leány elment a vén mosónéhoz. Ahhoz, aki annyit mesélt nyalka, finom kezű gavallérokról, akik Pesten aranynyal fizetik a szép lány mosolygását.

Tavaszz sendült — kihajtottak a Bulevárd fái — Szép summa pénzzel készült már haza a leány. De egyszerre csak levél jött a faluból. Egyik testvérbátyja írta: *H o g y a M i s k a m i n d e n t m e g t u d o t t*. Egyik vidéki gavallérnak az inasa, aki aranynyal fizeti a szép lányok mosolygását, valami vidéki kurta korcsmában jött vele össze. A Miska *m a s i n á z á s t* ment vállalni, az úr meg a vadászatra jött a földbirtokoshoz. Véletlenül történt, de mikor az inas fotográfiáját is megmutatta, úgy vette föl a söprés közben. — nem lehetett már kétsége a Miskának. Mikor először befűtötte a kazánt, eligazította a masinát, úgy intézte a sors, hogy felkapta a szij . . . Bizony pozdorjává tört a Miska. Eltemették szépen. Énekszóval. Kékre festette koporsóját a vereshajú asztalos . . .

Ágynak esett azután a csinos szobalány is. Urasága, akinek egészséges munkaerő kellett, elbocsátotta. A gavalléroknak se kell olyan valaki, a ki egyre köhög — akinek sipol a melle. Félnék az ilyentől. Mig pénzében tartott, tejben,

vajban fűrösztötte a vén kvártélyos asszony. A gyalázatos szipirtyó, az, aki belevitte romlásba, kárhozatba. Most már az is ki akarja dobni.

Odaakarja adni a gyűrűt, de még egyre tartja viaszfehér, sovány ujjai közt. Nézi, nézi, a becsületes, hűséges Miska ajándékát, aki, mikor szive összetört, magát is pozdorjává törette azzal a nagy, bolond masinával.

Egyszerre csak köhögési roham fogta el. Egész teste remeg — ajkára véres hab tolul . . . Ágyához tipeg a vén asszony, s éles, sipító hangon, csufondárosan mondja: *N o, n e h a l l j o n m e g o l y a n n a g y o n . . .*

De aztán rettenve néz a kísértetiesen sápadt arcra, a kimeredt üveges szemre, a kézre, amely akkor is görcsösen szoritotta még a vékony, hitvány aranygyűrűcskét.

— *M e g h a l t . . .* Motyogja aztán nagy döbbenettel. Szinte babonas félelemmel állva meg a nagy rejtély, a halál dermesztő fensége előtt. Csönd — csönd . . .

*

Egyedül van a szobában. Fekszik a pamlagon és néz a levegőbe — a semmibe. Beteg, — meg kell halni, jól tudja, de a betegsége olyan, amivel akár kint is járhatna. A szive öli meg — miután megölték a szivét . . .

Lent az utcán robognak a kocsik — szítál a sűrű, unalmas, őszi eső. Mintha mindent is körülfogna már valami rengeteg nagy sötétség . . .

Fejét kezére támasztja és úgy látja, mintha ebben a rengeteg sötétségben egyszerre rózsás derengés támadna. Fény. Fény, amely a multnak álmait, emlékét világítja meg lelke kietlen sötétségében. Látja az asszonyt, akit imád — — Sűrű, aranyhullámhoz hasonlatos göndör hajának illata, mintha megcsapná. Ajka vérpiros gránátalmaként ég. Mint égett akkoron, amikor még az ő izzó, lázas, tébolyodott csókjai itták föl lehelletét . . . Látja, látja. Egyre az asszonyt, aki az övé volt és aki nem lesz többé az övé soha . . . Tudja, meg kell halni. Mért is ne. Hiszen csak a szerelemért érdemes élni, de mintha az összetört, beteg test, a vergődő, megtépett lélek még egyre nem tudna elszakadni nyomorúságától. A beteg végigsimitja lázas homlokát, felreháritja onnan sűrű haját — azt, amelyet annyiszor simogatott édes, gyöngéd simogatással, az a szép fehér kéz . . . Vár, vár. Pedig tudhatná, a leghitványabb cselédet, akár milyen karbolszagú rideg kórházteremben is, inkább fölkeres az asszonyi részvét — mint egy olyan férfit, akit megúnt — eldobott . . .

Egyre lázasabb lesz agya, egyre jobban zakatol, dobog beteg szive. Előtte van órája. Rátekint. Orvosságot is kellene venni.

Legyint a kezével. Eh, minnek már az . . . Csak néz, egyre néz a levegőbe. A semmibe. Oda, ahol ő azt az aranyhullámhoz hasonlatos haját, vérpiros, kicsattanó ajkat látja . . .

Aztán mintha egyszerre valami megfőkezhetetlen, e'emen-táris vágy ejtené hatalmába. Megremeg egész testében. Homlokára kicsap a lobogó vér hulláma, azé a lázas, forró vére, amely egykor, a gyönyörűség paroxismusában égve, lávaként keringett egész valójában. Halántékán kidagadnak az erek. — Ajka megrándul, félig megnyílik, — mintha még egyszer, utoljára csókra szomjaznék . . . Mintha még egyszer átakarná érezni azt a pillanatot, mikor a nő szerelme istenné avat föl. Karját is ölelésre tárja, — hogy egyszer, még egyszer, utoljára ölelje magához azt, akiért élni nem lehetett, akiért meghal most . . . De a kar lehanyatlik. Sápadtan hajlik vissza a beteg ember pamlagára. Lehunyja szemét. Mellette ver az óra. Gyorsan, szagatatottan Úgy, ahogy még előbb a lázas, bolond, szenvedő, megszakadó szív vert . . .

Csönd . . . Csönd . . .

*

A börtönőr egyet köp a pipája mellől. A nyál sercenne freccsen végig a márványkockákon. Pár pillanattal előbb egy fekete, komisz rabkoporsót vitt át it négy ember.

— Meghalt annak a nagy úrnak a fia. — Int aztán a söprögető rab felé. — Csalt, sikkasztott, mert nagyon szép volt a felesége. Egyre több selyemviganót akart, meg egyre több vendégséget. Aztán mikor a fiatal nagyságos úr b a j b a j ö t t, az öreg a s z ó s z b a hagyta. Most meghalt, az ördög se jött el a temetésére. Férjhez mehet nemsokára a menyecske. Az újságok se fognak sokat írni. Tekintettel a nagy fami-liára . . .

A börtönőr még egyet köpött. A söprögető rab pedig végighúzta söprőjét a márványkockákon, amelyen át elvitték azt a szerencsétlen embert, aki csalt, sikkasztott. Csalt, sikkasztott, mert egyre több selyemviganóra, vendégségre vágyott a felesége.

Csönd . . . Csönd . . .

— — — — —
Ahol gyász, pusztulás, szomorúság van,
— mindenütt asszony járt.

Éjjeli látogató.

Irta: Jules Bois.

Egy fantasztikus társaságban, a mely a halál cabaret-jébe jár ebélni és a tenetű parkját itéli Páris egyik leg-szebb sétányának, — a következő bizarr történetet hallottam a minap poharazás közben.

— Megesett már önökkel, hogy véres fővel ébredtek egy rettenes álomból? — kérdezte a mesélő.

Természetesen senki sem dicsekedhetett ilyen kalanddal.

— Vele nem mesesett, alig néhány héttel ezelőtt, — mondta aztán dicsekvőleg.

És elmesélte a históriát.

— Falun voltam egy öreg rokonomat meglátogatni. Rengeteg kert közepett vém, talán évszázadok előtt épült kastély-féle háza egészen a rendelkezésére állott. Szerettem az ilyen épület-régiségeket; minden szögletben régmúlt idők árnyait vélem látni s a szürke falak patinája, a pusztító vinarok nyomai, igazi történelmi freskók, amelyeket a századok raktak le elmoshatatlan festékekkel.

A hálószobám különösen tetszett nekem: hatalmas arányú lovagterem, ívboltozattal, öles vastag falakkal, amelyek között az éjszaka abszolút csöndjét nem zavarja semmiféle külvilági nesz.

Egy este kissé későn tértünk ágyba; éjfélén túl boroztunk, rokonom és én. Amikor nehéz fővel lepihentem, nyomban elaludtam.

De az álon nem tartott sokáig. Egyszerre — körülbelül két óra éjfél után — különös zajra nyitottam fel a szemeimet. A szobám ajtajában megfordul a kulcs... A következő pillanatban csodás szépségű női alak suhant be hozzám, gyorsan bezárva maga mögött az ajtót.

— Ki az? Mit akar? — kiáltottam az ismeretlen látogatóra első meglepetésemben.

— Csitt! . . . meghallják, — felelte halkán, ujját az ajkára illesztve.

A nyitott ablakon át bederengő éjszakai fény félhomályt vetett a szobámba s így eléggé tisztán láthattam csodálatos vendégemet.

A hölgy közelebb jött hozzám s ekkor megtekinthettem az arcát.

Soha ennél mesteribb tökéletességű szépséget sem az életben, sem a művészetben nem láttam. Az a mosoly pedig, amelyet felém vetett, — szemeinek érzékies tündöklése egyszerre lángra gyújtotta a véretem. Már most képzeljék mindehhez, hogy a hölgy összes toilletteje egy átlátszó csipkefátyol volt.

— Kicsoda ön, asszonyom? — hebegtem bámulatomban.

Két lépésnyire az ágyam előtt megállt s onnan felelt a kérdésemre:

— En a kastély titkos lakója vagyok. Senki sem ismer a környéken, mert éj idején hoztak ide, miután az otthonomból elraboltak. Két rettenetes fenevad az őrzőm: két szelindek . . . ma — szerencsemre — megszökhettem előlük s idejöttem önhöz . . . Oh, tudtam én, hogy vendég van a háznál!

Még mindig nem tudtam felocsudni ámulatomból; ekkor a rejtélyes jelenség egészen hozzám jött és az ágyam szélére ült. Zeneként ható csábító szava pedig sugva biztatott:

— A vérem hajtott ide . . . még csak huszéves vagyok... és két év óta nem láttam férfit . . .

Ekkor már tökéletesen elkábitott a fantasztikus kaland és forró kezei nem remegve ölelték át a karcsu termetet.

Ebben a pillanatban tompa hang zúgott a messzeségből.

— Szent ég! . . . a szelindek! — kiáltott fel halkán a hölgy.

Csakugyan most magam is hallottam a távoli ugatást,

amely közeledni látszott. Perccel később az egész kastély visszhangzott az üvöltéstől.

— Ide nem jöhet be senki, — biztattam a remegő asszonyt. — Ne féljen madame, én megvédelmezem.

Ah, nem, nem! — . . . Az üldözőm rám talál itt is; a szelindek szimatja nem veszi a nyomomat . . . és akkor mindkettőnknek vége. Az a két fenevad széttép mind a ketőnket, mielőtt bárki megmenthetne bennünket.

A félelem átfutott a tagjaimon. Csakugyan, most jutott eszembe, hogy a rokonomról, erről a mogorva agglegényről, sok mindent mesél a családi fáma. Talán igaz lehet, hogy titkon asszonyt rablott magának és az egész história való.

Az ugatás immár egész közelből hallatszott. Védencem reszketve huzódott mellém és szivdobogva lestük a történéndőket.

— Ha rám találnak, bezúzzák az ajtót és akkor csak egy menekvő van: az ablak.

Az ablakhoz siettem, hogy hamarosan tájékozzam magam, vajjon minő utat találhatnánk szükség esetén azon át. Szerencsére az ablak csak másfél ölnyre volt a földtől; a leugrás nem járhat veszélylyel. Ez megnyugtató.

— Itt vannak! — súgta a hölgyem egyszerre.

Valóban: acélököl döngette az ajtót e pillanatban.

— Meneküljünk, — mondtam.

— De először önnek kell leugrania, — kérlelt a högy.

Nem sokat haboztam, felugrottam az ablak párkányára, de — borzasztó véletlen — a párkányon megcsúsztam s a következő pillanatban fejjel buktam le a magasból a virágágyak közé. Arra emlékszek, hogy a fejemet egyszerre elborította a vér; aztán elvesztettem az eszméletemet. — — —

Nem tudom, meddig feküdtem eszméletlenül; de amikor végre felnyitottam a szemeimet, örömteli hangot hallottam:

— Hála Istennek, csak hogy nem halt meg!

Bágyadtan néztem körül és egy idegen férfi mellett a rokonom arcát pillantottam meg.

— Hol van a nő? . . . Megmenekült? . . . Nem tépték szét a szelindekek? — ez volt az első kérdésem.

— De hát miket álmodtál, te szerencsétlen? — felelte a rokonom.

— Hol van ő? Tudni akarom, hová rejtetted az áldozatodat? — követelődtem mindegyre.

— Micsoda nőről beszélsz, fiam? Itt nincs semmiféle asszony, a szakácsnőn kívül, az egész kastélyban.

És én csak napok múltán, amikor teljesen fölépültem, hittem el, hogy csakugyan pusztán álom volt az egész. Hanem az az ugatás még sokáig zúgott a fülemben s ma is hallani vélem olykor, a félálom perceiben.

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Akácfa-utca 63.

Kiadja a „Jövendő“ kiadóhivatala.

Telefon: 87-34 szám.

Jövendő.

Október elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre

Egy hóra	1 korona
Negyedévre	3 korona
Félévre	6 koronával.

Minden új előfizetőnek Bródy Sándor «Színésznők» című könyve ingyenesen jár és bérmentve küldetik meg.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.

Budapest, VII., Akácfa-utca 63.

Telefon-szám: 87-34.

Közgazdaság.

A Magyar Biztosítási Évkönyv 8. Évfolyama a napokban megjelent, ennél fogva már most fe hivjuk figyelmét e hasznos és kedvelt szemunkára. Az évkönyben nevezetes újítást vezetünk be: ugyanis összeállítottuk az ö-szes it működő biztosító intézetek kövényle teteleit, s azokat összehasonlítva csoportosítottuk. Ezáltal ideit könyvünk minden szakember számára nélkülözhetlenné lett, mert hasonló magyar munka e téren még nem jelent meg. Tekintve, hogy a Magyar Biztosítási Évkönyv első sorban a szakemberek számára készült, a könyv szerkesztősége arra törekedett, hogy ne csak tudományos célja legyen a kötetnek, hanem gyakorlati is és

mostani könyvünk való-ágos útmutató és tanácsadó a szakemberek részére, ép ezért kell, hogy ezt a kötetet mindenki megszerezze. A Magyar Biztosítási Évkönyv gyakorlati szükséges az üzletszerzés terén is, ép oly nélkülözhetetlen minden szakembernek, mert magában foglalja az összes magyar, osztrák és külföldi intézetek ismertetését, azok alapítása és fejlődése történetét, a mérleg- és vagyonskimutatóásokat, igazgatósági tagok, a vezetőség pontos címét, a tisztviselők, főnökök és képviselők hivatalos pontos névsorát. — A könyv ára 2 ft, mely a kiadóhivatalhoz küldendő be. Biztosítási és Közgazdasági Lapok Bpest, VI., Vörösmarty-utca 14

Magyar királyi államvasutak

193325/F II./05. sz.

Hirdetmény.

A nagyberezna—siankii vonal megnyitása alkalmával életbe lépett menetrend tárgyában.

A csap—nagyberezna—siankii vonalnak folyó évi szeptember hóban kiadott és a nagyberezna—siankii vonalrész megnyitási napjától érvényes menetrende, a Csaptól—Nagybereznaig terjedő vonalszakaszon közbejött akadályok miatt, egyelőre csak a nagyberezna—siankii vonalrészen lépett életbe, míg a csap—ungvár—nagybereznai vonalrészen ideiglenesen fennállott, vagyis a f. é. október hó 1-től életbelépett menetrend marad továbbra is érvényben.

Budapest, 1905. október hó 17-én.

(Utánnymás nem díjaztatik.)

A magyar királyi államvasutak igazgatósága.

Magyar királyi államvasutak
Igazgatóság.

189226/C. II. szám.

Hirdetmény.

Nyugatnémet-osztrák-magyar kötelék.

F. é. november hó 1-től való hatálylyal a fenti kötelékben érvényes 3. sz. díjszabási füzetben Barcs, Berzencze, Csáktornya és Zágráb állomásokkal való forgalomban a 14. Da. (káliso), 15. (gyag), 16. (pipaföld), és 17. sz. (chamotte) kivételes díjszabások keretében me sékelt díjtetelek lépnek életbe, melyekre nézve közelebbi felvilágosítást említett állomások adnak.

Budapest, 1905. október hó 13-án.

A magyar királyi államvasutak igazgatósága

(Utánnnyomás nem díjaztatik.)

a részes vasutak nevében is.

Magyar királyi államvasutak
Budapest-jobbparti üzletvezetőség.

35690/905. szám.

Pályázati hirdetmény

különtéle anyagokra.

A magyar királyi államvasutak budapest – jobparti üzletvezetőség az 1906. évben szük-éges **alábbi anyagok szállítására** ezennel nyilvános pályázatot hirdet.

A szállítandó anyagok a következők: 10.000 kg fagygy, 7500 drb *stearingyertya*, 4000 kg *fehér mososzappan*, 6500 drb *csirokseprű*, 10.000 m² *kátrányos fedélfemez* és 5000 kg *kőszénkátrány*.

Ezen mennyiségek nem fix mennyi egék, hanem csak tájékozásul szolgál és tartozik szállító a tényleges szüksegletet — mely a fenti mennyiségeknél lehet korlátlanul több vagy kevesebb — szállítani és pedig az időnként kiadandó megrendelési levelekben kitüzendő határidő alatt.

Az anyagokra vonatkozó részletes kimutatás, mely egyszersmind ajánlati mint ul is hasznalandó, az üzletvezetőség anyagbeszerzési osztályánál (I. d.) Budapest, Külső Keresesi-út 2. házcsoportjában kapható.

Ugyanezen kimutatásban fel vannak sorolva az egyéb pályázati és szállítási feltételek. Az ajánlat 1 koronas magyar bélyeggel ellátva, bepecsételve s a borítékon »Ajánlat a 35690/905. számhoz» felirattal megjelölve, legkésőbb 1905. évi november hó 16-án déli 12 óráig nevezett üzletvezetőség anyagbeszerzési osztályához betérjesztendő.

El-ésve beadott vagy táviratilag tett, valamint pótajánlatok figyelembe nem vétetnek.

Bánatpenz gyanánt az ajánlott értéknek 50/0-a teendő le készpénzben vagy állami leétekre alkalmas értékpapirokban a pályázati határidőt megelőző nap déli 12 óráig a budapest-jobbparti üzletvezetőség gyűjtőpenztaránál.

Budapest, 1905. évi október hó 16-án.

(Utánnnyomás nem díjaztatik.)

Az üzletvezetőség.

15-20 éves hölgyeknek I

A SZÉPSÉG TITKA.

Vigyázzon jól, mert itt az ősz!

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy lemergi tanárné írja: Az újságban hirdetett csodadolgoknak nem hittem soha és a Diana-crémet s Diana-szappant is csak azért rendeltem meg, mert több oldalról azt állították, hogy ezek a legjobb bőrápoló- és szépítőszerek. Most már tapasztalatból mondhatom, hogy ezek az állítások igazak és igyekszem én is tovább terjeszteni holgyismerőseim között. Egyelőre csak 2 tégely Diana-crémet és 1 drb. Diana-szap. kérek postafordultával.

Uri hölgyeknél rendes szokás, hogy mielőtt színházba, bálba vagy egy séára mennek, előveszik a «Diana-szappant» — mely tiszta epe és parfüm — és azzal megmossák az arcukat, kezüket. Azután a száraz és nappal is használható «Diana-crém» gyöngén bekenik magukat, melyre jön a «Diana-holgypor». Minden dobozhoz már a szarvasbőr is hozza van csomagolva. Ily bőrápolás mellett nem csoda, hogy a fővárosi és a vidéki nagyvárosi hölgyek feltűnést keltenek szépségükkel, finom, tiszta s szeplőtlen archőrükkel és gyöngéd, puha, bársonyszerű kezeikkel. — Ezek a Diana-szépítőszerek arról nevezetesen a hölgyek előtt, hogy azoknak használatát nem lehet felismerni az arcon s épen ezért vásárolják ma már az egész világon ismeretes Diana-szépítőszereket.

Egy tégely DIANA-CRÉM (éjjel használható zsiros krém) 75 krajcár, DIANA-SZAPPAN 75 kr., DIANA-PARFUM (originalis nagy üveg) 5 K. DIANA-PUDER 3 színben (szarvas bőrrrel) 75 kr., egy tégely DIANA-PIROSITÓ 5 korona. Egy üveg DIANA-HAJSZESZ 4 korona.

Központi főraktár, honnan a szállítás naponta titoktartás mellett történik utánvétellel:

Erényi Béla Diana-gyógyszertára

Budapest. Károly-körút 5. sz.

Egy párisi gyógyszerész leánya írja: A minden oldalról ajánlott Diana-szépítőszerekkel tettem egy próbát s mondhatom, hogy többet ér az összes francia szépítőszereknél. Legyen szíves intézkedni, hogy egy párisi gyógyszertárban állandóan megkaphassuk, mert így sokba jön a szállítás. Most kérek két száraz Diana-arccrémet, két Diana-szappant és három Diana-pudert.

Egy 17 éves bakfis levele: Nővéremtől loptam egy kis **Diana-parfümöt**, de az olyan valami különös jó volt, hogy az egész kis városunkban csak az én illatomról beszélnek. Legyen szíves megírni, hogy a Diana-szappan és Diana-crém is ilyen finom dolog-e?

Egy kassai úrhölgy írja: Semmit se tartottam az összes szépítőszerekről addig, míg meg nem próbáltam a Diana-crémet és Diana-szappant. Tessék utánvétellel 3-3 adagot küldeni.

Egy kolozsvári 45 éves urinó írja: 16 éves korom óta használok arckenőcsöket és szappanokat, de hatását soha nem vettem észre oly rövid idő alatt (egy hét) mint a Diana-arccrémnek és Diana-szappannak. Oly üde, friss, tiszta arcot kaptam, hogy mindenki megbámul azóta.

Globus" műintézet és kiadóvállalat részv.-társaság nyomása Budapesten.

Ha őszül a haja használja a hirneves STELLA-VIZET

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszer-tárában.

O császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállítója.
Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétátér-utca sarok.

Egy üveg ára 2 korona.

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapított 1847.

Bräusweller János
 Szegeden. Ca. és kir. kizárólagosan
 szab. chronometer- és műórák, föltalálója
 a remontoir ingóóráknak
 stb. stb.

ÓRÁK, ÉKSZEREK 10-évi jótállással
RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközöltetnek.

Budapesti Takarékpénztár és Országos Zálogkölcson Részvénytársaság.

— Befizetett részvénytőke: —

10 millió korona.

Központi irodái **BUDAPEST, VI., Andrásy-ut 5.**

Elfogad betéteket:

takarékpénztári könyvekre, pénztárjegyekre és folyó (Cheque) számlára. Leszámítol váltókat, előleget ad értékpapirokra.

— Zálogüzleteiben: —

IV., Ferenciek-tere 4. — IV., Károly-körut 18. — VII., Király-utca 57. sz. — VIII., József-körut 2. — VIII., Üllő-ut 6. sz.

Pénzelőleget ad: értékpapirokra, arany és ezüst tárgyakra, ékszerekre és régiségekre a legelőnyösebb feltételek mellett.

— A magyar királyi osztálysorsjáték főelárusító helye: —

VI. ker., Andrásy-ut 5. szám.

Eladunk és veszünk

alkalmi árveréseken és beraktározott urasági butorokat, ugymint teljes lakberendezéseket, angol-bőr-butorokat, mahagoni- és rézbutorokat, perzsa- és smyrna-szőnyegeket, függönyöket, olajfestményeket, antique tárgyakat, gáz- és villamos-csillárokat.

Grosz Sándor és Tsa Budapest, Gyár-u. 2. I. em.
(Király-utca sarkán.)

FONCIERE PESTI BIZTOSÍTÓ INTÉZET. Összes biztosítékok: 31 millió kor. Központi iroda: BUDAPESTEN, Sas-utca 10.
Biztosít: testi baleset ellen, az ember életére, tűz-, jég- és szállítmánykárok ellen.

KRISTÁLY

Orvosi rendelet szerint igyék minden reggel éhgyomorra egy pohár melegített Kristályforras ásványvizet! Vidékre és külföldre **szabadíjmentes** szállítás — Kérjen árjegyzést a Szt. — Lukácsfürdő Kút vállalatától, — Budán.

KRISTÁLY

WALTER KÁROLY
BUDAPEST, V., Mária Valeria-utca 10.

(Thonet-udvar)

Műipari műterem mindennemű faragott és szabad kézzel doroborított **bőrmunkákra**, továbbá minden e szakba vágó felszerelésre. — Kitéve a nemzetközi kiállításon Budapesten, 1903. diszoklevéllel és aranyéremmel.

SPECIALISTA: családi címerekben mindennemű rajz és pecsét-lenyomás után.

TÖRLEY Iroda: BUDAPEST, VIII., Eszterházy-utca 22. sz.
PEZSGÖGYÁR Pincék: BUDAFOK (Promontor).

:: Sportegyleti tagok figyelmébe ajánljuk! ::

RIGER GYÖRGY, Budapest, Kerepesi-út 23.

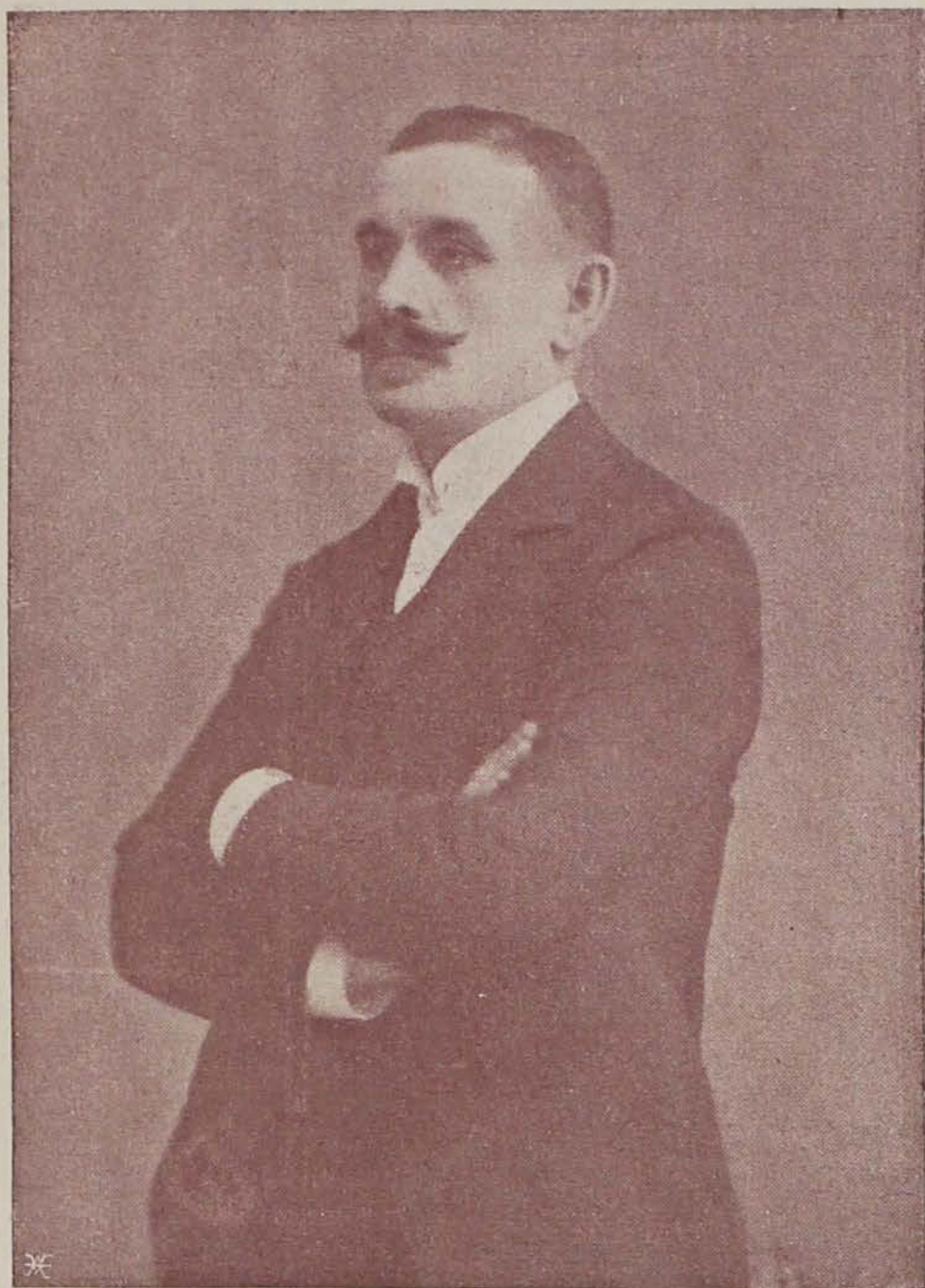
készít mindennemű **sport-cipőket**, **uri**, **női**, **gyermek** és **orthopéd-cipőket** a legjutányosabb árak mellett. Mértékszerű megrendelések a legfinomabb bel- és külföldi bőrből gyorsan és pontosan eszközöltetnek. Minden e szakmába vágó javítások elfogadtatnak. Főtörökvesem oda irányul, hogy tisztelt rendelőmet a legpontosabban kielégíthessem. — A sportközönség b. partfogását kérve tisztelettel

RIGER GYÖRGY, czipész - mester

!! Fájós lábakra különös figyelem fordítatik !!
!! Lábizzadás ellen eredeti por nálam kapható !!

JÖVENDŐ

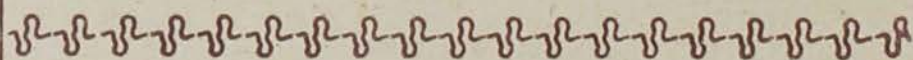
Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Kristóffy József.

Erdélyi felvétele.

TARTALOM: k. i.: Kristó. — Az abszolút uralkodó. — Goda Géza: Vészi József. — Heltai Jenő: Történetek az állatvilágból. — Rozsnyó ünnepén. — Böngöte. — Hullám: Quo vadis, Petre? — Pista jöjj vissza, mindent megbocsátunk! — Seress László: Az osztrák-németek és a kiegyezés. — Balla Ignác: A szerelem könyvéből. — Kalmár Antal: Dinasztikus tükördarabok. — Vicomte Letoriére: Schleinitz Carla naplója. — Új olasz köllők. Annie Vivanti: Fehér ibolya. — Lorenzo Stecchetti: Egy költőhöz. — A kinevezések. — Aurelien Scholl irodalmi hagyatékából. — Lédig Arpád: Beköszöntő. — Omikron: Orosz jegyzetek. — Közgazdaság.

Vészi József.

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Kristó.

Igy jobban megérti a haza, mintha azt irtuk volna ide, hogy Kristóffy József. Kristó az ma már fogalom, még pedig olyan fogalom, amely mindenkit haraggal és szenvedéllyel tölt el. Fenyegetés van ebben a gúnynévben és nem csudálnám, ha békés családapák azzal fenyegetnék estenként a rosszalkodó gyermekeket, hogy: „Maradj csendben fiú, mert elvisz a Kristó! . . .“

Ha van valami igazán jellemző vonás a mai züllött politikai viszonyokban, ez a „Kristó“ név a leginkább jellemző. Van egy vezető férfi, intéző politikus, aktiv miniszter, akit haraggal és gyűlölettel, félelemmel és gyanakodással fogad az a többség, amely harcra száll ellene. És amikor nekimennek minden fegyverrel, amikor keresik minden oldalon a sebezhető részeit, amikor törnek ellene minden fegyverrel (még olyanokkal is, amiket a genfi konvenció kivet), akkor a sanda szemmel fürkésző gyanú, a roszindulat, az ellenséges szándék, a fegyvereiben nem válogatós gyűlölködés nem talál ellene semmit a világon, csak egy

csúfnevet. Semmivel se tudtak ellene harcra kelni, csak egy otromba gúnynévvel.

Egész kortörténet van ebben az egyetlen szóban, hogy: „Kristó“. Egy kész jellemrajz, politikai méltatás, hogy úgy mondjam, kész piedestál, amelyre aki felállhat, ha nem is mindjárt szobor, de legalább teljes államférfiú.

A magyar válságot, az áldatlan politikát, a kétségbeejtő helyzetet ahányan vannak politikusok, annyiféleképen ítélik meg. Mindenkinek lesz valami igazsága: a koalíciónak, a liberálisoknak, a vajudó újaknak is. Hogy melyiké a teljes igazság, talán csak az unokáink tudják eldönteni. Vagy majd csak a történelem. Neki könnyű. Csak a múltba néz vissza. A teremtő államférfi pedig a jövőbe néz előre.

A generáció, amely utánunk jön, könnyen ítélik majd a mai küzdelmek harcosairól. Talán csak az egy Kristóffy József a kivétel. Róla már mi is ítéltünk.

Férfi-ember és egész ember. Bátor és igaz. Uttörő és alkotó.

Van egy vád ellene: nagy és komoly vád. Hogy útját állja a nemzeti törekvéseknek. Hogy csak azért hozza az általános titkos választói jogot, hogy megfojtsa vele a magyar kommandót.

Nem is egészen igaztalan a vád. Ugy tetszik, mintha csakugyan ellenértékül adná a nemzetnek a választói jogot a magyar vezényszóért.

De hát olyan rettenetes bűn-e ez? Vagy nem inkább mázsás érdem. A kis ajándékért, amit nem akartak megadni. hoz egy nagy ajándékot, ami elérhető volt. Megtagadta tőlünk a reggelit, hogy feltálaljon egy fejedelmi ebédet.

Ezt a lapot senki se vádolhatja azzal, hogy csak valaha is, egy szóval is lekicsinyelte a magyar vezényszó érté-

két. Azért se érheti vád, hogy nem küzdött érte tüzzel és lelkesedéssel, szóval és tettel.

De ok-e ez arra, hogy a nagyobb vivmányt, a komolyabb értéket, a jelentősebb alkotást el ne fogadjuk. A magyar vezényszó, ha megvan, hatalmas és dicső vivmány. Egy dicső korszakkal ér föl a magyarság történetében. Gyémántos forgó lenne a nemzet kalpagján.

De egyre nem volna alkalmas. Az általános választói jogot ezzel a vezényszóval kivívni nem lehet. Ámde az általános választói joggal a magyar vezényszót kivívni lehet. Nem is nehezen; könnyen és biztosan.

Ameddig a mai magyar parlament többsége követeli a magyar vezényszót, annyi az, mintha egy millió ember követelné. De ha az általános választói jogon alakult többség követeli, annyi, mintha tiz millió ember követelné. Az volna az igazi nemzeti akarat. Az volna a magyarság igaz követelése. S abban volna olyan erő, amelynek semmi hatalom nem állhatna ellen.

A mai politikai harcokról — amint mondtam, — a jövő fog ítélni. Kristóffyról is. De egyet mondhat a mai „Jövendő“ is. A nemzeti küzdelem legelső harcosa ma Kristóffy József . . .

k. i.

AZ ABSZOLUT URALKODÓ.

- Akarsz-e sajtószabadságot adni Romanow Miklós ?
- Megkérdeszem Trepovot.
- Akarsz-e igazi alkotmányt adni ?
- Megkérdeszem Wittet.
- Akarsz-e általános választójogot ?
- Megkérdem Wladimir herceg nagybátyámat és anyámat, az anyacárnét.
- De hát mit akarsz tulajdonképen te ?
- Abszol ut uralkodó akarok maradni.

Vészi József.

Irta: Goda Géza.

Ő volt az első, aki a mimikri elméletet a magyar politikai életre merte alkalmazni. Kinevették érte. Legjobban az ideologusok nevettek, akik úgy olvassák még ma is a történelmet, mint egy régi kalendáriumot. Aztán másod sorban a rebach-lovagok nevettek, mert úgy fogták föl, hogy Vészi József detronizálni akarja a színleges következetesség istenségét, holott ők mindent ennek az istenségnek köszönhetnek. Összes pénzüket, címüket és minden tekintélyüket. Mindez a sok nagy érték és cifraság abból az egy jellemtelenségüknek a szülötte, hogy látszólag következetesek voltak. Harmadsoiban a népszerűség hősei, a baloldati titánok nevettek ezen a furcsa elméleten. Mert ők is attól hiztak meg, hogy mindig úgy tudtak föltünni, mintha sohasem változott volna a meggyőződésük. Szóval: mindnyájan nevettek rajta, aki azt a természeti törvényt magyarázta meg nekik, hogy a következetesség, melyet ők a *sumnum bonum* tartanak a politikában, még látszólag is: számaráság. Amint az állat is módosítja a színét a környezetéhez a védelem céljából, azonképen módosíthatja a politika, sőt a politikus is.

Szegény jó Vészi Józsefnek nem sikerült modern természettudósokat faragni a parlament ideologusaiból. Megmaradtak ideologusoknak, a rebach-lovagok rebach-lovagnak és a népszerűség kegyencei hősöknek. Mindnyájan a következetességet tartják a politikai erkölcsnek s Vészi fejéhez vágatják most, hogy négy év előtt még Széll Kálmán mellett harcolt, aztán a granicsárral hadakozott, Tisza alatt belépett a szabadelvű pártba és most — a «szocialista» kormány sajtójának főgenerálisa. Minő következetlenség — mondják és írják. Minő gyors hullámmása a fölfogásoknak. De nevetni még sem mernek ma már, mert érzik, hogy ez a Vészi József az, aki a következetesség lényege szerint következetes, mialatt ők a formák szerint azok. Tudják, hogy mialatt ők a közjog keskeny padlójáról iparkodtak egymást letaszigálni, az alatt ő — ha résztvett is, mint a napi események magyarázója ebben a taszigálásban — magányosan állt egy széles és nagy országuton. Azon, a melyen a modern Magyarországhoz lehet eljutni. Politikai életének alapgondolata mindig egy volt, forró hevüléseinek, melyeket oly sokszor láttam

közlelről is s olyan órákban, amelyekben nem feszélyezték őt a formák — mindig egyetlen egy tárgya volt: a modern kultur életre és kultur élvezetekre berendezett Magyarország. Es ha most avval vádolják őt ellenfelei, hogy a szélsőségekben tévelygett mindig el kell ismernünk, hogy valóban elment nem egyszer a szélsőségekig. De vajjon ugyan ezek az ellenfelek nem tévelyegnek-e abban a másik szélsőségben, amely mindent akar, csak igazi kulturéletet nem akar szerezni a magyar népnek?

Idők jele, hogy a nemes szélsőségek emberét ma a király magas és tekintélyes állásra nevezi ki, mialatt a forradalmárok szemére hányják, hogy túlságosan forradalmár. Az ő szép és temperamentumos forradalmár természete még attól sem riadt vissza, hogy méltóságos urrá legyen s valóban több következetesség van ebben a méltóságossá vedlésben, mint abban, hogy a született méltóságosok most minden paraszt előtt leveszik a süvegüket. Ők csálnak, ez a Vészi József csak az elméletét érvényesíti. Hogy megvédje a magyar polgárságot s a proletárt, él a mimikri tanával. Fölveszi a méltóságos nevet is, csakhogy szolgálhasson nekik.

Ki kívánja, hogy róla, az ujságiróról beszéljek? Objektivebben látja őt mindenki mint én. Mert én soha sem tudtam betüt, szót és mondatot látni írásaiban, aminthogy senki nem látja az atyja levelében a betüt, hanem mindig az édes apját. S aztán úgy láttam őt a cikkei mögött, mintha egy nagy tömeg előtt állna s két korbácsot is tartana a kezében s mintha szilaj haraggal korholná őket: fogtok e végre haladni!? Lesz e végre belőletek ember, művelt ember, modern ember, európai ember!? És aztán láttam, hogy aki húzódozik attól, hogy emberré legyen, azt megverte a korbácsával, mint a barmot. Bátran verekedett, mert roppant tudásánál, irói és szónoki készségénél, viharzó temperamentumánál, mindennél nagyobb volt a bátorsága.

És ezt a bátorságot ünneplem benne most én és velem együtt olyan sokan. Valahol láttam a képet, amelyen egy indus szent hitének erejével csapja magát a földre, hogy a romlást föltartóztassa útjában. A romlás a Dsagernat kocsija volt. Ez az örületesen guruló kocsi, a mely mindent eltipor és mindent legázol s a melyet semmi a világon föl nem tud tartóztatni, mint a hit ereje. A téma nem képnek való. De hasonlatnak annál jobb. Azt hiszem a magyar politika Dsagernat kocsiját semmitem tartóztathatja ma már fel, ha csak az a megingathatlan hit nem, hogy az ország új fejlődési stádium előtt áll s hogy a fejlődés roppant zavarain kell átsegíteni. Ez a hit meg van Vészi Józsefben és ezért

hiszem, hogy abban az előkelő pozícióban, melybe jutott, egyike lesz az áldozatkész hívőknek. Csak egytől féltém őt. A túlságos bátorságától. Attól, hogy nem fog megelégedni a kocsiföltartóztatásával, hanem föl ül arra a szekérre és elakar tipratni mindenkit, aki maradi.

Látnivaló: Megint nem tudom őt másként elképzelni, mint két korbácscsal a kezében és szilaj haraggal amint így kiált: akartok-e emberek lenni? . . .

Az ideologusokhoz és rebach-lovagokhoz van még egy szavam. Ha ők úgy elérik a férfi kor delelőjét, a melyen most Vészi jár s ha annyit küzdöttek volna mint ő, ha annyit tanultak, tanítottak, dolgoztak és viaskodtak volna, mint ő, volna-e még bátorságuk mindarra, amire ez az ember most vállalkozik? Nem, ugy-e? És éreznék-e magukban azt az elevenséget a szellemnek, mint amelyet neki kell éreznie, ha belement ebbe a vállalkozásba? Nem, ugy-e?

Azt hiszem egyek vagyunk hát mindnyájan abban, hogy a Vészi József férfias bátorsága, egyike azon nagyon kevés, igazán szép vonásoknak, a melyek kivillannak a körülöttünk terpeszkedő politikai mocsárból. És a bátorság is alkalmazkodás a mai szükségletekhez. Az ideologusok is, a rebach-lovagok is, a népszerűség szédelői is, megint nevetnek-e rajta. Es nem fognak-e végre mégis bűnbánóan sirni?!

Történetek az állatvilágból.

Írta: **Heltai Jenő.**

B e v e z e t é s.

Pár évvel ezelőtt, kicsiny, de gyanús társaságban az «Orinoko» fődélzetén ültem. (Megjegyzem, hogy ez nem igaz, de valahogyan be kellett vezetnem ezt a tárcát és a főntebbi mondat bizonyult erre a legalkamasabbnak.) A társaság tagjai voltak: Huggarty Lionel, kanadai ezredes, a híres orosz-lánvadász, báró Kúncsövi Leonárd követségi attaché Utahból, Puybroche Adhemár Szerafin márki (határozott foglalkozás nélkül) és Stopp Jeremiás Hugó vezérőrnagy, a nikaraguai fölkelés szervezője, a waterlooi ütközet utolsó élő tanuja.

Ismétlem, hogy a fedélzeten ültünk. Alattunk a mérhetetlen óceán, fölöttünk a déli félgömb legismeretlenebb csillagai, mögöttünk a parancsnoki hid a rettenhetetlen kapitánynyal, előttünk egy asztal wyskivel és ginnel, továbbá a szódavizes palackok egész ütegei. Ez az idilli jelenet kellemes és sűrű havanna-füstbe volt burkolva.

Nagyon természetes, hogy a társalgás fonala Huggarty Lionel ezredes kezében volt. Az ezredes éppen a harminc-hetedik orosz-lánt fojtotta meg ezzel a fonállal és éppen a harmincnyolcadikba akart kezdeni, amikor a márki félbeszakította:

— Bocsánat, ezredes, az ön orosz-lánjai nagyon érdekesek, de végre is csak orosz-lánok. Más szóval: bátrak, de buták. Az orosz-lán naiv és ostoba, mint minden hős. És én a magam részéről többre becsülök egy okos kutyát, mint egy számár orosz-lánt.

E kijelentést általános helyeslés követte. Az ezredes összevonta szemöldökét és mérgesen nézett a márkira.

— Kedves márki, — mondta aztán gúnyosan, — én is sokra becsülöm az okos kutyát, de én már a világ összes kutya-történeteit hallottam . . .

A márki mosolygott.

— Fogadok önnel ezer piaszterbe, hogy azt a kutya-történetet, amelyet én fogok most elmondani, még nem halotta.

— Top! — mondta az ezredes ridegen.

A márki hátradőlt rocking-chairjében (irhattam volna hintaszéket is, de amaz szebben hangzik) megköszörülte a torkát és így szólt:

A z ö n f e l á l d o z ó k u t y a .

Nagynénémnek, Puybroche Aglája Krisztina márkinőnek, volt egy Hepsy nevű kutyája. Nagyon okos állat volt és úrnőjét egyszerűen imádta.

Nagynéném egyszer Párisból Lyonba utazott és Hepsyt magával akarta vitte. Azonban takarékosági szempontból — elfelejtettem megmondani, hogy a nagynéném több, általam öröklendő milliónak a tulajdonosa és így fukar — a kutyáért nem akart külön jegyet váltani. Előkeresett tehát egy kalapskatulyát, maga mellé tette az ülésre, hogy adandó alkalmal kinyithassa és Hepsynek ennivalót és levegőt juttathasson.

A mikor a kalauz jött, olyan gyanakodva nézett az ülésen elhelyezett kalapskatulyára, hogy nagynéném sietve jegyezte meg:

— Egy drága kalapom van benne . . . finom új női kalap, nem akarom, hogy a vasut összerázza, azért tettem ide.

A kalauz beérte ezzel a magyarázattal és eltávozott. Nagynéném, hogy egyedül maradt, bezárta a kupé ajtaját és kinyitotta a skatulyát.

— Hepsy! — mondá gyöngéden.

De Hepsy nem mozdult. Nagynéném jobban megnézte és rémülten fölsikoltott, — Hepsy halva volt.

Nem sejtik, ugy-e, hogy mi történt?

Hepsy hallotta, a mikor a nagynéném azt mondta, hogy a skatulyában női kalap van. A skatulya fenekéről tehát elővett két kalaptűt és azt magába szúrta, hogy így valószínűbbé tegye és a kalauzzal elhitesse azt, hogy ő nem kutya, hanem tényleg nőikalap. Igaz, hogy ez az önfeláldozás az életébe került, de Hepsy inkább meghalt, semhogy az úrnőjét, Puybroche Aglája Krisztina márkinőt, egy közönséges vasuti kalauz hazugságon kaphassa . . .

I n t e r m e z z o .

Mialatt a meghatottság könnyeit dörzsöltük ki a szemünkből, Huggarty Lionel ezredes lefizette az ezer piasztert a márkinak.

— Ezt a történetet tényleg nem hallottam, — dörögte

kissé révetegen. És vissza akart térni az oroszánjaihoz, azonban Stopp Jeremiás Hugó vezérőrnagy megelőzte.

— Szó sincs róla, — mondta a vezérőrnagy, — a kutya nagyon okos állat. De távolról sem olyan okos, mint a papagály.

— Micsoda? — hüledezett az ezredes.

— A papgáj a legokosabb állat a világon, — folytatta a vezérőrnagy hideg nyugalommal.

— Haha! — nevetett gúnyosan az ezrehes.

— Ne nevéssen, hanem fogadjunk ezer piaszterbe, hogy én olyan papagály-történetet mesélek el önnek, amilyen magának még álmában sem jut az eszébe. És ha azután is azt meri mondani, hogy a papagáj nem okos állat, akkor az ezer piaszteren felül a jobb lábamat is önnek adom, dobja a cápáknak.

— Top! — mondta az ezredes. — A jobb lába már a zsebembén van! . . .

— Majd meglátjuk, — szolt a vezérőrnagy és megköszörülvén torkát, így kezdte:

A r a v a s z p a p a g á l y .

Néhány évvel ezelőtt, amikor az Antillákon szolgáltam, az erdőben fogtam egy beteg papagájt. Hazavittem és gondos ápolásomnak meg volt a gyümölcse, a papagáj életben maradt. Most meg akartam tanítani egy pár szóra, de a papagály hajthatatlan volt, nem akart tanulni. Kértem, könyörögtem neki, de nem használt. A végén belenyugodtam abba, hogy ez az állat sohasem fog beszélni és ezzel kettőnk között az érintkezést teljesen beszüntettem.

Éppen akkor javában pörösködtem a nikaraguai kormányossal, mert azt a hatmillió maravédit, amelyet a fölkelés szervezéseért kapnom kellett volna, nem akarták megfizetni. A pöröm akkor nagyon rosszúl állott és en annyira el voltam keseredve, hogy hetekig nem mentem emberek közé. Otthon ültem a szobámban és minden mulatságom az olvasás volt. Hogy a beszédet el ne felejtsem és mégis valami emberi hangot halljak, mindig fennszóval olvastam.

Egy este éppen a «Newyork Herald» legújabb számát olvastam a lámpa alatt, amikor szemem egy különösen érdekes híren akadt meg. Ez a hír akkor a világ összes újságjait bejárta, lehet, hogy önök is emlékeznek még rá . . .

Egy előkelő hölgyről volt benne szó, aki egy madárkereskedőtől 1500 márkáért vett egy papagájt. A papagájnak az volt a nevezetessége, hogy hat nyelven tudta elmondani

a miatyánkot, még pedig németül, franciául, angolul, olaszul, spanyolul és oroszul. Az előkelő hölgy boldogan vitte haza a papagájt, otthon azonban a papagáj egyszerre csak meg-némult. Nemhogy hat nyelven nem tudta elmondani a miatyánkot, de egy nyelven sem tudott egy kukkot sem. A madárkereskedő ugyanis hasbeszélő volt és ő beszélt a papagáj helyett. Amikor ez kiderült, az előkelő hölgy bezáratta a hasbeszélőt, a műveletlen papagájt pedig kidobta a házából az ablakon.

Ez a történet annyira érdekelt, hogy kétszer is elolvastam, másodszor még hangosabban és még tökéletesebb hangsúlyozással, mint először.

Amikor letettem az újságot, valaki hirtelen megszólalt a hátam mögött:

— Betyár!

Meglepődve néztem hátra, a papagájom, amely eddig sohasem akart beszélni, hirtelen megszólalt. De ezzel az első szóval nem érte be, hanem vigan folytatta:

— Móric éhes, de a katona gombjai fényesek. Nagy-bátyámnak van egy kése, de a kertben elvesztette a nagy-nénémet . . .

Most már csodálkozni kezdtem, sőt megdöbbsentem, a papagáj azonban zavartalanul beszélt tovább.

— A grófnő kendőjén három lyuk van, de az unokanővér jól érzi magát a báty ölében . . .

Le kellett ülnöm a meglepetéstől. Mi történt a papagájommal? És hirtelen a homlokomra ütöttem. Hát persze! A papagáj hallotta, ahogy a másik papagáj történetét felolvastam. Hallotta, hogy azt a műveletlen másikat a házból kidobták az ablakon. És hogy őt hasonló sors ne érje, — a ravasz madár hirtelen elkezdett beszélni.

Második intermezzo.

Mialatt mi leplezetlenül csodálkoztunk a papagáj ravaszágán, Huggarty Lionel ezredes lefizette az ezer piasztert a vezérőrnagynak.

— Tényleg nem képzeltem, hogy a papagáj ilyen ravasz madár, — dörmögte révetegen. — Az ezer piasztert nem sajnálom, de szerettem volna az ön jobb lábát elnyerni . . .

— Akarja? — kérdezte a vezérőrnagy előzékenyen. — Szívesen odaadom. Fából van. Az igazit Waterloonál ki-lőtték alólam.

— Szó sincs róla, — szólalt most meg Kúncsövy Leo-

nárd báró, — a papagáj is okos állat, de a legokosabb állat mégis csak a majom.

— Csakhogy a majommal is úgy vagyunk, mint a kutyával, — mondta az ezredes — En már minden majom-történetet hallottam.

— Fogadok önnel ezer piaszterbe, hogy ezt még nem hallotta, — szólt hidegen a báró.

— Top! — szólt az ezredes.

A báró letette a monokliját, megköszörülte a torkát és így kezdte: .

A majom, mint ember.

Az utahi nagy-erdőben a szerb nagykövet, aki szenvedélyes vadász volt, egy majom-fészekre bukkant. Egyetlenegy kis majom volt benne, ezt hazavitte, hogy a gyermekei játszanak vele. A kis majom nagyon szépen fejlődött és hároméves korában már beszélni is kezdett . . .

— Hohó! — szólt szigorúan az ezredes.

— Hároméves korában beszélni is kezdett, — ismételte hidegen és zavartalanul a báró. — Az emberek közelségében egyre emberibb alakot öltött, hat esztendőskorában már alig különbözött a többi gyermektől és ekkor a nagykövet beíratta az elemi iskolába.

— Bocsánat, — vágott közbe izgatottan az ezredes, — de ez . . .

— Beíratta az elemi iskolába, — ismételte a báró még hidegebben. — A majom nagyon szorgalmas volt és nagyon jól tanult. Tíz éves korában, amikor az utahi gimnázium első osztályába kezdett járni, a majomból nem maradt meg benne semmi, kész gentleman volt . . .

— No de kérem, — szörnyüködött az ezredes . . .

— Az érettségi után, melyet nagyszerű eredménnyel tett le, a nagykövet adoptálta. Amikor egyetemi tanulmányait befejezte, nőül vette a nagykövet hugát . . .

Itt már az ezredes kifogyott a türelméből.

— Eh, hisz ez nem igaz! — szólt mérgesen. — Ne mókázzék.

— Nem mókázom, — mondta a báró komolyan, — ez így történt . . .

— Bizonyítékat! Bizonyítékat!

A báró még komolyabb lett:

— Bizonyítékat? Ám jó. Nagy titkot fogok önnek leleplezni, de ha ön egyébként nem akarja elhinni . . .

leleplezem magam. Az eset velem történt meg, az a majom én vagyok . . .

— Ön? — szörnyüködött az ezredes.

— Én, — mondta a báró, — és most kérem az ezer piaszttert . . .

Az ezredes lefizette az ezer piaszttert és fejcsóválva mondta:

— Tudja-e, hogy ha nem ön személyesen volna az, hát akkor semmi körülmények között sem hinném el?

B e f e j e z é s.

E pillanatban megérkeztünk Melbourneba és leszálltunk az »Orinoko« födélzetéről.

ROZSNYÓ ÜNNEPÉN. Október 29-én. Ünnepet ül ma Rozsnyó, a szép, nyájas kis bányaváros, ott a Drázus partján. Franciska grófné szobrát leplezi le, amelye_t a szeretet, a hála emelt, a legnemesebb asszonyok egyikének. Ki volt gróf Andrassy Dénesné — tudják azt mindenütt, ahol elhagyatottak, árvák, özvegyek könye omlott. Neve eltörülhetetlen betűkkel áll bevésve a jótekonyság annaleseiben.

Ritka szép, harmonikus életet elt a grófné. A sors olyan férj oldalához kapcsolta, aki megértette, akit megértett. Idegen ország gyermeke volt a grófné, de jótéteményeit leginkább második hazája, Magyarország élvezte. Itt is legkiváltképen az Andrassyak ősi fészke, Gömör vármegye. Azért is emelt ennek a vármegyének közönsége szobrot a dicsőültnek.

Porladozik már a gyöngédségben, jóságban kiapadthatlan szív abban a fényes mauzoleumban, amelyet hamvainak a soha el nem muló szeretet emelt. De ércbe vésett alakja áll Rozsnyó főterén, és neve él ezrek és ezrek halás szívében. Jót tesz Franciska grófné még halála után is — mert kiváló magasztos gondolkozásu férje, szeretett halottjának intencióit követve, úgyszólván csak az emlékezésnek — a jótekonyságnak él. Szeri száma nincs azoknak a pazar alapítványoknak, amelyeket Andrassy Dénes gróf neje halála

óta is tett. Nem is számítva azt a szok támogatásra utaltat, aki mindig meghallgattatásra talál.

Szulyovszky István, Andrássy Dénesnek jobb keze, a nagyérdemü kormányzó csak a megmondhatója, milyen bőségszarva a jótékonyágnak K r a s z n a h o r k a v á r a l j a.

Feledhetlen neje halála óta többnyire köztünk is tartózkodik már Andrássy Dénes gróf. Közöttünk, magyar földön, ahová neje hamvait is elhozta, hogy itt porladjanak, honi földben az áldott maradványok. A krasznahorkai páratlan fényességü sirbolt egy soha el nem muló érzelem márványba, ércbe, drágakövekbe vésett emléke. De legfényesebb ott mégis a nemes gróf könnye, amely nem szárad föl a drága hamvakat borító virágokról. Az emberi könny — minden harmatok legértékesebbike.

Rozsnyó főterén is virág borítja a szobrot. Virág és könny. Soha el nem muló hála könnye. Gömörmegyével ott ünnepel ma az Andrássy-család — hazánknak ez a fényes nemzetsége — ott az egész ország. Őszi hervadásban, elmulásban leplezték le a halhatatlan nagy asszony emlékoszlopát — *Saxa loquentur* . . . De kőnél, ércnél ékebben szólnak az ő tettei és emlékezete megmarad mind az idők végéig. Magyar anyák — Andrássy Dénesné nevét tanítsátok meg gyermeketeiknek — véssétek azt zsenge szivükbe. Nemes példáján okuljanak, igyekezzenek ő hozzá hasonlatosaknak lenni. Egész élete csak szeretet — csak jószág volt. — Övezzé emlékét szeretet, jószág, amelylyel övezzük körül az elhagyatottakat. Fényes nevet juttatott a sors Franciska grófnének — de mindennél fényesebbé tették ezt a nevet az ő női erényei. Asszony volt; a nő legszebb, legnemesebb értelmében. Legyen áldott emlékezete!

Bögöte.

A héten egy kis vas megyei falu vonult be a magyar művelődés történetébe. Bögöte lakossága pár száz emberből áll mindössze, de e néhány száz magyar műveletlensége valóban tekintélyes. Azután ne tessék paradoxonnak venni ezt az állítást. Mert nemzeti többségünk előtt ennek a három-négyszáz parasztnak tekintélye, számottevő tekintélye van. Bögöten nincs otthon a kultúra, de hisz ez a különféle hitfelekezetű pópák országaiban csak természetes. Akad egy idealista, aki a népet tanítani akarja és a nép ellenszegül, csadálkozni ezen se lehet, abban a korban, amely a legegységesebb polgári kötelesség teljesítését az országhoz való ragaszkodást egyedül a két effet és ipszilont használó hazaffyaknak foglalták le. Apage Satanas, mondják a bögöteiek és határukon a kultúra még most is vesztegel.

Az, a mit a lapok a bögötei eseményekről megírtak, valóság, habár szomorú és ijesztő valóság. A frázisokat ne bolygassuk, de mégis meg kell döbenni azon a körülményen, hogy ma, a huszadik században, amelytől ábrándos gondolkodók oly sokat reméltek, a magyar nép egy része, —

ugyan elenyészően csekély része, — de mégis egy része, megdöbbenő kulturiszonyában vasvillát ragad, hogy védekezzék a netán beható műveltség ellen. És a felekezetieskedés tapsol a vasvillásoknak, akik hazaffyak, mert sötétségben akarnak maradni.

A kulturiszonynak ez a rettenetes színjátéka még sokszor emlékezetünkbe fogja juttatni a bögteieket. Az, ami e héten a kis vasmegyei községben végbement, fontos epizódja a magyar nép művelődéstörténetének. Sokat, nagyon sokat bizonyít majd ebben Bögte. És vádolni fogja azokat, akik a huszadik század első évtizedeiben kiölték a magyar népből a fogékonyságot minden iránt, amely külsőségeivel nem segíti banálissá tenni a három szint. A bögtei parasztok a kulturát nem veszik be, de egy hazaffyas érzelmű képviselő a nemzeti küzdelem győzelmeinek elkerülhetlen voltáról s az általános választói jog veszedelméről tartott volna hatásos és lelkesítő szónoklatot, ugy ez a kis magyarfaló a hirlapok «nemzeti ellenállás» rovatába került volna és nem a magyar művelődéstörténetbe. Ez a huszadik századbeli Magyarország! Bögötén nem engedik megnyitni az iskolát, amelyből műveltség árad, Budapesten nem lehet megnyitni a parlamentet, amelynek szintén van egy-más hivatása a kulturát illetőleg. Ez a fékevesztett és gyilkos sovinizmus adta a vasvillát a bögteiek kezébe, hogy védekezhessenek a fény behatása ellen és ugyancsak ez bénította meg a magyar alkotmányos életet s juttatta oda, hogy most a népjogok kiterjesztését ellenzi.

Bögötéről pedig még ellehet mondani azt is, hogy fáklyaként világította meg küzdelmeinket és küzdőinket. Dicsérői, akik a multhoz és a hagyományokhoz való ragaszkodás hőseinek tüntetik fel lakosságát, nem akarnak tudni arról se, hogy Magyarországon teljes legyen a népszabadság. Azok pedig, akik elszomorodva látják ijesztő műveltségi fokát, jogot és módot akarnak neki nyújtani, hogy emelkedjék. De ezt az emelkedést csak a korlátlan népszabadság hozhatja meg.

Quo vadis, Petre?

Irta: **Hullám.**

Halottak napja közeleg. A staffage oly összhangzatosan illik hozzá. Komor, ködös, didergő ősz, miben csontjuk is reszket az embereknek, mint szokott a nagy Halál közeledtekor. Gyászpompás kirakatok, mik előtt sápadtan s lelki keserűséggel halad tova a kenyér után, ami nincs, Budapest nyolcvanezer munkanélkülije, mért hogy egyetlen emlékvirágot sem bir kivinni oda, hová a kevés gazdagok robogó kocsikkal ölszámra cepelik össze a hivalgó kegyelet pazar adóját . . . És sivár politikai élet, melynek összekúszált utain jobbra és balra egyenlő számmal hevernek a — hullák, a politika halottjainak tetemei.

A hároméves háboru gyilkos sebeket szórt a magyar közélet csataterén. És kidőltek a sorokból emelt homloku büszke vezérek, kikre annyi bizalommal nézett száz és száz-ezer közlegény; és megfutottak a küzdelem elől szint'oly büszke héroszok, sőt egész hatalmas párt-tábor, kik pedig fennen hirdették addiglan: ego sum via veritas et vita. Ez okosak jégre tették el magukat, hogy jól konzerválódjanak s ismét felolvadhassanak, majd ha újra jó a szebb, kényelmesebb és kockázatlanabb kor, melyben megint az édes szó zengő érce és pengő cimbalma uralkodik, nem a férfias cselekedet; amazok végleg elbűktak a nagy kavarodásban, elveszítve fejükből az emlékezetet elveikre, vagy szivükből az önérdeket feláldozó szeretet hazájuk iránt . . . Soha még ennyi halottja a politikai opportunizmusnak s a politikai elvtagadásnak!

A sivár mezőn ki verekszik még? Tagadhatatlanul nagy tábor, de hamisan bevallott céllal és természetellenes szövetkezésben. Más minden csapatának a célja, mint amit bevallott és más a karaktere, mint a minőben szövetkezett. Az

élet komédiásainak mondhatnók joggal e hadsereget, ha őszintén jellemezni akarnánk. A nagy pipáju, de kevés dohányu magyarokénak, akik csakhogy élhessenek és győzhessenek, hatmázsás csatakiáltásokkal vonultak fel a választási harcmezőre és győzvén, önmaguk ijedtek vissza legelőbb a tulajdon szavuk visszhangjától. E visszhang, a nép fölheccelt százezreinek sziklafaláról, ma is dübörög fülükbe, és rémülettel tölti el őket most már, mivel hasztalan szólnak vissza a kiáltást, a sziklát erre rá nem vehetik. A szikla nem fondorkodik, nem taktikázik, nem alkuszik. De azt megteszi, hogy akik megmozdították, elsöpri azokat. Ha — félre nem állnak. Már tennék, de hol maradna akkor az igazi cél, az igazi bér: a hatalom, amire szövetkeztek s a min előre megosztzkodtak.

: . . És a nagy városból, hol áll, folyik, torzsalkodik az érdekek, önzés és hatalmi versengés nagy vására, kiindul ezenközben a férfiu. És tart a népek ezrei felé, hogy hirdesse nekik az Igét. Hogy tanítsa őket, a tudatlanokat; hogy felnyissa szemeit az elvakítottaknak s megnyissa füleit a süketeknek: nyisd fel szemedet, melyet elkápráztattak, tárd ki füledet, melyet eget hasogató jelszavakkal megsüketitettek; láss és halj és fordulj vissza a nagy vásártól. Mert a te bőrödre áll az a nagy vásár! Jöjj és kövess engem. Én nem jelszókat és vezényszókat adok neked, csakhogy tovább is gazdagodhassam belőled és uralkodhassak feletted. Én kenyereket adok neked, hogy egyszer te is jóllakhassál, és jogot adok neked, hogy magad uralkodhassál magad felett, ne a választottak!

Quo vadis, Petre? — kérdem a legújabb párttól, mely még meg sem született, máris kétszer keresztelték: haladó-pártról alkotmánypártra. Ámulattal kérdem tőle, hová törtetsz? Fel akarsz forgatni itt egy egész világrendet? Egy nemzetnek egész politikai berendezését s társadalmi elhelyezkedését, csak azért, hogy népét boldogíthasd?

Mert fel kell forgatnod alapostúl. Az egész etablissement-ből nem szabad itt semminek a régiben maradnia, ha

te is nemcsak bolondítására jöttél e népnek, hanem boldogítására, a mint hirdeted. S az ige, amivel jöttél, erre csakugyan alkalmas. Sőt megállapítom, hogy az egyedül alkalmas. Mert mi itt a tömeg boldogtalanságának, a pauperizmusnak az oka? Egyedül az, hogy e tömeget kizárták az alkotmány sáncaiból s a sáncokon belül csak százezrek kiválasztott táborát eresztették. A nép milliói künn rekedtek, a nemzet százezrei bezárkóztak: jogosított nemzet és jogtalan nép két tagozatára szakadt így az oroszán teste, a lakosság; a nép és nemzet itt nem fődte soha egymást, mint minden egészséges berendezésű modern államban. A politikai nemzet s a nép milliói közé így emelkedtek mesterséges gátak gyanánt e sáncok, melyek alatt hasztalan hangzott, üvöltött, sőt ordított annyiszor a jogfosztottak és nyomorgók panem et cirkensese; odabenn nem értették meg, mert nem hallották; vagy ha hallották is, érette mit sem tettek, mert magukért, a tulajdon boldogításukért sem tettek semmit, uralmuk fenntartásán kívül kizárólag és állandóan meddő közjogi küzdelmekre fecsérelvén el erejüket s tehetségeiket a jogosított százezrek. A parlament hát, másutt a nemzet ez élesztő és éltető melegágya, nálunk az ország reális haladásának temetője lett és egyben még a lakosság összeforradásának legerősebb gátja is: tehetetlen volt a közjólét, anyagi gyarapodás előbbvitelében és jogosítottak, meg jogfosztottak két táborára szakította a nemzettestet. Ezért csak elégtelenséget, sőt gyűlöletet szított a népek millióinak lelkében. Munkássága nem fődte a milliók vágyait és érdekeit, választási rendszere pedig a rendi alkotmányból átlopódzott anachronizmusaival eleven tiltakozás ma is a milliók természetadta joga, a politikai érvényesülés ellen.

És most jön az ember az új igével: ráterelni azt a parlamenti munkásságot az igazi erőgyűjtés, a gazdasági föllendülés útjára és lerombolni az általános választójoggal az átkozott sáncokat a nép és a nemzet összeforradását, kölcsönös megértése és kölcsönös támogatása elől. Nem az emberek szívére teszi kezét, hanem a józan eszéhez szól: nem idióta és időszerűtlen nemzeti felbúzdulásokba akarja

vinni a tömeget, hanem legelemibb érdekeire s legelső feladataira kitanítani: légy előbb erős és gazdag, mint hirdetett ellenséged Ausztria, s akkor önmagától fog öledbe húllni éretten a másik gyümölcs is, mely ma még éretlen — a függetlenség. Nem is új ez ige, csak feltámasztott abból a sírból, melybe annyi száz szent ige temetkezett nagy Messiásával, gróf Széchényi Istvánnal. A Mestert már akkor élőhalottá tette ez ige, hogy népe meg nem értette, be nem fogadta . . . és most téged, Péter, hasonlóképen elevenen akarnak megnyúzni érette, programmostúl, kormányostúl, pártostúl. Quo vadis? Hisz' a népeket akaruk ellenére nem lehet boldogítani! És te mégis mégy, haladsz tovább, hogy boldogítsad. Látod a gonosz sorsot, mégis rohansz feléje. Hát nagy ember vagy, Péter, akármily kicsinek hirdetnek is. Áldás kíséren utadon!

PISTA JÖJJ VISSZA, MINDENT MEGBOCSÁ-

TUNK! A geszti földesúr nem bizik meg a kormányban, a melynek nem ő az elnöke. Kóklerség minden, mondja ki a nagy mondást s ez röpke igeképen végigszáguld a koalíció soraiban. Pista jöjj vissza, rebegik el a hazaffyak, mindent megbocsátunk, sőt kárpótlásképen, amiért kibuktattunk a miniszterelnöki székből, behelyezünk a mi elnöki székünkbe. A koalíció elnöke léssel Pista s te fogsz bennünket bevezetni az ígéret földjére, a melyet jól ismersz. Szavad dönteni fog a vezérek ülésén, akik között te leszel a legnagyobb, a legelvtelenebb, minden szabadelvűséged dacára a reakcionáriusabb államférfi. Te leszel az, a kiben nekünk annyi csalódás után örömünk telik. Pista, jöjj vissza, megbocsátjuk, hogy többségre juttatásunkkal kinos zavarba juttattál bennünket.

Az osztrák-németek és a kiegyezés.

— Belcredi emlékiratai. —

Írta: **Seress László.**

Nemzetek küzdelmében nincs szomorúbb látvány, mint mikor az egyik nemzet mindent elkövet, hogy a másik nemzet csatát vesszen abban a harcban, a melyet a népjog a felségjog ellen folytat. Az osztrák-németség nemcsak nem értette meg sohasem a magyar nemzet politikai függetlenségre való törekvését, alkotmányos alapjogaihoz való görcsös ragaszkodását, hanem minden időben ellenséges indulattal viseltetett a magyarság fejlődésével szemben. A magyarok pedig hivatalos politikájukban lelkesedtek a német hegemoniáért, hazaárulónak mondtak mindenkit, a ki pld. a csehek önállósági törekvéseivel rokonszenvezett és maga Andrassy, mint magyar miniszterelnök, hivatali hatáskörét is túllépve, megakadályozta Hohenwart föderalizmusának diadalát, csakhogy a némettség Ausztriában ne veszítse el a talajt lába alól és uralkodó maradjon a többi nemzetiségek felett.

A kijózanodás a nagy német politikából már rég bekövetkezett ugyan és a magyar politikai élet nem egy olyan jelenségét ismerjük már, a mely nemcsak szakítást jelent a német hegemonia fentartásának rendszerével, hanem egyenesen annak mielőbbi teljes megtörésére célzó törekvésnek mutatkozik. Most pedig Belcredi, Ausztria egykor hatalmas államminisztere segíti ez átalakulás megerősödését emlékiratainak ama részével, a melyet fia, gróf Belcredi Lajos most tett közzé Bécsben. Ezek az emlékiratok kegyetlen igazságokat mondanak az osztrák-németeknek és egynehány olyan jelenséget tárnak a világ, de különösen a magyarok elé, a melyek módfelett jellemző világot vetnek arra a politikai felfogásra, a mely Ausztriában alkotmány és törvénytiszteletről

még a legliberálisabb pártok és vezérek körében is el van terjedve.

Belcredi tudvalevőleg ellenlábassa volt Schmerlingnek. Megegyeztek ugyan a birodalmi közösség gondolatában, — de a míg Schmerling a császári hatalmat mondta minden jog és akarat forrásának, addig Belcredi semmit sem akart az országgyűlések akarata ellen vagy nélkül cselekedni. Belcredi is akart közös birodalmi országgyűlést, a melyben Magyarország is legyen helye, de mindenekfelett országgyűlést akart, mert a császári hatalmat egymagában nem tartotta sem alkalmasnak, sem jogosultnak a végrehajtói hatalom gyakorlására. Belcredi tehát ellenezte az októberi diplomát, hibának tartotta a februári patenst és mindenképen azon volt, hogy a magyarokkal valami megegyezést hozzon létre. Annyira ment céljának szolgálatában, hogy alapmeggyőződésétől eltérően nem átallotta az osztrák reichsrathot felfüggeszteni, mert úgy látta, hogy a reichsrathban és különösen a német pártokban a megegyezés legnagyobb ellenségei foglalnak helyet. Emlékirataiban részletesen megmagyarázza, miért nyult a reichsrath felfüggesztésének eszközéhez; e részletek legnagyobb része általános érdekűek. Bennünket, magyarokat, azok az akciók érdekelnek a legjobban, a melyeket az osztrák-németek egyenesen ellenünk folytattak és a melyek, mint Belcredi mondja, őt arra a meggyőződésre juttatták, hogy Magyarország és a korona között mindaddig nem lesz megegyezés, a míg «a reichsrath nagy liberálisainak be nem fogjuk a száját.»

Hogy mennyire igaza volt, azt Belcredi a többi között a következőkkel bizonyítja: Schmerling politikájának alapgondolata az volt, hogy Magyarország az 1848-iki lépésével elvesztett minden jogot arra, hogy az uralkodó letett esküjét tiszteletben tartsa. Ezt a felfogást helyeselték a liberális németek és hogy gondolatközösségük Schmerlinggel milyen nagy és milyen tökéletes volt, mutatja, hogy Schmerling a reichsrath ülésén nyíltan védelmébe vette az októberi diplomát és az 1861-iki magyar országgyűlés feliratát, mint törvénytelenlét megbélyegezte. Azt mondja Belcredi, hogy még

élénken emlékezik arra a jelenetre, mikor Schmerling beszédének befejezése után a németek zúgó tapssal tüntettek és Herbst és Giskra, a németek akkori vezérei, magukból kikelve rohantak a miniszteri padokhoz, hogy Schmerlinggel kezet szorítsanak. Üdvözölték Schmerlinget, a mikor ez a népjogot a felségjog alá helyezte és a parlamentarizmussal szemben az abszolutizmust védelmezte! Hogy történetesen Magyarországgal szemben alkalmazta e theoriát, nem változtat a dolog lényegén semmit, mert ma a magyar, holnap az osztrák alkotmány semmisülhet meg a császári önkény karmai között. Csak a lengyelek és a csehek gondoltak erre és egyedül ők tiltakoztak Schmerling fejtegetései ellen; azonban a németeké volt a többség és Schmerling abszolutizmusa parlamenti diadalt aratott! Sőt mikor a magyar felíratra megjött az uralkodó válasza a magyar országgyűlés feloszlátása képében, a németek üdvözlő iratot intéztek az uralkodóhoz. Az urakháza kezdeményezte az üdvözlöt és a reichsrathban Belcredi volt kiszemelve az üdvözlöt indítványozására. És bár Belcredi nem vállalkozott rá, sőt egész befolyását latba vetette, hogy a parlament ne dobja magát eszközül egy abszolutisztikus cselekedet dicsőítésére, azt még sem tudta megakadályozni, hogy a reichsrath elnöke ne tegyen egy olyan nyilatkozatot, a mely lényegében az urakháza üdvözlétének helyeslését foglalta magában.

Az abszolutizmus dicsőítése a parlamentarizmus rovására folytatódott a német tartomány-gyűléseken. A stájer tartomány-gyűlésen például Mühlfeld, a német liberálisok jogász-tekin-télye, a Schmerling Rechtstverwirkungs-elméletét helyeselte, és azt fejtegette, hogy a forradalmak megítélésénél az az egyedüli döntő szempont, hogy folyt-e vér, vagy se? Vagy ha a forradalom odáig terjedt, hogy vér is folyt, akkor a nép, amely a forradalmat kezdte, minden jogát elvesztette! Ezt egy jogász tekintély mondta, és a többség tapsolt neki. Nem csoda, hogy ilyen előzmények után megtörtént, hogy a császár megdorgálta gróf Clamot Prágában, mert ez egy adó-ügyre vonatkozó kormány-javaslat ellen többekkel együtt óvást emelt. Az ilyen magatartás — mondta az uralkodó —

forradalomra vezet!» És ezt alkotmányosságnak tartották az osztrák, németek. «Az alkotmányosság Ausztriában — írja erre nagy bölcsességgel Beleredi — nem más, mint a régi abszolutizmus, amely csak más nevet vett fel és székhelyet cserélt!» Az osztrák németeknek egyetlen gondolata sem volt, amely az igazi alkotmányosságot és a magyarokkal való végső megbékülést mozdíthatta volna elő. Ellenkezőleg. Giskra és társai szünetlenül azon voltak, hogy Magyarország alkotmányát az uralkodó a februári patens alapján véglegesítse és «ha én nem dolgozom minden erőmmel, e parlamenti forrásból táplálkozó bujtogatás ellen, ki tudja, vajjon eljutottunk volna-e 1867-hez?» — mondja Beleredi.

És ennek az államférfinak meg kellett érnie, hogy ugyanazok a férfiak, a kik tapsoltak Schmerlingnek, 1867-ben megtámadták Beleredit, mert ez a kiegyezés formáját szerencsétlennek tartotta! Beleredi nagyobb birodalmi közösséget akart, ez igaz, és ép azért magyar részről az ő politikáját sohase lehetett támogatni; de mennyire becsületesebb alkotmányosság az, a mely az ő lelkében élt, mint a Giskrák és Herbstekében! Emezek feláldozták a parlamentarizmust és az alkotmányt, a mikor a hatalom az alkotmány ellen fordult, és zajongtak a kiegyezésért, mikor a császár már ráütötte a pecsétet Keserü gúnnyal ostromozza ezt a kétszínű loyallást Beleredi, és megjósolja, hogy eljön még az idő, a mikor a történelem még őt igazolni fogja. A németekkel szemben talán máris igazolta! Olyan tükröt tart eléjük emlékiratában, a melyből megborzadhatnak, ha egyszer belenéznek. A közvélemény pedig azt a képet látja e tükörben, a melyet most mutat az osztrák németiség politikája. Mert olyan nagy a hasonlatosság a hatvanas évek és a mai napok politikája között nemcsak nálunk, hanem főleg Ausztriában!

A SZERELEM KÖNYVÉBOL.

I.

Ma láttalak megint az utcán
S ma újra, egyre terád gondolok.
Ma újra tétován folyik a munkám
S nem ég, nem ég kezemben a dolog.

Ma láttalak megint az utcán,
Szemed, érzem, még most is rámtekint.
. . . S érzem, ma nem tudok aludni
S tudom, ma rólad álmodom megint

II.

A boldogságról énekelnék . . .
De azt ki, ó, ki érti meg?
Ez a boldogság minden nékem
És semmiség mindenkinek.
Egy rezzenés, egy kézszorítás,
Elejtett jó, szemvillanás . . .
Ó, mert ha nem ez a boldogság,
A boldogság mi lenne más?

A boldogságról énekelnék . . .
De érzem, érzem, nem tudok.
A sok bánatban cserbenhagytak
A könnyed, boldog futamok.
Csak nézlek, nézlek én szerelmem,
Csak nézlek, nézlek szótalán . . .
A boldogságnak nincsen hangja
S nem boldogság, ha hangja van!

III.

Rabszolgád szeretnék lenni királynőm,
Végy fel ó annak! lásd, könyörgöm, esdem.
Jajszavam nem fogod hallani, bárha
Vasszőges korbáccsal kínozod is testem!

Rabszolgád szeretnék lenni, királynőm,
Hogy, ha az ütleget után, karod fáradt,
Rózsabokád saruszíjját megoldva,
Tedd a fejemre mezítelen lábad

Balla Ignác.

Dinasztikus tükördarabok.

Írta: Kalmár Antal.

Magyarország volt a nap — s körülötte a Balkán-félsziget országai valának a bolygók. Ebben a magyar naprendszerben pedig azért keringtek körülöttünk a keleti népek, mert meggyőződésükké vált, hogy a magyar erő tudja őket legjobban megsegíteni és megvédeni. A belső erővel és külső tekintélylyel fölruházott saját országán kívül tehát politikailag és gazdaságilag úr volt a magyar az egész Balkánon. Tiszta magyar monarchia volt az, mert amit szereztünk: az a magyar korona szerzeménye volt, s amit elvesztettünk: az a magyar korona vesztesége volt.

Jegyzet: Ez az államrendszer az Árpád-királya rendszerre volt.

*

Lángeszü királyok alatt a magyar nemzet hire beryogja egész Európát. Magyarországnak a világ legeslegeső keresztény nagyhatalma. Három magyar tenger vizében hunyt el akkor észak, kelet és dél hulló csillaga. Bécs is a mienk volt — s Bizanc és remegett tőlünk. Fényben úszott az úri nép, bőségben a szolga, s az utolsó jobbágnak is arany volt a dolga.

Jegyzet: Ez az államrendszer a vegyes házbeli királyok rendszere volt.

*

Birodalmi centralizáció és germanizáció; a »divide et impera« elvénél fogva a népeknek egymásra való uszítása,

hogy egymást kölcsönösen elzsibbasztva, mindnyájan szol-
 gaságba jussanak; a nemzet alkotmányának, az ország
 állami függetlenségének semmibe sem vétele, s az ellen hol
 nyílt erőszak, hol az alattomos ármány eszközeivel intézett
 támadások végtelen sora; az alkotmányra és az evangéli-
 umra letett eskünek a megszegése; a nemzet szabadságai-
 nak, s egyáltalában a szabadabb demokratikus eszméknek,
 valamint a nemzeti jogoknak eltiprása, ha kell vérbefojtása;
 zsarnoki kényuralom; a nemzet kifosztása, koldussá tétele;
 a magyarság gyűlölete; szabadsággyilkos szövetkezések és
 kongresszusok; erőhatalmi külintervenciók, a legnagyobb
 bűn (Kossuth Lajos szerint) melyre egy ember, aki magát
 uralkodónak tekinti, nemzete ellen elkövethet; európai köz-
 mondássá vált hálátlanság; úgy a politikai, mint a közön-
 séges vétségekre kiterjedő katonai statáriumok; ostromállá-
 pot; hóhér-pallos; golyó; akasztófa; bot; tömlőc; nehéz
 bilincs; a börtön fenekéhez vaskarikákkal egész életre való
 odaláncolás; faggató tortura; vérbíróságok; gályarabság;
 hölgyek nyilvános megvesszőztetése; népekkel és országok-
 kal, mint cseretárgyakkal kereskedő politika; ősi magyar
 fejedelmi családok utolsó sarjainak ha kell; bárddal, — ha
 kell; »nevelési rendszerrel« való kiirtása; száműzetés;
 jószágelkobzások; osztrák és cseh parvenűknek, lézengő
 rittereknek az elkobzott magyar nemesi jószágokkal való
 megtömése; az idegen sáskák betelepítése; az országnak
 német katonasággal való törvénytelen elárasztása; az ország
 területének feldarabolása; a családok boldogságának feldu-
 lása; özvegyeknek és árváknak a szaporítása; siralom . . .
 irgalom Istene! mennyi bűn egy rakáson! S ennyi árnyék-
 kal szemben kereshetünk-e egy tenyérynél fényességet?

— — — — —
 Jegyzet: *Éz* a rendszer a Habsburg-királyok rendszere
 volt. V o l t ?

Schleinitz Carla naplója.

Írta: Vicomte Letorière.

3

Isarburg, 19** szeptember . . .

Reggel megkérdeztem Ninont van e lakása Báthy Andrásnak Budapesten is. Félig komolyan, félig tréfásan, kérdéssel válaszolt:

— De édesem, hát hiába kérem én, ne foglalkozzék annyit Andrással. Már a reggeli kávéhoz is a gyereket tálalja nekem . . . Nincs lakása a városban.

— És miért írt neki mégis Budapestre?

— Úgy — szólt Ninon mosolyogva — tehát kémkedik. Megkerített valami adresset mégis . . . valószínűleg a kártyámat látta tegnap. De hiszen az csak egy klub címe. Oda bejár néha Andris . . . s mert a portája nem a legjobb kívül, oda írok neki.

Aztán figyelmeztetett a csomagolásra — kommissiózásra. Mindenfelét összevásároltatott velem Ninon. Ösmérősöknek, Homokoson a cselédségnek.

Egyszer, magam sem tudnám okát adni, mért jutott megint eszembe a szobrász, odavetettem:

— Nem visz valami kis *souvenir*-t Báthy urnak is?

— De — felelte gyorsan — válasszon neki néhány szép nyakkendőt. Magának olyan remek ízlése van.

Nálunk a művész-emberek, tudósok többnyire *slam-petek*. Csodálkoztam Ninon kívánságán. Mintha elértette volna tekintetemet.

— Igen, igen. *Kravátlit*. Oh! Andris nem aféle negligált agyaggyuró. Elegáns, mindig *à quatre épingle* . . .

Ennél se hallottam még több éloget Ninontól Báthy Andrásról. De örvendettem, hogy legalább gondolt erre a fiára. Úgy gondolom voltaképen csak azért foglalkozom Báthy Andrással annyit, mert azt hiszem, édes anyja nem szereti annyira, a mennyire megérdemelne.

Hiszzen valami leirhatatlan örömet, büszkeséget kellene pedig érezni egy anyának, ha olyan gyermeke van, akit — mint ő is mondja — ma már a legjelesebb szobrászok között emlegetnek. Ninon, igaz azt állítja, sokan szeretik, és csakis a szerelem iránt bír érzékkel.

András . . . De istenem, úgy gondolom mind ez a sok szeretkezés nem pótolhat neki egy igazi otthon, egy olyan millieut, amelyre írónak, szobrásznak okvetlenül szüksége van, hogy alkotson, hogy tehetsége kifejlődjék, mint a szépen kibontakozó virág. Nagy geniek akadtak elzüllött emberek közt is. Igaz, hiszen Paul Verlaine úgyszólván a szemétdombon írta a *Fleur du male-t*, de alkotott volna e Goethe, Schiller és annyi más nagy emberünk igazán halhatatlan műveket, gondos, szerető, asszonyi kéz dédelgetése nélkül. Hiszen még Madame Steint is elítéli akárhány életírója az *Altmeister-nek* — mert nem hallgatta meg a nagy János Farkast . . .

Délután megvettem a kravátlikat. Ninon megnézte őket.

— Oh, Andrisnak nagyon fognak tetszeni . . . Gyermekként tud örülni minden csekélységnek. De senki nem tud olyan boldogtalan lenni, mint ő. Évekig nem talált vigaszt akkor . . . egyszer . . . De ne beszéljünk erről. A seb beforrt. Most már csak éljen munkájának . . . Mert ha még egyszer seb éri azt a túlfinom, túlérzékeny szívet, úgy jár, mint a fa. Fiatal törzs ellentáll a viharnek. Meghajlik, s bár nehezen, újra ég felé emeli koronáját. Később — összetöri a vihar, a már sebzett fát . . .

Ninon elhallgatott, de szemét valami nála szokatlan bánattal függesztette az ablaktáblákon beragyogó alkonyfényre. Én is hallgattam. Azt hiszem, Báthy Andrásnak arra a nagy szerelmére célt, amelyet Seebold Hulda is említett. Az egyetlen komoly szerelmére.

— De elvégre is a munka nem töltheti be teljesen Báthy úrnak az életét — szóltam kisvártatva csöndesen.

— Persze, hogy nem — viszonzá Ninon — de hát van elég asszony a világon, Báthy Andrással, a jeles szobrászszal, szívesen foglalkozik akármelyik. Mert tudja édesem, semmi sem könnyebb írónak, művésznek, mint eféle passagére szerelmek kötése. Igaz, azok közül az asszonyok közül talán egyik sem szereti a z embert, csak az író, a művészt de hát — az író, a művész is éppen csak *passé tempore* keres bennök. És ez elég. Isten őrizzen meg bennünket attól hogy Báthy András még egyszer a szívével is szeressen, mert akkor megöli a szíve.

— De hátha akadna asszony, aki szintén igazán, a szívével szeretné.

— Hagyjuk ezt a témát. Különben is tudja édesem, nem szeretek szerelemről beszélni. Az az érzés szerintem valami puszta szigetre való, ahol minden formák kizárásával élnek az emberek. Meg . . . bocsásson, meg, magam is nő

vagyok, de azt hiszem egy nő sem szeret egészen a szívével. Szenvedély, szeszély, hiuság — ezek a nők szerelmének ingredienciái. Az íróhoz, művészhez inkább vonzódnak, mert hiszen mindakettő egyformán megörökítheti az ideált. Így hiuságuk is kielégítést nyer. Íróban, művészből rendszeresen több a szenvedély is, szinte kétszeres hévvel szeret. Azonban, és ezt ne feledje, az író, a művész is ember. A hétköznapi életben annak is vannak gyöngéi, hibái. Talán éppen, mert kiváltságos lények, több is, mint másnak. A mindennapi együttlétben az ilyen apró gyöngék, hibák élesebben válnak ki az asszony, aki eszményképet látott — tapasztalja a husból, vérből való eszménykép mindig annyag is egy kicsit. Az asszonyok gyönyörűen kiszinezik maguknak a puha, kedves fészket, amelyet az ilyen embernek teremteni vágnak. Megis épülhet a fészek, romba hull ám csakhamar és — legtöbbszörre, leider, az asszony hibájából. Látja, milyen kegyetlen vagyok saját nememmel szemben. De ez faktum. A Báthy András-féle férfiak lehetnek látszólag léhák, hiuk is talán, külsőségeken kapkodók, de kiváltságos nagy lelkek, akiket edészen más mértékkel kell mérni. A léha külsőségek, a világ, az emberekkel való érintkezésben tapadnak rájuk. Mint sár a gyémántra. De a gyémánt — gyémánt marad. A Báthy Andrások, ha igazán szeretnek, egész lelküket adják . . . Az asszony azonban az együttélésben nem ezt a lelket látja többé, hanem az apró nyugösködéseket, idegeskedést, léhaságokat — s egy szép napon, holmi kis rátapadt saért eldobja a gyémántot. — Összetöri, eltíporja a rábizott lelket. Azt a lelket, a Teremtőt, amely nem is a Báthy Andrásoké egészen, de a nemzeté. A közé. És ezért ne kívánjanak az asszonyok muzsák, őrangyalok lenni, — mert ezer közül egy se consequenter betölteni a magára rótt föladatot. A menyországból lehullani igen keserves . . . Ne akarjuk a Báthy Andrásokat a menyországba vezetni, ha nincs erőnk ezt a menyországot számunkra meg is tartani. És ez nem lenne Önnek se, Önnek legkevésbé, akit minden jósága, generozitása mellett, mindig a szeszély is vezetett . . . Akit olyan könnyen lehet befolyásolni. Megvagyok gyöződve, imádkozna valami Báthy Andrást — maradjunk meg ennél a névnel, mint egy fogalomnál — az első, önnek kedvére való barátnő besugása, intrikája, elegendő volna, hogy eldobja, mint a rongyot. Erre pedig nem valók a Báthy Andrások. Az én szerencsétlen, jó Andris-kám éppen nem . . .

(Folytatjuk.)

ÚJ OLASZ KÖLTÖK.

FEHÉR IBOLYA.

— Annie Vivanti. —

Ibolyát küldtem.

Olyan kicsinyke, fehér ibolya!
Bár halovány, nincs édes illata;
De mint lila testvére, olyan éppen,
Mely boldogan virít tavasznapfényben.

Lásd szerelmünkből

— Mit tőlünk a sors rútúl elragad —
Szívünkben él szintén egy gyér sugár:
Hiába! mégis szerelem marad,
Ha csók nélküli szerelem is bár.

EGY KÖLTŐHÖZ.

— Lorenzo Stecchetti. —

Jaj neked, ha vannak álmaid
És azokat szerte hirdeted!
Hisz kinevetik forró könnyedet;
Kigúnyolják szíved fájdalmait.

Magadban hullajtsd könnyeidet
 Magadban sirj könnyet köny után :
 Hogy önzés van csak, de barátság nincsen,
 Az erény meg délibáb csupán.

Azok, akik panaszod megértik,
 Kiváncsian sietnek feléd.
 S ha elvérzel az eszme harcában,
 Részvétükkel állnak csak eléd.

Oh, a hazugság földén élünk!
 Színlelj mosolygást az arcodon.
 Igazságnak itt nincsen keletje;
 Csak balgák járnak igaz utakon.

Fordította: A b á d i I m r e.

A KINEVEZÉSEK. Jól értesült forrásból jelenthetjük, hogy a koalíció főleg személyi okokból gáncsolja az új kinevezéseket. Ugyanis, a szép reménységek napjaiban, egymás között kiosztották a főispánságokat, s most célzat vagy véletlen folytán a kormány nem kérdezte meg a koalíciót, hogy kiket jelöl. Végül pedig a kinevezettek között egy börtönviselt ember sincs, sőt még sikkasztó sem, s így szép kis érdemek nyerték el jutalmukat.

Aurelien Scholl irodalmi hagyatékából.

Lady Tydfil házassága.

A tengerparti fürdő helyi lapjában a múlt szezon elején a hírek között a következő közlemény jelent meg:

«Lady Janet Tydfil ma ide érkezett s a Birmingham hotelbe szállott, ahol lakását már előre berendezték. A nagyon tiszteletreméltó lady unokahuga és egyetlen örököse a dúsgazdagságáról ismeretes, tiszteletreméltó aggastyánnak, Dingleford grófnak.»

Ez a hír a házasulandó férfiak körében természetesen nem kis szenzációt keltett. A fürdő könyvtárából az nap nagyon sokan kérték ki a skót nemesi almanachot, amelyből megtudhatták, hogy lady Tydfil már túl van élete tavaszán sőt már ötvenkét éves is elmúlt. Mindazonáltal sokan bemutatatták neki magukat, s meggyőződhettek róla, hogy a lady nagyon előkelően öltözködik, nagyon szeretetreméltó, sőt ha fiatalabb volna valamivel, csinosnak is lehetne mondani. Sokan kíséreltet tettek vele, de a lady nagyon okos volt és mindenkit elutasított, mindenkor a legudvariasabb formában. Komornájának, Margerynek, rendesen ezt mondta:

— Nem megyek hozzá, mert nem akarom, hogy koldusbotra juttasson.

Már három vagy négy hét lehettek a fürdőben, mikor Margery már türelmetlenkedni kezdett, s azt kérdezte úrnőjétől, nem volna-e jobb visszatérni ismét Skótországba?

— Nem, Margery, nagyon szerelmes vagyok, de még nem tudom, hogy kibe. Keresnem kell valakit, csak attól ne félnek, hogy koldusbotra juttat!

Égy éjjel, mikor nem tudott aludni, a lady behivatta magához Margeryt. Sokáig elbeszélgettek a legkalandosabb szerelmi tervekről s a ladynek nagy öröme olyan ötlete támadt, melyet még a hűséges komorna is helyeselt. Ezt a tervet meg kell valósítani.

A lady már ekkor érdeklődött egy nagy, magas úr iránt, aki egy hét óta mindennap sokat sétált a Birmingham-hotél előtt. Elhatározták, hogy ezt szerzik meg férjnek. A magas urat a lady bemutatatta magának. Egy angol őrnagy volt, aki csak a napokban jött erre a fürdőhelyre. Három napi udvarlás után kitűzték az esküvő napját — mindjárt másnapra.

Másnap reggel lady Tydfil komornájával együtt kikocsizott. Vagy négy-öt kilométernyire mentek, ahol megállottak egy szép villa előtt. Egy öreg úr várta őket, akit a lady tiszteletes úrnak szólított. Ott volt a vörös bajuszu, nagy őrnagy is, akit már a tiszteletes ur bemutatott a házi úrnak, Algernon angol konzulsági tanácsosnak. Mindjárt kéznél volt két tanu is és a követségi tanácsos, majd a tiszteletes úr összeadta a ladyt és az őrnagyot.

Bridgeton őrnagy és a felesége másnap már Párisba utazott. Magukkal vitték Margeryt is. Párisban egy előkelő hotelt béreltek ki, amelyben ő előttük egy orosz herceg lakott.

Két hónapig nagyon boldogan éltek, a harmadik hónapban azonban már civakodtak.

A negyedik hónapban egy este már hiába várták haza az őrnagyot. Csak reggel öt órakor jött haza s be se ment a neje hálószobájába, hanem a dolgozószobájában aludt a kanapén.

Ettől a naptól kezdve mind gyakrabban civakodtak egymással. S az őrnagy mind gyakrabban kért pénzt a feleségétől. A lady mindig szívesen adott s csak nevetett hozzá. Ezen fölháborodva az őrnagy, egyszer nagyobb összeget kért a ladytól.

— Tehát sokat veszített a kaszinóban?

Az őrnagy sóhajtott.

— Igen be kell vallanom. De ha nincs szerencsém.

— S aztán, hogy megvigasztalódjék, egy Pontoise Adrienne nevű kis hölgygyel mulatott egész reggelig. Ugy-e?

— De édesem, ezt csak úgy mondják . . .

Lady Tydfil csöngetett. Margery bejött.

— Rendben vannak a csomagok? — kérdi a lady.

— Igen — felelt Margery — már le is vittem mindent a kocsira.

— De mit jelent ez? — kérdi az őrnagy.

— Hazamegyek Skótországba.

— De asszonyom, ezt nem teheti meg.

— S miért nem?

Bridgeton őrnagy megmagyarázta a ladynak, hogy a törvény értelmében a férjnek joga van nejét megakadályozni abban, hogy őt elhagyja.

A lady csak mosolygott.

— Őrnagy úr, én ép oly kevésbé vagyok az ön neje, mint akár Margery.

— Hogyan? Nem eskettek össze?

— Igen, csak hogy az a pap az én dinglefordi jószágigazgatóm volt.

— És a konzúlsági tanácsos?

— Az ügyvédem unokaöccse volt.

— Hát mi je vagyok én önnek tulajdonképpen? — kérdi az őrnagy zavartan.

— A szeretőm volt, kedves barátom, anélkül, hogy tudta volna. Látja, ha férjem lett volna, teljesen a tönk szélére juttat; így pedig csak éppen annyit költöttem önre, amennyit akartam, s nem is kompromitálhatott senki előtt, miután maga is azt hitte, hogy a férjem.

Az őrnagy még magához sem térhetett meglepetéséből, mikor a lady Margeryvel együtt már elment . . .

BEKÖSZÖNTŐ.

A Miskolci Nemzeti Színház megnyitó előadására

Irta: **Lédig Árpád.**

Azt hittem, hogy ősz lesz, mire ide érek,
Künn már hervadt lombok, szinehagyott rétek —
Itt meg színes szép kert, virág virág mellett,
S mióta az Isten világra teremtett,
Ilyen szép koszorút én sohase' láttam,
ilyen helyre vágytam.

Azt hittem, hogy ősz lesz s a tavaszt találom,
Való ez? délibáb vagy csalóka álom?
Tündér este ez, vagy szép tavaszi reggel?
Köny, vagy harmat csillog a ti szemetekben?
Köszöntlek, közönség! legények, leányok!
most nyiló virágok!

Megjött ám a gárda, lelkes művész csapat!
Csupa láng-szorgalom, csupa vasakarat,
Mint az igaz hívő, jöttünk e templomba,
Ide lesz örömünk, búbanatunk forrva,
Művészetért dobog a szívünk, míg élünk,
érte pezsg a vérünk.

Künn már szellő suhan, ritka a napsugár,
Enyhébb vidékre szállt a költöző madár.
Vándormadár módra mi is erre jártunk,
Itt e tágas házba' pihenésre szálltunk.
Szólok a csapatnak, nézzünk kissé széjjel,
Mire vár ez a ház, tele díszes néppel?

Más tán ilyen úttól szóttalan lesz, fáradt,
 De mikor megláttuk ezt a zsúfolt házat,
 Új erőre kapott ez a művész tábor,
 S mintha soh'se lett vón hazátalan vándor.
 Tele nagy reménynyel, tenger munkakedvvel.
 Úgy érzi mind magát, mint virágnyláskor
 a harmatos reggel.

Szívetekhez szálljon a nótánk, beszédünk,
 Mindezekért mi csak elismerést kérünk.
 Biztató taps legyen művészetünk bére,
 Az a szívünk vágya, lelkünk üdvössége.
 Minden szavunk, dalunk szívetekhez szálljon,
 ott ajtóra találjon.

Te meg öreg Tanya, szép reményink háza,
 Érted nyilik ajkam esengő imára,
 Örök jólét, siker lebegjen e házon,
 Felettünk, felettéd boldogság tanyázzon.
 Légy te mindig tele bűbájos szép dallal.
 örök diadallal.

Azt hittem, hogy ősz lesz, mire ide érek,
 Künn már hervadt lombok szinehagyott rétek.
 Itt meg szines szép kert, virág virág mellett,
 S mióta az Isten világra teremtett,
 Ilyen szép koszorut én még soh'se láttam,
 Ti közétek vágytam.

Orosz jegyzetek.

Irta: Omikron.

I.

A zürich-párisi gyorsvonat dübörögve száguldott tova a koromsötét éjszakába. Valamelyik nagyobb svájci állomáson egy előkelően öltözött, érdekes megjelenésű úri ember szállott be coupémba. Ugvariasan köszöntött és helyet foglalt velem szemben a vörösbársony plüs ülésen. Miután a vasuti szolga elhelyezte hatalmas angol bőröndjét, kihuzott zsebéből egy francia folyóiratot és a villanykörte halvány fényénél elmerült a revue cikkének olvasásába. Én is a Charpentier-cég valamelyik sárgafedelű kiadványában lapozgattam, de nemsokára meguntam az olvasást. Utitársam is letette kezéből a revuet és bemutatkozott. Nemsokára élénk társalgás fejlődött ki közöttünk, melynek folyamán megtudtam, hogy utitársam, aki az orosz történelem egyik legfényesebb nevét viselte, egyike azoknak az embereknek, akik filozófiai meg hasonlításba jutottak önmagukkal és a külvilág minden institúciójával.

És utitársam, Godunov gróf, az orosz lélek közvetlenségével kiontotta előttem egy egész élet martyriumát, amelyet azért kellett végigszenvednie, mert orosz földön orosznak született, abban az országban, ahol minden inog és roskadozik, ahol nincsenek »pozitívumok.«

Ha az ember orosz nép körében él, mindinkább ingadozni kezd a szlávság történelmi hivatásába vetett hite. Hogy a végtelen orosz pusztákon a loyális érzelmek ki ne vesszenek, naponkint ujságolvasással kell azt mesterségesen táplálni. Aki Moszkvában és Szt-Pétervárott olyan reformgondolatokkal foglalkozik, hogy mily eszközökkel lehetne az orosz nép sorsát előmozdítani, az teljesen illuzoris dolgoknak adja oda magát, mert mindaz, amit a dolgozószobából a gyakorlati életbe visz, haszontalan utópiának bizonyul. A politikai reformátorok nem is sejtik, hogy az orosz muzsikot mennyire érdekli a pácolt hus és a rák ára, hogy érdeklődését mennyire igénybe veszik ezek a dolgok, amelyek teljesen lekötik figyelmét és nem törődik sem a háborúval, sem az autokrácia káros voltával, sem a hivatalnokok tolvajlásaival.

Csak a pénz, a pénz az, ami Oroszországban a népet érdekli. Az orosz paraszt szenvedéseiben csak egyet tud és pedig azt, hogy egyedül a pénz szerezhethet neki menedéket. Ha egyszer pénzhez jut — így gondolkozik — akkor mindent meg fog érteni, mindent föl fog togni, ami reá nehezedik és amiből ő közvetlenül csak azt tudja megérteni, hogy tiz rubel helyett csak hét rubelt kap urától. Oroszországban a közönséges alig beszél egyébről, mint a pénzről és a pénzszerzésről: a pénz foglalkoztatja agyát és a gazdagság az, amiről álmodik.

És Godunov megrajzolta előttem a saját lelki világát, nekem pedig úgy tűnt fel, mintha Dosztojevszky valamelyik regényalakja ült volna velem szemben a coupé bársony pamlagán.

— Oh uram — mondta Godunov — ha ön tudná mennyire megutáltam én mindent. — Megutáltam mindent, megutáltam azt a meghunyászkodó falusi pedagogust, aki nem is volt pedagógus, hanem csak száj, amely ennivaló után kapkodott, megutáltam azt a parasztot, aki három éven keresztül nem vette észre, hogy fiát, akit dacára annak, hogy esőben és hóban nyolc versznyi távolságból kergették az iskolába, nem tanították meg semmire sem, megutáltam minden humánus, radikális és liberális rendszert, beszédet és tettet, mert azok mind csak kerülgetik a dolgokat, elhaladnak mellettük a tehénre emlékeztető közömbösséggel. Hogyha akarnám, sem volnék képes megrajzolni azt a borzasztó lelki állapotot, midőn az ember kimerülve a sok hazudozástól, tehetetlenségében és szkepticizmusában odáig jutott, hogy semmiben sem hisz és e hitetlenség és utálat következtében nem képes végiggondolni, légyrajhoz hasonlólag fellépő gondolatait. Amidőn azonban idegen országba jutottam, erkölcsileg azonnal erősebbnek éreztem magam, nem mintha a külvilág impressziói szórakoztattak volna, hanem, mert pozitív viszonyok közé jutottam, mert érthető, még pedig elejétől végig érthető jelenségek közt voltam, melyek nyilvánvaló törvényszerűségöknél fogva bennem is a gondolatok szabályszerű és előttem is érthető lefolyását keltették. Én, aki a céltalan lét terhét viseltem, teljes lelkemből tudtam örülni annak, hogy érthető világban vagyok, hogy értelmes embereket láthatok magam körül. Nem volt az az erő, amelylyel képes lettem volna ezeket a gondolatokat elnyomni, amelyek nem tudom honnan jöttek és hogy milyen összefüggésben állottak egymással. Irigyeltem ezeket az embereket, akik e városoknak nevezett hangyabolyokat alkotják és nem tudom

miért, de ugyanakkor gyűlöltem is őket és Goethére, Napoleont és a kulturára gondoltam és arra, hogy milyen jó volna mindent porrá zuzni, eszembe jutottak az én apró dolgaim. És akkor lelkemet egy lehetetlen vágy fogta el, hogy mindezt jó volna nekünk szétrombolni és azután hirtelen nem tudom miért az kivántam, vajha bennünket zúzának porrá. Ön ezt különösnek fogja találni, de nálunk a saját hibáinkból eredő nemzeti inferioritás először is irigységet szül és aztán minden átmenet nélkül gyűlöletté, romboló dühhé alakul. Ehhez járul még egy lélektani vonás, amelyet az orosz írók közül senki világosabban nem tudott megrajzolni és elemezni mint a lángeszű Gogolnál és amely így hangzik: »senkit oly keserűen nem gyűlölhetsz, mint akit megbántottál«. Már most ön azt kérdezi tőlem: kit gyűlölnék az oroszok? Talán azt, aki Oroszországnak ártott, aki bennünket megtámadott? És ki támadta meg Oroszországot, mióta az európai államok közé lehet számítani más, mint Franciaország, mint Napoleon. Ennek dacára az orosz és francia sovíniszták egymás keblére borulnak. Nem, Oroszország azokat gyűlöli, akiket erősen megkárosított, hogy a gyűlölettel a maga bűnét irtsa ki, hogy jelenlegi gyűlöletében igazolását találja előbbi eljárásának.

Godunov elhallgatott s a gép éles füttytel jelezte, hogy valami nagyobb állomáshoz közeledünk. Nemsokára feltűntek a belforti pályaudvar ívlámpái, még egy éles fütty és a vonat megállt. A gróf kiszállt, hogy a perronon egy kis sétával felfrísítse elfáradt tagjait, én pedig visszavonultam a Pulmannkocsiba, hogy reggel kipihenve lépjek Páris boulevard-jaira.

De mindabból, amit Godunov mondott, különösen az a mondat ragadta meg figyelmemet: «Az orosz senkit sem gyűlöl úgy, mint akit megbántott.»

Itt tehát egy különös erkölcsi világnak kellett kialakulnia, saját külön törvényeivel, amelyre az európai morál konvenciói nem alkalmazhatók. Sokat gondolkoztam ezen és elhatároztam, hogy le fogok szállani ennek a világnak legtitikosabb mélységeibe.

És azon az éjszakán sokáig nem tudtam aludni.

II.

A parasztság felszabadítása után három évtized elégséges volt ahhoz, hogy megkezdődjék Oroszországban a nemesek elzüllése. És pusztulni kezdtek Oroszországban is a nemesi kuriák és az arisztokrácia ősi fészkei. Nézzünk csak meg egy ilyen pusztulásnak indult nemesi udvarházat. Mi

minden történt itt egykoron, mi mindent nem láttak ezek az ősi falak. És mégis 10—15 év elégséges volt arra, hogy az évszázados arisztokrata kastélyok történelmi jelentőségű eszményei feledésbe menjenek és sok-sok évi fennállásuk nem hagyta fenn legkisebb jelét sem annak, hogy létüknek valami alapja volt, hogy külső megjelenésük valami benső törvényszerűségnek a következménye. Annak, ami az európai országokban a kiváltságos osztályok fennállását olyan erőssé tette, Oroszországban nyomát sem találjuk. Az orosz főúr nem a történelem eredménye, hanem művészi produktuma az államhatalomnak. Az orosz főúr ép oly indolens volt mindig, mint a muzsik és sohasem igyekezett társadalmi helyzetét bármily tevékenységgel megerősíteni, mert tudta, hogy az államhatalom megvédi őt és utódait. Ilyen körülmények között érthető, hogy egy-egy főúri kastély környékén hogyan keletkeztek különböző legendák azokról a kiváltságokról, akik puszta gyönyörűségéből borzasztóan állatias életet éltek, akik a tehetetlen pópákkal, a mélyzsebű hivatalnokokkal rettenetes erőszakosságokat követtek el. Ez bennünk kétségkívül azt a meggyőződést kelti, hogy az egykor fényes úri kastélyokban az agy és a szív betegesen működtek és hogy a zajos úri korszaknak lényeges ismertetőjelei a paralizist és a testi erők hanyatlását bizonyító szymptomák. Az orosz főúr igazán különös helyet foglal el az ember természetrajzában, az orosz főúr ott él vidéki kastélyában elszigetelten a világtól és agyonzabálja magát, megbotoztatja parasztjait és unalomból perli a kulcsárt, meg a szomszédjait, folpofozza a pópát, meg a rendőrfőnököt. De még veszélyesebb, ha szabadgondolkozó voltairianus és puszta szeszélyből fölgyújtja a falut. Az orosz főúr a nyers paraszttól semmiben sem különbözik és itt természetesen nem azokat az arisztokratákat értem, akikkel Páris, Monte Carló és Nizza hoteljeiben és színházaiban találkozunk. Olyan hagyományokat sehol sem voltam képes felfedezni, amelyek az «ur» és a «paraszt» között a lélektani különbséget képesek lennének megokolni. Az orosz urak a szellemi tehetségeket illetőleg csak abban mulják fölül a parasztot, hogy teljesen haszontalan álmodozásokba és tervezgetésekbe merülnek, amelyek megvalósításával aztán nem törődnek. Ezeken a dolgokon sem az iskola, sem az egyetem változtatni nem tudott, mert dacára az oklevélnek a fiatal arisztokrata a maga lábán megállani nem tud, falábakra, állani méltóságokra és szinekurákra van szüksége. És ha egy ilyen arisztokrata a koronánál kegyvesztett lesz, mi marad fenn a sok pompából? Egy csomó éhes száj, egy csomó törvényes és törvénytelen örökös, ingóságok, amelyek az emberi izzadt-

ságtól és zsírtól ragadnak, gipsz-amorettek és pszichék, amelyek lekiváncoznak a szoba faláról, egy óriási per a kerületi bíróságnál és egy csomó adósság . . . Eltűntek a házi orkeszter zenészei; a törvényes és törvénytelen utódok, miután beláttak, hogy az örökségből megélni nem lehet, elszélednek a szélrózsa minden irányába. De egyet magukkal visznek, bárhová menjenek is, az atszármazott családi tulajdonságokat, a képtelenséget valamit tenni, a képtelenséget valamin gondolkozni és az erő hiányát, hogy a borzasztóan megnövekedett húsnak óriási étvágygal harcra keljenek.

III.

A nemesi udvarház lakatlan lett s a természeti erők sikeresen működtek közre a gyors pusztulásban. A park hidjai tönkre mentek, a barlangok bedőltek, a lugasok romokban hevernek. Az erkélyekről a lyrák és koszorúk lehullottak, a vihar a széles, nagyszárnyu ablakokat összezúzta. Sokáig állott a kastély ilyen állapotban. Vegre valahol valamit elhátározta, árverést tüztek ki, a ház új birtokos kezébe került. Az új birtokos uralma alatt a nemesi ház történetének új korszaka kezdődik.

Az új birtokos nem a tulajdonképpeni úri osztályból származott, az utód csak álruhában járó paraszt volt. Kis nyárspolgár lévén, tapasztalatból tudta, hogy mi az a szükség és a koldus nyomorúsága. Már tíz éves korában egy pálinkamérésben dolgozott, tizenöt éves korában egy bérlő tisztviselője lett. Harminc éves korában saját állítása szerint «nyakig állott a pizsokban», a népet iszákosságra biztatta, vesztegetett, szóval az orosz világ legsötétebb viszonyainak legsötétebb mélységeiben fetrengett. Ez az ember mindent átélt; csalt és megcsalatott, minden nehéz helyzetből ki tudott szabadulni, akár az ököl és kancsuka durva erejével, akár pénzzel, csalással vagy ravasz fufanggal, negyven éves korában azután kész «úr» volt, azaz úgy öltözködött, mint az urak, saját kocsiján robogott végig a kormányzóság fővárosának utcáin. Tényleg azonban paraszt maradt, aki úri módon próbált élni. De azért az élet mindenféle jelenségeivel szemben megtartotta finom és biztos megfigyelő képességét, az «úraknak» és a szépen hatalmaskodóknak gyöngéit ki tudta használni, kifejezései találóak és rosszindulatuak voltak, mint valami okos paraszté. Ez az életerős férfi negyvenéves korában hozzáfogott az úri élet gyönyöreinek kiélvezéséhez. Valaminek mégis csak szükségét érezte, ami nehéz és keserű multját volt hivatva feledtetni és azt, az orosz észjárás szerint

az örökös ivásban találta fel. És ez végromlásba kergette és nemsokára a kastély bérbeadására került a sor. A kastélyon mindenféle látszottak a nyomai annak az életnek, amelyet az utóbbi időben itt folytattak. A terem egykor lakkozott padozatán az eldobott cigaretták égési nyomai látszottak, egyes helyen, ahol az ivó- vagy játékasztalok állottak, a lakkot vagy festéket a vendégek lábai egészen elkoptatták. A falakon függő ámorokat és pszichéket, a szinnyomatu képeket vagy nyomtatott lytografákat, amelyek meztelen női alakokat, vagy szellemességre törekvő házasságtörési jeleneteket ábrázoltak, belepte a por és a füst. A butorok összetörtek, egyetlen ép darab sem maradt a kastélyban.

A ház úra pedig ugyancsak búsult. De nem azért, mintha vagyonának pusztulása bántotta volna, ellenkezőleg, lelkében végtelen ürességet és hiányt érzett. És hogy ne érezze ezt a végtelen sivárságot, tovább ivott a pálinkamérésben.

És egy szép napon megütötte a guta.

IV.

Tyapuskin — Goncsarov híressé lett regényhőse, — elmélkedéseiben arra a következtetésre jut, hogy tulajdonképpen nem is tehet másként, mint a körülötte élő többi emberek. Mint az összesség tagja, képtelen más életirányt követni, mint aminőt az összesség követ. Amennyiben él és cselekszik, ahogy mindenki él és cselekszik, hozzájárul az összeség tyapuskinak megvalósításához és annak további fennmaradásához. Én arra törekszem — mondja Tyapuskin — hogy beolvadjak az általános összhangba, hogy egyéniségemet egy jövő generáció jóléte számára feláldozzam és ezen törekvésemet megmagyarázza az a körülmény, hogy mint személy megszüntem létezni; mint egyéniséget tönkretettek a történelem eszményei, melyek alakítottak és formáltak. Egyéniségemet megsemmisítette a byzantinizmus, a tatárvér, a nagypéteri szellem; mindez rám jött anélkül, hogy kivántam vagy vártam volna és mind csak azt hirdette, hogy mindnyájan ostobák, rutak és idétlenek vagyunk és leszünk, ha nem igyekszünk a többieket utólni, megelőzni, hátra hagyni... Még nem is kíséreltük meg élni; alig, hogy az orosz megpihen és pipára gyújt a reform munkája után, már megint új javítás éri, azt sem tudja honnan.

Ilyen körülmények között az orosz nem tudott egyéniséggé fejlődni és semmire sem mehetett az »én«-nel, az

orosz sem magára, sem embertársaira nézve nem igyekezett értelmi világát tágítani, lelkének fogékonyságát nagyobbítani, szive épp oly kicsiny és szűk maradt, mint egy erdei vadállaté, amilyen akkor volt, midőn a byzantizmus nyakába szakadt. Hanem ehelyett valami más fejlett ki bennük óriási mértékben: az a meggyőződés, hogy élniök és hogy a megélhetés kedvéért szolgálniok kell, ugyan nem annak, akit kedvük szerint választának, hanem valami idegennek, kelletlennek; hogy szolgálniok kell anélkül, hogy magukra gondolhatnának, némelykor egy teljesen ismeretlen célnak vagy személynek, ami mindenre és mindenkire elviselhetetlenül nehezedik. És meggyőződésükké vált és vérükbe ment át, hogy ez, az élet tulajdonképeni feladata és valódi célja, annyira beléjük oltották azt a neveléssei.

E nevelés következtében megszűnt és kiveszett bennük az egyéni érzés és minden büntudat és az egyéni felelősség minden érzete. Ezt a csodaszellemet maguk az orosz írók is ostorozták, de történelmi eredetének és fejlődésének okait senki sem kutatta, arra senki sem gondolt, hogy ez a népjellem a múlt eredménye. Ebből a csodaszellemből magyarázom én az egyéni és erkölcsi felelősség hiányát, és az orosz nemzeti jellem ez az erkölcsi hiányossága magyarázó kulcsa némely, látszólag rejtélyes jelenségnek. Ebből ered az orosz nép lépten-nyomon tapasztalható erkölcsi »astheniája« és azért nem a keresztényi szeretet jele, hanem tisztán csak az erkölcsi gyengeség kórtünete, ha az orosz minden elfogott gonosztevőt, ha mindjárt rablógyilkos is »szerencsétlennek« tekint, akivel aztán úgy is bánik, elárasztván őt könyöradományával. És azért állította oda Gogol a jövő orosz nemzeti típusaként Murazsovot, egy meggazdagodott regálbérlet, aki a prostitúció előmozdításával harácsolta össze vagyonát. Erkölcsi hiányt kell itt látnunk az orosz nemzeti jellemben, mely elsősorban a »byzantinizmus« rovására irandó.

És ha ezt mérlegeljük, megtudjuk érteni Godunov emlékezetes szavait az oroszok gyűlöletéről és azt, hogy nemcsak a lóköttő meglynchelése válhatott mindennapi dologgá, hanem, hogy a közös orgyilkosság ebben az országban községi határozat alapján népszokássá fejlődhetett.

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Akácfa-utca 63.

Kiadja a „Jövendő“ kiadóhivatala.

Telefon: 87—34. szám.

Közgazdaság.

A Goldberger Sám. F. és Fiai részvénytársaság a minap tartotta meg alakuló közgyűlését a Hazai Bank helyiségében Szi-tányi Ödön miniszteri tanácsos elnökle mellett. Az új részvénytársaság, mely a Goldberger Sám. F. és Fiai cég összes aktívait és passzívait átveszi, 4 millió korona teljesen befizetett alaptőkével alakult meg. A meg-ejtett választásoknál A Goldber-ger-cég eddigi beltagjai, vala-mint Kahn Adolf (Berlin) és Kelemen Gyula dr. az igazgató-ságba, budai Goldberger Róbert, Popper Károly, Takách Emil és Zsengeri Manó a felügyelő-bizott-ságba bevásztattak. A közgyű-

lést követő igazgatósági ülés budai Goldberger Bertholdot az igazgatóság elnökévé és budai Goldberger Ödönt és Kelemen Gyula dr. igazgatót alelnökké választotta meg.

Alaptőkeemelés. A Budapest-Erzsébetvárosi Bank Részvény-társaság igazgatósága elhatározta, hogy a jövő hó 5-ére egybehi-vandó rendkívüli közgyűlésnek az 1 millió koronányi alaptőké-nek 5000 db 200 korona név-értékű új részvény kibocsátásá-val két millió koronára való fel-emelését fogja javasolni. Az új részvényekre 205 koronát kell majd befizetni.

FONCIERE PESTI BIZTOSÍTÓ INTÉZET. Összes biztosítékok: 31 millió kor. Központi iroda: BUDAPESTEN, Sas-utca 10. Biztosít: testi baleset ellen, az ember életére, tűz-, jég- és szállítványkárok ellen.

BUDAPEST . . . Ferencz József-rakpart

HUNGARIA

NAGYSZÁLLODA

Külön lakosztályok
fürdőszobákkal

A kávéház teljesen
ujjonnan berendezve

Gyönyörű fekvéssel a Duna partján, re-mek kilátással a királyi palotára, a budai hegyekre és a Dunára. A jelenkor minden kényelmével berendezve

BURGER J. KÁROLY
igazgató.

Dr. Lengyel Fr.-féle **NYIRFA-BALZSAM**

Tavaszzal a nyirfából kifolyó nedvet már az őskorban ismerték a nők, mint kitűnő szert, sokféle bőrbaj ellen. Szakszerűleg választott anyagok és bevált eljárás által sikerült ezen növényi anyagból oly mester-séges balzsamot előállítani, a melynek hatását a bőrre határozottan csodásnak lehet nevezni. Lassu lehámlás által a bőr megújul, mely azután minden kiütéstől, szeplőtől, foltoktól, vörösségtől stb. menten mutatkozik. Ráncok és himlőhelyek lassankint teljesen elsimulnak. Az arc-szin üde és jól színezett lesz. 1 korsó ára 3 korona. Dr. Lengyel beinzoé-szappana lényegesen elősegíti a hatást. Darab ára 1 korona 20 fillér és 70 fillér.

Főraktár Magyarország részére :

Török József gyógyszerháza

**Budapest, Király-utca 12. szám
és Andrássy-ut 29. szám.**

KRISTÁLY

Orvosi rendellet szerint igyék minden reggel éhgyomorra egy pohár melegített Kristályforras ásványvizet! Vidékre és külföldre **fuvardíjmentes** szállítás — Kérjen árjegyzést a Szt. — Lukácsfürdő Kút vállalatól, — Budán.

KRISTÁLY

Éladunk és veszünk

alkalmi árveréseken és beraktározott urasági butorokat, ugymint teljes lakberendezéseket, angol bőr-butorokat, mahagoni- és rézbutorokat, perzsa- és smyrna-szőnye-geket, függönyöket, olajfestményeket, antique tárgyakat, gáz- és villamos-csillárokat.

Grosz Sándor és Tsa Budapest, Gyár-u. 2. I. em.
(Király-utca sarkán.)

Ha őszül a haja DR. SZABADSÁG-ÉS-NYELV-ÉRTES STELLA-VIZET

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszer-tárában.

O császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállítója.
Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétatér-utcza sarok.

Egy üveg ára 2 korona.

Angol rum

legjobb minőségben 1 liter 4 kor. 40 fillér. Kizárólag kapható:

FEJÜK J. KÁROLY kávé- és teakereskedőnél

BUDAPEST, IV., Kossuth Lajos - utca 17. sz.

Dr. Gölis-féle emésztő-por.

(1857 óta kereskedelmi cikk.)

Étrendi szer, kitünő hatása van a különösen nehezen emészthető ételek föloldására, valamint az általános emésztésre és így a test táplálására és erősítésére is. Naponta kétszer használva, evés után egy kávéskanálnyit téve a nyelvre s a szokásos itallal leöblítve, kedvező befolyást gyakorol a hiányos emésztés következtében föllépő jelenségeknél, minők: gyomorégés, nyálkaképződés, székrekedés, aranyeres bántalmak, altesti pangás stb.

Ásványvíz-gyógyimódnál mintelő-vagyutókura, vagy egyidejűleg a gyógyimóddal kitünő hatást fejtki.

Minden doboznak dr. Gölis pecsétjével és a bejegyzett védjeggyel kell lezarva lenni s mindenkor határozottan dr. Gölis-féle emésztő-por kérendő a vét alkalmával.

Egy nagy doboz ára 2 K. 52 fillér, egy kis doboz ára 1 K. 68 fillér

Dr. Gölis-féle egyetemes emésztő-por központi szétküldése:

Bécs, I., Stefansplatz 6. (Zwettlhof.)

Főraktár:

Török József gyógyszer-tára BUDAPEST, Király-utca 12 és Andrassy-ut 26. szám.

TORLEY Iroda: BUDAPEST, VIII., Eszterházy-utca 22. sz.
PEZSGÖGYÁR Pincék: BUDAFOK (Promontor).

15-20 éves hölgyeknek I

A SZÉPSÉG TITKA.

Vigyázzon jól, mert itt az ősz!

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy külföldi 20 éves szép leány írja: Ide mellékelem 3 arcképeimet. Az «első» kép eredeti hajam volt; a «második» kép mutatja, hogy a folytonos hajhullás következtében milyen csunya voltam; a «harmadik» kép feltünteti jelenlegi hajzatomat, melyet 3 üveg Diana hajszesz felhasználása után már eddig elértem. Ezek után felhatalmazom, hogy arcképeimet is — ha jónak látja — közölje azok érdekében, a kik nem hajnövesztőt keresnek, hanem az ijesztésig határos hajhullást, hajtörést és korpa képződést megakadályozók nem voltak képesek. Kérek az eredeti Diana hajszeszből 2 üveggel újból küldeni, mert hajhullás ellen más szer nem létezik.

Egy csongrádi menyecske levele: A Diana Crém és Diana szappant minden oldalról ajánlották, melyet meghozattam és nagyon hálás vagyok érte. Sárgás szeplőimet és pattanásaimat teljesen elveszítettem annyira, hogy arcom és kezem oly finom tiszta lett, mint az alabástrom.

T. Erényi Béla urnak Budapest. A küldött Diana pirosító sokkal többet ér, mint a külföldi drágább pirosítók, azért én barátnőmmel mindég ezt használom. Kérem Abbáziába küldeni 1 üveggel, mert jövő héten oda utazom. Üdvözlí Dr. K. K.-né.

Egy tégely DIANA-CRÉM (éjjel használható zsiros crém) 75 krajcár, DIANA-SZAPPAN 75 kr., DIANA-PARFUM (originalis nagy üveg) 5 K. DIANA-PUDER 3 színben (szarvas bőrrel) 75 kr., egy tégely DIANA-PIROSÍTÓ 5 korona. Egy üveg DIANA-HAJSZESZ 4 korona.

Központi főraktár, honnan a szállítás naponta titoktartás mellett történik utánvétellel:

Erényi Béla Diana-gyógyszertára

Budapest, Károly-körút 5. sz.

Egy kopaszodó ur aláírásával kaptuk a következő sorokat: Feleségem részére ajánlották a «Diana hajszert» melyből 1 üveggel hoztam. A mennyiben hajhullása fél üveg felhasználása után megszűnt, a második felét én használtam el. Most magamnak kérek még egy üveg «Diana hajszert», hogy megmentssem azt a pár szál hajamat, mely még megvan, de nem szeretném elveszteni.

Tisztelt gyógyszerész ur! Sziveskedjék a Diana pirosítójából küldeni 10 koronáért két üveggel, mondhatom, hogy mindnyájan nagyon meg vagyunk elégedve.

Tisztelettel Z. K. grófnő.

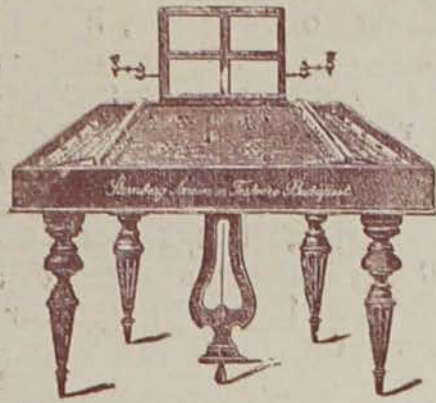
Egy fővárosi primadonna nyilatkozata: Mi színésznők tudjuk legjobban megítélni, hogy milyennek kell lenni egy finom arc-crémnek és szappannak. Hát mondhatom, hogy a Diana-szépítőszereket kipróbáltuk többen és az volt az általános vélemény, hogy a Diana-crémet és Diana-szappant bátran világgá bocsáthatják, sok nő hálás lesz érte és nem fognak szégyent vallani vele.

Egy szatmári uriasszony írja: Mult évben hozatott Diana-Crém és Diana szappanból kérek 1—1 adagot, mert ez az egyedüli szer részemre, mely megakadályozza, hogy tavaszi szeplőim láttatlanok legyenek.

ISKOLAI HEGEDŰK KITŰNŐ HANGGAL.

Kaphatók: 3, 4, 5, 6, 8, 10 frtért és feljebb. HANGVERSENY-HEGEDŰK 20 frttól feljebb.

Iskolai és **HARMONIUMOK** az összes zenekari és műkedvelői hangszeresek, húrok, vonók és tokok a legjobb minőségben.

Uj szerkezetű CZIMBÁLMOK

Legkiválóbb hangtartó szerkezettel pedál nélkül 30 frttól feljebb, pedállal 80 frttól feljebb.

Fonograf és Gramofon

beszélőgépek a legjutányosabb áron. Hengerek és lemezek a világ leghíresebb művészeinek felveteleivel.

Dus raktár kiváló gyártmányu új és átjátszott zongorák és pianókban.

Régi zongorák és egyéb hangszeresek ujakra becsereletnek.

Zongora kölcsönző intézet.

Tej s zene-árok felszerelésre kedvező feltételek mellett. — Torná-zati és köz-segi dobok dus választékban.

STERNBERG

ÁRMIN ÉS TESTVERE

es. és kir. udvari hangszergyár főüzletében BUDAPEST VII., Kerepesi-ut 38.

Képes árjegyzéket (minden czikkről külön) ingyen küldünk, csak meg kell írni, hogy miféle hangszerről kívántatik az árjegyzék.

LAKÁS
ÉS
ABLAK
TISZTÍTÁS
PADLÓ
BEERESZTÉS
FÉREG
IRTÁSI
ÉS

DITRICHSTEIN
KERTÉSZ-
UTCZA 18.
TELEFON
14-59.

SZÖNYEGPOROLO ÉS MEGOVÓVÁLLALAT

A Rimamurányi-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság ma tartotta huszonegyedik évi közgyűlését Loisch Ede elnöklésével. A mai közgyűlésen Bécsben és Budapesten összesen 72,430 részvényt helyeztek letétbe és a közgyűlésen 29 részvényes személyesen jelent meg, kik 58,050 részvényt képviseltek, Elnök felkéri a jegyzőkönyv vezetésére Szelényi Aladárt és annak hitelesítésére Weiner Mór és Romeiser Fülöp részvényeseket bizta meg. Napirend előtt elnök meghatározó szavakban emlékezett meg Bauer Mór, a vállalat egyik igazgatójának haláláról és indítványára elhatározták, hogy az elhunyt igazgató emlékét jegyzőkönyvben örökítik meg s erről az özvegyet értesítik. A közgyűlés azután elfogadta az igazgatóságnak a nyereség felosztására vonatkozó javaslatát, amely szerint a 6,121 140 korona 59 fillért kitevő tiszta nyereségből a leírások után részvényenkint 12 százalék, azaz 24 korona osztalék fejében kifizettség, 500,000 korona külön tartalék alapra, 100,000 korona a tisztviselők nyugdíjalapjára és 75,000 korona a társuladák javára utaltassék és a fennmaradó 1,043.851 korona 14 fillér új számlára vitessek át. A közgyűlés elé terjesztett igazgatósági jelentés megemlékezik arról, hogy a gazdasági viszonyok javulásához fűzött remények nemcsak, hogy nem teljesültek, hanem ellenkezőleg, még inkább megrosszabodtak, úgy hogy az ipari tevékenység majdnem teljesen fennakadt. Ez, valamint a tavalyi gyöngébb aratás kedvezőtlen hatása nem maradt befolyás nélkül az üzemre, amelynek kihasználása ezáltal lehetetlenné vált s ha dacára ennek, a lefolyt üzletév kielégítő eredménnyel zárult, főleg a rendezett eladási viszonyoknak volt tulajdonítható. A jelentés főleg, hogy a szénbányák üzeme sokat szenvedett a munkahiány miatt. A vidéki lakosság növekvő kivándorlásával szemben a munkástelepek messzemenő szaporítása vált szükségessé. — A hengergyárak nem voltak teljes mértékben kihasználhatók, azonban az acélművek központosításával a termények olcsóbban állíthatnak elő. A társasággal kapcsolatban levő vasművek körül a Hernádvölgyi Vasipar Részvénytársaság a lefolyt üzletévre, a fent tartalékolások mellett tíz százalék osztalékot fog fizetni az előző év kilenc százalékával szemben. Az Unió Vas- és Bádogyár Részvénytársaság, 1904. december 31-én 346,303 korona 89 fillér nyereségfőlősleggel zárult, mely nyereséget a korábbi évek veszteségéből leírták. Ezután a Bauer Mór halálával megüresedett igazgatói állás betöltése került napirendre s a közgyűlés egyhangulag Popper Bertholdot, a bécsi Bankverein igazgatóját választotta meg.

A Hernádvölgyi Magyar Vasipar Részvénytársaság ma tartotta Loisch Ede elnök elnöklésével 10-ik évi rendes közgyűlését. A közgyűlés elfogadta az igazgatóságnak a nyereség felosztására vonatkozó javaslatát, amely szerint az 1,803.592 korona 98 fillér tiszta nyereségből a megejtett leírások után fennmaradó 1,453.593 kor. 98 fillérből részvényenkint 10 százalék, vagyis 20 korona osztalék fejében kifizettség és 121,053 korona 54 fillér új számlára vitessek át. Az eladási viszonyok nem voltak elég kedvezők és az eladott mennyiség nem haladta túl a tavalyit. A lefolyt üzletévben a termelés ez volt: 532,671 q vaskő, 216,268 q pörkő térc, 751,091 q nyersvas, 3230 q öntvény, 636,920 q acéluskó, 165,292 q nyerssín, 204,779 q feltermék és 391,248 hengerelt áru.

JÖVENDŐ

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Lobkowitz herceg.

TARTALOM: Az éjjeli ügyész. — Lobkowitz. — Goda Géza: A program.
— Kalmár Antal: Dinasztikus tükördarabok. — Bede Jób: Hazafelé. — Egy krizantémum-csokor. — Szirtes Artur: November. — Forradalom a hó felett. — Seress László: Horvát taktika. — Oroszországban. — Pataj Sándor: Nőcasino. — Vicomte Letorière: Schleinitz Carla naplója. — Amerikai kereskedők. — Paul Bourget: Három ismeretlen. — A legelső sztrájk Magyarországon. — Zerkowitz Emil: A világ legnagyobb áruháza.

A már 53 év óta dicséretreméltólag ismert, s a 71012. sz. Bm. leirat követelményeinek teljesen megfelelő

UJ-VUKOVÁRI

arctisztító kenőcs

szeplő, himlőhely, sömör, májfoltok, fakadékok, forrósági pörsenések, orrvörösségek és minden egyéb

arcvirágzások ellen, valamint az uj-vukovári

bőrszépítő szappan

mely az arckenőccsel a használati utasítás szerint alkalmazva, még korosabb egyéneknek is viruló és fiatal kinézetet kölcsönöz.

Egy nagy tégely ára kor. 60 fill., kisebb 1 kor., szappan 1 kor. Utánzásoktól óvakodjunk! Csak Krajcsovics által Vukováron készített kenőcs valódi. — Minden tégelyen, Krajcsovics, a készítő arcképe látható.

Főraktár: Budapest, Király-u. 12., és Andrássy-ut 26. Török József gyógyszerháza.

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapított 1847.

Brausweller János
Szegeden

Ca. és kir. kizárólagosan
szab. chronometer- és műórák, főttalálója
a remontoir ingóóráknak
stb. stb.

ÓRÁK, EKSZEREK 10-évi jótállással
RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközöltetnek.

Angol rum

legjobb minőségben 1 liter 4 kor. 40 fill. r. Kizárólag kapható:

FEJUK J. KÁROLY kávé- és teakereskedőnél
BUDAPEST, IV., Kossuth Lajos-utca 17. sz.

Eladunk és veszünk

alkalmi árveréseken és beraktározott urasági butorokat, ugymint teljes lakberendezéseket, angol bőr-butorokat, mahagoni- és rézbutorokat, perzsa- és smyrna-szőnyegek, függönyöket, olajfestményeket, antique tárgyakat, gáz- és villamos-csillárokat.

Grosz Sándor és Tsa Budapest, Gyár-u. 2. I. em.
(Király-utca sarkán.)

Jövedő

irodalmi és politikai ujság

Az éjjeli ügyész.

Szinte megdermed az emberben a vér, amikor olvassa :
Oda a legnagyobb szabadság, amelyből a többi sarjadzik,
mint a fáról a levél: Oda a sajtószabadság.

És mindjárt kész a hasonlat is, mert nagyon kínál-
kozik :

— Oroszországban fölvirradt a nap, nálunk lealkonyul.
Oroszországban szabadságokat kapnak a népek, nálunk sza-
badságokat konfiskálnak a nemzettől. Oroszországban szár-
nyat kapott a szó, nálunk béklyót a gondolat. Oroszország-
ban eltörlik a cenzurát, nálunk szorgalmas kézzel dolgozik
az éjjeli ügyész . . .

Ne szépítgessük a dolgokat, ez nem kicsiség. Az éjjeli
ügyész korlátja a sajtó-szabadságnak. Vizsla, amelyen meg-
törlik a haladás, a fejlődés, a nagygyá növés folyama. Aka-
dály, amely megállít, vagy eltérít az egyenes útról. Veszede-
delme a sajtó-szabadságnak, amely a legfőbb és legnagyobb
minden szabadságok közül. Olyan, mint a kard a katona
kezében. A generális is csak tehetetlen, gyenge báb, ha el-
vettem a fegyverét; a gyerek is félelmetes, ha kard vil-
log a kezében. Csak a sajtószabadság maradjon érintetlen

és vele kivivünk minden szabadságot. Csak a sajtószabadságot veszítsük el, s oda van minden fegyverünk . . .

De hát veszedelemben van-e a sajtószabadság?

Nincs.

Elpusztítja-e az éjjeli ügyész?

Nem.

Az éjjeli ügyész valami különös intézmény, amely eddig olyan volt intézménynek, mint a kása ételnek. Se nem jó, se nem rossz. Se nem ártalmas, se nem hasznos. Se nem különösképen veszedelmes, se nem szerfölkött áldásos.

Bánffy Dezső báró volt a szülőapja ennek az intézménynek és Darányi Ignác meg Wlassics Gyula bábáskodtak a születése körül. Andrássy Gyula grófnak is öröme telt benne hajdan és Apponyi Albert gróf semmiféle pártállást nem változtatott miatta. Már pedig kicsi dolog az, amiért Apponyi még a pártállását se változtatja meg.

Amikor az éjjeli ügyész önkénye megszületett, azt hirdették, hogy a szociálisták ellen kell ez az intézkedés. Pedig akkor még alig volt szociálizmus az országban. Napilapjuk se volt a szociálistáknak. És hatvanezer katonájuk se volt.

Ma van szociálizmus: erős és hatalmas. Napilapjuk is van a szociálistáknak: agilis és vérben gázoló. Tömeg is van hozzá, amely hevül az izgató tanításokon. És most egyszerre az éjjeli ügyészre neheztelnek. Veszedelmet látnak benne, aki eddig ártatlan volt. Azok akarják fojtogatni, akik a világra hozták. . . .

Pedig — ha elvben ellenségei vagyunk is az intézménynek, — mondjuk ki magyarul, ha valaha szükség volt éjjeli ügyészre, most van szükség rája.

Félre a nagy képü politikával és csoportérdekekkel!

Ne legyünk se haladók, se koalíciósok, se liberálisok néhány percre. Legyünk emberek és magyarok és hazafiak. És tegyük kezünket a szívünkre és feleljünk a kérdésekre:

Voltak-e valaha Magyarországon olyan zilált közviszonyok, mint most?

Volt-e rá eset, negyvennyolc óta, hogy politika ellenségekké tett volna rokonokat, barátokat, apát és fiut, férjét és feleséget, úgy mint most?

Volt-e rá eset, hogy a piszokba rántottak köztisztelt, érintetlen multu jóhírű férfiakat, mert a politikai meggyőződésük más, mint a mienk?

Volt-e idő, amikor a tekintélyek sorompóit legázolták és még a király személyéről is léha packázással beszéltek volna, úgy mint most?

És volt-e rá eset, — ez a kérdések kérdése, — amikor a sajtó hangja olyan nyers, durva, elvadult, gonosz és becstelen lett volna, mint épen most? . . .

Hát igen, ennél az utolsó kérdésnél álljunk meg egykét szóra. Tollforgató kollégáinkhoz beszéljünk egyenesen: honnan vettétek ezt a hangot? Hisz régebben is volt bennetek erő, de nem volt durvaság; régebben is volt bennetek harag, de nem köpködtetek; régebben is volt bennetek hazafiasság, de azért nem szimatoltátok kopómódra hazaárulókat minden sarokban?

Fiuk, azt mondom én, mi megvagyunk mérgezve. Egy áldatlan hajsza fertőzött nyála ránk is fecskendezett és inficiálta vérünket. A mesterségesen szított viharban fölkevert minden iszapot és szennyesté lettünk és piszkosak mind magunk is.

Ugyanaz a kavarodás, amely az aprókat tette vezetőkké a közéletben, új alakokat csempészett bele a sajtóba és új

hangot honosított meg a mi tisztas céhünkben. S mivel az új alakok kicsinyek, ordítaniuk kell, hogy meghallják őket.

Ismerjük el, épúgy mint a közélet, a politika, a gazdaság, a társadalom — a sajtó is beteg. Gyalázatos ragadós betegségbe esett, amely keresztüljárta minden tagját és inficiálta minden ővét. Hadd nyesegeessenek bennünket és hadd operáljanak, amíg meggyógyulunk.

Jó erre az éjjeli ügyész.

Vagy ha fáj nektek az orvosság, úgy amint nekem fáj, gyógyítsátok magatokat. Keressétek meg a jó és becsületes lelketeket, amely bizonyosan még megvan valahol és térjete vissza régi becsületes hangotokhoz. Akkor nem lesz éjjel a magyar sajtóban és ha nincs éjjel, minek volna akkor az éjjeli ügyész . . .

k. i.

LOBKOWITZ. A cseh herceg, az osztrák főúr, a közöshadseregbeli katona kissé ideges lett és feltette magában, hogy oda hagyja a magyar fővárost, amelynek hadtestparancsnoka volt. Elköltözik ősi várába a Lobkowitzoknak, a cseh erdő vidékére s nem hagy itt egyebet hátra az épelméjük közönyénél, a koalíciósok lelkesedéseinél. Mert hidd meg magyaram, hogy a tekintetes koalíció dühösen megszerette Lobkowitz herceget. Elhíresztelte felőle, hogy azért távozik, mert nem akarja bombáztatni Budapestet, amire Bécs rá akarja venni. Igaz ugyan, hogy Kossuth temetése napján a cseh herceg nem a legszebben viselkedett, de ezt csak nem róhatja fel bűneül a hazafias csoport. Sőt! Inkább áldozatnak tünteti fel, aki nem akarja bántani a bús magyart. És krokodilus könnyeket hullaszt Lobkowitz távoztán.

A programm.

Irta: Goda Géza

Semmi kétség, ezuttal igaza van a koalíciónak. A programm csakugyan taktikából és kényszerhelyzetből keletkezett. Más kérdés azonban, hogy a kényszerhelyzetből juttatott jó olyan megvetendő-e mint a minőnek a kormány ellenségei mondják. Értem, hogy a politikai erkölcs kényeskedői nem akarják elismerni azt az axiómát, amelyet az utóbbi időben már kiforrott alakban úgy hirdetnek: «A jót az ördög kezéből is elveszem» Ámde a kényeskedés először nem illik mindenkinek az arcához. Láttuk már azokat az urakat, akik most kényeskednek, sokkal piszkosabb szélviharok között is, amikor mindenre gondoltak, csak éppen az erkölcsre nem. Másodszor pedig úgy látom minden történelemből, hogy soha kormányok népjogokat nem adtak más indokból, mint kényszerből, vagy taktikából. A kormányzásnak ez a piszkossága és szűkmarkúsága bennrejlő tulajdonsága, minden idők óta.

Már most miért kezdjük mindannyian a kormányprogramm birálatát azon, hogy kérem ez az egész amugy sem gílt, mert hisz csak taktikából kínálják? Remélem, ha már benne vagyunk a történelmi analógiákban és ha már felültünk az ideologusok roppant gebéjére, vagy az angolokra, az 1823-iki reformjavaslat tárgyalására, vagy a francia forradalom kuthurnusos és vérszomjas Paprika Jancsiira utalunk, talán szabad azt kérdeznünk, hogy nem-e kényszerből és taktikából törölték-e el a gabonavámot Angliában, nem-e kényszerből csinálták-e meg a választói-jog reformját Németországban, nem-e taktikából csinálta meg D'Israeli a választói jog későbbi reformját és nem-e a kényszer szoritotta-e rá a világ valamennyi hatalmasságát a népjogok kiterjesztésére?

Aztán, hogy közelebbről hozzuk a példát, nem-e kényszerhelyzet-e azt, amit teremtünk mi is, hogy a magyar ve-

zényszó birtokába jussunk? Ha pedig így a politikában minden az erők játéka, akkor micsoda álszenteskedés az, hogy szándékosan összetévesztik a politika mindenütt, még a koalíció által is elfogadott fermentumát, a politikai erkölcsöset?

Ha már most innen is, túlhan is a kényszer a mozgató rugója mindennek, akkor rettenetes dilemma elé kerül a kormány is, a koalíció is. A dilemma az: miért érdemesebb kényszerhelyzetet teremteni? A veszényszóért-e, vagy a választói jogért? A válasz ez: a választói jogért. Ez kellemetlen, a nemzeti ügy szilaj barátainak és, ha igaz, hogy a kormány csakugyan csak igéri a választói jogot, de soha megvalósítani nem akarja komolyan, akkor nagyon kellemetlen a kormánynak is. A dilemmából ezuttal, talán először a magyar parlamentarizmus fennállása óta, a nép fogja kivezetni az országot és nem a képviselő urak. Ezért van nagy horderdje a kormány programjának első sorban, akárhogy írják és mondják is, hogy arról még beszélni sem érdemes, mert csalás. Ha így van is, ez lesz az első eset, hogy egy állítólag nem tiszta szándékból fakadt igazság megmutatja majd a maga nagy erejét és le fog sujtani azokra is, akik visszaakarnak vele élni és azokra is, akik egyáltalában nem akarnak élni vele.

Egyébként a programból valamivel kevesebb csakugyan több lett volna. Nem azért, mintha a demokratikus vívmányokból valaha eleget tudna adni a mai társadalom. De több lett volna a kevesebb azért, mert jobban koncentráldhatott volna a figyelem az alapvető demokratikus reformok felé. Azt a szerencsétlen csatorna dolgot pl. rögtön el lehetett volna hagyni, nem azért mintha közgazdaságilag nem volna nagy jelentősége, de mert a koalíció ezt a csatornát tartotta a legfontosabbnak arra, hogy a program többi, alapvető kérdéseit levezesse rajta. Csodálatos, hogy társadalmi reakció ezuttal sem tudta megtagadni a csatornák iránti vonzalmát! Csupa szerencsétlen elménckedés volt az a kritika, amelyben ezt a programot részesítették. De számító elménckedésük mellett a hideg veriték látszott mindazon, amit a programról irtak. Remegve kerülték el

az egész programnak azt az alapvető tételét, hogy ezentúl Magyarországon egyenlő jogokat kell élvezni a tőkének és munkának. Miközben vaknak és süketnek tették magukat, a mikor ezt a pontot kellett volna elolvasniok és meghallaniok, hihetetlen szemfülességgel vették észre, hogy a büntetőjog terén is érvényesíteni akarják az egyenlő elbánás elvét. Azt mondták, hogy ez korteskedés az igazságszolgáltatással, holott ők tudják legjobban, hogy az osztályállamban a legerősebb korteskedést mindig a büntető törvénykönyvek üzték.

Csalás ide-amoda, sem nekem, sem másnak nincs joga a szándékok tisztaságát bírálgatni. Amennyire tisztelem ezt az egész társaságot, amelyet magyar politikusoknak hívnak, akár jobbról — akár balról, akár a közepén ültek, felteszem róluk, hogy egyiksem akarja azt, amit akar. De bizonyos vagyok benne, hogy történni az fog, a mi abban a programban meg van írva. Lesz általános és titkos választói jog és lesz ingyenes népoktatás is és lesz egymás után minden, ami a demokratikus államban szükséges. Az osztályállam rohadt gerendái tiz esztendő óta egyre töredeznek. Minden nap hull le belőlük egy-egy szilánk. A kérdés csak az, hogy ezentúl gyorsabb tempóban történik-e majd az összeomlás és érdekes esupán csak az, hogy e nagy összeomlás közben miféle történelmi pikanteriek fognak történni a szereplő személyek életében. Így: kik fognak otthon meghalni, kik az uton, kik vizben, kik tűzben és kik fognak élni szabadságban és gazdagságban és kik szolgaságban és szegénységben — amint a zsidó imádság mondja.

Azt hiszem, ez a program sokakat fog elseperni, bizonyára azokat is, akik akár jó szándékkal, akár rossz szándékkal kitalálták. És azokat is, akik akár jó, akár rossz szándékkal ellenzik. De a program végül meg fog maradni.

A népjogok olyanok, mint az ichneumon tojásai. Ha a legistenibb ibiszek ülnek is rá azzal a szándékkal, hogy megfojtsák a csíráképességét, akkor is kikelnek. És abban a programban a népjogok tojásai vannak lerakva.

Dinasztikus tükördarabok.

Irta: Kalmár Antal.

Habsburgi Rudolfot, a jelentéktelen nürnbergi várgrófot, Ottokár, a hatalmas cseh király haddal támadta meg, s kétségtelenül el is tiporja, ha nem kap segítséget Kun László magyar királytól. Szorongattatásában Rudolf a magyar hadierőre, a krónikás szerint: «mint Isten segítségére» — *auxilium sicut Dei* — várakozott.

A cseh király csakugyan a csatatéren marad, magyar vér alapítja meg a Habsburgok hetedfélszázéves imperiumát, s ezt már Rudolf úgy köszöni meg a magyaroknak, hogy: «Magyarországot folyamaival, földeivel, váraival, városaival, mezővárosaival, úgy összes illetőségeivel, s minden jogokkal, melyekkel László király amaz országot tudnivalóképpen birta» — *hűbérül adományozta* fiának, Albertnek.

Ab uno disce omnes. A «Dank vom Österreich» már az első Habsburggal elkezdődött.

*

Mióta a Habsburgoknak neve először fölmerült, minden alkotmánynak, minden törvény és történelmi közjognak örökös és halálos ellenségei voltak.» (Hormayr, Anemonen, II. 157.)

*

«A Habsburgok a népek jogai és szabadságai ellen örökös konspirátorok valának.» (Leibnitz bécsi tudós.)

*

«Jobb egy sivatag puszta, mint az olyan ország, amelynek lakosai heretikusok» — mondotta II. Ferdinánd, s eme mondásának tiz millió ember esett áldozatul a harmincéves vallásháborúban.

*

«Ereimet nyíttatnám fel, ha tudnám, hogy azokban egyetlenegy csepp vér találtatik, mely a magyaroknak kedvező» — mondá I. Lipót akaratának legbizalmasabb végre-

hajtója, Caraffa, kinek nevére az eperjesi mézszárlás véres emléke örök átkot kiált.

*

A bécsujhelyi fegyvertár egyik földszintes terme most sörházul szolgál, s az utazóközönség habzó árpalé szürcsölése mellett olvashatja Zrinyi és Frangepán szörnyű gyászeseiteiről szóló emlékfeliratot:

«Itt fekszenek a sírban Zrinyi és Frangepán; családjának utolsója. Vak vezette a világtalant, azért mind a ketten verembe esének. Tanuljátok meg halandók a mi esetünkből, hogy a királyok és az Isten iránti hűséget meg kell tartani. — A nagyravágyás határa a sír.»

Meg vagyon pedig írva: Istennek nevét ajkadra hiába ne vegyed.

*

A pallós alatt elhullottak lelki üdvösségéért (természetesen a legyilkoltak elkobzott vagyonából) Lipót kétezer misét szolgáltatott, s maga is elment bucsúra Mária-Cellbe. Mint a talián, aki a lopás után bűneinek bocsánataért elmegy a szűz anya képe elé imádkozni. Erény az ajkon — nem oltható vérszomj a szívben. És csakugyan a celli bucsú nem menti meg az ifjú Zrinyi Boldizsárt, Zrinyi Péter ártatlan fiát. Lipót parancsára a gréci vár tömlöcébe vetik, a tömlőc fenekéhez vaskarikákkal odaláncolják, ahol napvilágot soha nem látva, megtébolyodottan húsz esztendeig él még a kipusztított dicső magyar nemzetség legutolsó sarja.

*

A sasfiókokat, a Rákóczy-nemzetségnek szintén két utolsó sarját lelkükben gyilkolták meg a Habsburgok. «Buták»-nak nevelteti föl őket a bécsi udvar. Embernyi emberek voltak már: de még sem írni, sem olvasni nem tudtak, sem magyarul nem beszéltek. Az atya keserűségét csak a korának legnagyobb műveltségű és tudományú emberének a keserűsége múlta felül. Párisba küldi ki őket Rákóczy — tanulni, — de a bécsi udvar keze oda is elér, s ott szellemüket végképen kéjhölgyek lehelletével fojtatja meg. El is tűntek a világból. Hová lettek? Fuit!

Hazafelé.

Irta: Bede Jób.

Verőfényes őszi nap volt; pénteknek alkonya. Korgner Ignác és családja künn állottak házuk előtt. A kapu mellé egy szegény zsidó fiu ült le egy percre pihenni.

Egy tenyéryi sötét folt sem látszott az égen s a port, a mi az országútról felszállott, nyugaton színes sugarakkal szőtte át a búcsuzó nap fénye. Mikor majd a nap nyomába feljön az esthajnali csillag, akkor Korgner Ignác nejével és három gyermekével bemegy a házba. Körülülük a fehér abroszsal bevont asztalt, imádsággal mellett dicsérve az Úr bölcs rendelkezéseit, melyek az ünnepre vonatkoznak és felvágják a szombati cipót. Azután békességes nyugalom lesz egy napon át. A legkisebb munkával sem foglalkoznak, tűzhöz, pénzhez nem nyulnak, nem főznek, nem varrnak, sőt nem érintik azokat a tárgyakat, melyek a hétköznapi munkához szükségesek, sem a tût, a pálinkamérő üvegeket, a szappanvágó kést, a méter mértéket. Borongással a régen-régen eltemetett idők történetei felett, hittel a jövő élet dicsőséges országáé iránt, a hol az Isten által megáldott, énekekben énekelt templom még áll, minden közönséges gondtól megtisztult szívvél áldják az ünnepet.

S míg várják a fehér esthajnali csillagot, messziről a poros országutról egy fáradt, szegény zsidó fiu jön; félénken köszön és letelepszik eléjük a kapu küszöbére.

*

Egy szegény zsidó fiu — egy nyulánk legényke nem több tizenöt évesnél. A szemöldökéről, vastag széles ajkáról és kiálló arccsontjairól mindjárt rá lehetett ismerni, hogy zsidó.

Kicsiny bőrönd volt mellette és egy bot. Zsebkendőjével törülgette arcát és szomorúan nézett, a távol, rózsapirban égő hegyek felé.

A vén Korgner így szól hozzá, mialatt a gyerekek csodálkozva veszik körül az idegent:

— Honnan jössz és merre igyekszel? Nagyon fáradt vagy-e?

A gyermeklegény szeme megnedvesedik. Felnéz, de mitsem felel. Azonban később magától kezd beszélni.

Az anyámhoz megyek, mert beteg szegény. Az anyám szegény túl lakik egy napi járásra innen, a Babákon. Nagyon beteg, azért hivat, hogy lásson mégegyszer. Én Váradon vagyok kereskedésben három év óta. Azóta nem láttam anyámat. Most haldoklik szegény. Az Isten áldja meg ünnepi imádságtokat. Hogy pihentem egy percig, ne haragudjatok érte. Két napja, hogy jövök gyalog. Megyek tovább. Véték volt e percnyi pihenés, mert ő haldoklik. Azt hiszitek-e, hogy későn jutok el hozzá? . . . Béke veletek. Az ég adjon boldog ünneplést.

Reszkető, gyöngé kezeivel fölemelte a bőröndöt. Útszéli akácfa halott levelei hullottak a szegény fiúra; őszi szél sóhaja lebbent át a levegőn.

Korgner Ignác azonban mélyen megnézte és megállította a gyermeklegényt.

— Tudod-e te Spiztommer Mártonné fia, hogy ünnep vagy? Tudod-e, hogy szombat napon a zsidónak nem szabad itthon lennie? Az Isten ünneplést parancsolt péntek estétől szombat estéig. Büntetések büntetésével sujtja azt, aki megszegi, a törvényt. Tiszteljed az ő rendelkezését. Mert ha nem tiszteled, a legégetőbb kínzások között pusztulsz el és majd tüzes szekeren hordozzák meg az iszonyatos gyehenna utjain testedet, halálod után. Gyermeked, unokád és unokádnak unokái is bűnhődni fognak a te vétkeidért. Maradj itt szombatra az én házámnál s aztán majd hazamehetsz, ha elmúlik az ünnep.

A napból egy vonalnyi sem látszott már. Valami fehérség a hegyek alól azonban megvilágította még a kis város utcáit, az alacsony deszkafedelű házat, a mezőről hazatérő munkásokat s itt egy szegény zsidó fiút, kinek szíve azt parancsolja, hogy az édes anyjához igyekezzék, amint egy széles fejű zsidó ember, ki a talmud törvényeit veti ellen a szív törvényeinek.

A fiú elindult.

— Megyek tisztelt embereim. Hadd szenvedjek a jövőben azért, hogy élve lássam még egyszer az édes anyámat.

Az ég fényes szeme, az esthajnali csillag, e percben tünt fel. Korgner Ignác egy pillanatig gondolkozott. Le kére vegye-e, hogy valaki az ő tudtával vétket kövessen el? Nem éri-e ily esetben őt is büntetés majd azért, egyenlő büntetés azzal, amit a sors a fiúra szab? Mondja ezt a törvény, tanította volt neki ezt a mármaroszi szent pap és az édes atyja, kit meggyászol minden évben egy napon és éjszakán át. A

szegény síró gyermek anyja él-e, hal-e; mit tartozik ő reá? Ő reá az tartozik, hogy itt szeme láttára követi el a vétket a fiú a szombati utazással és Jehova büntetése ezért reá is kiterjed. Felnézett a fényes esthajnali csillagra, mely az ünnepet hirdette, s aztán a fiúra, kinek szemében könyocsillag fénylett, de halványabb, mint amaz.

És akkor odamegy a fiúhoz és szeliden a fejére teszi a jobb kezét:

— Édes fiam, te nem mégysz. Csendesen folytatta azután:

— Amit az Isten tesz, az jól van téve. Az ő cselekedeteit nem szabad bírálnunk, az ő akaratában nyugodjunk meg békével és áldjuk érette, ha jót ítél számunkra, ha rosszszat, légy készen örökké a jóra, a rosszra. Édes fiam, én ismertem anyádat Spitztommer Mártonnét, szegényt. Az Isten kegyelmes az iránt, aki megérdemli. Édes fiam, az anyád tegnap reggel meghalt.

A halál remegése futott át Korgner Ignácson, míg a hazug szavakat kimondja, de égre emeli a szemét és szent meggyőződése uralkodván felette, tiszta lélekkel hiszi, hogy most istennek kedves dolgot cselekedett.

A szegény zsidófiu, mint egy levert eb elterül a gyalogút porán.

Szívén mély fájdalom nyilalik át. Mit sem szól. Nem is sir. Csak néz olyan ijedten, fájdalmasan, mint a sebzett őz.

Ah! A zsidó fiunak, ha az anyja is meghal hét napig a földön ülve, kell átképzelnie a halál borzdályait. Hét napig a földön ülve, ruháit tépve, kétszeres imádkozással naponkint, kell, hogy emlékezzék az elhunyra. Ha az útban találja a hir és megáll hallatára, az első zsidóházba betér és meggyászolja annak földén a drága halottat. Eltemeti magát egy hétig, szive imáival elszáll ő hozzá a földi léten túllevő házába.

— Búsúlj és sírjál szegény — szólt a vén zsidó és az égre nézett. Az esthajnali csillag ránk tekint fényes szemével. Az imádság kezdődik. Térj be házamba e gyászra.

És felemelvén őt, bevitte az ajtón.

Hagyta, hogy tegyenek vele akármit. Leült egy szegletbe a puszta hideg földre, megtépte rongyos ruháját és zsibbadt szive, szólani kezdett, a halottat, híván, sírt, sírt sírt . . .

A péntek esti gyertyák lángolnak, csillognak a zsidóházban. Visszaverődik az öt gyertya fénye az ablak üvegén;

hosszú árnyékban ing, libeg a szent zsidó alakja, a hogy megáldja az Isten ünnepnapját és megáldja az ünnepnapra kezét fejeikre tévén: nejét és gyermekeit. Hosszú árnyék borong a falakon. Szellemek járnak. A családfő királya családjának, hűségesen engedelmes népe a nő és gyermekei. Az Isten szellemei őrködnék most felette és a boldogság beragyogja az arcokat, szemeik áhitattal néznek a megszentelt gyertyákra, melyeket eloltani zsidóember kezének nem szabad. Zeng a buzgó ima s míg künn szigorú éj sötéje borul a világra, bent a zsidó család csendesen ünnepel.

Azonban a szoba szegletében a szegény fiú vergődik bajában. Mindenik sóhajtása átfut a Korgner Ignác agyán. És rettenetesen tusakodik újra meg újra, hogy vajjon volt-e joga megsebezni a gyermek szívét? Egy-egy pillanatban már oda akar menni hozzája, hogy így szóljon:

«Ne sirj! Menj! Az anyád nem halt meg!»

De aztán rátekintett a szombati szent gyertyák sárga lángjaira, melyek az életet hirdetik és megnyugodott a Tal-mudban ismét.

Minden napon aztán újra meg újra töprengett, hogy ne küldje-e már a fiút. Ki élő lényt gyászol emitt keserves szenvedéssel, de felébredt benne később a félelem is, hogy az ártatlan gyermek átokkal sujtja a csalásért. Félt a gyermek őrvongó fájdalmától, félt őrvongó örömétől és mentséget talált hitében.

A fiura pedig míg gyászolt, rászállott a halál reszketése. Itt ebben a szegletben kucorogva, sorra képzelte az édes anyja utolsó perceit. Itt a fal nedves volt mellette s a deszkázatlan földön férgek mászkálnak, egy-egy felkuszott ő reá . . . Az ő édes anyja már a föld alatt van . . . Összezsugorodott halálos ágyán, a verejték kiült a jó asszony gyöngye arcára, senkisémet volt mellette és ő belekapaszkodott a hideg falba, az ágy szélébe, míg végre szemei lezárultak . . . Vagy talán égett testének minden részecskéje és hiába imádkozott, hiábaátkozódott egy pillanatnyi enyhülésér . . . míg meghalt talán az ő nevével ajakán. Az ő nevét rebegte az áldott jó asszony s ő nem mehetett hozzá. Hét napon át ül most is itt és hét napon át mellette van a halál, az édes anyja utolsó perceinek a képe, mely elől hiába hunyja le a szemeit, itt van, itt libeg előtte és fázik és sir miatta.

A hetedik napon aztán Korgner Ignácék útra készítették a fiút. Tovább nem maradhatott egy percig is. Köszönte a jóságot és könnyei égették a Korgner Ignác kezét, mardosták a szent törvényeket tisztelő férfiú szívét.

És utnak indult a fiu, hogy megkeresse az édes anyja sírját és fejfát faragjon reá. Mert egyetlen kincse neki az a sír, a mint egyetlen kincse volt ő annak, a ki alatt nyugszik.

Ő oltotta belé a munkakedvet, ő biztosította a sorsát és áldotta az édes anyai csók áldásával. Itt ezen az úton kísérte volt el gyalog egész Váradig és utolsó krajcárját is zsebébe lopta szegény, mily ábrándokat szőtt a fiu sorsa felől. Milyen boldog ember lesz és milyen gazdag és milyen szép lesz! Álom . . . Álom . . .

Pusztuló avarok közt visz az útja hazafelé, lábai feltörnek, ruháit megtépi az útszéli kökényfa, arcát megvagdossa a szigorú őszi szél. Nem érzi azonban.

Éjszakára érkezett meg a faluba. A kutyák elnyujtott hangon vonítottak elibe az uton. Mintha az egész falu egy nagy temető volna.

Mintha szellemek üznék, rohant a néptelen utcákon az édes anyja házához. Odatámaszkodott a ház ablakához.

. . . Benn a szobában világosság derengett.

A fiu szemei rátapadtak az ablak üvegére, kiáltani akart és nem birt.

Mert egy asszony járkálgatott ott, egy lábbadozó, beteg asszony: az édes anyja. Ételt rakosgatott a kemencére s fehér terítővel borította be az asztalt, két tányért tett reá és leült aztán szemben az ajtóval.

A fiát várta s arcán nyugodt, boldog mosoly ragyogott, hogy a fia számára megtartotta életét az Isten.

A gyermek öklével ráütött az ablaküvegre. Betörte azt. Aztán hangos szó csuklott ki a torkán és eszméletlenül csuszott le a fal mellett.

EGY KRIZANTÉMUM - CSOKOR. Méltóságos pompa ragyogta be a kerepesi-úti temetőt. Fényben, csillogásban tündököltek a sírok. A hatalmas néptömeg szent megilletődéssel zarándokolt sírról-sírra, leróni hálájukat a nemzet nagyjainak. De alig akadt sírhely, melyet oly sűrűen kerestek volna fel, mint Jókai Mór nyugvóhelyét. Ezt a sírhantot elfödte a koszorúk özöne. De csak egy szerény, nem hivalkodó, sárga krizantémum-csokor keltette fel rajta a figyelmet, s kötötte le az érdeklődést. A csokrot sárga szalag ölelte át, s rajta csak e két név volt:

Kornélia — Kálmán.

De mennyi panasz, mily szomorú regény van e két szóban! Talán meg sem érti más, csak az a halott, akinek a szive még porladóban is érezni tud. Csak Jókai érti meg őket, ő . . . akinek utolsó regénye mindenben egyezik a Prielle Kornélia késői virágzásával. K.

November.

Irta: Szirtes Artur.

A lombhullás és a csönd elválhatatlan testvérek. Ha megindul a levelek halotti vándorlása, ha a zöld mezőről, virágos rétekről lehervad az élet és tolvajmódra lopózik felénk esténkint a köd, akkor megjelenik a lombját vesztő vidéken észrevétlenül, lecsüggedt fővel a csönd is. És beül az erdő fonnyadó, sápadó fái közé, felcammog a hervadás köntösébe burkolt hegy tetetére, leereszkedik a nedvesedő völgybe, szétterpeszkedik a délibábjától, álomvilágától meg-rablott, megfakult rónán. És bevonul a város zúgó, zakatoló zajába is, és kunyhóban és kastélyban egyaránt megüli a sziveket. Mintha így a város vére is lankadattabban pezsegne, mintha így az ember szive is halkabban verne: mindenütt lombhullás és mindenütt csönd.

Ősz van. Pittegve, pattogva kigyúl a kályhában a tűz. A legégetőbb csókok közepette hagyott el a nyár tüze. Elhagyatva, megcsalatra maradtunk magunkra. Anélkül, hogy vártuk volna; anélkül, hogy számítottunk volna rá. Pedig hát számíthattunk volna rá. De ha egyszer ilyen gondtalan, a mindent elfeledő szerelem! Egyszerre csak megvacog a fogunk, összébb húzzuk a kabátunkat és remegve iramodunk a köd elől.

És pittegve, pattogva kigyúl a kályhában a tűz.

Ősz van. Az emlékezés, a magunkba szállás, az elmélkedés csöndes évszaka. Idebent csodás novemberi mesék kergetőnek a kályha tüzében. Odakünn mindenütt rideg józanság, hideg ébredés. Mert nem tavasszal ébred a természet. Tavasszal merül álomba, rózsás, illatos álomba. Forró, égető szerelemtől álmodik aztán nyáron és megperzselődik a tűzben. Seb támadt a tűz nyomában, ébredés az álom után. Ez a seb, ez az ébredés — az ősz.

Mi pedig, a fény, a tűz parányi lepkéi, remegve iramodunk az ébredés elől, mert árny van benne és fájdalom. És mert odakünn nem akad, idebenn keresünk tüzet; és találunk, mert gyújtunk.

A kályha pittegő, pattogó tűzénél — emlékezünk.

Ősz van. Valahányszor eljő, mindig meghat. Mert nemcsak az emlékezés, de az elmélkedés és magunkba szállás évszaka is ő. Valahányszor eljő, öntudatra ébredünk. Mert elenyészünk mi is. Amint a lehervadt virágokat a hótakaró, bennünket is meleg takaróval fog befödni a föld. Amint a nyár szomorú halottjainak, nekünk is ezért kell elpusztulnunk, hogy egy új tavasznak adjunk helyet mert; hogy kicsi ez a föld mindnyájunknak. És a mint a lefonnyad rózsáknak és liliomoknak, nekünk is csak az a büszkeségünk, hogy belőlünk támad fel az új tavasz, az új élet: a jövő. És ezen a ponton, úgy látszik, hogy megnyugszunk. Fejlődünk és pompázzunk, mert belőlünk fakad a jövő. És halunk meg vigasztalódva, adjuk meg magunkat büszkén az enyészetnek, mert belőlünk fakad a jövő.

És a kályha pittegő pattogó tűzénél — jövendölünk, jósolunk.

Ősz van. Soha el nem maradt. Évről évre mindig eljő és mindig meghat. Bennünket, akit csak az újat keressük, — ő, aki olyan régi. Meghalt. Mert eszméje örökkévaló. Mert eszméje nem az örök pusztulás, hanem az örök megmaradás, az öreg átváltozás, az öreg halhatatlanság. És ez az eszme megvigasztal és fölemel.

A kályhában pitteg, pattog a tűz. Csodás novemberi mesék kergetőznek benne.

Emlékezünk, magunkba szállunk, elmélkedünk.

Mindenütt lombhullás és mindenütt csönd.

Forradalom a hó felett.

A hó alatti forradalom véget ért s most az kezdődött meg orosz földön, amely a hó felett zajlik le. Hősök elhulló vére gőzölög a hideg téli légben, a földalatti Oroszország minden rémével a hó felett őrjöng, cári hatalomról, pobjedonoszcevi törekvésekről szó sem eshetik már többé. A Newszky-Prospekten már nem is suhog a szöges kancsuka, hiába való úgylis minden, a cár már nem uszít kozákot a forradalmárra, alkotmányt ad inkább és kezd megbékülni sorsával. Hű képe mindez az orosz világnak. Csatadal nem hallatszik, mert az orosz forradalomnak nincs Marseillaise-e. Az orosz nem mondja, hogy «talpra honfiak», számára nem érkezett meg a dicsőség napja. A hó felett még nem ácsolják a vérpadot, a forrongó Oroszországnak még nincsenek sans-culotjai s mégis az ember nagy ünnepével kell együtt emlitenünk mindazt, ami az Orosz földön, csikorgó hó felett végbemegy.

Franciaország megújhodott az ember nagy ünnepén: Desmoulins Camil, Robespierre, Marrat és Danton napjaiban s most készül a második ünnep. És ezen két ünnep között — a nemzeti jellegtől eltekintve — nem lesz különbség. Ugyanazok a szereplők és ugyanazok a jelenségek. A roccoco-korszak abbéja ma ott él a cári udvar légkörében, a marquist és a vicomte-ot most Pétervárott találjuk fel. Mielőtt a Bastillet bevette, fűvön tengődött a bretagnei s az orosz népnek legfeljebb alkoholra tellik, de kenyérre nem. Ujraszülettek a vezérek is: Sieyés és Gapon, a korán elhunyt Mirabeau és a most meghalt Trubeckoy herceg között hiába keresünk különbséget. A félhülye XVI. Lajos és a nem kevésbbé félhülye II. Miklós cár, megannyi azonos alakok. Minisztereik: Necker és Witte sem különböznek egymástól. Idegen származású mind a kettő, a mérsékelt irányt kép-

viselik mindketten, mint pénzügyminiszterek: Witte csakúgy igyekezett könnyíteni a nép terhein, mint egykor Necker. És tragikumuk is ugyanaz. A francia Neckerre ép oly kevésbé hallgattak idejében, mint az orosz Wittére és XVI. Lajos engedményei ép oly megkésve jöttek, mint II. Miklós manifesztuma.

Ez a manifesztum! Megadja az orosz népnek a polgári jogok megdönthetetlen alapjait: a vallás, szólás, egyesülés és gyülekezés szabadságát.

Megadja végül — amit a tekintetes és hazaffyas magyar országgyűlési többség alighanem meggondolatlan lépésnek fog tartani — az általános választói jogot is. Feleletképpen pedig orosz forradalmárok ezrei gyülekeznek a Newszky-Proszpekten, bombák robbannak, vér párolog a hó felett, véres hajnalfényben tündöklük a láthatár a Napkeleten, most igazán Ex oriente lux: ez az orosz nép felelete!

Ugyanily feleletben volt része száztizenhat év előtt a francia királynak is. Az alkotmányadást tanácsoló Witte sorsa akkor Neckernek jutott. Ma Miklós cár mondja, hogy a nép hálátlan, egy évszázaddal ezelőtt XVI. Lajos mondta. Hajh, mert az uralkodók nem ismerik a forradalom lélektanát. Amiért ma még törli magát a forradalmár, azzal holnap már nem éri be és holnapután már ácsolja a vérpadot, amit neki szántak. Azután felhangzik a forradalom dala, aminek ma még az orosz hó felett nem akadt Rouge d'Lisleje. Mert az igazi forradalom csak most születik, július tizenegyedike még nem jött el. A szibériai ólomhányókban még ott sinylődnek a hó alatti forradalom élő vértanúi. De majd kiürül az orosz Bastille is. És ez lesz az ember második nagy ünnepe, melynek babéros hősei egy sorban fognak állni a Bastille megostromlóival. Ezek a francia forradalom napjai orosz földön. A földalatti rejtek-helyeit és kazamatáit odahagyott orosz forradalom. Véres, viharos, de dicsőséges ünnepe az embernek.

Horvát taktika.

Irta: Seress László.

Azoknak, akik mohó buzgalommal vetik rá magukat arra a gondolatra, hogy a fiumei határozat öröme adjunk meg mindent, amit a horvátok tőlünk kívánnak, Pesty Frigyesnek, a jeles történésznek szavait szeretnők figyelmébe ajánlani: «A horvátok nem szűnnek meg soha Nagy-Horvátországról lemondani. Boldog ábrándok között szövik álmaikat és eszközeik, amelyekkel a megvalósításra törekszenek, egyszerűek: mindig sokat, nagyon sokat kérnek, még pedig határozott, sőt követelő formában; — és a sikert meghozza a magyarok naivsága, a melyhez fogható nincsen.» Bármily rokonszenvesnek lássék is előttünk a gondolat és bármily nagy súlyt helyezünk rá mi is, hogy a horvátok és a magyarok között benső, bizalmas érzések keletkezzenek, nagy higgadságot és mindennek felett óvatosságot ajánlunk, mert a történelem, a melynek tanításai adták Pesty Frigyes szájába is az idézett szavakat, bennünket is arra emlékeztet, hogy az a viszony, az a kapcsolat, amely Magyarország és Horvátország között Szent László hadjáratai között fennáll, nem hogy meg nem szilárdult, hanem ellenkezőleg, a horvát szeparatiztikus törekvések következményeképen egyre tárgult.

Csak egyetlen közjogi jelenséget akarunk e tekintetben különösen exponálni. Volt idő, a mikor Horvátország és Dalmátország, illetve a régi Slavonia, amely azonban nem azonos a maival, mint «partes subjugatae» szerepelt a krónikákban (bár igaz, törvényeinkben nem), ma pedig a horvát országgyűlés elnöke, a bán körutja alkalmával mondott felköszöntőjében, mint «szövetséges országról» beszél rólunk. «Partes subjectal» volt a horvát részek elnevezése törvényeink egész sorozatában. Verbőczy hármaskönyve is azt mondja: «Dalmát-Horvát - Szlavon- és Erdélyországok, melyek tudniillik

ezen Magyarország koronájának régóta vannak alávetve és abba bekebelesítve, stb.» Így nevezte a részeket I. Mátyás 1463-ban Tolnán kelt híres végzeménye, így az 1492. VII., az 1518. XII. t.-cikk, a melyeknek megalkotásában a horvát karok és rendek, illetve zászlósok is résztvettek. Több mint két évszázadon át volt alávetett része a horvát föld a magyar koronának. Sőt egy 1492-beli, a bécsi császári titkos levéltárban őrzött oklevélben, a melyet maguk a horvát rendek állítottak ki (Miksa örökösödési jogának elismeréséről), szóról szóra ezek foglaltatnak: «Mi tehát, mivelhogy a mondott Horvát- és Szlavonországok s mi valamennyien, valamint ezen országok többi lakószai Magyarország koronájához és magához Magyarországhoz tartozunk tudnivalóképen végtől fogva s ezen koronának és országnak alá vagyunk vetve stb.»

A horvátok egy részének már akkor nem tetszett ez a címzés és a kik a horvát nemzeti dinasztia rövid uralmát fájlalták, ezen, a függetlenséget bizony el nem ismerő kitétel ellen folyton küzdöttek; azonban eredménytelenül. Végre a bécsi béke feltételeit tartalmazó 1606-iki végzeményben sikerült elérniök, hogy a «partes subjectae» helyett a «partes adnexae» (kapcsolt részek) elnevezés kerüljön. De ez sem elégítette ki a horvátokat és a kapcsolt részek helyett majd minden országgyűlésen más, nagyobb függetlenséget jelentő elnevezés használatát sürgették. Így követelik a «vocia regna», társaságok elnevezést, azonban egyideig ezt is eredménytelenül. De mint mindenben, ebben is engedtek a magyarok és bár eleinte maga Deák Ferencz ellenezte a leghevesebben, később maga volt az, aki az elnevezést törvénybe iktatta.

Deák Ferencz az 1840 április 15-én tartott országos ülésben mint a kk. és rk. táblájának vezérszónoka kiterjeszkedett a horvátok egyre hevesebbé való követeléseire és a «társországok» elnevezéséről így nyilatkozott: «A «vocia regna» kitétel sem történeteink sem törvényeinek szellemével meg nem egyeztethető, mert a társország kitétel csak olyan országokra alkalmazható, a melyek focderatum systemában szövetkezett több egyes országokból álló egészet képeznek. Azonban Magyarország Horvátországnak is hoz törvényt és

pedig a horvátok közreműködésével. Horvátország tehát nem társország, hanem legfeljebb kapcsolt rész.» Azonban már 1861-ben, a «Pesti Napló»-ban, Zágráb vármegye köriratára adott híres válaszában másképen beszél Deák. «Mi — úgy-mond — a három egyesült országot társunknak tekintjük, kik önkényt, szabad akaratukból, sorsunkat a mi sorsunkkal már századok előtt összekötötték. Felsőbbségi hatalomról, alárendelt helyzetről köztünk szó nem lehet.» Így irt Deák 1840-ben elhangzott álláspontja dacára 1861-ben, miután Jellasich hadai végigjárták a Dunántúlt és a horvátok fegyverei a magyar szabadság megsemmisítésére törekedtek. A hogy Pesty mondja: mindig jók voltak az eszközeik; sokat kértek és mindig követelő, támadó formában. És ime, Deák a bizonyosság rá, hogy nem eredménytelenül.

Annyira nem, hogy az 1868-iki horvát-magyar kiegyezési törvényben Deák «önálló területtel bíró politikai nemzetnek» ismerte el Horvátországot és e tekintetben még az 1861-iki álláspontjából is végtelen sokat engedett. Azóta már csak társországoknak ismerik — törvényeink a horvát részeket, sőt az államegység szimbolumán, az állampolgárság fogalmán is nagy csorba esett, a mennyiben a «horvát-magyar állampolgárság» fogalmát a horvát autonom törvényekbe iktatták és ez ellen sem a magyar államiság képviselőjének, a bánnak, sem a kormányzat képviselőjének, a horvát miniszternek, sem volt egyetlen szava sem. Még Széll Kálmán is belement abba, hogy a horvát illetőségűek útlevele, bár politikailag magyar állampolgárok, horvát-francia nyelven állittassanak ki, még abba sem egyezett bele, mert a horvátok nem voltak rá kaphatók, hogy a horvát mellett a magyar nyelvnek, legalább mint melléknyelvnek engedjenek egy kis helyet az útleveleken.

Ha a közjogi és politikai kapcsolat ilyenén tágulásának útján eljutottunk ahhoz a stációhoz, hogy a horvát országgyűlés elnöke már csak szövetségi viszonyt ismer Magyar és Horvátország között és Horvátországot csak Magyarország szövetségesének hajlandó elismerni, akkor nem lehet indokolatlan, ha a történelmi emlékek és tapasztalások világában a

fiumei határozat nem látszik oly tündöklőnek, mint sokan hiszik. A megegyezés, tartós együttműködés, kívánatos, sőt áldozatokat is megér. Csak arra vigyázzunk, hogy ne mindig mi hozzunk áldozatokat és ha a fiumei tanácskozás azt képzelte, hogy a múlt receptje szerint történjék most is a barátkozás, ehhez nem sok hivatkozást lehet szerezni. Nagy körültekintést, nagy óvatosságot és a szavakban, a melyek mindig a lényegre takarják, nagy precizitást ajánlunk.

OROSZORSZÁGBAN.

Vihar volt szörnyű őrjöngő vihar.
 Nem ordíthat olyan égetverőn
 Ezer bősűlt oroszán se tán,
 Mint kitört panasz az elnyomott erőn.
 Először kérve, könyörögve —
 Azután? Szilajon, vadúl üvöltve
 Rontott a tölgyre
 Dühösen belemart a gyökerébe,
 Zúzta, tiporta, tépte.

„Vissza a vérünk!!
 Csak neked éltünk!“ . . .
 És a tölgy
 Ezer karjával sujtott belé.
 A viharba, mely körülölelé.
 Gyermekeket, gyöngé nőt nem kimélve:
 «Haj, nyomorúlt férgé!»
 És rikoltva, riadva nyomult a mélybe
 Az éhség népe . . .

Bő aratása volt a halálnak;
 Moraja hallik veszett rohanásnak.
 Messziről hallik még a robaj,
 De elnémitja a hörgés, a jaj.
 A jaj, amit a szolgaság fakaszt csak,
 A jaj, amit a járom terhe szül,
 A jaj, amely a férfinek szívében
 A bosszú tüzes üszkévé hevül . . .

*

Csönd

Elnémúlt örökre hát a vihar?
 Nem. Zúg a föld alatt valami. Haj!
 Lenyúlt a pokol legfenekére,
 Hogy minden tüzes átkát kitépje!
 És ha majd milliók vére, könnye
 Egy jajszóval az égbe tör be;
 Epedő szomjjal előront újra,
 A bosszú pusztító lángját kifújja.
 S mikor hallik vad vágatása,
 Előre megremeg majd a koronája
 A büszke tölgynek.
 S lehúll a porba, a sárba
 Könyörtelenül megalázva.
 A törzse is észbontón dübörögve
 Roskad a földre.

Abádi Imre.

Nőcasino.

Irta : Pataj Sándor.

Amikor a Bokányiék és Mezőfiék külön-külön petícióit tették le a ház asztalára, amelyekben az általános választói jogot sürgették, még talán némi komoly aggodalom szállta meg a hatalmát és uralmát féltő conservatív gentrynket, — hogy ebből még lehet valami. De amidőn Benedek János, a poéta-képviselő, az asszonyok választói jogára vonatkozó kérvényt adta át, akkor csak mosolyogtak. Jóakarattal, szánakozva, vagy gúnyosan, de mosolyogtak.

És amikor a nők a ligához fordultak, még az is elutasította őket, pedig a liga maga is, a mi nagy és elmaradt közönségünk szemében, merész ujító, gonosz szabadkőmives, aki erővel előbbre akarja vinni a nép jogát, holott — »hej, ráérünk arra még.«

Üldözik a ligát, beverik a bögötei iskola ablakait és a tanítójának a fejét, aki a halotthamvasztásról mer beszélni, azt tüzre való kegyeletsértőnek szentenciázzák ki, a nőcasino kezdeményezőjének pedig, — nos nekem egész sereg támadó cik ellen kell védekeznem, amelyek egy részét . . . nők írták.

Lehet azoknak igaza, akik azt vitatják, hogy még nem érett meg a magyar közönség arra, hogy a nőknek választói jogot adjon. De akkor százszor inkább van igazam, ha oly intézményeket sürgetek, amelyek ezeket az akadályokat elhárítsák és a haladást ezen a téren is lehetővé tegyék. Megszüntessék a nők meg nem érdemelt gyámságát.

Hogy erre a fejlődésre a Casino a legalkalmasabb eszköz, arra Széchenyi István tanította a magyar nemzetet, és thesisének helyességéből mit sem vont le az, hogy a casinók ma már elfajultak.

Ismeretes a Kakas Mártonnak az a rajza, amelylyel a különböző sportok hatását mutatja be. A biciklistának óriási lesz a lábikrája, a labdarugónak a lábafeje, a vivónak a karizma, sat. de mindenkinek csak az egy szerve teng túl, amelyet kiművel, a többi az meg elsatnyul.

Hogy a mi nőcasinóinkban idővel egy olvasószoza és a társalgó lesz a legkisebb, míg a kártyaszoba a legnagyobb,

az lehetséges. De mi most úgy alapítottuk, hogy az olvasószoba legyen impozáns berendezésü. És pedig nem az angol bőrbutor, hanem a sok folyóirat lesz a fődisz, amivel elakarjuk homályosítani a férfiak olvasóköreit.

Az alapszabályok szerint a célja: társas érintkezés, szórakozás és művelődés. Mind a három egymást kiegészítő dolog. A társas érintkezés nálunk, abban a városban, amely az első vértanuszobrot állította a szerb és magyar nőközönség közt egyenlő zéróval. Más városokban nem nemzetiségi, hanem faji, valási, vagy társadalmi különbözőségek képezik az összeolvadás akadályát. Kétségtelen, hogy a casino ezeket az akadályokat ki nem fogja irtani. De ha csak 10—15 téglát rombol le a válaszfalból, az is nyereség.

A szórakozás, amelyet most családoknak első helyen tárgyálnak, szerintem nem szabad, hogy a test azon tagjává fejlődjék, amely a többit elnyomja, hanem alárendelt szerepet kell, hogy játsszék — eleinte.

A fődolog pedig a művelődés. Fanatikusa vagyok annak, hogy nyeresége az emberiségnek, ha csak egy embert hozok közelebb a kulturához, ha csak egy előtt nyitom meg, vagy bővitem a tudás utját.

A mi casinónkat négy jótékony zombori nőegyesületből választott képviselők alapították. Mind a négy jótékony nőegyesület a maga külön utain járt, gyakorolta a jótékony-ságot, tartott évenként 1—2 alig határozatképes gyűlést, de helyisége egyiknek sincsen, a társas érintkezés, szórakozás és művelődésre absolute semmi hatást nem gyakorolhatott. Ez a közös intézményünk, a casino, módot nyújt mindarra, amit egyesületeikben nélkülöztek, és amit jourolásokkal, vizitélésekkel, kártyapartikkal akartak pótolni.

Ezeket megszüntetni, csökkenteni van hivatva a casino.

És helyébe túlsúlyra emelni a társas érintkezést, művelődés céljából.

Hirlapok, felolvasások, előadások, ennek az eszközei.

A jövőbe nem láthatok és így nem tudom, mikor áll be az elfajulás, mikor lesz a casinóból kávéház, de, ha ez be is következik, — vigasztal az a tudat, hogy addig, amíg ide fajult, a nők szellemi és társas fejlődésének eszköze volt, végzett e téren bizonyos mennyiségű teendőt, és amit végzett, az az emberi haladás tiszta nyeresége.

És ha nem fajul el soha? Hátha ez az intézmény aszszonyi kézben jobban fog beválni, mint a férfiakéban? Hátha nem az a végtag fog túlnagynak kifejlődni, amelyre a gán-

esolók már előre tippelnek, a kártyaszoba, pletykaszoba, — hanem a másik: az olvasószoba, a felolvasóterem, a zene-terem, a női iparosztály vagy a karácsonfa-bizottság?

Honnan tudják, honnan veszik azt a sértő feltevést, hogy asszonyaink és leányaink többsége okvetlenül léhább térre fog tódulni?

Alig, hogy a «nőcasino» nevet olvasták, quintus, Tóth Béla meg a Pesti Napló kigyót-békát kiáltottak és siettek az elhagyott lakásokba, hogy a könnyelmű, casinózó anyák helyett ringassák a szegény fésületlen gyerekeket.

Ha intézményünket úgy akartam volna becsempészi a közéletünkbe, hogy senki se vegyen róla tudomást, senki a példánkat ne kövesse, és különösen, hogy elkerüljem azoknak a támadását, akik Casino alatt nem tudnak mást képzelni, mint annak a mai, férfiak által elrontott formáját, akkor egyszerűen elneveztem volna «olvasókörnek» fogadok, egy kukkot se irtak volna ellene.

Most meg ódákat zengenek a családi tűzhely szentségéről, a gyermek iránti kötelességről és mindarról, amit a Hoffman Ferenc elbeszéléseiben már olvastam.

De hát ki mondja, hogy az asszonyok akkor hagyják el a gyerekeket, (a lányokra remélem ezt az aggodalmait nem terjeszti ki Tóth Béla) amikor őket ringatni kellene? Hátha én azt az időt ajánlom nekik a casinoban tölteni, amit a jourokon, vagy a divatárusnő kirakata előtt, vagy a kávéházban akarnának tölteni?

Ne építsünk vendéglőt a fáradt utasok számára, mert a vendéglőkben részegeskedni, tönkre menni is lehet?

Ne kövessük a nagy Széchenyi példáját, aki Casinót alapított a magyar közélet fejlesztésére, csak azért, mert az, miután néhány évtizedig megfelelt a hivatásának, utóbb a férfiak kezén elfajult?

De igenis legyen Casino a közélet legmostoháiban tartott osztálya részére, és ha csak annyi ideig fog is a célnak megfelelni, mint a nagy Széchenyi alkotása, megelégedéssel fogjuk becsukni az ajtaját, elmondván hogy:

«Szép mulatság, női munka volt!»

Schleinitz Carla naplója.

Irtta: Vicomte Letorière.

4

Ninon szemébe könny csillogott. Soha se láttam még könnyezni. De az első lágy, becéző hang is volt ez, amelyen ezt a fiát előttem említette. Ezen az estén, amíg a városi kertben kocsiztunk, folyton Andrásról beszélt:

— Olyan geniális gyerek volt. Már hat éves korában apró szobor mintákat csinált kedvenc macskájáról, kedvenc ponnyjáról. Négy év múlva már egy amatőr-kiállításon szerepelt is egy kis szobrocskája. Otthon van Homokoson, a szekrényemben őrzöm. A lapok is irtak a kis Báthy Andris-káról. A legnagyobb mesterek Huszár Adolf, a festő Lotz, Jókai kézről-kézre adták, dédelgették. Gyönyörű gyermek volt Andriska, vállaira omló, göndör fekete hajával bársonyos szemével.

Ninon mélázva tekintett maga elé.

— Most is látom matróz ruhácskájában, hogy vezetem kezénél fogva a homokosi parkban. Beszélek neki a történelem nagy alakjairól. Mindig csak ezekről akart hallani. Mint ha jelentkezett volna már benne a történelmi alakoknak márványba vésője . . . Ugy hiszem, tegnap volt csak mindez. Pedig hol vannak már azok az idők. Szegény Andris, mennyit szenvedett napfényes, ragyogó gyermekévei óta — — — —

Budapest, 19** szeptember . . .

— Szerencsétlen? — —

Szinte akadozva mondtam ki ezt a szót. Aztán sokáig néztem Ninonra.

— Igen. Mert hiszen — noha sohasem szól már róla, megvagyok győződve, nem heverte ki azt a nagy csapást. Soha nem tudott többé szeretni igazán. A lelkével. Sőt . . . akárhányszor tetszelgett magának a lélek, a szív teljes negálásával, aféle bálikeztyük-nek veszi azóta az asszonyokat. A báli keztyüt pedig, reggelre kelve, rendszeren lehuzzuk kezünkről — és eldobjuk, Voilà-Cherbuliez-vel tart most már Andris: A virág csak egy napon át virul —

a szerelem csak egy éjszakán át tart. Pedig sok chance-a lett volna az életben...

Komolyabb érzelmre azonban nem gondolt többé. «Én már egész lelket nem adhatok, nem is szabad egész lelket elfogadnom.» Ezt mondta egyszer niecemnek, Lindának. Linda az ő második mamája. Árva leány volt, gyönyörű szép. Házunknál a harmadik gyermekként tartottuk. Édes anyámmal tulajdonképpen ők nevelték Andriskát — el is kényeztették. — Kétszeresen nehezen tűrte tehát az élet, a sors csapásait. De rendkívül energia, akarat-erő van benne. Mikor némileg kiheverte a nagy lelki rázkódást, vésője után nyult. Öt év alatt existenciát, jeles nevet vivott ki magának. Most már jobb is, ha megmarad ebben a kerékvágásban. Ha még egyszer kizökkentené valami katasztrófa, semmi sem adná vissza többé az életnek. Elveszve menhetetlenül.

Soha sem beszélt még Ninon annyit Báthy Andrásról. De ezzel be is fejezte a róla való mondani valókat. Szeptember 22-én, egy csodálatosan szép, ragyogó őszi napon indulunk el a barbárország felé. Az Orient-Express dübörögve rohant át hazából Ausztriába. Hervadó virágok mintha búcsúüdvözlést küldtek volna felém. Salzburg, Wels, a festői tájak egymásután sühantak el mellettünk. Linzben megállt a vonat. — A Perronon az obligát linzi tortát kínálgatták.

— Andriska úgy szereti a linzert. Vihetnék neki egy darabot.

Abban a szempillantásban lent voltam a Perronon. — Megvásároltam egy egész tortát... Majd le is késtem a szerencsétlen sütemény miatt. Már mozgott a vonat, amikor fölugrottam.

— Reményilem várni fog bennünket Báthy ur Budapesten. — Mondottam, mikor lihegve újra helyet foglaltam a kupéban.

— Bizony nem... nem is tudja, hogy jövünk... jövök — igazította helyre Ninon — Mert hiszen magát nem szabad neki megösmerni. Soha. Semmi szín alatt.

Rendkívül bosszantott Ninon ellenkedése. Nem feleltem semmit, de már akkor föltettem magamban, csak azért is megfogok ösmerkedni a szobrászszal. Micsoda romlás jöhetne rá egy teljesen közönyös asszony megösmérése által. Kivált egy olyan asszony által, aki olyan nüchtern, mint én. Aki a szerelmet alig becsüli valamire s mindenk fölé helyezi a barátságot. Hiszen éppen antagonisták vagyunk, a csak szerelmet ismerő művész ural.

Pozsony volt az első város, ahol magyar földön állt meg a vonat. Már alkonyodott. Az est borongó árnyai mind-egyre mélyültek. — Sikságon haladtunk át. — Aztán feltűnt a Duna, ez a hatalmas, királyi folyam. Mint valami csillámló, tündöklő ezüst szalag kígyózott a hervadó mezők ősziés bűbájában. — — Egy-két város mellett rohant el még vonatunk. Nehány kis falucska házai tűntek föl. Az ablakokban pislá mécs fény itt-amott. Boldog emberek ülték talán körül — halottat virrasztott . . . — Ki tudta volna azt megmondani . . .

Valamivel éjfél előtt érkeztünk a fővárosba.

— Budapest! Kiáltotta el röviden, pattogón a fehérkeztűs kalauz, aztán hordárok rohantak kupénk felé. Egy pillanatra megint eszembe jutott Báthy András . . . Tényleg nem várt. Nem várt senki. Beültünk egy fiakkerbe, Ninon megmondta rendes hoteljának a címét. — Egy egyenes, tűrhetően kivilágított, de már meglehetősen néptelen, boulevard-szerű úton jutottunk oda.

Igen szép, elegáns hotel elé értünk. Óriás, talán öt emeletes épület is volt. D é p e n d e n c e-okkal. Szobáink készen vártak s maga a direktor üdvözölte Ninon-t. A foyeren még jött-ment a közönség. Zene hangzott ki az étkező teremből. Valami nagyon bús, melankólikus magyar melódia. — De szép. — Olyan mint egy boldogtalan szívnek elható panasza. Az asztalok körül elegáns publikum ült. Apró villamos lámpák, biborpiros ernyőkkel misztikus fényt ontottak a villámló kristály ezüst, porcellán szervisszel terített asztalokra.

— Das ist alles sehr nett.

Mondtam Ninonnak, aki, míg fölmentünk a liften, megkérdezte, milyenek első impresszióim.

Dacára fáradságomnak, sokáig nem tudtam elaludni. A melankólikus magyar melódia egyre felhangzott még. Sirt, zokogott, egyre panaszolva valami névtelen nagy bánatot. Megkísértettem az olvasást, de az se igen ment. Valami megmagyarázhatatlan érzés fogott el ezen a teljesen idegen földön, a teljesen ösmeretlen emberek, viszonyok közt. Előérezett, aggodalom, magam sem tudom mi . . .

— — Késő napsütésben ébredtem föl. Sietve öltözködtem, aztán lementem egy kicsit a hotel elébe, de csakhamar visszatértem — mert a járást absolute nem tudtam.

(Folytatjuk.)

Amerikai kereskedők.

Humbug, reklám, kiméletlen kalmárszellem — jóformán éppen csak ennyi az, amit nálunk az amerikai kereskedőkről tudnak. — A konzervatív elzárkózottság, kicsinyes aggódó lépdesés, ez az, amit sajna a mi kereskedelmünkről tulnyomólag tudunk. És tények igazolják, az eredmények mutatják, hogy csak az való, igaz, amit a magyar kereskedelemről, mint közvetlen szemlélők tudunk. De merőben téves mindaz, amit az amerikai kereskedelemről hiszünk. Mert ime, az Egyesült Államoknak, ennek az aránylag fiatal nemzetnek kereskedelme ma már a hegemoniát bírja a nemzetek kereskedelmének koncertjében. Az első csatasorban küzd az üzleti verseny világhárcelmében és diadalmasan tör előre, mindelőbbre, messzire megelőzve a régi, hatalmas kereskedelemmel bíró nemzeteket.

Helyes, okos dolog volt éppen azért mindenképpen, ahogy a mult évi s t - l o u s i világkiállítás alkalmából az Egyesült Államok kereskedelmi viszonyainak tanulmányozására Z e r k o w i t z Emilt, ezt az éles szemű, gazdasági téren erős megfigyeléssel bíró jeles közgazdasági írónkat küldte ki a kereskedelmi kormány. Illetékes helyre felterjesztett jelentésein kívül most »A m e r i k a i k e r e s k e d ő k« címen közreadott könyve is ezt igazolja.

Ami ebben az amerikai kereskedőkről vonzó, érdekes módon közölve van, érdemes arra, hogy azt mindenki olvassa, hogy abból tanuljanak azok is, akik még arról vitáznak, hogy van-e méltó helye a kereskedelemnek a nemzet ezösbödésében a nemzet vagyonosodása, fokozódása körül. Okulást, tanulságot merithetnek sokan a könyvből, mely az amerikai kereskedelem hatalmas munkásságát dicséri. De dicséri ez a könyv írójának, Zerkowitz Emilnek derekas munkásságát is, ki azzal, hogy nemcsak szóban és írásban, hanem mint a kereskedelmi miniszter részéről most n e w y o r k i l e v e l e z ö v é történt kinevezése folytán Amerikába költözik, hogy ott gyakorlati munkáját folytassa hazája javára, — bizonyosságot tett arról, hogy tettekkel is akarja szolgálni a magyar közgazdaság érdekeit.

És ép ez az, amire főként szükségünk van. — Tettekre!

*) A «Jövendő» e számában az érdekes könyvből mutatványt közlünk.

Három ismeretlen.

— Francia írókból. —

Irta: **Paul Bourget**, a francia akadémia tagja.

Három fiatal ember lépkedett szomoruan hazafelé a Cirque d'Été első szombati előadásáról. Nem voltak sem sportsmanok, sem tornászok s így az istálló egyik szegletéből nézték a lovászok rohanását s a clownok öltözködését. A fiatal ember két éve nem volt Párisban. Ezt a két évet az egyik utazással ütötte agyon, a másik az egész időt egy háromnegyed részben eladósodott birtokon töltötte, a harmadik sous-prefect volt Franciaország centrumában. A véletlen egy operette-színház előcsarnokában ismét összehozta őket. Itt ösmerték föl egymást s a három régi, jó bajtárs a hosszú távollét után nagy gyönyörűséggel határozta el az esti kirándulást.

Ez a váltakozás azonban nem sikerült. Milyen kár! Hogy ne váljanak el olyan hamar, meglehetősen bús hangulatban beléptek egy szomszédos vendéglőbe és régi szokás szerint, mely a fagyos tavaszi estéken némileg indokolt és puncsot kértek a garcontól. Az üres terem egyik asztalánál egy angol elkészülvén a megrendelésekkel, hozzáfogott az evéshez, hogy szokásos esti mámorába beleringassa magát. Ők hárman pedig rövid «Cabanas»-okat szívtak és a puncsot szürcsölgették. A terem csöndje, a hosszú távollét, egy hangverseny távolból adahangzó dallamai s a bizalmas vallomások olyan benső beszélgetések felé terelték őket, hogy rövid félóra alatt teljesen belemelegedett a társalgásba. Az angol fáradhatatlanul evett, a pincérek fáradtan aludtak a székeken s a három barát mindegyike egy olyan szegény fejezetet mesélt el életéből, mely fölé a Cirque d'Été üveges kupolája borul s melyet a lovászok ostopattogásai s a zenekari cintányér csattogásai kísérnek.

1875-ben — így szólt az utazó — isteniek voltak a cirkusz szombatjai. Az igaz, hogy akkor még csak huszonhat év nyomta a vállamat és szerelmes voltam az orosz kolónia egy fiatal hölgyébe. Igazi ázsiai nőtypus volt; hosszú arc, hullámos haj, lángoló szemek s egész arcán bizonyos átszellemült hangulat vonult végig. Valami különös faja volt ez az izzó bágyadtság, mely felizgatta a képzelő-

tehetséget s mindenhez hozzájárult a legexotikusabb elegancia fensőbbsege. Egész télen gyakran találkoztam vele a társaságba. Néha felkerestem anyját is, aki szívesen fogadott. Nem messze innen, egy évre bérelt butorozott lakásban lakott. A szertesztét heverő holmik a nippék és csecsebecsék összevisszasága felejthetetlen jelleggel ruházta föl a lakást. Egy délután ezeknél a hölgyeknél teáztam s megmondtam, hogy este a cirkuszba megyek s mikor öt órával később elfoglaltam helyemet, észre vettem, hogy egy előttem nagyon ismert szempár tekint reám. A fiatal orosz hölgy volt nevelőjével. Tekintetem hatása alatt elpirult s hogy nyugodt külsőt mutasson lorgnettezni kezdte a termet. Akkoriban kezdtek viselni a lofofor-kalapokat, melyek abból a zöldes, aranyos tollu madárból készültek. Szeszély vagy kacérság volt-e jelenléte, nem tudom, én azonban a szerelem félreismerhetetlen jelének tartottam s abba a bizonyos ideges lelki állapotba jutottam, melyet egy költő olyan jól definiál ezekben a sorokban:

Regényből ismert frázisok
Rajzoltak által lelkemen.

Páholyomból éppen profilban láttam őt, anélkül, hogy nagyon megbotránkoztatóan kellett volna megfordulnom. Érezte, hogy nézik s tette magát, mintha szórakozott figyelemmel kísérné az akrobaták mutatványait s néha halvány mosoly, vagy inkább a reszketésnek egy neme játszott ajkai körül. Egyik pillanatban a zene andalító, valósággal delejes lett. A méltóságteljes Loyal parancsára egy ló gurult a porondra, négy patkóját az ég felé emelve, fejét hátra döntve és sörényét a porba lógatva. Értelmes nagy szemével részvéteit látszott könyörögni. A nemes állatnak megaláztatása annyira hatott a fiatal orosz hölgyre, hogy homlokát ráncba szedte, összevonta szemöldökeit s mikor a ló felkelt és vad vágatásban táguló orrlyukakkal rohant körül a porrondon, a különös leánynak szeme villanásából és részvétteljes sóhajából ismét megösmertem büszke természetét s fékezhetetlen szláv érzéki vadságát. Ezt a vad kifejezést csakhamar egy oldalvást vetett tekintettel szelídítette; ez a pillantás nem volt mesterkélt, olyan tiszta volt, amilyen csak a szüzé lehet.

Istenem! Micsoda est! És mennyi bolondságon gondolhat ilyenkor egy fiatal ember, mig mozdulatlanul ül helyén, beleszorítva szabályszerű divatos zsakettjébe, kinos gondossággal megfésülve és sétatálcáját rágicsálva . . .

— Az én emlékeim közül, egy, szintén innen, ezek közül a bársonyos padok közül való, csak hogy ez az emlék egy nagyon is banális regény, — így szólt a falun élő.

Volt egy férjes unokanővérem, aki vidéken lakott. Atutazóban volt a férjével és kis fiával. A fiucska a cirkuszba akart menni. A férj azonban ellene szegült a robotnak s így tehát, mint a Palais Royal vigjátékaiban, a három közül a legkevésbé boldog vállalkozott arra, hogy a mamát és a fiát az ártatlan multságához elkísérje. Az a bizonyos, aki a három közül legkevésbé volt boldog, az én voltam. Már régen szerettük egymást, még pedig annál is nagyobb gyönyörrel, mivel erőszakolt elválásunk óta minden szegénységünk parlagon hevert s így kevésbé éreztük a kiálthatatlan hétköznapi dolgok súlyát. Azok közé a bizonyos, végzetes szombatok közé tartozhatott ez a nap is, mikor a cirkuszba mentünk, a minő a tied is volt.

— Ugy veszem észre, hogy ebben is utánozlak — szólt a falun élő az elsőhöz — és szemérmetlenül dicsekedni fogok sikereimmal, mint valami kereskedősegéd. Az este a terem fényesebb volt, mint valaha. Egy spanyol ló megnyerte az első díjat és színei: a szürke meg a piros divatba jöttek. Ennek a két színnek összes árnyalatai pompáztak minden ruhán, minden kalapon.

A nagyvilági és félvilág hölgyek örülten versenyeztek egymással az eleganciában s valóban nem kívánhatni jobbat az igazhívő muzulmánoknak, minthogy a hurik Mohamed paradicsomában Worth-tól vagy Lafarrierétől való ruhákba öltözködjének.

Inkább kíváncsi voltam, mint szerelmes s így abban gyönyörködtem, hogy mint ámult el mindinkább percről-percre szomszédnőm arca. Szép arca olyan volt, mint a szőke asszonyoké szokott lenni, üde arcbőre elárult minden lelki mozgalmat s kifejezése halálos félelmet árult el. Hiába kerestem ennek a rejtélynek a megfejtését. S mennél inkább fokozódott gyöngéd nyugtalanságom, annál szomorubban révedeztek az ő kék szemei, annál inkább elhalványult. Végre aztán így szólt:

— Oh, hogy gondolhat még reám? . . .

Bágyadt tekintetével a high-life hercegnőinek serejére mutatott, mely körülöttünk szorongott. És én megértettem, öltözete alig különbözött valamit az előkelő párisiakétól. Már jó ideje annak, hogy a vidéki hölgyek nem hasonlítanak a rosszul tömött babákhoz, akiket Balzac oly találóan jellemez. Azonban a parány, az a kevés, mely még hiányzott eleganciájából, hogy a többiekkel egyenrangunak látszék, ez a parány végtelen nagynak látszott az ő aggódó féltékenysége előtt.

— Bizonyos, hogy mind a ketten nagyon kép-

zelődők vagytok, — szólt közbe a sous-préfect. Én sokkal szerényebb vagyok és nagyapáink kedves refrainjére én is így énekelhetnék: «Paraszt vagyok és a szerelmem is paraszt». Akkor fejeztem be jogi tanulmányaimat s a szerelmemet a Quartier Latin-nek egy fiatal leánya képviselte, aki méltán megérdemelte volna az Irma Canot nevet, egy hírneves elődje nevét, mert romlott izlésével ő is nagyon kedvelte a Marne-t, a vidéki kirándulásokat s az ebédeket a zöldből. Költői néven «fürgécskének» hívtam őt s ez a név valóban illett kihívó, karcsú derekához, természetes és élénk, bár kissé büszke természetéhez. Valahányszor reá gondolok, eszembe jut Hugó sorai:

Emlékezel még boldog életünkre?
Mily fiatalok voltunk kedvesem!
Egyetlen vágyunk volt, hogy szép ruha
Legyen rajtunk s szivünkben szerelem.

Néha más kedve volt, velem akart a színházba menni.
— Soha sem jár ki velem — szólt családias hangon.
Talán szégyeli magát miattam?

És mennyire imádtam ezt a kis fürgét! Abban az időben nem voltak főnökeim, a kiktől tartottam volna s mivel még sokkal büszkébb voltam szépségére, mint féltékeny könnyűvérűsége miatt, elhatároztam, hogy egy szombaton elviszem a cirkuszba. Volt benne valami népies vonás, valami visszamaradt gyermekiesség, az a képesség, hogy teljesen át tudta adni lelkét a jelen benyomásának, a nélkül, hogy bírálgatott vagy elmélkedett volna. Ott ült mellettem, arcát beárnyékolta széles karimájú kalapja, szép fogai ki-kivillogtak mosolygó ajkai alól, vékony dereka testhez álló ruhába volt szorítva s félig meztelen karjain fekete áttört Grisette-keztüket viselt. Egy tizenötéves gyermek ittasságával kísért a látványosságokat, a lovasokat, a jongleurókat, clownokat. Mennyire élvezte mindezeket, milyen hangosan, büszkén szóllott a második személyben. Oh, milyen jó, ha az ember néha áttudja magát adni a természetességnek, ha nem szerepel nyilvánosan, mikor az ember természetes élet gyógymódját használja, mint valami ásványvizet.

Elhallgattak egy percre. Ekkor az egyik odavetette:

— Mi lett belőlük?

— Férjhez ment — szólt az egyik.

— Meghalt — mondta a másik.

— Én nem tudom, felelt a harmadik és különösen nézett a levegőbe.

És fölmelegedve ettől a beszélgetéstől, politizálni kezdtek.

A legelső sztrájk Magyarországon.

Nem a mai értelemben vett bérharc volt ugyan ez a legrégibb munkabeszüntetés Magyarországon, melyről itt megemlékezni akarunk, de okai, céljai és az eszközök, melyekkel végigküzdötték, teljesen hasonlítanak a mai nagy mozgalmakhoz.

A XVI. század közepén a szebeni ötvösmesterek kimondták, hogy magyar születésű legénynek műhelyükben nem adnak munkát, vagy ha igen, legfeljebb két hétig, inast pedig magyart, egyáltalában fel sem vesznek. Megtörtént például, hogy Bak Pál nevű szebeni ötvösmester egy odaérkezett magyarországi mesterlegényt rövidesen elbocsátott azzal, hogy a mestereknek nem szabad magyar embert tartani. Más alkalommal, 1566-ban, Antal nevű kolozsvári ötvös ment Szebenbe a mesterség gyakorlására s több ifjú mesterlegényt fölkerített akkoriban szokott módon, hogy keressenek neki munkát a mestereknél.

Midőn azonban nemzetiségét elárulta, a mesterek azt választák, hogy nincs számára munkájuk. Végre Besztercei Antal ötvösmester vette két hétre magához, de két hét múlva ez is elbocsátotta, megvallván, hogy a céh határozatából nem tarthatja tovább.

Ami a szebeni céh határozatát illeti, annak azt az okát adták, hogy a magyar iparos természete bizonyos tekintetben rátartó és a munkában válogató. Különösen nem akartak kősöntyüt és egyéb apróságot dolgozni, hanem ilyenkor felkeltek és elhagyták a műhelyt.

De volt más ok is, amely már bizonyos kenyéririgységre vezethető vissza a mesterek közül azoknál, akik nem igen voltak bővében a munkának s így akarták a versenyt magukra nézve kedvezőbbre fordítani. Mert a szász mesterek között is voltak fölös számmal, akik megbecsülték a jó munkás magyar legényt s szívesen áldoztak volna is érte, hogy munkájukat használhassák, de a céh határozata, mely két gira birságot rótt ki az ellenkezően cselekedőkre, kötelezte őket is.

Igy volt ez Segesvárt, Fogarason, Besztercén is. Utóbbi helyen egy Pomerániából származó, de megmagyarosodott s Gyulafehér-

várt letelepedett ötvös (Goldschmied, azaz Aurifaber) György nevű festőnek, aki Báthori István arcképét is megfestette, a beszercei szászok nem akartak bizonyáglevelet adni. Csakis perrel való fenyegetőzésre engedtek, de akkor is úgy, hogy kikötötték, hogy magyar fiút ne tanítson a mesterségre.

Egyedül Brassó város helyezkedett a méltányosság alapjára a magyar munkásokkal szemben, amidőn minden nehézség nélkül megengedte felfogadásukat bármily hosszú időre s csak a céhbe való lépést korlátozta egy 1511-ben hozott szabályrendelettel «szász eredetű és nyelvű szülőktől törvényesen származott polgárookra.

Nagy sérelem volt mindez a magyar munkásságra, különösen Kolozsvárott, ahol ekkor virágzó ötvös-ipar volt. És bár a sérelem részben a magyarság nemzeti ügyét érte, tehát politikai színezettel is birt, ezenkívül voltak gazdasági hátrányai is, mert elzárta a magyar ipar és szorgalom értékesítése elől a tért. Azért a magyalegények méltán zugolódtak, követelték az igazságtalanság orvoslását a legtevékenyebb izgatójuk maga is mester, egy Választó Gergely nevű magyar ötvös volt.

Mikor aztán látták, hogy lépéseik nem vezetnek sikerre, az 1773. év nyarának reggelén Kolozsvár város 29 ötvösmestere arra virradt, hogy a legények mind kimaradtak a műhelyekből. Kora reggel magukra öltötték ünneplő ruháikat s távoztak hazulról. Csak az inasok maradtak hátra, kiktől megtudták, hogy a segédek Balassy Gergely, Beregszászi Lukács, Szásztenesi Bálint, Kardos Mihály, Ötvös Antal és Kovácsi András öreglegények vezetése alatt az atyamester házában gyülekeznek.

Mit volt mit tenni, a népszerűbb mesterek is utánok sétáltak a legényeknek s csalogatták őket szép szóval vissza. Mikor pedig erre nem hederitettek, elő állott a céhmester, Filstik Péter uram maga s tekintélye egész súlyával intette a békétlenkedőket, hogy térjenek vissza a munkához.

Ez is legfeljebb annyit használt, hogy most már a legények maguk is szóvivőt választottak maguk közül, aki aztán előadta kívánságaikat, amelyeknek teljesítése esetén hajlandók ismét munkába állni. A követelés veleje az volt, hogy a kolozsvári ötvösök hozzanak teljesen hasonló határozatot ahhoz, amelyet a szebeniek hoztak s az akkoriban Kolozsvárrt dolgozó szász ifjakat azonnal keltsék föl munkájuk mellől s nekik többé a műhelyben helyet ne adjanak. Ez utóbbiak közt volt különösen bizonyos Hannes Seiter

nevű szebeni születésű szász legény, aki Budai Tamás műhelyében dolgozott s akinek rögtönös kiüzetését követelték.

Hanem hát ez nem ment olyan könnyen. A mesterek tudomásul vették a legények álláspontját, elismerték ennek lényegében való igazságát, sőt szívesen vállalkoztak arra is, hogy a szász mesterek, helytelen eljárásának megszüntetésére mindent el fognak követni: arra azonban már nem mutatkoztak hajlandóknak, hogy az igazságtalanságot igazságtalansággal tetézzék, legfeljebb addig akartak elmenni, hogy a mesterek által tudtára adassák a szász legénységnek a sztrájkolók kívánságait.

A legények hajlottak a szóra, beérték mestereik ígéreteivel, csupán azt hangsúlyozták, hogy gondjuk lesz arra, hogy az ígéretek be is váltassanak, ami, ha nem történnék, valamennyien fölke-rekednek s kiköltöznek más városokba.

Erre azonban nem volt szükség, mert a mesterek becsülettel megfeleltek annak, amit magukra vállaltak, hogy t. i. a szászok tulkapásai ellen a törvény oltalmát vegyék igénybe. Hogy szavuknak érvényt szerezzenek, megbízták Borbély János ügyvédjüket Szebenben, hogy a keresetlevelet adja be a szász ötvösök ellen s kérje a viszonzóság helyreállítását a magyar és szász ötvösmunkások közt.

Öt évig folyt a pör változó szerencsével, mielőtt jogerős ítélettel fejeződött volna be. A szászok minden módon húzták-halasztották. Első kifogásuk az volt, hogy a magyarul szerkesztett keresetlevél nyelve előitük ismeretlen. Akkor aztán lekellett fordíttatnia a kolozsvári prókátornak 27 pénzért. Mikor ez is megtörtént, akkor a szebeniek Szent Bertalan (aug. 24) napját követő három napra adnak terminust a kolozsváriaknak. Az alatt pedig kihallgatták a taktukat Gyulafehérváron a panasz tárgyává tett sérelmekre vonatkozólag.

A szász bíróságok előtt azonban — amint nem is volt másképp várható, — a kolozsvári ötvösök elvesztették pörüket, miután a magyar legények egyhangu tanusága dacára letagadták, hogy ők a magyarok ellen valami titkos és különös szabályt hoztak. A kolozsváriak ekkor megfelelőbbézték ügyüket Báthori István fejedelemhez, aki aztán a Marosvásárhelyt 1754-ben tartott részletes országgyűlésen revízió alá vette a pört. De még ekkor sem került érdemleges ítéletre a sor, csak évek során tartó pörösködés után dőlt el az ügy a kolozsváriak javára.

A világ legnagyobb áruháza.

Írta: Zerkowitz Emil.

a kereskedelmi muzeum new-yorki levelezője.

Amerika modern csodái közül — a kereskedelmi viszonyokat tanulmányozóra legközvetlenebbül kétségkívül az áruházak hatnak. Arányaikkal, berendezésükkel, egyaránt meglepő, imponáló hatást gyakorolnak a látogatóra, még ha módjában lett volna már korábban a párisi, londoni, berlini, lipcsei áruházak megbámulása is.

Bajos volna az amerikai nagy, hatalmas áruházak mindegyikéről külön-külön azzal a részletességgel és oly behatóan beszámolni, a mint azt, ezek az áruházak, az amerikai szervező erőnek, üzleti szellemnek csodás tanubizonyságai, méltán megérdemlik. De különben is minden egyes nagy amerikai áruháznak megvan a maga külön, jellegzetes különlegessége, de azért nagyjában a legtöbb áruház egyforma a külsőségek dolgában, éppen csak arányaik különbözök. És kétségtelenül egyformák abban, hogy mindegyik annak a szükségnek felel meg, a mely szükség ez áruházak kezdeményezésére, létesítésére alapul szolgált és csodás fejlődésüket lehetővé tette.

Tudnunk kell, hogy egyes nagyobb áruházakban száz-
ezrekre rug a látogató közönség száma egy-egy napon és ha a látogatóknak csak egy kis hányada tesz aránylag csekély bevásárlást, már akkor is horribilis forgalmat érnek el. De nem éppen csak a szórakozás célja az, a mi az amerikai áruházakba hozza, hanem sokkal inkább gyakorlatias ér-
zéke, a számítás az idővel, mely szükségessé teszi úgy a városi közönségnek, mint a környékről bevásárlás céljából bevándorló gazdálkodóknak, farmereknek is, hogy a bevásárlandó holmikért ne kelljen hosszabb utakat megtennie, hanem lehetőleg egy helyen találhassa meg. És ezt a kíván-
ságát teljesítve láthatja minden bevásárló az amerikai áruházakban, ahol a legparányibb cikktől a legnagyobbig, a szó szoros értelmében mindent, a mire az embernek bölcsőjétől a koporsóig szüksége lehet, meg is találja. Az iparcikkek, élelmicikkek, stb. minden nemét, faját.

A newyorki Siegel, Cooper et Co. áruház például díjakat tűz ki olyanok számára, kik olyan cikket keresnek, a mely áruházukban nem található. És ezt, ez a cég nem éppen

csak reklámból hirdeti, hanem hirdeti tényleg azért is, mert minden ilyen hiányzó cikket sürgősen pótolni akar és pótol is, még ha a legkisebb szükségletéről is volna szó. A new-yorki Wanamaker áruház, mely különösen izléses pompájával hat, egy milliót áldozott csak azért, hogy a földalatti vasutnak egy állomása a cég üzleti helyiségeiben legyen.

A maga egészében, hogy úgy mondjam, hatalmasságában akarom azonban bemutatni az áruház-óriások között is a legóriásabbat, a Marshall Field et Co. chicagói áruházát, melyről nemcsak a modern amerikai utazók utleirásaiban, tanulmányaiban, hanem ahárhányszor a lapok szenzáció-rovatában is sokat olvashatunk.

Bármennyit is irtak volna azonban erről a cégről, még mindig irhatunk, mondhatunk ujat és könyveket, köteteket tölthetünk meg beható ismertetésével ennek az üzletvállalkozásnak, ennek a szervezésénél, berendezésénél és csodás nagyszerűségénél fogva egyaránt szenzációs áruháznak.

Négy egymással szerves egésszé összekötött hatalmas épületből áll, míg a belsejében teljes szerves egészet képez az egész épületcsoport. Egy millió négyszögláb területen, 23 holdnyi telken foglal helyet ez az áruház-kolosszus. Közellebről megjelölve a Staate streeten lévő főhomlokzat 385 láb, a Washington avennen 342 láb, a Randolph avenuen 192 láb és a Wabash avenuen 268 láb hossznyi homlokzattal.

A chicagói üzletnegyed legélénkebb, szédítő forgalmu utcájára a Staate streetra esik a főbejárat, melyet négy hatalmas gránitoszlop jelez. Büszkén hirdeti e cég reklámfüzeeteiben, hogy ezek a világ legnagyobb monolitjai. Nem vagyok elég tájékozott az építészeti csodák dolgában, legkevésbé pedig a különböző oszlopóriások, monolitok arányai dolgában és így elfogadom a cégnek ez állítását. Aminthogy Amerikában rendszerint hozzá is kell szoknunk ahhoz a jelzőhöz, hogy mindig a «legnagyobbval,» mindig a «leghatalmasabbal» állunk szemben. Annyi bizonyos, hogy imponálóan hatalmasok ezek az oszlopok, melyek között ez óriás áruházba lépünk. Arányairól már kívülről is imponáló és valósággal megkapó fogalmakat nyerünk. A nap bármely szakában óriási közönség állja körül az áruházat, csodálva, bámulva, valósággal élvezve azt a negyvenhat kirakatot, a melyek közül egyik-másik hosszabb, szélesebb, mint nálunk öt-hat kirakat együttvéve. Remek szobaberendezéseket látunk az egyikben. Egyszerű polgári berendezést látunk a másikban; a szobák berendezésében, diszitményében számtalan izlésesnél-izlésesebb tárgyat, iparművészeti remekeket vagy egyszerű háztartási kellékeket.

A szabóművészet remekei párisias izléssel helyezték el egy-két kirakatban. Tovább ismét munkásöltönyöket, egyszerű olcsó ruhákat látunk, az amerikaiak praktikus érzékére valló ruházati és egyéb szükségleti cikkeket.

Vadászati kellékek, mezőgazdasági cikkek, üvegáruk, vasáruk, textilipari, műszövő, rövidárucikkek, csodás ékszer-ek, gyermekjátékok, könyvek stb. stb. minden elképzelhető cikk, a mire az embernek szüksége lehet, «muszájból» vagy szüksége van azért, mert luxusigényeinek kielégítésére megfelelő anyagi módja is van.

A kirakat berendezése, az egyes cikkek megkapó elhelyezése és valósággal vásárlásra ingerlő kiállítása csodás látványul szolgál különösen, ha az esti órákban, a villamos világítás fényében a hatás még jelentékenyen fokozódik. Ha azután jól megbámultuk a külső kirakatokat, már felcsigázott várakozással lépünk a hatalmas főkapun át az áruház belsejébe, melyet az említett nagy oszlopokon kívül épp úgy mint a mellékkijáratokat is, babér- és pálmacsoportok, üvegezett esővédők is jeleznek.

Szédítő az első benyomás is már, a melyet a főcsarnokban nyerünk. Óriási 12 emeletes világítóakna ez a főcsarnok a pincétől a tetőablakokig, az egész épület szélességében, 234 láb magasságig, pompás galériákkal. Hatalmas, de nem nyomasztó hatással, mert egyes emeleteken, galériákon elhelyezett áru izléses csoportosítása az évadról-évadra változó gyönyörű diszítés, az óriási üvegfedelű csarnokok architektúrája valami különös bájt kölcsönöznek az egésznek.

Itt megfigyelve láthatjuk az áruháznak építési rendszerét is. Mint a többi ilyen amerikai áruház, ez is tisztára acélvázzal bíró óriási épület, melynek acélszerkezetét szürke, ragyogóra csiszolt gránit borítja. Az acélszerkezet maga száz láb mélységű, szilárd szikla-részben, betonrétegen 84 vascaissonon nyugszik. Építészeti szempontból az egész belső berendezés és elhelyezés izlésesen egyszerű. A galériák előtt pompás aranyozott empir vasrács, részben mahagónifából bronzdiszítéssel, fut végig, harmonikus benyomást keltve a falak diszkrét gránit és márványburkolatával.

Az egyes áruosztályokat hatalmas, fehér oszlopok jelzik. Az épület belső fő szárnyában 385 lábnyi hosszúságban, háromszoros négyszeres sorban ragyogóan kivilágított üvegszekrények vannak drábnál-drágább cikkekkel meg-
rakva.

Az egyikben a szivárvány minden színében pompázó selyemszövetek, szalagok, ruhadiszítések, a másik sorban kincseket érő csipkék, továbbá csodaszép báli és estélyi öl-

tözékek, melyek olyan káprázatos benyomást gyakorolnak a szemlélőre, hogy az első órában szinte kábulva botorkál az óriási csarnokban, mely remek szőnyegeivel, gyönyörű palma és virágdiszítéseivel inkább egy óriási bálteremhez, mint áruházhoz hasonlít.

A föl- és aláhullámzó közönség folyton változó képe, az egyes sarkokban le- és fölsurranó elevátorok (liftek), felvonógépek, az elárusítók sürgölődése-forgolódása, a nap minden szakában ragyogó világítás páratlan hatással van és az egyszerűbb igényekkel bíró vásárló bizonyosan félszszel halad tovább, azt hívén, hogy szerényebb igényeit ezekben a csodaszép csarnokokban nem fogja kielégíthetni. Pedig hát téved.

A legszerényebb igényű vásárló, sőt az olcsóságokat kedvelő takarékos vevő is megtalálja a maga szükségletének fedezetét. Az épület egész szélességében, a földalatti helyiségekben az úgynevezett «bargain»-árakat találunk. Kimustrált, éppen csak az utolsó évadról visszamaradt cikkek (nálunk azt mondanák «partie-árak»), tulajdonképpen pedig éppen csak a raktár felfrissítésénél félretett, semmiképpen sem romlott áruk vannak itt felhalmozva az öt centes daraboktól az 5 és 10 dolláros darabokig, illetve méterárúig. Szövetek vagy élelmi cikkek, butorok vagy konyhaberendezési tárgyak, játékok, könyvek, ruházati cikkek, cipők, stb. itt a legolcsóbb minőségben találhatók.

Az üzleti berendezésre vonatkozólag már előbb említettem, hogy az alacsony állványok, a melyekhez létrák nem szükségesek, mert a legmagasabb állvány is elérhető, alig lévén magasabb két méternél, csak részben szolgálnak az áruk elhelyezésére, mert a legtöbb áru szabadon, bár jól osztályozva, széles üzleti asztalokon, szekrényekben vannak elhelyezve.

A rendkívül nagy gonddal, eredeti tervrajzok után minden osztály jellegének megfelelően és az elhelyezett cikkekkel éppen úgy, mint az egész berendezéssel összhangzó izlésben, mahagonifából, bronzdiszítéssel készült állványok, üzletasztalok és szekrények valóságos amerikai gyakorlati érzékkel vannak megépítve.

A finomabb áruk, ékszerek, díszműárak, csecse-becsék, pipereárak, selyemszövetek stb. elhelyezésére, szolgáló üvegezett állványok és asztalok, belülről elrejtett villamoslámpákkal vannak meglepő hatást keltő módon megvilágítva.

Hosszu osztályokon végig, az üzletasztalok úgyszólván tisztára üvegből, csak a széleken ezüstpántokkal összetartva; belül ugyancsak üvegtartókban elhelyezett ékszerek, drága-

ságok, az ötvösművészet remekei — a villamvilágítás ragyogó fényében az «ezeregyéjszaka» meséit juttatják eszünkbe.

Az egyes szekrények között ujjnyi vastagságu és változóan, olajzöld és sötétvörös neszfogó szőnyegek húzódnak végig, harmonikus összhangban a diszkrétan aranyozott fehér falakkal, a sötétvörös mahagoni állványokkal és asztalokkal, ragyogó üvegszekrényekkel és az üde hangulatot keltő pompás virágdiszítésekkel.

Az egyes emeletekre 58 hatalmas felvonógépen, automatikus önműködő mozgó lépcsőkön, stb. közlekedő rengeteg közönség rendelkezésére és kényelmére, bármely legelőkelőbb klub diszére váló, minden elképzelhető kényelemmel berendezett pihenőtermeket, olvasó- és írószobákat találunk, melyeket bárki bármikor igénybe vehet, tekintet nélkül arra, hogy vásárlási szándékkal jár-e az áruházban vagy épen csak szórakozás céljából. Írógépelő hölgyek — ugyancsak állandóan a közönség rendelkezésére — a gyorsírással felvett, lediktált leveleket lekopogtatják és aláírásra készen adják át néhány perc múlva az arra várakozó látogatónak, esetleg vidéki vevőnek, kereskedőnek, ki így üzleti postáját is elvégezhet. Az író- és pihenőszobákban nemcsak teljes kényelmet, hanem gazdag könyvtárat, lexikónokat, száz és száz napilapot, folyóiratokat, utmutatókat, szótárakat, vasuti menetrendeket is találunk a látogatók.

A pihenőszobákkal kapcsolatban mosdószobákat teljes kiszolgálással, a hölgyek toilleszobáiban a női toillethez szükséges minden segédeszközt, gombostűt, hajtűt, pipere-tárgyakat és ugyancsak a női társalgószobával kapcsolatban teljes csendet, nyugalmas pihenést biztosító külön pihenőszobát kizárólag hölgyek számára; játszószobát gyermekek számára, sőt megfelelő pólyázóberendezéssel a csecsemő és az azokat táplálók számára egy külön termet találunk.

Telefonszobák helyi- és távforgalomra. Egy teljes kórház esetleg baleset folytán megsérültek számára, elsőrendű sebészeti berendezéssel, üdülőszobák a kimerülteknek, gyöngélkedőknek, ajultaknak.

Egy nagy tudakozó intézetben minden elképzelhető kérdésre választ nyerhetünk; így a vasutak és gőzhajók indulása és érkezése dolgában, bérkocsik, szállodák, színházak áráira vonatkozólag tájékozást nyerünk, de egyben meg is vásárolhatjuk a színház vagy hangversenyjegyeket.

De nemcsak a társalgó- és pihenőszobákat találjuk itt és nemcsak a tudakozó intézet áll a közönség rendelkezésére, hanem teljesen berendezett táviró- és kábelhivatal is, honnan a világ minden részébe lehet táviratozni. Telefon-

szobák, helyi- és távforgalomra, továbbá egy nagyforgalmu fiókpostahivatal, melynek forgalma a chicagói póstamester kimutatása szerint felér akárhány 25—30.000 lakossal bíró város postaforgalmával. Így az 1904-ik év folyamán ennél a postahivatalnál feladatott 2625 ajánlott levél, továbbá 7012 belföldre és 134 külföldre szóló postautalvány mintegy 280.000 korona értékben.

Az egyszerű levélforgalomról némi fogalmat nyújthat az, hogy mintegy 350 000 kor. értékű levélbélyeget adott el ez a postahivatal. Megjegyzem, hogy a látogatóknak készséggel és díjtalanul rendelkezésre bocsátott képes levelezőlapokat, a melyek az áruháznak egyes osztályait tüntetik fel, a tudakozó intézet készséggel átveszi a továbbításra és mert tudja, hogy ezek a világ minden részébe szétküldött képes levelezőlapok valósággal ingyenreklámmal szolgálnak a cégnek, a szétküldésre szükséges levélbélyegeket a hivatal ragasztja, a cég költségén e kártyákra, fedezve a legtávolabbra szóló kártyák portóját is.

A postakimutatás adataiban azonban nincsenek beleszámítva magának a cégnek a levelei és a csomagoknak az az óriási tömege, melyet a cég küld szét nemcsak az Unió minden részébe, de más világrészekbe is. — A cégnek ezt a postaforgalmát egész külön kezelik.

Némi fogalmat alkothatunk magunknak arról, hogy milyen horribilis csomagforgalma van a cégnek, ha tudjuk, hogy magában a városban 465 kocsival és hatalmas automobillal szállítják a városi vevőkhöz az árucsomagokat.

Igen érdekes a napipénztár forgalma is. Az elárusítók másolópapírosokkal ellátott számlakönyvben kettős-számlát állítanak ki, a melyet azután a kapott pénzzel együtt, az áruház épületét behálózó pneumatikus csőpostán a központi pénztár szobájába továbbítanak, hol az illető osztálylyal közvetlen összeköttetésben levő pénztárosnő átveszi a pénzt és a számlát. Utánaszámítva a tételeket, a nyugtázott számlát és az esetleg visszajáró összeget ugyancsak a csőpostán visszaküldi a kiszolgálónak, illetve a vevőnek. Mindez 1—2 perc alatt történik. Egy központi pénztáriroda újból is revideálja még az összes számlákat és egybeállítja a forgalmi kimutatásokat, a melynek alapján a cég napiforgalmáról, az egyes elárusítók munkájának eredményéről, az egyes osztályok forgalmáról azonnal, bármely percben, teljes felvilágosítást nyújthat.

Mindez bámulatos pontossággal a legrövidebb idő alatt történik, nem éppen csak a cég előnyére is, mert az áruhoz csomagolt számlával az esetleg nem tetsző árut bizonyos

időn belül visszahozhatja, a számla alapján a pénzt is visszakérheti a visszaadott áruért vagy pedig azt megfelelőbbre kicserélheti.

Meg sem kell külön említenem, hogy alkunak sem itt, sem más áruházban, de egyáltalában amerikai üzletben helye nincs. Nemcsak a szabott áraknál fogva, hanem az amerikai felfogáshoz is hiven, kínálásról, rábeszélésről, tőlakodó feldicséréséről az áruknak szó sincs, annak nyomát sem találjuk, hanem éppen csak a kiszolgáló személyzetnek teljes készségét, önérzetesen előzékeny, de nem megalázkodó modorát. A minthogy az amerikai nem is túrné a hizelgésnek, magasztalásnak, a hódolatnak azt a módját, a mit nálunk elárusítóknak, főnököknek produkálni kell, mert bizony közönségünknek egy nagy része, sőt talán éppen az, mely leginkább szeret alkudni és leginkább hitelbe vásárolni, az ostoba hizelgésnek, tituláknak, kézcsókoknak minden módját, a valóságos csuszó-mászó modort, megalázkodást szinte megköveteli a kereskedőtől.

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Akácfa-utca 63.

Kiadja a „Jövendő“ kiadóhivatala.

Telefon: 87—34 szám.

HIRDETMÉNY.

Ezennel közhirrre tétetik, hogy miután a Magyar Kir. Pénzügyminiszterium ellenőrző közegei a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték (XVII. sorsjáték) I. osztályára

szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főelárusítóknak árusítás végett kiadattak.

Az I. osztály huzása 1905. november hó 23. és 24-én tartatik meg. A huzások a Magyar királyi állami ellenőrző hatóság és királyi közjegyző jelenlétében, nyilvánosan történnek a Huzási teremben (IV., Eskü-tér, bejárat a Duna-utca felől). — Sorsjegyek a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték valamennyi árusítóinál kaphatók.

B u d a p e s t, 1905. évi október hó 29-én.

Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték Igazgatósága.

Gróf Teleki.

Hazay.

A KI

ELSORANGU, LEGNAGYOBB BIZTONSÁGOT

nyújtó összeköttetésre súlyt helyez, rendeljen saját
érdekében

≡ OSZTÁLY- SORSJEGYET

A NEMZETI PÉNZVÁLTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL

(BUDAPEST, ANDRÁSSY-UT 9)

mely intézetnél eddig **tényleg** több mint

16 MILLIÓ koronát NYERTEK.

FONTOS!

A PÉNZÜGYI HIRLAP KÖVETKEZŐT IRJA:

Az említett főelárusítók **külföldről** beszármazott egyének, kik Budapesten **felvett magyar** cégek leple mögött letelepedtek, hogy így vásári hangu, az igazságnak többnyire meg nem felelő reklámok segítségével kínálják a sorsjegyeket. Porosz-, Szászországban stb., hol szintén léteznek osztálysorsjátékok, az ily tisztességgel össze nem férő hirdetések szigorúan tiltva vannak. A magyar osztálysorsjátékok — mely tudvalevőleg a legjobb — valósággal nem szorul ilyen eszközökre. Tekintettel arra, hogy a pontos és szabályszerű **lebonyolításért a sorsjegyelárusítók** felelősek, ajánlatos sorsjegyek vétele végett csakis **feltétlenül** megbízható és **nagy tőkével** rendelkező cégekhez fordulni, melyek pusztá tevédek esetén is minden kárért szavatolhatnak a sorsjegyvevőknek.

Ha őszül a haja használja a hírneves STELLA-VIZET

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszer-tárában.

O császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállítója.
Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétatér-utca sarok.

Egy üveg ára 2 korona.

TORLEY Iroda: BUDAPEST, VIII., Eszterházy-utca 22. sz.
PEZSGÖGYÁR Pincék: BUDAFOK (Promontor).

KRISTÁLY

Orvosi rendelet szerint igyék minden reggel éhgyomorra egy pohár melegített Kristályforrás ásványvizet! Vidékre és külföldre **fuvardíjmentes** szállítás
— Kérjen árjegyzést a Szt.
— Lukácsfürdő Kút vállalatól, — Budán.

KRISTÁLY

LUSER L.-féle TOURISTA-TAPASZ.

Biztosan és gyorsan ható szer tyukszem, szemölcs és a talp, valamint a sarok bőrkeményedései, továbbá mindennemű bőrelszarusodás ellen. A hatásért jótállás vállalatik.

E tapasz csak egy nagyságban létezik és pedig drbkint 1.20 kor.
Mindig határozottan LUSER-féle turista-tapasz kérendő.

Központ
szétküldési raktár

Schwenkl S. gyógyszer-tára,
Meidling-Bécs.

Csak akkor valódi, ha minden használati utasítás és minden tapasz a mellettes védjeggyel és aláírással el van látva, azért is erre ügyelni kell.

Magyarországi főraktár:
Török József gyógyszer. Budapest
Király u 12. Andrássy-ut 26.

1 doboz ára 1.20 K., vidékre 1.65 K.,
előzetes beküldése mellett bérm.

A szép báróné története.

Mikor hire járt, hogy Haraszthy bárónő meghalt, az emberek csudálkozva kérdezték:

— Az a szép asszony, akinek párja nem volt az egész országban?

Csakugyan ő halt meg. Az a tüneményes asszony, aki ötvenéves korában is gyönyörűbb volt, mint száz meg száz husz esztendőös leány. Oly fehér volt, mint a lilium és olyan sima s lágy, mint a bársony. Leginkább azt csudálták az emberek, hogy szépsége soha nem hanyatlott, mindig egyforma maradt.

Mikor a haláleset bekövetkezett, sokat beszéltek róla. Minden társaságban emlegették.

Kerekes ügyvédnek zsurján is nagyban foglalkoztak szépségével. Ekkor történt, hogy az öreg Hermann Károlyné, aki mindig többet akart tudni másnál, ezt a megjegyzést tette:

— Pedig higgyék el kedveseim, én ösmertem a boldogult bárónét leánykorában, akkor éppen nem volt szépségnek mondható, inkább csunya volt, visszataszító.

Ezt persze nem hitte el neki senki. Egyszerű asszonyi megszólásnak tartották az egészet. Sőt voltak olyanok is, akik azt gondolták magukban, hogy illetlen dolog egy halottat meg-rágalmazni.

Mindenesetre megmagyarázhatatlan volt az eljárás. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy Hermanné legbizalmasabb barátnője volt fiatal kora óta Haraszthy bárónőnek.

De hátha igazat mondott?

Aminthogy úgy is volt.

Haraszthy bárónét leánynéven Madaras Herminnek hívták. Atyja hivatalnok volt, akinek fizetésén kívül más jövedelem nem állott rendelkezésére.

Hermin tehát szegény leánynak született, ami keletős csapás volt ránézve, mert azonkívül csunya is volt. Arcza tele volt pattanással, májfolttal, színe se fehér, se sárga. Ugy nézett ki, mint egy kísértet.

Sok álmatlan éjszakája volt emiatt édesanyjának. Hányszor panaszolta sírva férjének:

— Mi lesz Herminnel? Férjet ilyen arczczal nem kap, mi pedig pénzt nem hagyhatunk rá, hogy ebből élhesse. Istenem, mi lesz belőle?

Madaras ilyenkor így vigasztalta:

— Ne törd magadat édes feleségem. Pénzt, igaz, nem kap tőlünk lányunk, de azért mégis gondoskodhatunk jövőjéről. Kitaníttatjuk s akkor mint nevelőnő keresi meg kenyerét.

Igy is történt.

Hermin szorgalmas volt, tanult és megszerezte a tanítónői oklevelet.

Kevés időre rá elvesztette atyját.

Az özvegy nem engedte, hogy leánya állást vállaljon. Elvonultan éltek és a csekélyke nyugdíjból tartották fenn magukat.

Hanem ez nem tartott sokáig. Körülbelül másfél év után Madarasné meghült és a kiméletlen halál pár nap alatt elragadta őt leánya mellől.

Hermin teljesen magára maradt.

Most már kényte en volt állás után nézni, ha nem akar elpusztulni.

Oklevele kitűnő volt, tehát hamarosan talált alkalmazást.

*

Azonban az élet kálváriája Csak most kezdődött meg a számára.

Egy nagykereskedő házába került nevelőnek két gyermek mellé. A gyermekek elkényszeredettek s rosszak voltak, anyjuk pedig, az ideges asszony, mindig az ő pártjukon állott.

A gyermekek sem nem tanultak, sem szót nem fogadtak Herminnek. Anyjuk pedig sohasem korholta őket.

Egyszer a két leány annyira kihuzta Hermint a sodrából, hogy mérgesen kialtott rájuk:

— Le fognak térdelni!

Az idősebbik leány, a gonoszabbik, nevetve mondta:

— Nem parancsol nekünk egy ilyen csuf boszorkány.

Az asszony nem szidta meg illetlen csemetéjét, hanem Herminhez fordulva így szólt szenvedő hangon:

— A gyermeknek igaza van kisaszony, kegyed csakugyan nagyon csunya.

Hermin még aznap otthagya a házat.

Második helye egy ügyvédnél volt. Itt még rövidebb ideig tartózkodott, csak addig, míg a gondjaira bízott beteges leánykát eléje hozták. A gyermek két kezével eltakarta az arcát, anyjához bujt és úgy siránkozott:

— Jaj félek ettől a csunya nénitől!
És úgy reszketett, mint a lomb.

Az ügyvédné jólelkű asszony volt, azt mondta Herminnek, hogy a gyermek majd megszokja őt, de Hermin annyira a szívére vette e szavakat, hogy egy percig se maradt volna tovább a házban.

Igy változtatta helyeit. Sűrűn egyiket a másik után. Mindenhol felpanaszolt rutsága miatt ment el, most vagy ilyen, vagy amolyan formában, mindenhol a szemére vetették azt.

Elete amugy is sivár volt, ekkép még jobban elveszítette a kedvét. Nem volt semmi bizalma az emberekhez.

Végül, nem törődve tovább a jövővel, nem vállalt többé állást.

*

Ekkor egyszerre valami csodás átalakulás történt vele. Életének e titkát soha senki nem tudta megfejteni.

Elvonult a világtól. Pár hétig nem látta senki s aztán egy napon a csunya Hermin, mint ragyogó szépség jött elő.

Csoda volt ez!

S mintha a szépséggel együtt a szerencse hozzápártolt volna. Valami távoli rokona után nagyobb összegeket örökölt, ami vagyoniilag teljesen függetlenné tette. Nem kellett már nevelőnőnek mennie. Pedig most már a rútság is elmúlt, ami megakadályozta, hogy állásban maradjon.

Magában élt. Alig járt el valahova. Szinte véletlennek mondható, hogy megismerkedett Haraszthy Ernő báróval.

A bárót Hermin csodálatos szépsége azonnal megigézte. Megszerette és viszontszerelemre talált.

Megesküdtek és házasságuk mindvégig boldog volt. Szép pár voltak és gyermekeik is gyönyörűek lettek. Családjuk köre mindig vidám volt s szomorúság csak most borult rájuk, amikor a báróné meghalt.

*

A báróné hagyatékában egy naplót találtak, melyben egész életét elmondja. Elbeszéli szenvedését s utána a boldogságát. Legérdekesebb azonban az a rész, mely a kettő közé eső idővel foglalkozik.

Hadd szóljon a napló maga.

„Megint elhagytam az állásomat. Nem is keresek másikat. Minek? Rút vagyok. Ugyis elkergetnének.“

— — — — —
„Van még néhány forintom. Eből akarok élni. Ha elfogy, majd csak befogad a Duna medre.“

— — — — —
„Csunya vagyok. Minek élek? Holnap vége mindennek.“

— — — — —
„Hátha megpróbálom. Nem veszek vele. Meghalni ráérek egy hét múlva is.“

— — — — —
„Remélek.“

„4 nap óta használom a csodálatos szereket. Arczom már nem a régi, szépülök.“

— — — — —
„Elmúlt öt hét . . . Ki mondaná, hogy valaha rút is voltam, nincs egy szeplőm sem!“

— — — — —
„Áldott az a nap, mikor az ujságlap a kezembe került, amelyből megtudtam, hogy szép leszek, ha **Erényi Béla** budapesti gyógyszerész **Diana-crémjét** és **Diana-szappanát** használom. Megtettem és nem csalódtam. Oly szép vagyok, hogy ennyi szépségről még álmodni sem mertem volna.“

— — — — —
„Menyasszony vagyok. Boldog vagyok.“

— — — — —
„Báróné leszek. Szerencsémét tulajdonképpen **Erényi** csudaszereinek köszönhettem! — Oh! az a Diana-crém és Diana-szappan! Oh! Diana-gyógyszertár, Budapest, VII., Károlykörut 5. szám! te tettél boldoggá!“

— — — — —
Ezeket mondja el a napló.

— — — — —
És ezzel meg van fejtve a titok, hogyan vált a csunya Madaras Herminből a ragyogó szépségű Haraszthy báróné.

Francia folyékony hajfestőszer (Chromatique Parisien) ::

melylyel minden haját tetszés szerint 10 perc alatt állandóan megfestheti feketére, barnára vagy szőkére. Tulajdonságai: a szín állandó s a természetes színtől meg nem különböztethető, alkalmazása egyszerű. **Ára 4 kor.** A használathoz szükséges csészék, kefék stb. **1.20 korona.** ☒ Főraktár **Budapesten:**

Török József gyógyszerháza Király-u. 12. és Andrássy-ut 26.

3 NAP

alatt minden kéz barsonysimává és hófehérré lesz

dr Kovács kézpaszta

altal, — ára 1 K 20 fill.

Mindenütt kapható V. gyógytár, VI., Gyár-utca 17.
Kivánatra „toilette titkok” ingyen és bérmentve.

FONCIERE PESTI BIZTOSÍTÓ INTÉZET. Összes biztosítékok: 31 millió kor. Központi iroda: **BUDAPESTEN, Sas-utca 10.**
Biztosít: testi baleset ellen, az ember életére, tűz-, jég- és szállítmánykárok ellen.

Borotva felesleges! Rasol kés nélkül borotvál!

A ki pénzt akar megtakarítani
időt akar megtakarítani
nem akarja magát borbajnak kitenni az
RASOL-al **borotválkozik.**
Egészséges! Kellemes!
Olcsó!

Egy kilogramm ára **30-szori borotválkozáshoz K 2.40.** Vidékre K 3.— előleges beküldése mellett franco, utánvéttel 20 fillérrel drágább.

Egyedüli készítő **„RASOL” vegyipar vállalat Budapest,**
VI. kerület, Váci-körút 55. szám.

Raktár: Török József, gyógyszerész, Király-u. 12; Ács Mihály, Lipót-körút 27; Neruda Nándor, Kossuth Lajos-u. 7; Kartsmarof A., Kerepesi-ut 39; Fodor Márton, Király-u. 41.; Detsinyi Frigyes, Marokkói-u. 2 és Fürdő-u. 10 és az összes drogeriákban.

Szörvesztő

hölgyeknek!

RASOLIN!

Már egyszeri használat után a haját az arc vagy kézről teljesen és fájdalom nélkül eltávolítja. Egy doboz ára: Helyben K 2.—. Vidékre K 2.50. előleges beküldése mellett franco, — utánvéttel 20 fillérrel drágább. Szétküldés diskreció mellett.

Egyedüli készítő: **„RASOL” vegyipar vállalat Budapest,** VI., **Váci-körút 55. szám.**

Kiváló szerencse Töröknél!

Mindenki keresse születési évét!

Mindenki kísérelje meg szerencsáját azon számmal, mely születési éve vagy a családtagjai mellett áll.

Születési év	Szerencse szám	Születési év	Szerencse szám	Születési év	Szerencse szám	Születési év	Szerencse szám
1825	66374	1846	29820	1867	83717	1888	84758
1826	6817	1847	84729	1868	21140	1889	109047
1827	43293	1848	98830	1869	37119	1890	36126
1828	108356	1849	108861	1870	98883	1891	89377
1829	83706	1850	3478	1871	83275	1892	3481
1830	21139	1851	84746	1872	46818	1893	11458
1831	431	1852	11455	1873	89390	1894	83277
1832	109659	1853	109044	1874	109671	1895	98835
1833	6009	1854	21144	1875	65210	1896	46821
1834	37118	1855	86011	1876	109654	1897	109676
1835	21143	1856	39684	1877	17520	1898	37120
1836	37123	1857	55903	1878	63809	1899	21141
1837	11453	1858	109631	1879	108608	1900	84762
1838	3476	1859	98847	1880	83718	1901	65216
1839	109628	1860	83726	1881	6441	1902	109658
1840	89375	1861	21149	1882	84775	1903	25330
1841	21147	1862	6440	1883	55909	1904	63819
1842	6439	1863	109651	1884	109636	1905	108624
1843	83725	1864	6823	1885	83728		
1844	109697	1865	46383	1886	39685		
1845	46817	1866	108357	1887	21145		

Törvényesen védve.

Ezen számok csakis nálunk kaphatók!

Kérünk azonnali szives megrendelést, de legkésőbb f. évi november hó 15-ig, miután ezen számok gyorsan elkelnek.

Az I. osztályú sorsjegyek árai: $\frac{1}{1}$ sorsj. 12 kor. $\frac{1}{2}$ sorsj. 6 kor. $\frac{1}{4}$ sorsj. 3 kor. $\frac{1}{8}$ sorsj. 1 kor. 50

Török A. és Tsa

bankháza Budapesten.

Legnagyobb osztálysorsjáték-üzlet.

Központ: **VI., Teréz-körut 46/j.**

Fiókok:

Muzeum-körut 11. Váci-körut 4. Erzsébet-körut 54.

Sürgöncim: **TÖRÖKÉK BUDAPEST.**

MTA
1826 K